

MASTEROPPGAVE

Emnekode:
BE323E

Navn på kandidat:
Gisle Pettersen

**Hvordan møter kommuner i Salten utfordringene
med å rekruttere til lærerstillinger?**

MBA Bodø

Dato: 20.05.2016

Totalt antall sider: 63

Forord

Denne masteroppgaven avslutter studiet Master of business administration ved Nord universitet. For min del har det vært denne avsluttende masteroppgaven som har vært det mest spennende med studiet. Som utdannet lærer i en rådgiverstilling ved universitetet har jeg mange ganger fått spørsmål om hvorfor i alle dager jeg tar en slik mastergrad, og mange ganger har jeg svart at «det er sikkert kjekt å ha». Men det er nå ved reisens slutt at jeg føler at jeg kan gi et godt svar på hvorfor jeg har tatt dette studiet. Hva har jeg fått igjen for dette? Svaret er egentlig det samme som på spørsmålet «Hvorfor skal jeg ta høyere utdanning?». Jeg har lært, og ikke bare lært, men også reflektert og kjent på den gode følelsen av å få forståelse. Det å kunne argumentere for noe, bruke kunnskapen man har og ikke minst det å se og forstå sammenhenger, er det jeg har fått igjen for dette. Man tror at man kan slikt fra før, men dette har vært nærmest en åpenbaring på disse områdene. På et tidspunkt kjente jeg lysten på å skrive en ny slik vitenskapelig oppgave igjen – snart. Jeg lar den ligge litt før jeg tar opp tanken igjen. Så gjenstår det å se om noen av disse følelsene stemmer overens med resultatet som kommer. Det vil uansett ikke kunne røkke ved den læringsopplevelsen dette har vært. Jeg vil takke informantene mine, og uten velvilligheten og positiviteten de har vist i datainnsamlingen hadde jeg sannsynligvis stoppet opp på veien. Jeg vil også takke Handelshøgskolen, spesielt administrasjonen, som har latt meg gjøre ferdig graden i mitt eget tempo. Spesiell takk også til veileder, førsteamanuensis Frank Lindberg, som aldri sier nei når jeg spør om noe, og han har også vært en positiv faktor som har bidratt når oppgaven skulle inn i den viktige skrivefasen. De gangene jeg har stått litt fast i prosessen, har jeg hatt uvurderlig hjelp også av professor Anne Marit Valle og universitetslektor Atle Kristensen ved Profesjonshøgskolen ved Nord universitet. Jeg takker pent og ydmykt for hjelpen. Takk også til mine kolleger i administrasjonen ved Profesjonshøgskolen, som har vært tålmodige med meg og latt meg skrive litt på oppgaven i arbeidstida. Til slutt vil jeg takke de viktigste menneskene i livet mitt akkurat nå: Min tålmodige og fine kone Hilde, som har oppmuntret meg til å jobbe hardt med skriveingen, mens hun har tatt seg av guttene våre, Henrik på 2,5, som har savnet pappaen sin veldig de siste ukene, og lille Petter på 8 måneder, som bare gliser og er fornøyd uansett. Nå kommer jeg hjem, og snart er det sommer!

Bodø, 16. mai 2016

Gisle Pettersen

Sammendrag

I denne masteroppgaven har jeg valgt et tema som er av stor interesse både for meg, med bakgrunn i mine arbeidsoppgaver, min arbeidsgiver, med bakgrunn i at det er et av de viktigste utdanningsområdene våre og for kommunene i Salten-regionen. Det er altså et tema som har samfunnsmessig interesse, på flere områder. Vi snakker her om rekruttering av kompetente lærere, lærerutdanning og sammenhengen mellom disse, og hvordan kommunene i Salten forholder seg til og jobber med dette. Empiriske funn som er gjort skal belyse problemstillingen «Hvordan møter kommuner i Salten utfordringene med å rekruttere til lærerstillinger? Nøkkelord som skolestruktur (**strategi**), informasjonskanaler (**rekruttering**) og rammebetingelser for kompetanse, og konsekvensene dette har i framtida for kommunene (**kompetanse og personaladministrasjon**) løftes fram i de funn som er gjort.

Hensikten med denne oppgaven er å se nærmere på hvilke utfordringer kommunene i Salten har når de skal ansette lærere med riktig kompetanse i lærerstillinger i grunnskolen. Tre forskningsspørsmål ble formulert ut fra de tre teori-områdene 1) **strategi**, 2) **rekruttering** og 3) **kompetanse og personaladministrasjon**, og dannet grunnlaget for en kvalitativ undersøkelse blant kommunale mellomledere og andre ansatte i kommunene Beiarn, Bodø, Gildeskål, Saltdal og Steigen.

Funnene omhandler rammebetingelser for rekruttering, og hvilke utfordringer disse skaper for kommuner i Salten-regionen. Spesielt i distriktskommunene har dette vært et tema, og hvis man går inn i kjernen av dette, så ser vi at det er ulike oppfatninger av hva dette fører med seg av utfordringer for disse kommunene. En viktig faktor i dette er kommuneøkonomi, og funnene viser at både skolestruktur og kommuneøkonomi påvirker og avhenger av hverandre på godt og vondt. Skolene er den viktigste kostnadsdriveren for kommuneøkonomien, og kommuneøkonomien setter tydelige rammer for skolenes drift og handlingsrom. Videre vil vi se en viss forskjell på graden av utfordringer med dette når det gjelder distriktskommunene og Bodø kommune, som er en mye større enhet i denne sammenhengen.

Faktorer som fremmer rekrutteringen har ikke gitt de tydeligste funnene. Det kan synes som om kampen om lærerne til en viss grad handler om å skille seg ut – enten ved hjelp av lokkemidler (insentiver), eller å ta i bruk mer utradisjonelle metoder for å nå ut il

potensielle søkere. Dette kan ha en økonomisk fordel for kommunen, dog ikke noe som vil utgjøre stor betydning for helheten.

Det viktigste funnet i undersøkelsen, er etter min mening de hvilke utslag endringene av lærerutdanningene har gjort og vil gjøre for kommunene når det kommer til måten de jobber med rekruttering på. Det nye kompetansekravet som sier at lærere må ha studiepoeng i alle fag de skal undervise i, og det faktum at det innføres ny femårig lærerutdanning fra høsten 2017, vil forsterke de utfordringene som allerede finnes. Kommunene må som en konsekvens planlegge annerledes. En annen konsekvens er sannsynligvis at kommunene må ansette flere lærere for å dekke kompetansekravet. Lønnsnivået vil stige i takt med lærernes utdanningsnivå og –bredde. Dette kan tolkes som om kommunene og de statlige myndigheter som har ansvaret for lærerutdanningene er på kollisjonskurs når det gjelder hvilket behov skolene har i sin hverdag.

Et interessant funn i oppgaven er at informantene gir uttrykk for at de vektlegger praktiske og administrative forhold i større grad enn kompetanse. Denne tolkningen vil man få hvis administrasjon og kompetanse settes opp mot hverandre. Det forklares nærmere med behov og kommuneøkonomi, men det er like fullt et spennende funn. Mastergrad for nyutdannede lærere er et tema som bringes inn i denne diskusjonen, og svarene fra informantene kan tolkes dithen at man i hverdagen foreløpig ikke ser hvilken nytte dette kan ha for skolenes hverdag. Et interessant spørsmål blir derfor om statlige myndigheters endringer i krav til lærere vil føre til at kommunene havner i en ond sirkel som består av kompetansekrav, kvalitetsutfordringer og kommuneøkonomi.

Oversikt over tabeller

Tabell 1: Eksempel på kategorisering av data

Tabell 2: Oversikt over informanter

Tabell 3: Utklipp fra NHO's rapport «NM i kommuneøkonomi» fra 2014.

Oversikt over vedlegg

Vedlegg 1: Behov for lærere i Nordland. KOSTRA

Vedlegg 2: Retningslinjer for grunnskolelærerutdanningen for 1.-7. trinn

Vedlegg 3: Retningslinjer for grunnskolelærerutdanningen for 5.-10. trinn

Vedlegg 4: Intervjuguide

Vedlegg 5: Meldeskjema

Innholdsfortegnelse

Forord.....	1
Sammendrag.....	2
Oversikt over tabeller.....	3
Oversikt over vedlegg	4
1.0 Innledning.....	7
1.1 Bakgrunn	7
1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål.....	11
1.3 Begrepsavklaringer og avgrensninger.....	11
1.4 Oppbygging og struktur	13
2.0 Teori	14
2.1 Strategi	14
2.2 Rekruttering.....	17
2.3 Kompetanse og personaladministrasjon.....	21
3.0 Metode og forskningsstrategi	24
3.1 Forskningsdesign.....	25
3.2 Kvalitativ metode	26
3.3 Utarbeidelse av intervjuguide.....	27
3.4 Valg av informanter og innsamling av data	29
3.5 Metodekritikk.....	31
3.5.1 Validitet og relabilitet.....	33
3.7 Dataanalyse	35
4.0 Presentasjon av empiri	37
4.1 Status og strategi i kommunen	37
4.2 Rekruttering.....	39
4.3 Personaladministrasjon og kompetanse	40
4.4 Framtida sett fra informantenes ståsted.....	43
4.4 Oppsummering av funn.....	44

5.0 Drøfting	45
5.1 Hvordan innvirker ulike rammebetingelser på måten kommunene jobber med rekruttering av lærere?	45
5.2 Hva er kommunens virkemidler i kampen om lærerne?	48
5.3 Hvilke utfordringer er størst for kommunen med tanke på å rekruttere kvalifiserte lærere?	51
6.0 Oppsummering	54
6.1 Forslag til videre forskning	56
7.0 Litteraturliste	58
7.1 Andre kilder (med henvisning til fotnoter)	59

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn

– Lærermangelen er blitt en del større enn tidligere fordi tallene nå er mer oppdatert om hvordan ungdom tilpasser seg utdanning. Basert på de siste observasjonene ser det ut som om færre unge tar lærerutdanning, dermed øker også gapet mellom etterspørsel og tilbud på lærere, sier forskningssjef Nils Martin Stølen i Statistisk sentralbyrå¹

Forskningssjef Stølen setter lys på noe som vil kunne betegnes som et dystert bilde for framtida. I 2020, altså kun fire år fram i tid, vil Norge mangle ca 23 000 lærere, ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå, meldte NRK² i oktober 2014. Ser man enda fem år fram, til 2025, vil det mangle 38 000 lærere³. Den negative utviklingen finner man også igjen ved å se på søkertallene for opptaket til lærerutdanningene i 2016⁴. En av årsakene til at færre enn tidligere tar lærerutdanning, som igjen gir færre uteksaminerte lærere, finner vi tilbake i 2005. Da ble det innført spesielle opptakskrav for å komme inn på det som da het Allmennlærerutdanning, 4-årig. I tillegg til generell studiekompetanse kom det et krav om minimum karakter 3 i Matematikk, minimum karakter 3 i Norsk og minst 35 skolepoeng fra videregående skole. Tanken bak dette kravet var å få bedre og mer kvalifiserte søkere til lærerutdanningen, men i stedet fjernet man bare de svakeste søkerne og søkertallene stupte⁵. Søkertallene fikk et oppsving i 2010 da de to grunnskolelærerutdanningene for henholdsvis 1.-7. trinn og 5.-10. trinn ble innført, det vil si at den gamle allmennlærerutdanningen ble faset ut. Ved opptaket i 2015 var man fortsatt ikke tilbake til det nivået søkertallene var på før 2005.

Den nåværende regjeringen var etter tiltredelse raskt ute med å kreve at opptakskravene skulle skjerpes ytterligere, og fra 2016 kreves det minimum karakter 4 i matematikk, minimum karakter 3 i norsk og minst 35 skolepoeng fra videregående skole. En gjennomgang av

¹ <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/oppvekst/vil-mangle-23-000-laerere-i-2020/a/23328953/>

² <http://www.nrk.no/norge/23.000-for-fa-laerere-i-2020-1.12034558>

³ Gjefsen, H.M. mfl. 2014. Framskrivinger av befolkning og arbeidsstyrke etter utdanning med alternative forutsetninger for innvandring. www.ssb.no

⁴ <http://www.samordnaopptak.no/info/om/sokertall/>

⁵ <http://www.samordnaopptak.no/info/om/sokertall/>

opptaksgrunnlaget til de 65 søkerne til grunnskolelærerutdanningen for 1.-7. trinn ved Nord universitet, viser at bare 55 % av de som var kvalifisert i 2014 ville ha kommet inn dersom kravet om minimum karakter 4 i Matematikk allerede hadde vært innført⁶. Dette viser at sannsynligheten for at søkertallene ville gå ytterligere ned i 2016 ved innføring av skjerpede opptakskrav var stor, og at det dermed vil ha samme negative effekt som i 2005. Ferske tall fra Samordna opptak for opptaket i 2016 bekrefter nettopp dette – færre vil bli lærere⁷. I tillegg viser statistikk fra Følgegruppen for lærerutdanningsreformen at *ca. 45,7 % av de som startet på GLU 1-7 høsten 2010 hadde fullført en 4-årig utdanning fire år senere, mens tilsvarende gjaldt for ca. 48,3 % av de som startet på GLU 5-10*⁸. Med dette som bakgrunn kan man hevde at rekruttering til lærerutdanningene er en av de største utfordringene utdanningssystemet står overfor i dag.

Mangelen på lærere er imidlertid ikke noen ny problemstilling, og dette ble belyst i Stortingsmelding nr 12 (1999-2000)⁹, der et av spørsmålene som ble stilt var hvordan en får rekruttert godt kvalifisert ungdom til lærerutdanningen. I NIFU's skriftserie nr. 8/2002 – Flukt fra lærer og førskolelæreryrket?¹⁰, er en av konklusjonene at nedgangen i søkningen til utdanningen skyldes synkende ungdomskull og høykonjunkturen som var på denne tiden:

- Under gunstige konjunkturforhold framstår lærerutdanningen som mindre attraktive blant annet på grunn av sitt lave lønnsnivå og relativt begrensede karrieremuligheter (Arnesen, 2002:11).

Her antyder Arnesen lærerutdanning ikke vil være førstevalget til søkere til høyere utdanning i perioder med oppsving i økonomien. Argumentene ovenfor har vi hørt flere ganger i årene som har fulgt fra den gang NIFU-rapporten ble skrevet. Dette er en stor utfordring ikke bare for Mor Norge, men det er i stor grad distriktene som i sterkest grad vil merke den lærermangelen som brer om seg.

Jeg ønsker å se nærmere på hvordan kommunene Bodø, Gildeskål, Saltdal, Beiarn og Steigen møter disse utfordringene. Jeg ønsker å se spesielt på disse kommunene av flere årsaker.

⁶ Søkerdatabase FS, Nord universitet

⁷ <https://www.utdanningsnytt.no/nyheter/2016/april/farre-vil-bli-larere-i-grunnskolen/>

⁸ <http://goo.gl/u2OIPY> (side 42)

⁹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-12-1999-2000/id431667/>

¹⁰ <http://www.nifu.no/publications/997029/>

Beiarn kommune er grunnet kraftressurser en relativt rik kommune. Steigen kommune var på 80-tallet en foregangskommune når det gjaldt rekruttering til lærerstillinger. Gildeskål kommune og Saltdal kommune er typiske distriktskommuner med begrensede ressurser og små skoler. Bodø kommune er den største kommunen med tradisjonelt god tilgang til lærere. Dette er med andre ord fem kommuner med forskjellige rammevilkår, forutsetninger og størrelse, men de har en felles utfordring i å skaffe kvalifisert arbeidskraft til lærerstillinger i sine respektive kommuner.

Kommunenenes sentralforbund¹¹, KS, er kommunenes arbeidsgiver-, interesse- og medlemsorganisasjon og har data som gir oss et blikk inn i nåværende status og framtidens behov for lærere. Her viser tallene (**vedlegg 1**) hvordan situasjonen er med hensyn til lærere, deres alder og utdanning i kommunene Bodø, Gildeskål, Saltdal, Beiarn og Steigen. Tallene fra KS gir mye kunnskap, men det er spesielt to forhold rundt disse tallene som er særlig viktige. Det ene er antallet ufaglærte lærere, altså personer som underviser i skolen uten at de har en godkjent pedagogisk utdanning, som f. eks allmennlærer/grunnskolelærer eller faglært lærer i enkeltfag. Det andre viktige punktet er alderssammensetningen, og da spesielt antallet lærere som nærmer seg innslaget for avgang med pensjon. Jevnt over viser tallene at tendensen er klar; det er mange ufaglærte lærere som jobber i skolen, og mange begynner å nærme seg pensjonsalder. Steigen kommune har en andel ufaglærte i undervisningsstillinger på 35 % og andelen tilsatte på 50 år eller eldre er hele 42 %. Gildeskål kommune har en lavere andel ufaglærte (16 %) og en andel tilsatte i undervisningsstillinger som er over 50 år på 39 %. Saltdal kommune har 11 % ufaglærte og 24 % av lærerne er over 50 år. For Beiarn kommune er dette annerledes, hvor de har ingen ufaglærte i undervisningsstillinger, men 42 % av lærerne er 50 år og eldre. Bodø kommune ligger litt midt i mellom disse kommunene, og her er det 9 % ufaglærte og 27 % er 50 år eller eldre. Oppsummerer man disse tallene vil man kunne slå fast at disse kommunene har et stort behov for faglærte lærere i årene som kommer, og dette bekrefter de tallene som Statistisk sentralbyrå opererer med når det gjelder framtidens behov for lærere.

¹¹ <http://www.ks.no/>

Professor Peder Haug, professor i pedagogikk ved Høgskulen i Volda og gjesteprofessor ved Uppsala Universitet (Skandinavias eldste universitet), sa i et intervju med Dagsavisen den 16.03.2014¹² at situasjonen er dramatisk.

- Når man ser disse tallene er det nærliggende å tenke at lærermangelen har kommet ut av kontroll. Elevtallet i grunnskolen øker, men vi får ikke flere unge inn i yrket - tross reformer og kampanjer. Samtidig går store lærerkull fra 60- og 70-tallet snart av med pensjon.

Dette tyder på at både kommunene og sentrale fagpersoner fra lærerutdanningsinstitusjonene har et noenlunde likt bilde på hvilke utfordringer vi står foran i tida som kommer.

En sterk motivasjon for at jeg ønsker å utforske dette temaet kommer fra egen arbeidsplass, Nord universitet. En av mine hovedarbeidsoppgaver er å rekruttere nye studenter, blant annet til lærerutdanningene. Dette er en utfordring, og det vistes nok en gang da søkertallene for 2016¹³ ble presentert rett etter at søknadsfristen til høyere utdanning gikk ut i midten av april. Det er mange år siden det var kø for å komme inn på lærerutdanningen, og det er få tegn til at dette vil endre seg, selv om myndighetene har pøst inn millioner av kroner i kampanjer¹⁴ med den hensikt å øke rekrutteringen til lærerutdanningene. Det har vært debattert hvorvidt dette har vært anvendte kroner, og for rekrutteringen til Nord universitet (tidligere Universitetet i Nordland) sine lærerutdanninger har det ikke hatt nevneverdig effekt. Det viser de siste årenes søkertall fra Samordna opptak¹⁵. Samtidig er det et fokus på rekruttering til lærerutdanning fra øverste politiske hold, og dette omtales også i regjeringserklæringen til den sittende regjering¹⁶. Også næringslivet har uttrykt bekymring for lærermangelen. Administrerende direktør for Sparebanken Nord-Norge, Hans Olav Karde, sier i et intervju¹⁷ med Folkebladet følgende:

- *Lærere vil ha stor aldersavgang, og det er stor svikt i ny rekruttering. At rundt hver fjerde lærer i landsdelen er over 55 år, mener Karde bidrar til å utfordre samfunnet. Hvordan skal de skaffe gode, unge lærere som kan erstatte de erfarne? Kunnskapssamfunnet starter i barnehagen og skolen. Om vi ikke har kvalitet allerede da,*

¹² Gjengitt i: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/n-av-tre-larerstuderter-hopper-av-7509287.html>

¹³ <http://www.samordnaopptak.no/info/om/sokertall/>

¹⁴ <https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/flere-skal-tenne-pa-lareryrket/id544517/>

¹⁵ <http://www.samordnaopptak.no/info/om/sokertall/>

¹⁶ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id743014/#kunnskap>

¹⁷ <http://www.folkebladet.no/article355156.ece>

vil nåløyet til å komme videre i kunnskapssamfunnet bli vanskeligere. For landsdelens framtidige utvikling er det viktig at vi finner en løsning på dette.

Administrerende direktør Karde hevder her at lærere er viktige for samfunnsutviklingen, og setter temaet inn i en større sammenheng. I denne studien snevrer jeg geografien inn til lokale forhold – fem kommuner i Salten-regionen. Ved å se nærmere på kommunenes tilnærming til rekrutteringsproblematikken håper jeg å kunne bidra til et bedre samarbeid rundt dette i det som ser ut som en felles utfordring for hele nordlandssamfunnet. Dette vil kunne være et bidrag i arbeidet med å sette lys på hvilke utfordringer som finnes, både for kommunene og utdanningsinstitusjonene som skal utdanne framtidens lærere. Det er rett og slett viktigheten i dette som gjør at jeg ønsker å forske nærmere på dette, og jeg håper at funn i mitt arbeid kan oppleves som interessante for andre enn de involverte kommunene og meg selv.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Med dette som bakgrunn ønsker jeg å jobbe videre med følgende problemstilling:

Hvordan møter kommuner i Salten utfordringene med å rekruttere til lærerstillinger?

Jeg vil avklare begrepene jeg har brukt i det neste underkapittelet. Ut ifra denne problemstillingen har jeg tre forskningsspørsmål som jeg ønsker å få svar på gjennom det forskningsarbeidet som skal gjennomføres:

1. Hvordan innvirker ulike rammebetingelser på måten kommunene jobber med rekruttering av lærere?
2. Hva er kommunens virkemidler i kampen om lærerne?
3. Hvilke utfordringer er størst for kommunen med tanke på å rekruttere kvalifiserte lærere?

1.3 Begrepsavklaringer og avgrensninger

Når det gjelder problemstillingen som er formulert i kapittel 1.2, så ser jeg grunn til å gjøre noen avklaringer rundt de begrepene som er brukt her. **Rammebetingelser** er et

begrep som antageligvis vil omfatte mye, men i dette tilfellet ønsker jeg å sette det i sammenheng med politiske vedtak, kommunale og statlige, som setter føringer for hvilket handlingsrom kommunen når det gjelder rekruttering. I begrepet **kommune** er det en kommunal mellomleder med formelt beslutningsmyndighet innenfor en relevant avdeling i den enkelt kommune som uttaler seg, og det vil være hans/hennes mening om et tema som vil bli stående som svar på et spørsmål. **Kvalifiserte lærere** vil jeg komme tilbake til i kapittelet om kompetanse. **Lærerstillinger** er et begrep som brukes i oppgaven, og det er i denne sammenhengen stillinger som omhandler undervisning i grunnskolens trinn 1-10. Jeg bruker også begrepet **distriktskommuner**. I denne sammenhengen begrenses dette til kommunene Beiarn, Gildeskål, Saltdal og Steigen, som er fire av fem kommuner som har informanter med i denne undersøkelsen. Problemstillingen er noe justert etter at datainnsamlingen startet, uten at det kan sies at det har hatt betydning for verken de spørsmålene som er stilt eller de svarene jeg har fått

Jeg kommer ikke til å gå inn på temaet kommunesammenslåinger, som dog kan ha påvirkning på det fremtidsbildet som tegnes for kommunenes utfordringer. Dette er et forhold rundt tematikken som kan være viktig, men kritisk refleksjon har gjort at jeg vurderer det slik at dette ikke vil berøre oppgavens problemstilling så lenge det ikke var en realitet på tidspunktet for datainnsamling. Kommunesammenslåinger nevnes dog i sammenheng med skolestruktur og kommuneøkonomi.

Eventuelle funn som gjøres i analysen vil kunne gjelde selv om sammenslåing av kommuner i Salten vil kunne påvirke utfordringenes art i årene som kommer. Ulike organiseringer av lærerutdanningene er heller ikke et tema jeg går dypt inn i, selv om det nevnes i forbindelse med interkommunalt samarbeid om rekruttering. Jeg tar som forutsetning at tilbudet når det gjelder ulike lærerutdanninger i sin helhet ikke vil være av betydning for de funn som er gjort. Jeg vil dog komme innom disse punktene, men disse vil ikke bli tillagt vekt i drøfting av funnene som er gjort.

Jeg vil i kapittel 2 argumentere for hvorfor jeg har valgt den teoretiske rammen som er brukt i denne oppgaven.

1.4 Oppbygging og struktur

Resten av denne oppgaven er strukturert slik:

Kapittel 2: Presentasjon av teorigrunnlaget for oppgaven. Dette omhandler strategi, rekruttering og kompetanse og personaladministrasjon.

Kapittel 3: Her gis en presentasjon av metode og forskningsdesign. I tillegg beskrives valg av informanter, datainnsamling, intervjuguide, metodekritikk, herunder validitet og reliabilitet, dataanalyse og forhold som må tas hensyn til i dette arbeidet.

Kapittel 4: Her presenteres empirien gjennom hovedområdene som er beskrevet i teoridelen. Jeg har valgt å skille presentasjon av empiri og funn/drøfting, fordi det viste seg at det var lettere for meg å holde struktur i oppgaven ved å gjøre det slik.

Kapittel 5: Drøfting av funn sett i lys av teorigrunnlaget. Forskningsspørsmålene er brukt som utgangspunkt for de drøftingene som er gjort. Svarene på forskningsspørsmålene skal belyse oppgavens problemstilling.

Kapittel 6: Her forsøker jeg å se oppsummere arbeidet som er gjort sett i lys av problemstillingen, samt si noe om hvordan dette kan brukes til videre forskning.

2.0 Teori

I denne delen vil jeg se nærmere på hvilke teoretiske områder tema og problemstillingen berører. Jeg velger derfor å ta for meg teori innen **1) strategi, 2) rekruttering, 3) kompetanse og personaladministrasjon**. Rekruttering av kompetent arbeidskraft er selve kjernen i problemstillingen, men kanskje like viktig er kompetanse. I dette tilfellet er kompetansebegrepet tydelig definert gjennom Forskrift til opplæringsloven - *Kapittel 14. Krav til kompetanse ved tilsetjing og undervisning*¹⁸. Jeg ønsker også å ta for meg strategi, fordi dette handler i stor grad om hvordan kommunene er forberedt på lærermangelen, hvordan de forholder seg til dette gjennom planlegging og på hvilken måte rammefaktorer har innvirkning på rekrutteringsarbeidet.

2.1 Strategi

Roos, m. fl (2005:12) sin definisjon på strategi sier at en strategi innebærer en rekke planlagte tiltak som er fastsatt på forhånd og som blir vedtatt for å oppnå et bestemt mål. Det kommer videre frem at deler av strategiarbeidet handler om å følge med på endringer og utvikling i omgivelsene, for å sikre at man har de ressurser som skal til for å nå målene som er satt. En kilde til informasjon om dette vil kunne finnes hvis man går kommunenes strategiplaner etter i sømmene. Har f. eks kommunene en klar plan for rekruttering som en del av rekrutteringsprosessen? Dette finner man igjen i Henry Mintzbergs teorier rundt strategi som både plan og en pågående prosess, Mintzberg, H. (1973). Mintzberg har laget en modell med 5 punkter som kalles strategiens 5 P-er. Plan er en av de 5 punktene.

Mintzbergs 5 P-er: Plan (plan). Strategi brukes her som en bevisst oppskrift for å nå et bestemt mål. Dette kan være å skape seg et fremtidsbilde av et resultat og hvordan man skal kreere ferdig dette bildet. En kommune kan ha et bevisst eller ubevisst forhold til dette fremtidsbildet. Strategi- eller kommuneplaner vil kunne si noe om i hvilken grad kommunene tenker i denne retningen. **Ploy (manøver).** Her kan man tenke seg virkemidler for å nå sine mål. Et eksempel på dette er Steigen kommune som forsøker å lokke til seg lærere til kommunen ved å tilby 10 års ansiennitet for nyutdannede. Mintzberg kaller dette strategiske

¹⁸ https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724/KAPITTEL_16#KAPITTEL_16

spill. **Pattern (mønster)**. Det som kjennetegner dette punktet er at strategien kan endre seg underveis. Det som var den egentlige planen kan etter hvert vise seg å ikke kunne gjennomføres. Ved å respondere på dette kan man få fra en fremvoksende strategi som er basert på respons på handlinger som er gjort med tanke på at det er noe som ikke går som planlagt. Jeg ser at dette kan være med på å forankre en kultur som har med seg strategisk tenkning og planlegging. **Posistion (posisjon)**. For kommunene kan det være strategisk klokt å ikke bare rekruttere innad i sin kommune. Samtidig vil man da være i konkurransesituasjon med andre kommuner med samme utfordring. Her kommer også begreper som attraktivitet (for kommunens del) og bransjefordeler (lønn, arbeidstid og ansiennitet) inn i bildet.

Perspective (perspektiv) Dette omhandler hvordan kommunen ser på sine omgivelser og de faktorer som påvirker for eksempel i hvilken grad lærere trekkes bort fra skolen og inn i en annen bransje. Et annet moment er at det er viktig å ta inn over seg at man skal rekruttere i et lite marked (få kandidater). Her vil det kunne være forskjell på kommunene, og da spesielt den største kommunen, Bodø, kontra de fire distriktskommunene.

For kommuner som har den utfordringen å rekruttere i et lite marked vil det være viktig at den strategien de velger, er forankret i toppledelsen (overordnet) på kommunenivå. Dette fordi det ikke bare er den enkelte skole som må bære ansvaret det er å skaffe kvalifisert arbeidskraft. I dette ligger en forutsetning om hvordan enheten skal drives, visjon, struktur og funksjoner (Roos m. fl, 2005). Det vil derfor være naturlig at rekruttering av lærere finnes i kommunenes strategiplaner som i de fleste tilfeller gjelder for kommunestyreperioden.

1.1.1 Skolestruktur og kommuneøkonomi

Ved å lese kommunale planer i de aktuelle kommunene, får man raskt et inntrykk av at både kommuneøkonomi og skolestruktur er viktige forhold, og dette griper også inn i oppgavens problemstilling. Utdanningsdirektoratet skrev i 2013 et statistikknotat¹⁹ om utviklingen de siste ti årene når det gjelder skolestruktur. Her kommer det fram at skolestrukturdebatten stort sett foregår i mindre kommuner, og at det hovedsakelig er små skoler som legges ned. Halvparten av skolene som er lagt ned hadde færre enn 34 elever ved skolen det siste året.

¹⁹ http://www.udir.no/globalassets/upload/statistikk/statistikknotater/statistikknotat_13_2.pdf

Steigen kommune gjorde i 2014, ved hjelp av KS-konsulent²⁰, en analyse²¹ for kommunen der de så nærmere på utfordringene for skolene i kommunen. Denne grundige analysen slo fast at skolestruktur var den viktigste driveren for kostnadsnivået i kommunen. I forbindelse med vedtaket om budsjettet for 2016 i Steigen, sendte kommunen ut en pressemelding der de slo fast at «Grendeskolene er den viktigste infrastrukturen i bygdene i Steigen, og posisjonen har derfor prioritert å bevare dagens skolestruktur uforandret»²². Kommuneøkonomi er som vi ser et sentralt tema når det gjelder kommunenes rom for langsiktig planlegging. Et sentralt tema innen kommuneøkonomi er Kommunal- og moderniseringsdepartementets Register om betinget godkjenning og kontroll, kanskje bedre kjent under navnet ROBEK²³. ROBEK er et register over kommuner og fylkeskommuner som er i økonomisk ubalanse, og disse må ha godkjenning fra departementet for å kunne foreta gyldige vedtak om låneopptak og langsiktige leieavtaler. I tillegg blir det lovmessige i budsjettvedtakene kontrollert. I skrivende stund er det bare Saltdal kommune av de kommunene som er med i denne oppgaven, som befinner seg på denne lista. Dette viser at kommuneøkonomi er en overordnet styringsfaktor som kommunene må ha god kontroll på. Kommuneøkonomi kobles tett opp til kommunesammenslåing, men det ikke er en realitet for Salten-regionen på det nåværende tidspunktet. Det er allikevel bare et spørsmål om tid før dette er en realitet²⁴. Det er derfor en grunn til å se paralleller mellom skolestrukturdebatten og debatten om kommunesammenslåing, fordi en ny og større kommune vil få et felles budsjett og en felles politikk å forholde seg til, noe som kan påvirke skolestrukturen lokalt. Det som utledet debatten om kommunesammenslåing, var en rapport som Kommunal- og moderniseringsdepartementet fikk fra et ekspertutvalg som skulle foreslå kriterier for oppgaveløsningen i kommunene²⁵. Et ord som gikk igjen i denne rapporten var ordet «robust», og at det er viktig at kommunene er store nok med sterke nok enheter til å dekke samfunnets behov for kommunale tjenester. Det blir ofte stilt spørsmål om faglig robusthet, både for grunnskoler og i universitets- og høyskolesektoren, hvor sistnevnte sektor er i en stor omstillings- og fusjoneringsfase nettopp for å drive forskning og undervisning fra faglige miljøer som er robuste nok i framtida. Robusthet er derfor et ord som er populært for

²⁰ <http://www.kskonsulent.no/>

²¹ <https://goo.gl/Vjuay2>

²² <http://www.an.no/2016-budsjettet-klart-for-det-er-behandlet/s/5-4-225476>

²³ <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/robek-2/id449305/>

²⁴ <http://www.nrk.no/nordland/ett-skrutt-naermere-en-storkommune-i-salten-1.12939714>

²⁵ <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/id751048/>

politikere å bruke når man jobber med struktur i denne sammenhengen, og det er derfor viktig å legge merke til at utviklingen går mot større enheter – også for skolene i disse kommunene.

Skolestrukturdebatten har funnet sted i alle distriktskommunene som er omtalt i denne oppgaven. Professor i pedagogikk, Thomas Nordahl (Høgskolen i Hedmark) mener at det er en risiko for at små kommuner vil slite med kvaliteten på driften av skolene.²⁶ Professor Peder Haug ved Høgskulen i Volda mener derimot at små kommuner ikke nødvendigvis har dårligere skoler. Han sier følgende om kvalitet i skolen:

«Kvalitet er bestemt av hvordan kommunepolitikere prioriterer skole, kvaliteten på lærerne og hvordan lokalmiljøet slutter opp om skolen»²⁷

Jeg tolker dette som et utsagn som støtter strukturdebattens argumenter om at geografiske forhold ikke er det viktigste når man snakker om kvalitet i skolen.

2.2 Rekruttering

Norsk synonymordbok, Gundersen (1984), har gitt begrepet rekruttering følgende mening: *verving, søkning, tilgang, tilstrømming*. Tilgang og tilstrømming sier noe om at det også kan forstås som flytprosesser i den forstand at det er snakk om en kjede av aktiviteter, prosesser og operasjoner som er avhengige av hverandre. Disse prosesser og operasjoner gir begrepet rekruttering et perspektiv som handler om *omgivelser* når man skal forstå hva det handler om (Duncan og Haaland, 2009). Rekruttering av lærere må også sees i lys av omgivelsene; jobbsøkerens kompetanse og samt arbeidsgivers behov for kompetanse er former for omgivelsesfaktorer.

Amble (2007) hevder at organisasjoners manglende kunnskap om forskjellen mellom hva arbeidsgiveren assosierer som attraktivt og det eksisterende og potensielle arbeidstakere assosierer om det samme, er årsaken til at det finnes utfordringer ved rekruttering og evnen til å beholde kompetent arbeidskraft. Dette er interessant. Er problemet med lærerrekrutteringen i

²⁶ <http://www.nrk.no/sognogfjordane/professor-meiner-sma-kommunar-slit-med-skuledrifta-1.12854448>

²⁷ <http://www.nrk.no/sognogfjordane/professor-meiner-sma-kommunar-slit-med-skuledrifta-1.12854448>

hovedsak basert på læreryrkets art eller er det forhold med kommunen som er lite attraktivt? Hvordan oppfatter representantene for kommunen selv dette, og hvilken kompetanse har kommunene om dette? Videre skriver Ployhart (2006) at medarbeiderne er virksomhetens, i dette tilfellet er det kommunens, viktigste ressurs, og at rekruttering av medarbeidere er kritisk avgjørende. I ytterste konsekvens vil gode prosesser for rekruttering bidra til virksomhetens overlevelses- og konkurranseevne – altså det samfunnsmessige perspektivet, som igjen kan knyttes opp mot strukturdebatt og kommuneøkonomi.

Det har ellers vært forsket lite på dette området, hvis man ser det i et lokalt perspektiv. Karen Brasetvik (Høgskolen i Østfold) skrev i 2013 en masteroppgave med temaet «Ledelse på hugget eller på hælene? Hvilken arbeidsgiverpolitikk preger kommunale ledere når de skal rekruttere ingeniører, lærere og sykepleiere? Skaper den proaktive eller reaktive ledere?». Brasetvik mener her med at kommunene må bli mer aktive i rekrutteringen for å kunne fremstå som mer attraktive (Brasetvik, 2013²⁸). Videre har masterstudentene Frida Kittelsen Qvale og Jane Charlotte Stenersen (Norges Handelshøyskole i Bergen) i 2015 skrevet masteroppgaven *Rekruttering av lærere i Norge. Kan høyere lønn eller mer differensiert lønn basert på lærernes prestasjoner øke rekrutteringen?*²⁹. Falch og Strøm (2009) peker på at høykonjunkturen vi er inne i har betydning for problemene med å rekruttere lærere, men at dette vil kunne endres i takt med de økonomiske konjunkturerne i samfunnet³⁰. Dette sammenfaller med Arnesen i NIFU's skriftserie nr. 8/2002 – *Flukt fra lærer og førskolelæreryrket?*, som referert til i innledningen.

2.2.1 Nordlandsløftet

RKK Indre Salten og RKK Nordland³¹ har gjennom flere år jobbet tett med Nord universitet i Forum Nordlandsløftet³² med å finne løsninger for hvordan distriktskommunenes kandidater til lærerutdanning kan få tilrettelagt et utdanningsløp, som gjør at kandidatene kan ta lærerutdanning samtidig som de jobber og bor i kommunen de tilhører. Dette har vist seg

²⁸ <https://goo.gl/qNcxNL>

²⁹ <https://goo.gl/Wk6XJU>

³⁰ http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa111/6_lærer.pdf

³¹ <http://www.rkknordland.no/>

³² <http://www.rkknordland.no/nordlandsløftet-2/nordlandsløftet-hefte.pdf>

vanskelig, og det ene året dette ble forsøkt var det for få søkere til at det kunne startes opp. Som et bilde på at dette er vanskelig å få til er følgende sitat hentet fra grunnlagsdokumentet til Nordlandsløftet:

«Det ene er å kartlegge, men utfordringen er å iverksette handling ut over dette. I Nordlandsløftet har vi sagt noe om hvem sitt ansvar dette er, vi må nå lage en modell og teste ut i praksis hvordan dette vil fungere. Om vi lykkes med dette (kvalifisering av lærere/ rekrutering av lærere) har dette en overføringsverdi til andre fagområder både i kommunen og i det private» (Nordlandsløftets grunnlagsdokument:9)³³

Det er ingen tvil om at intensjonen har vært god, men det pekes tydelig på utfordringene med å få dette iverksatt – noe som tre år etter at det ble skrevet, fortsatt ikke har materialisert seg i konkrete resultater. Av kommunene som har vært aktivt inne og jobbet med Nordlandsløftets rekrutteringsplan, så er det bare Steigen kommune som har deltatt av de kommunene som er gjenstand for denne studien.

2.2.2 Sosiale medier

Flere og flere bedrifter tar i bruk sosiale medier for å finne gode søkere til ledige stillinger i bedriftene. Eksempler på dette er å annonsere ledige stillinger på sosiale medier som Facebook³⁴ og LinkedIn³⁵. Dette er relativt billig annonsering sammenlignet med annonser i papiravisene, samtidig som man kan målrette annonsene sine i mye større grad mot det riktige segmentet ved å rette annonsene spesifikt mot kjønn, alder, interesser og geografi, for å nevne noen parametere. Det å kommunisere i sosiale medier trekkes også frem av Difi (Direktoratet for forvaltning og IKT)³⁶ Difi fremhever bruken av sosiale medier som en kostnadseffektiv måte å komme i kontakt med de man ønsker å nå. ”Når de brukes riktig, kan de være effektive virkemidler som krever relativt liten ressursinnsats” (Difi, 2010:8). Dette krever imidlertid at man har en viss kompetanse for å forstå hvordan ressursene kan utnyttes best mulig. Staude og Martinsen (2013) hevder at sosiale medier er gode kanaler å drive rekruttering, fordi det er mange brukere. De spår videre at bruken av sosiale medier i rekrutteringsprosessene vil øke fremover (Staude og Marthinsen, 2013).

³³ <http://www.rkknordland.no/nordlandsloftet-2/nordlandsloftet-2012-2015-3.pdf>

³⁴ <https://snl.no/Facebook>

³⁵ <https://snl.no/LinkedIn>

³⁶ <https://www.difi.no/sites/difino/files/veileder-i-sosiale-medier-for-forvaltningen-2012.pdf>

Daglig leder Brita Bjørnbakk i design- og kommunikasjonsbyrået i Riktig Spor råder kundene sine til å være til stede digitalt, kan vi lese i et intervju med NRK Nordland³⁷. Hun mener at annonsemarkedet har endret seg dramatisk de siste 3–4 årene, og papiravisene er blitt sekundærkanalen. Jeg ønsker å finne ut hvordan kommunene i Salten jobber med dette.

2.2.3 Insentiver

Insentiver kan påvirke hvordan de ansatte gjør jobben sin og hvem som jobber i bedriften (Bragelien, 2009). Insentiver kan bidra til å tiltrekke mennesker til bedriften og beholde de ansatte. Sørensen (2009) sier det slik:

I den grad offentlig ansatte motiveres av ønsket om å realisere brede samfunnsmessige mål eller å hjelpe andre, er det ikke behov for økonomiske stimulanser for å nå disse. I beste fall vil økonomiske insentiver ha liten betydning for ansattes arbeidsinnsats, samtidig som de uheldige vridningseffektene også dempes av de ansattes ideelle motiver. I verste fall vil insentivene undergrave intensiteten i den idealistiske motivasjonen, slik at de negative sidevirkningene får fullt gjennomslag. Merk imidlertid at offentlig ansattes svakere organisasjonsforpliktelse kan tale for bruk av insitamentssystemer”. Sørensen (2009:123)

Jeg tolker dette som at Sørensen her mener at insentiver ikke har stor betydning for offentlig ansatte, for eksempel lærere, som har en mer idealistisk tilnærming til motivasjonen for å jobbe i skolen. Man finner noe forskning som omhandler problemstillinger rundt rekruttering til offentlig sektor og virkemidler som kan påvirke dette, bl. a lønn. I «Lønnsdannelsen for lærere i Norge: En empirisk tidsserieanalyse for perioden 1974-2002»³⁸, skriver Eivor Maria Onsum i sin masteroppgave i samfunnsøkonomi fra 2013 at:

Når lønnen er lik uavhengig av geografisk plassering betyr det at skolene ikke har mulighet til å bruke lønn som virkemiddel i rekruttering av lærerne, slik at skoler som er mindre populære som følge av for eksempel geografisk beliggenhet eller elevsammensetning, vil komme dårligere ut i kampen om lærerne. Onsum (2013:4)

Onsum hevder her at lønn ikke kan brukes som insentiv, og er sånn sett helt på linje med Sørensen (2009), og at kommunene er prisgitt den struktur og kvalitet den enkelte skole eller kommune har i kampen om kvalifisert arbeidskraft. Lønn er fastsatt av sentrale

³⁷ <http://www.nrk.no/nordland/ser-liten-effekt-av-avisannonser-1.11657186>

³⁸ <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A644109&dswid=-1783>

myndigheter³⁹ og gir ikke rom for å skille seg ut på kommunenivå, og det er dermed verdiløst som en fremmede faktor. Lærerlønn⁴⁰ er et tilbakevendende tema når det diskuteres attraktivitet og status for læreryrket, og dette har vært en langvarig debatt i samfunnet om. Da snakker vi om et kollektivt lønnshopp for lærere, men dette vil føre med seg noen kostnadmessige konsekvenser for kommunene. I tillegg er det noen kommuner som i lang tid har benyttet seg av andre lokkemidler⁴¹ for å sikre seg kompetent arbeidskraft til lærerstillinger. Er dette noe kommunene i Salten benytter seg av?

2.3 Kompetanse og personaladministrasjon

Kompetanse er et begrep som er sentralt i denne problemstillingen. Opplæringsloven⁴² setter klare føringer for hva som kreves når det kommer til tilsetting av pedagogisk personale. Dataene fra KS viser et helt klart avvik mellom det som kreves i opplæringsloven og det som er realiteten for kommunene; det er mange ufaglærte lærere i skolen. Jeg velger å ikke definere kompetansebegrepet ytterligere enn det som er formulert i forskrift til opplæringsloven, fordi jeg mener det ikke er relevant for problemstillingen. Dette er en rammefaktor som er helt lik for alle kommunene i denne studien. De helt sentrale formuleringene finner vi i opplæringsloven med forskrift og omhandler to kompetansekrav for de som skal drive undervisning i skolen. For det første er det krav om at lærerne må ha relevant kompetanse i fagene som de skal undervise i, og for det andre finnes det et nærmere presisert kompetansekrav for å kunne bli tilsatt i undervisningsstilling. Kompetanse måles dermed i studiepoeng, og det er skoleeier som avgjør hva som er relevant kompetanse. Et eksempel på dette er at hvis en lærer har studiepoeng i Historie, vil vedkommende kunne undervise i Samfunnsfag i grunnskolen, fordi kompetansen er relevant for faget det skal undervises i. Disse kravene er fastsatt i opplæringsloven § 10-1, om tilsetting og § 10-2, om undervisning. Dette er videre utdypet i kapittel 14 i forskrift til opplæringsloven. Regjeringen har gitt en dispensasjon for dette kravet gjennom en overgangsordning på 10 år, slik at lærere kan ta den etter- og videreutdanningen som kreves⁴³.

³⁹ <https://www.utdanningsforbundet.no/Hovedmeny/Lonn-og-arbeidsvilkar/Tariffavtaler/KS/Lonnstabell-i-KS-per-1-mai-2015/>

⁴⁰ <http://www.dagensperspektiv.no/2013/gi-laererne-hoyere-lonn>

⁴¹ http://groruddalen.no/index.php?page=vis_nyhet&NyhetID=10557

⁴² <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

⁴³ <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Roe-Isaksen-Skoleeiere-kan-bruke-skjonn-om-larernes-kompetanse-8355903.html>

I 2010 ble de nye grunnskolelærerutdanningene innført. Dette førte til at fokuset ble endret fra å kunne ha litt kompetanse i mange fag, til å ha færre fag men flere studiepoeng, og gjerne årsheter (60 studiepoeng) i fagene (**vedlegg 2 og 3**). Fra 2017 vil det bli obligatorisk med femårig grunnskolelærerutdanning, hvor studentene ender opp med mastergrad. I skrivende stund er forslaget til retningslinjer for utdanningen ute på høring, med en endelig fastsettelse av dette høsten 2016. Jeg går derfor ikke nærmere inn i denne delen.

For kommunene handler det i stor grad om personalplanlegging. Personalplanlegging er et begrep som inneholder forskjellige aktiviteter og kan derfor defineres på forskjellige måter. Lundberg (1993:50) har definert det som:

”En prosess som tar sikte på å dekke både det kortsiktige og langsiktige behov for en bedrifts menneskelige ressurser, kvalitativt og kvantitativt. Kort sagt å ha riktig person på riktig plass til riktig tid.”

Sett fra en skoles ståsted vil dette også handle om å ha riktig antall personer med riktig kompetanse. Hvis en ser på den gamle allmennlæreren, som hadde mange fag i sin fagkrets, og gjerne uten krav til øvre grense med antall studiepoeng, så ville en slik lærer kunne benyttes til undervisning i mange fag. Med den nye forskriften vil ikke dette kunne gå, og en skole må sannsynligvis ansette flere lærere, gjerne med høyere lønn i form av lektoravlønning⁴⁴.

Grimsø (2005) skriver at god personalplanlegging er i de ansattes og samfunnets interesse. Er sammenslåing av skoler resultatet hvis det ikke finnes få lærere i kommunen? Og hva er da ytterste konsekvens? Videre skriver Grimsø (2005) at i personalplanleggingen er det spesielt viktig å ha analyser og prognoser for tilgjengelig og kvalifisert arbeidskraft, både internt i organisasjonen og i det eksterne markedet, samt gjøre en vurdering av forholdet mellom behov og tilgang.

Data og informasjon som gir grunnlag for å planlegge dette finner man i KS sin database, KOSTRA, som referert til i bakgrunnen for valg av problemstilling. Det betyr at verktøyet er

⁴⁴ <https://www.utdanningsforbundet.no/Hovedmeny/Lonn-og-arbeidsvilkar/Tariffavtaler/KS/Lonnstabell-i-KS-per-1-mai-2015/>

der for de kommunene som ønsker å bruke dette i sin rekrutteringsstrategi og personaladministrasjon. Spørsmålet er likevel om kommunene befinner seg i et slikt terreng at de gis rom for å vurdere av disse punktene, eller om man til syvende og sist er prisgitt de menneskene som er tilgjengelige og dermed må ta til takke med den kompetansen de har.

Når kompetansebegrepet gir så sterke føringer for ansettelser, er det likevel grunn til å være klar over at det ikke bare er kompetanse som er avgjørende for om en ansetter de riktige menneskene. Førstemanuensis Bjørn Eriksen ved Handelshøyskolen BI, gjennomførte en undersøkelse blant 20 rektorer fra 6 ulike fylkeskommuner, hvor det kom fram at feilansettelser i stor grad skyldes feilaktig vurdering av søkerens personlige egenskaper (Eriksen, 2012). I en situasjon hvor man har få søkere til en lærerstilling, vil man kunne ta hensyn til personlige egenskaper, eller er den kompetansen søkerne har det aller viktigste? Jeg tar ikke stilling til dette i drøftingen, men jeg synes det er viktig å ta med for å synliggjøre hvor overordnet viktig kompetansekravet er når man skal rekruttere og tilsette lærere.

3.0 Metode og forskningsstrategi

Formålet med denne undersøkelsen er å belyse hvordan Salten-kommunene møter utfordringene med å rekruttere lærere. De underliggende forskningsspørsmålene og svarene jeg får på disse skal hjelpe meg med det. I hovedsak har man to typer metoder i vitenskapelig arbeid, og da snakker vi om kvantitativ metode og kvalitativ metode. Hovedforskjellen mellom disse to metodene går mellom begrepene ulike egenskaper, hvor kvalitativ metode sier noe om egenskaper ved fenomener, mens kvantitativ metode dreier seg om mengder eller antall (Grønhaug & Kleppe, 1989). Ved å gjennomføre en empirisk undersøkelse vil man kunne undersøke de faktiske forhold. Empiriske undersøkelser kan igjen sorteres etter type kunnskap de skal gi. Det er problemstillingens art som er bestemmende for valg av metode.

For å få tak i den informasjonen som skal belyse problemstillingen valgte jeg å bruke en kvalitativ metode. Når man bruker en kvalitativ metode, vil det normalt sett være et fåtall informanter som blir intervjuet. Innsamlingen av data tar tid, både før, under og etter hvert intervju, samt at det er sannsynlig at et høyere antall informanter ikke vil kunne gi mer informasjon (Jacobsen, 2005). Dette bekreftes også ved å se på de sammenfallende svarene informantene fra distriktskommunene har gitt. Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å forstå verden fra informantenes side, gjennom disses erfaringer og belyse deres opplevelse av verden (Kvale, 1997).

Jeg opplever at det vil være nyttig for både UH-sektoren og andre kommune å få en slik beskrivelse av praksis, som igjen kan gjøre at det foretas bevisste endringer/valg med tanke på å løse utfordringene beskrevet i innledningen. For eksempel vil en kommune som Saltdal kunne ha nytte av å se på hvordan Gildeskål kommune har jobbet med rekruttering, i og med at de har mange av de samme forutsetningene. Når forskeren ønsker å utforske et fenomen nærmere i den hensikt å finne ut hvordan fenomenet arter seg, kalles det en beskrivende hensikt Jacobsen (2005). Det passer til den problemstillingen jeg har valgt, og vil kunne gi meg svar rundt fenomenet jeg er ute etter å utforske. Det bringer meg over på forskningsdesign.

3.1 Forskningsdesign

Forskningsdesign er det som beskriver hvilken tilnærming man velger for å løse problemstillingen. Når man velger forskningsstrategi, vil utgangspunktet være intensive (dype) eller ekstensive (brede) undersøkelsesopplegg (Jacobsen, 2005), der et intensivt opplegg tilkjenner at man ønsker å undersøke fenomenet eller variabelen, mens det ekstensive opplegget sier noe om antallet enheter man vil undersøke. I et intensivt opplegg vil man videre se på nyanser og detaljer i fenomenet som skal undersøkes. Det vil være hensiktsmessig for meg å velge et intensivt opplegg, fordi jeg er ute etter det indre livet i en kommune, og her kan det være forskjeller i tenkemåten hos beslutningstakerne, selv om rammevilkårene har større likheter kommunene imellom. Når man videre må bestemme seg for et beskrivende eller forklarende design, er det klart for meg at det er en beskrivelse av case(r) jeg ønsker. Churchill (1991) forklarer at et beskrivende design benyttes når en skal forklares sammenhenger mellom variabler, eller når problemstillingen har en tydelig definisjon, samt at forskeren har en antakelse om variablenes sammenhenger.

Velger man et intensivt design, så er case-studier godt egnet med tanke på at jeg velger å se nærmere på ulike kommuner og deres mulige ulike tilnærminger til utfordringen med å skaffe kompetent arbeidskraft til lærerstillinger. Casedesign egner seg godt til å besvare spørsmål som starter med «hvordan» (Johannessen m. fl, 2011). Samspillet mellom kontekst og fenomen er sentralt i case-studier (Jacobsen, 2005), og nettopp dette er nyttig når man skal se på ulikheter på en felles utfordring. Jacobsen (2005) siterer en definisjon av case-studier som sier at det er ett eller noen få tilfeller som studeres inngående.

Hver kommune vil være et case, og svarene jeg får vil kunne sammenlignes i analysen som igjen vil belyse problemsstillingen. Dette kalles komparative case-studier (Jacobsen, 2005), og sier noe generelt om fenomener på tvers av forskjellige caser. Her vil man sammenligne like caser, hvor man etter hvert vil måtte stille seg et spørsmål om hvorfor det eventuelt er forskjeller mellom kommunene, hvis man finner det i undersøkelsen. Distriktskommunene i undersøkelsen har mange fellestrekk, og informantene er i stor grad samstemte i de svarene de gir. Bodø kommune skiller seg ut fra de andre, og dette kan forklares med størrelse på de fleste variablene som er sett på. Fenomenet vil være det samme, men det vil sannsynligvis være ulikheter i konteksten. Datamateriale man har gjennom KOSTRA, fra KS, være en god

kilde når man skal sammenligne kommunene med hensyn til antall ansatte, ufaglærte, behov for lærere og andre relevante ting som berører temaet. Jeg mener at denne typen forskningsdesign vil passe studien min best ut fra problemstillingens art og oppgavens formål.

3.2 Kvalitativ metode

Valget av kvalitativ metode ville kunne gi et blikk inn i informantenes egne bilder av virkeligheten ved å la informanten gå i dybden på temaet. Informantens svar og informasjonsuttrykk ble gitt verbalt. Kvalitativ metode egner seg når en vil ha frem ulike nyanser og gir rom for fortolkninger, men det gir også rom for feiltolkninger. Det kan være ulike forhold rundt kultur og for eksempel kommuneøkonomi som er vanskelige å få frem uten at intervjuobjektene får gått i dybden på temaet. Det kvalitative intervjuet er en samhandling mellom informant og forsker, der de beskrevne erfaringene blir en meningsbærer til det som undersøkes (ontologisk⁴⁵). Intervjusituasjonen vil utlede nye spørsmål og svar som igjen gir ytterligere forståelse (epistemologisk⁴⁶), (Jacobsen, 2005).

Kvalitative data kjennetegnes av åpenhet, fortolkning og fleksibilitet (Johannessen m. fl, 2010). Forfatterne viser videre til at det finnes ulike kvalitative tilnærminger, og jeg velger her å ta med det som er relevant for min oppgave:

1) Fenomenologi (det som kan observeres). Her er man ute etter å finne den innerste mening/vesen ved et fenomen. Fenomenologi handler om hvordan verden umiddelbart fremstår for en observatør. Målet her er å forstå mennesker, og deretter å forstå verden. Gjennom dette ønsker jeg å få forståelse av et fenomen gjennom informantenes erfaringer. Fenomenet vil i denne sammenhengen vil være de forhold som gjør at forskningsspørsmålene kan besvares. Det vil være beskrivelser av og forståelse av fenomener som er hovedmålet, og de bakenforliggende motivene som ligger til grunn for hvorfor de handler som de gjør, er ikke gjenstand for undersøkelse.

⁴⁵ <https://snl.no/ontologi>

⁴⁶ [https://snl.no/analytisk a posteriori](https://snl.no/analytisk_a_posteriori)

2) Hermeneutikk, som er fortolkning og forståelse av fenomenet som utforskes. Forståelse er altså sentralt innen hermeneutikken. Det er min oppgave som intervjuer å tolke og forstå de erfaringene og meningene informantene har gjennom de spørsmålene jeg stilte. Intervjueren eller forskerens utfordring er stille spørsmål og holde samtalen i gang på en slik måte at en klarer å skape seg et bilde av informantens verden av informanten selv. Dette handler om å ha et språklig fellesskap i form av begreper, slik at man forstår hverandre i et intervju. Dette gir en subjektiv kunnskap. Andre viktige begreper her er dialog og kultur. Det var naturlig å dra dette inn i min undersøkelse, fordi det er viktig å forstå hva som ligger til grunn for de valgene kommunene gjør. Den hermeneutiske retningen mener at kunnskap handler om det unike og særegne, og at det finnes mange forskjellige måter å fortolke og forstå virkeligheten på. Med dette som grunnlag ønsket jeg i hovedsak å ha en fenomenologisk og delvis hermeneutisk metode på forskningen – altså jeg observerte noe som ga grunnlag for tolkning og forståelse.

Et fenomenologisk intervju er åpent. Forskeren bør allikevel legge få føringer for intervjuet, fordi det vil gi høy grad av begrepsgyldighet (Johannesen m. fl, 2011). Jeg tenker at dette kan være en passende tilnærming, fordi de teoretiske områdene dette omhandler er felter hvor jeg ikke har inngående kjennskap til, sett innenfra i kommunene. Datainnsamlingsmetoden kan også ta retninger som i utgangspunktet ikke var planlagt. Jeg gjorde tidlig i datainnsamlingen den erfaringen at intervjuene ikke alltid gikk som man hadde planlagt. Dette understrekes ved at intervjuene tidsmessig kom ulikt ut, og dette vil kunne leses i tabell 2. Dette gjør undersøkelsen til en dynamisk prosess (ibid).

3.3 Utarbeidelse av intervjuguide

Det kvalitative forskningsintervjuet kan karakteriseres som en samtale med en struktur og et mål (Kvale, 1997). Forskningsspørsmålene vil i stor grad bestemme hvilken type informasjon man sitter igjen med. Det finnes tre ulike typer spørsmål: 1. Beskrivende spørsmål er knyttet til konkrete fenomener. 2. Fortolkende spørsmål handler om hvordan informantene oppfatter og tolker fenomenene. 3. Teoretiske spørsmål skal gi svar på årsaker til ulike fenomener. Disse punktene brukte jeg bevisst da jeg utarbeidet intervjuguiden (**vedlegg 4**). Poenget med dette er å beskrive informantens oppfatning av verden (her avgrenset av problemstillingens

art), for så å kunne analysere betydningen av fenomenene som beskrives. En dimensjon her er å kunne sammenligne funn fra de ulike kommunene.

Jacobsen (2005) bruker begrepet intervjuguide, hvor intervjuet er strukturert med en liste over tema som skal tas opp. Dette kan igjen graderes fra lukket til åpent, hvor lukkede intervjuer har en fast rekkefølge og svaralternativer, mens helt åpne intervjuer ikke har noen form for struktur og rekkefølge. Hvis man ser på gruppen av informanter, så ville det være mest naturlig å gjøre individuelle, åpne intervjuer med disse, ut ifra et fenomenologisk-hermeneutisk utgangspunkt som jeg har. Hensikten med undersøkelsen vår var å få informasjon om meninger, oppfatninger og personlige meninger. Jeg valgte meg en semi-struktur hvor det er en temabasert intervjuguide med åpne spørsmål med en viss struktur i rekkefølgen. Det baserer jeg på måten problemstillingen er formulert på og de underliggende forskningsspørsmålene. Spørsmålene kan for eksempel innledes med; kan du si noe om..?, hvordan opplever du som leder...?, kan du beskrive...? og så videre. Da jeg laget intervjuguiden, måtte jeg hele tida ha fokus på formålet med undersøkelsen og lage spørsmål som kunne belyse problemstillingen. Metodevalg og spørsmålsstilling vil ha konsekvenser for resultatene man får (ibid). For øvrig testet jeg intervjuguiden på kolleger som har omtrent samme arbeidsfelt som meg, fordi jeg ønsket å redusere potensielle uklarheter knyttet til spørsmålsstilling og innholdet i disse.

Tematisk dreier intervjuguiden seg om det teoretiske grunnlaget for undersøkelsen; **rekruttering, strategi og kompetanse og personaladministrasjon** med mer detaljerte undergrupper. Denne tematiske oversikten var nyttig å bruke når jeg senere skulle kategorisere de svarene som ble gitt. Strukturen kommer mest til syne i temalisten som spørsmålene er sortert under. Det var viktig å passe på at ikke temalisten ville medføre at intervjuet ble lukket på en slik måte at det kunne gi begrensninger i svarene. Det sikret videre at informantene svarte på det man ønsket informasjon om. Jeg benyttet meg ikke av muligheten til oppfølging, som jeg gjorde avtale om at jeg kunne, siden jeg mener jeg fikk svar på mine spørsmål i første intervjurunde. Beiarn kommune og Bodø kommune ble besøkt og personlige intervjuer ansikt til ansikt ble gjennomført med to informanter i hver kommune. Intervjuer med en informant i Gildeskål kommune og en informant i Saltdal kommune ble gjennomført ved bruk av telefon uten bilde, mens informanten i Steigen kommune ble

intervjuet ved bruk av lyd/bilde (Skype). En måte å samle denne informasjon på var ved bruk av lydopptaker eller lignende, og dette ble brukt i alle tilfellene. Deretter ble materialet skriftliggjort.

3.4 Valg av informanter og innsamling av data

Problemstillingen art gjorde at jeg måtte intervju en bestemt gruppe av mennesker, i et forhåndsbestemt geografisk område og i en spesifikk bransje. Informantene var kommunale mellomledere i hver av de fem kommunene, og disse har beslutningsmyndighet innen rekruttering av lærere. Jeg startet også med å intervju en rektor i en av kommunene, men dette viste seg å ikke gi utfyllende svar på de spørsmålene jeg hadde, etter å ha intervjuet kommunal mellomleder i samme kommune. I de andre kommunene måtte jeg dermed endre litt på utvalget informanter. Det er et poeng at den vi intervjuer må ha noe å tilføre oss som vi ser på som interessant. I Bodø kommune valgte jeg å intervju en funksjonær fra HR-kontoret, fordi denne kommunen er såpass stor både i antall skoler og antall lærerstillinger. Denne personen er i større grad er tett på rekrutteringsprosessen enn mellomleder, som har et mer overordnet ansvar. I tillegg hadde jeg tilgang på en stor mengde offentlige kilder, bl. a kommunenes databaser, statistikk og strategiplaner, som i ulik grad er benyttet.

Jeg gjorde den første henvendelsen til kommunene uformelt ved å kontakte deler av mitt eksisterende nettverk. Gjennom min jobb har jeg allerede et nettverk som gjør at det er relativt enkelt å komme i kontakt med de personene jeg ville snakke med. På den måten fikk jeg sikret meg tilgang til de riktige menneskene, som sitter på kunnskap av den typen jeg var ute etter. Det ble til slutt 7 informanter til sammen. Det var ikke nødvendig å gjøre et nærmere utvalg når det gjaldt kommunal mellomleder. Kommunene det gjelder har bare en mellomleder med det ansvaret som er relevant for meg å se nærmere på, men disse kan ha ulike titler som virksomhetsleder, oppvekstsjef eller undervisningssjef. Videre framdriftsplan gikk ut på å kontakte informantene i månedsskiftet november/desember, for deretter kunne gjøre unna de fleste intervjuene i løpet av januar og februar. Gjennomføringen gikk stort sett etter planen og informantene viste stor fleksibilitet og velvillighet i planleggingen av

intervjuene. Jeg valgte å gjennomføre intervjuene i en kommune, bearbeide disse og analysere ferdig dette før jeg tok fatt på intervjuer i neste kommune. På den måten kunne jeg justere strategien for intervjuet i forkant av neste intervjurunde, for å sikre at man fikk tak i riktig informasjon.

For å få tilgang på disse informantene måtte jeg sende en henvendelse (selge inn budskapet) på en slik måte at disse ble interesserte i å delta. Siden dette er et tema disse menneskene jobber med til vanlig, og som er et samfunnsmessig viktig tema, var det uproblematisk å få aksept for å delta i undersøkelsen. Å utføre en empirisk undersøkelse i denne formen ville medføre noen etiske spørsmål. Ved spørsmål om konfidensialitet så ble dette noe jeg måtte ta opp med informantene. Dette ble i neste steg å innhente det som kalles *informert samtykke*. Et informert samtykke betyr at intervjupersonene blir informert om undersøkelsens overordnede mål, om mulige konsekvenser studien kan ha for intervjupersonene, herunder konfidensialitet o.l. Det betyr videre at forskeren ved hjelp av informasjon om forskningsprosjektet får intervjupersonene til å delta i frivillig (Jacobsen, 2005). Dette ga samtlige informanter sitt muntlige samtykke til. Det er vanskelig å holde informantene fullstendig anonyme i en slik undersøkelse. Jeg måtte derfor sende inn meldeskjema (**vedlegg 5**) for forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt (jf. personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter).

Med tanke på utvalget er dette en relativt homogen gruppe, med samme ansvar, og hvor det ikke er nevneverdige forskjeller i om mellomlederen er kvinne eller mann. Her er det grupper med mennesker som befinner seg på ulike, men allikevel helt sentrale beslutningsnivåer i rekrutteringsprosessen. Dette er områder som planlegging av tilsettinger, utlysning av ledige stillinger, tilsetting i disse stillingene og den formelle oppfølgingen av dette. Utvalgsstørrelsen er basert på en kritisk refleksjon rundt hva som er hensiktsmessig, både med tanke på å få tak i tilstrekkelig informasjon og graden av tid til rådighet. Det ga meg en tilstrekkelig mengde primærdata, som omhandler de tre fagområdene som er beskrevet i teoridelen, for å kunne svare på problemstillingen. Denne tilnærmingen støttes av Thagaard (2013):

Kvalitative studier baserer seg på strategiske utvalg, det vil si at vi velger deltakere som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen og undersøkelsens teoretiske perspektiver (Thagaard 2013: 60)

Intervjuene ble gjennomført på ulike måter. Jeg vil oppsummerer dette gjennom følgende oppsett:

Kommune	Antall informanter	Intervjumetode	Tid brukt	Kommentarer
A: Beiarn	2	Personlig	2 t, 15 min	Informant 1 er kommunal mellomleder, mens informant 2 er rektor for kommunens to skoler
B: Bodø	2	Personlig	1 t, 30 min	Informant er kommunal mellomleder, mens informant 2 er rådgiver ved HR-avdelingen
C: Gildeskål	1	Telefon (lyd)	45 min	Informanten er kommunal mellomleder
D: Saltdal	1	Telefon (lyd)	45 min	Informanten er kommunal mellomleder
E: Steigen	1	Skype (lyd/bilde)	60 min	Informanten var på intervjuets tidspunkt kommunal mellomleder, men har byttet jobb i ettertid

Tabell 1. Jeg velger å ikke presisere nærmere hvilke titler informantene har av hensyn til konfidensialiteten.

3.5 Metodekritikk

Det kan hevdes at antallet informanter kan være for lite. Ryen (2002) påpeker at det viktige ikke er antallet intervjuer, men informasjonen de gir. Denne studien kunne kanskje gitt et annet bilde av hvordan kommunene jobber med rekruttering hvis flere kommuner hadde vært

involvert. De generelle funnene ville da ha vært tuftet på de informantene som ble valgt. Flere av representantene fra kommunene, særlig de fra de minste distriktskommunene, har imidlertid sammenfallende svar på mange spørsmål, og dette bekrefter etter min mening at utvalget som er gjort er riktig.

En kvalitativ undersøkelse kan være ressurskrevende (Jacobsen, 2005) med tanke på at dette skal transkriberes og skrives ut. Knappheten med tid viste seg å være en kritisk faktor for hvordan gjennomføringen ble gjort, samt at tidspunktet for intervjuene, vinter 2016, ikke alltid innbød til lange kjøreturer på utrygt vinterføre, når intervjuene skulle gjennomføres. I valget av kvalitativ metode vurderte jeg det slik at var viktig å møte informantene på deres arbeidsplasser, i hvert fall når hoveddelen av intervjuene gjøres, fordi det kunne være observerbare forhold som kan være interessante å få med seg. Det faktum at jeg har brukt ulike intervju typer, kan forsterke noen kilder til feil. Jeg vil i de tilfellene jeg bare brukte lyd i kommunikasjonen med informantene for eksempel ikke kunne se kroppsspråk, ha øyekontakt eller observere informanten i sitt jobbmiljø. Jeg erfarte ved gjennomføringen av de første intervjuene at nettopp de observerbare forholdene som kunne ha gitt meg nyttige data, ikke var til stede i særlig grad. Derfor vurderte jeg det slik i de tilfellene hvor værmessige forhold gjorde det vanskelig å møte informanten, at personlig oppmøte ikke var avgjørende for kvaliteten i datainnhenting.

Som et viktig grunnlag for valg av problemstilling, og som et utgangspunkt for intervjuene, har jeg brukt data fra KS. Dette betegnes som sekundærdata, og dette er en type data man ikke kan få kvalitetssikret 100 %. Det kan være at forutsetningene har endret seg noe fra sekundærdatainnsamlingen og til tidspunktene for intervjuene. Dataene jeg fikk fra KS var fra 2013, og kan være noe utdatert, men hvis man ser tendenser i utviklingen over tid, så finner jeg det likevel at disse dataene gir et riktig bilde av status nå og behov for lærere fremover i tid. Jeg ser ut fra dette datamaterialet at det kunne vært hensiktsmessig å intervju representanter fra en annen større bykommune, men jeg valgte å se bort fra dette siden jeg ønsket å holde undersøkelsen i Salten-regionen.

Jeg har i presentasjonen av empirien brukt noen sitater. Her kan det være en svakhet at ikke leseren vet hvor representative de ulike sitatene er for helheten (Halvorsen, 2008), i og med at det tas ut av sin opprinnelige kontekst. Kvale (1997) mener blant annet at sitater bør

kontekstualiseres og tolkes. Når noe tolkes, gir det også muligheter for feiltolkning. Mason (2002) hevder at kunnskap er situasjonsbestemt, og at intervjuet gir mulighet for nyansering og dybde. Datamaterialet vil kunne bestå av ulike typer svar, med mange ord og mange nyanser, og er i tillegg ustrukturert. Dette kan altså medføre tolkningsproblemer. Forskere kan til en viss grad “skape” dataene som samles inn gjennom fortolkning og forståelse av samfunnet (Thagaard, 2013). Dette gjør at det finnes visse muligheter for å misforstå de svarene som er gitt av informantene, og dette kan ikke utelukkes helt i dette tilfellet.

I og med at jeg har brukt mitt jobbnettverk for å komme i kontakt med informanter, så er tre av informantene personer jeg har snakket med tidligere. Det gjelder informant 1 fra Bodø kommune, samt informantene fra Saltdal kommune og Steigen kommune. Jeg har i ettertid reflektert rundt dette faktum, men jeg føler ikke at dette har påvirket undersøkelsen i noen spesiell retning eller påvirket informantene i særlig grad. Årsaken til dette er at informantene på svært mange områder har sammenfallende svar på de spørsmålene som er stilt, med informanter jeg ikke kjente fra før.

3.5.1 Validitet og relabilitet

I et vitenskapelig arbeid er det to krav til forskningsempiri (Jacobsen, 2005). For det første må den være gyldig og relevant (valid). Det andre kravet er at den er pålitelig (reliabel). Validitet er et uttrykk for gyldigheten av undersøkelsen og betyr hvor godt man har klart å måle, og om man har målt det som var hensikten å måle. Tjora (2012) beskriver at begrepet gyldighet, eller validitet, handler om i hvilken grad svarene vi finner dataene svarer på de spørsmålene som blir stilt. Hvor godt måles det som man ønsker å måle?

I metodelitteraturen snakkes det om validitet (gyldighet) som en uttrykk for hvor godt innsamlet data representerer realitetene. Det vil her være viktig at jeg har intervjuet de personene som sitter med myndighet og ansvar i de prosessene som omhandler det teoretiske grunnlaget (rekruttering, strategi og kompetanse og personaladministrasjon) i de ulike kommunene. Dette gjør at jeg sikrer meg informasjon av en slik art som gir undersøkelsen validitet. Man sier at det ikke kan være gyldighet uten pålitelighet, som igjen betyr at en demonstrasjon av gyldighet er nok til å etablere pålitelighet (Guba, 1985). I funnene som

presenteres senere i oppgaven, vil det fremkomme at informantene fra de ulike distriktskommunene hadde mange sammenfallende svar på de spørsmålene jeg stilte. Dette vil jeg hevde er et argument for at dataene har validitet. Intern gyldighet sier noe om i hvilken grad våre data er relevante og gyldige for forskningsspørsmålene. Hvis gyldighet kan testes, gir det et mer troverdig og forsvarlig resultat som igjen vil gi bedre overførbarhet og generalisering (Johnson, 1997). I en kvalitativ undersøkelse som denne, vil det være ikke relevant å se på ekstern gyldighet, fordi jeg ikke skal generalisere funnene.

Når man har analysert datamaterialet, må man gjennom en kritisk drøfting om konklusjonene er pålitelige. For å vurdere validitet og reliabilitet, velger jeg å ta utgangspunkt i Kvale (1997).

Er utvalget riktig? Jeg vurderer utvalget av kilder som riktig, fordi jeg fikk tak i den informasjonen som jeg trengte.

Har de gitt sann informasjon? Jeg finner ikke store avvik hvis jeg etterprøver dette gjennom sekundære kilder som KOSTRA og strategiplaner for kommunene.

Har jeg kategorisert på riktig måte slik at data blir riktig gjengitt? Jeg har holdt samme struktur på kategoriene som i intervjuguiden, som igjen er forankret i teorirammen.

Har man påvirket intervjuobjektet? Jeg merket i starten av intervjuene at det faktum at intervjuobjektene visste at jeg jobber ved universitetet, satte en spesiell stemning og selv om denne stemningen var god, så kan informantene ha blitt påvirket av dette på en slik måte at svarene er styrt ut ifra at det er universitetets representant som stiller spørsmål.

Har intervjuobjektene blitt påvirket av konteksten? Så lenge man er åpen om hensikten med undersøkelsen, så kan intervjuobjektene bli påvirket i og med at de på forhånd vet hva man skal snakke om. Måten spørsmålene ble stilt på kan ha vært ulik fra intervju til intervju, og dette kan ha hatt innvirkning på svarene man fikk, dog tror jeg ikke det har påvirket reliabiliteten i svarene

Lydopptakene, med god kvalitet, av alle intervjuene har vært med å styrke reliabiliteten i datamaterialet. En fare med lydopptak er at intervjuobjektet ikke føler seg fri og komfortabel (Tjora, 2012). Alle informantene svarte betingelsesløst positivt på spørsmålet om lydopptak, og jeg kunne heller ikke merke at dette virket ukomfortabelt. Andre forskere vil vanskelig

kunne reprodusere datamaterialet jeg har samlet inn, så fremt man ikke gjør undersøkelsen omtrent i samme tidsrom. Årsaken til det er at kommunenes rekrutteringsbehov gjerne endrer seg fra år til år, samt at utviklingen i kommuneøkonomi, tidspunktet for når den nye masterutdanningen for lærerstudenter blir vedtatt og at de rollene informantene hadde på gjennomføringstidspunktet kan være besatt av andre mennesker, er faktorer som vanskeliggjør en slik reproduksjon. I slike kvalitative undersøkelser er det i tillegg ikke mulig å gjenskape kontakt og kommunikasjon jeg fikk i relasjon med informantene. Dette har også påvirket analysen av dataene.

3.7 Dataanalyse

Jeg gjennomførte intervjuene ved bruk av lydopptaker, og satt da igjen med det som kalles rådata – et ideal innenfor kvalitative metoder (Jacobsen, 2005). Deretter måtte disse dataene behandles og analyseres. Her er det viktigste er å hele tiden ha fokus på problemstillingen og se etter den informasjonen som kan gi svar på denne. Første punkt var skriftliggjøring av materialet (svarene). Lydopptak skal ideelt sett transkriberes, men dette vil ta lang tid, og jeg valgte en annen måte å gjøre dette på. Jeg hadde laget meg et skjema for å sammenfatte de viktigste opplysningene (ibid). I tillegg var jeg nøye med å ta notater underveis under intervjuene, noe som også måtte bearbeides i denne fasen. Deretter måtte jeg forenkle og strukturere datamengden, og til slutt kunne jeg sammenbinde dataene og begynne med fortolkningen, helt i tråd med hvordan Jacobsen (2005) beskriver en måte å analysere data på. Jeg har forsøkt å understreke funn i drøftingsdelen, og disse er dokumentert ved hjelp av korrekte sitater, og lydopptakene er her brukt som en god kilde.

Når det gjelder kategoriseringen av data, så vil det si jeg samlet data i grupper for lettere å kunne se hvilket tema eller fenomen disse belyser (Jacobsen, 2005). Jacobsen mener videre at disse kategoriene skal være fundert i data, som skal utspringe fra de dokumentene og intervjuene man har tilgjengelig (ibid). Jeg definerte kategoriene ut ifra de temaområdene jeg hadde valgt å trekke inn i teorirammen, og deretter laget jeg underkategorier som inneholdt mer detaljerte beskrivelser. Neste skritt i analysen var å finne sammenhenger og koblinger mellom kategoriene. Med sammenheng menes at det enten er datamessige koblinger, eller at forskeren binder dataene sammen. Et annet poeng er at det kan være en sammenheng hvis det finnes forhold i datamaterialet som forklarer hverandre (ibid). Begreper og kategorier henger

sammen, fordi forkeren eller datene binder dem sammen, og dette er et særtrekk ved kategorisering (ibid). Dette er en av to analysemetoder, og den andre kalles *narrativ analyse* (Jacobsen, 2005:204). Jeg velger her å ikke redegjøre for denne, fordi kategoriseringsmetoden vil passe bedre til min metode for datainnsamling. Det begrunner jeg med at case-studier som dette er avgrenset i tid og rom, mens narrativ analyse handler om prosesser over tid (ibid).

Eksempel på hvordan jeg har kategorisert dataene:

Tema	Sammenfallende svar	Avvik	Vurdering
	Dette er de enige om	Dette er de uenige om	Sammenkobling og drøfting
Strategi			
Rekruttering			
Kompetanse og personaladministrasjon			

Tabell 2

Ut ifra denne kategoriseringen var det videre viktig å se koblingen mellom de svar og de kontekstuelle forhold som er gitt. Det vanligste her er å anta at kategoriene i seg selv gir en beskrivelse av de ulike fenomenene (Jacobsen, 2005). Men det er vurderingene som er avgjørende her. Deretter ble dette koblet sammen, og dette ga meg muligheten til å finne spesielle trekk ved undersøkelsen.

4.0 Presentasjon av empiri

Jeg har valgt å kategorisere svarene på spørsmålene i tematiske områder som er de samme hovedområdene i teorirammen; **status og strategi i kommunen, rekruttering og kompetanse og personaladministrasjon**. Dermed kunne jeg lettere kunne se hvilket tema eller fenomen disse belyser (Jacobsen, 2005). Dette finner vi igjen i intervjuguiden (vedlegg 4). Jeg vil ta for meg hvordan informantene fra kommunene svarte under hvert av disse områdene. Til slutt vil jeg trekke ut de funn og eventuelle avvik som vil bli belyst i drøftingsdelen (kapittel 5).

4.1 Status og strategi i kommunen

«Det er få alternativer med tanke på annen jobb i kommunen for de som ønsker seg bort fra læreryrket» (Informant 1 fra Beiarn kommune som svar på spørsmål om det oppleves en flukt fra læreryrket). Samfunnsplanen⁴⁷ for Beiarn kommune viser at den største næringen i kommunen er offentlig sektor.

Med ett unntak melder kommunene gjennom informantene at det er få ufaglærte i undervisningsstillinger. Unntaket er Steigen kommune som har 17 % ufaglærte tilsatt i lærerstilling. Et fellestrekk for alle kommunene er at informantene mener det største problemet i den daglige driften er utfordringene med å skaffe kvalifiserte vikarer – gjerne på kort varsel. Dette er igjen vanskelig å planlegge for i den ordinære rekrutteringsprosessen.

Informantene fra de fire distriktskommunene, Beiarn, Gildeskål, Saltdal og Steigen har en felles oppfatning av at de lærerne som er ansatt i kommunene er stabile arbeidstakere, hvor få søker seg vekk. En av årsakene til dette kan være at det er få alternative jobber i disse kommunene. Bodø kommune sine informanter har en felles oppfatning av at tilgangen på kvalifiserte lærere er bra, men ser tendenser til at søkermassen minker og at det kan være bekymringsfullt på sikt. Et annet fellestrekk med informantenes vurdering av kommunenes status, er at alle kommunene mener de er attraktive kommuner å flytte til.

⁴⁷ <http://goo.gl/ak5OIC>

«Det er kort kommunikasjonsvei til ordfører og rådmann i en liten kommune» (Informant fra Gildeskål kommune som svar på spørsmål om rådmann og ordfører kjenner til utfordringen med rekruttering av lærere). Dette tolker jeg som kommunestørrelse (administrativt og politisk) har betydning for i hvilken grad rekrutteringstemaet er kjent i på ledelsesnivå. Det betyr igjen at rådmann og ordfører er godt kjente med problemstillingen i de mindre kommunene. Bodø kommunes informant 1 er den eneste som svarer at politisk og administrativ ledelse «kjenner til» utfordringene med å skaffe pedagogisk personale i skolen, mens Saltdal kommune mener at helsesektoren er det området politikerne i kommunen er mest opptatt av.

Informantene i de fire distriktskommunene nevner alle skolestrukturdebatten som det mest sentrale temaet når man snakker om strategi på dette området. Fellestrekket, og noe som er veldig interessant her, er at i disse kommunene har politikerne sagt nei til sammenslåing av skoler, som et resultat av skolestrukturdebatten i kommunene Beiarn, Gildeskål, Saltdal og Steigen. Samtidig hevdes det i plandokumenter at kvalitet er viktig i skolen. Informantene fra distriktskommunene er entydige i svarene og mener at skolestrukturdebatten vil komme opp på nytt igjen, og at det er ønskelig med større enheter og dermed større fagmiljø.

«Et lite fagmiljø vil slite ut lærerne og dette vil gå ut over kvaliteten» (Informant 2 fra Beiarn kommune som svar på spørsmål om skolestruktur og små skoler). Dette tolker jeg som om informanten har erfaringer som tilsier at dette er en konsekvens av små skoler.

De kommunale mellomlederne i alle kommunene uttrykker bekymring for kvaliteten i skolen hvis utviklingen fortsetter. De fire distriktskommunenes informanter er videre bekymret for hva dette vil ha å si for til- og fraflytting til de respektive kommunene. Alle informantene som er mellomledere i kommunene nevner kommuneøkonomien som en styrende faktor når det kommer til strategiske veivalg og den situasjonen man befinner seg i både nå og i tida som kommer.

4.2 Rekruttering

Når det gjelder rekruttering til utlyste lærerstillinger, så svarer informantene fra distriktskommunene ganske entydig at det er relativt stabilt. Utfordringene oppstår ved sykdom eller andre uforutsette hendelser som fører til behov for vikarer. Vikarer med pedagogisk kompetanse er vanskelig å skaffe. I Bodø kommune har søkertall til lærerstillinger gått ned de siste årene, fra over 300 søkere for 10 år siden, til ca halvparten i dag, opplyste informant 2 fra kommunen. Det uttrykker begge informantene fra Bodø kommune som bekymringsfullt, og i likhet med de andre kommunene har Bodø kommune sin største utfordring med å skaffe vikarer med pedagogisk kompetanse. Bodø har i mange år hatt god tilgang til nyutdannede lærere på grunn av at lærerutdanningen er og har vært lokalisert i kommunen. Ingen av informantene fra de fem kommunene opplever at flukt fra læreryrket er et problem.

Kommunene lyser ut lærerstillinger hver for seg i januar/februar med planlagt tilsetting 1. august. Ifølge informantene bruker ingen av kommunene andre kommunikasjonskanaler enn de tradisjonelle, med avisannonser, gjennom www.jobbnorge.no og NAV. Unntaket er Gildeskål kommune som i tillegg deltar på jobbmesser, henger opp plakater og ringer direkte til aktuelle kandidater. Ifølge informanten fra Gildeskål har dette en positiv effekt. Kommunen bruker også sosiale medier som Facebook og Twitter for å spre informasjon om ledige stillinger. Ingen av de andre kommunene bruker dette virkemiddelet i like stor grad, unntaket er Bodø og Beiarn som har en viss trafikk gjennom kommunenes respektive Facebook-sider, opplyser informantene, som tilføyer at ingen kommuner betaler Facebook eller Google for annonser om ledige stillinger. To av distriktskommunenes informanter sier de i tillegg har gjort forsøk på å møte lærerstudenter i sitt avsluttende år ved lærerutdanninga på universitetet, men at dette ikke har blitt satt i system.

«Det begynner å bli slik at folk er takknemlige for at noen faktisk vil være lærere!» (Informant 1 fra Beiarn kommune som svar på spørsmål om læreryrket vurderes som attraktivt). Dette tolkes som et uttrykk for at attraktiviteten er synkende.

Informantene fra kommunene Bodø og Saltdal vurderer læreryrkets attraktivitet som bra. Informanten fra Gildeskål kommune svarer at status har steget, men at karakterkravene for opptak til lærerutdanning gjør at man mister mange potensielt gode kandidater. Informanten

mener at karakterer ut er viktigere enn karakterer inn. Steigen kommunes informant mener at læreryrkets attraktivitet er synkende.

På spørsmål om kommunene selv kan rekruttere sine egne kandidater til framtidig lærerstilling i kommunen, svarer informantene i alle distriktskommunene at de forsøker å se an kandidater og deretter oppfordrer disse til å gjennomføre lærerutdanning. Informant 1 fra Beiarn kommune foreslår at universitetets lærerutdanning bør besøke ungdomsskolene i fylkets kommuner, for på den måten kunne informere og så frø om en framtidig lærerutdanning. Informanten fra Gildeskål kommune opplyser at kommunen bruker stipend for å binde opp slike kandidater, og det er dermed den eneste kommune som bruker akkurat dette insentivet. Steigen kommunes informant sier at kommunen lokker med 10 års ansiennitet og er behjelpelig med bolig til de som ansettes som lærere. Beiarn kommune har hatt gratis barnehage, men dette er ikke spesielt rettet mot lærere og rekruttering av disse, opplyser informant 1 fra Beiarn kommune. Informantene fra Bodø kommune uttrykker at de ikke har insentiver som brukes for å lokke lærere til å søke stillinger. Ingen av informantene fra kommunene uttrykker at høyere lønn til lærerne ville ha påvirket situasjonen rundt rekruttering til lærerstillinger.

«Hvis bare Steigen kommune, og ingen andre, hadde hevet lønna betraktelig til lærere, så ville det kanskje ha hjulpet på antall søkere!» (Informant fra Steigen kommune som svar på spørsmål om høyere lønn til lærere vill ha fremmet rekrutteringen av lærere).

Informanten fra Saltdal kommune peker på RKK, eller Regionalt kompetanseutviklingskontor, som en instans som bidrar med å jobbe for å lette rekrutteringsarbeidet.

4.3 Personaladministrasjon og kompetanse

«Man er prisgitt den kompetansen de vi får tak i har» (Informant 1 fra Beiarn kommune som svar på spørsmål om den nye kompetanseforskriften vil skape utfordringer).

Informanter fra alle kommunene har en planleggingshorisont for ansettelser av lærere på 6-9 måneder. Imidlertid har den nye forskriften i opplæringsloven om kompetanse i skolen ført til at kommunene innser at dette må endres. Informanten fra Gildeskål kommune har allerede fått kartlagt kompetansen hos sine lærere, mens informanten fra Saltdal kommune opplyser at de er i gang med denne kartleggingen. Begge disse kommunene ser nå framover i et 4-årsperspektiv når det gjelder planlegging, mens de informantene fra de andre kommunene nevner den samme endringen i kompetansekrav som en faktor som gjør at slik planlegging må sees annerledes på uten at de nevner tidsperspektivet noe nærmere.

«Det at det er så vanskelig å skaffe vikarer, gjør at det blir sårbart for kvaliteten å sende lærerne på videreutdanning.» (Informant fra Gildeskål kommune som svar på spørsmål om den nye kompetanseforskriften vil skape utfordringer for kommunen).

Og det er nettopp denne endringen i lovverket som skaper de største utfordringene for kommunene, og som skaper de største bekymringene og mest engasjement hos informantene i intervjuene. Informantene i alle kommunene nevner vikarproblematikken når lærerne i de kommende ti årene skal sendes på videreutdanning. Her nevnes daglig drift, tilstrekkelig antall personer og kvaliteten på disse som nøkkelord. Et annet fellestrekk er at dette vil ramme de minste skolene, noe som igjen aktualiserer strukturdebatten og lokalisering av skolene i de ulike kommunene.

«Vi vil ha tilbake den gamle allmennlæreren» (Informant fra Steigen kommune som svar på spørsmål om de nye grunnskolelærerutdanningene har påvirket arbeidet med å administrere hverdagen i skolene i kommunen)

Mens man tidligere kunne både undervise i fag man ikke hadde formell kompetanse i, samt ha flere fag i fagkretsen fra allmennlærerutdanningen, er det en helt annen situasjon nå og dette vil bli forsterket i årene som kommer. Informantene fra distriktskommunene er samstemte i å uttrykke at det lovverket og den lærerutdanningen som var før, bedre vil passe det skolesystemet som er i drift i dag. Bodø kommune har en annen tilgang til lærere, og informantene der mener det er svært positivt at nyutdannede lærere har årsenheter i sentrale skolefag. De forteller at de faktisk foretrekker nyutdannede grunnskolelærere med årsenheter i fag foran den gamle allmennlæreren med færre studiepoeng i fag, de gangene søkere ellers

står likt i en vurdering ved tilsetting. Informantene fra kommunen ser også at behovet for allmennlæreren er til stede – spesielt ved de små skolene i kommunen.

At kompetanse er bra, er det samme svaret informant 1 i Bodø kommune gir når spørsmålet om masterutdanning for grunnskolelærere blir stilt. Bodø kommune er også den eneste kommunen hvor informantene uttrykker seg positiv til denne masterutdanningen.

«Det er bra med kompetanse, men jeg kan ikke se at vi har bruk for lærere i småskolen som har mastergrad» (Informant fra Saltdal kommune som svar på spørsmål om hvordan kommunen ser på at det innføres ny femårig grunnskolelærerutdanning).

Informantene fra distriktskommunene stiller klare, samstemte spørsmål ved om mastergrad er veien å gå for lærerutdanningen. Videre stilles det spørsmål fra flere informanter fra distriktskommunene om det vil gi skolene bedre lærere. De uttrykker bekymring for om det blir for kostbart å bare skulle tilsette lektorer, gjerne med tilleggsutdanning. Denne bekymringen deler også informantene fra Bodø kommune, men da utelukkende i et økonomisk perspektiv. Informanten fra Saltdal kommune bekymrer seg også for det året hvor det ikke i utgangspunktet skal uteksamineres noen lærere etter planen – overgangen mellom uteksaminerte lærere som har fireårig og femårig utdanning. Denne overgangen vil føre til at det normalt sett ikke vil uteksamineres lærerstudenter i våren 2021.

Informant 1 fra Beiarn kommune trekker frem andre typer kompetanse i skolen, som for eksempel sosionomer og helsesøstre har, som viktigere enn mastergrad hos lærere. Informanten fra Gildeskål kommune har de samme bekymringene og trekker fram klasseledelse som viktigere på samme måte. Samme informant ser videre en utfordring med å rekruttere gode nok skoleledere/rektorer. Felles for kommunene er at de mangler faglærte lærere i språkfagene, og det ble også nevnt bekymringer rundt kompetanse i migrasjonspedagogikk av informanten fra Saltdal kommune.

4.4 Framtida sett fra informantenes ståsted

Jeg stilte til slutt i intervjuene spørsmål om to forhold, som jeg vurderte som viktige for å få fram gode svar som kunne belyse problemstillingen. Jeg velger å ta med svarene fra informantene fra hver kommune enkeltvis når det gjelder hva som er de største bekymringene, og hva som gir størst grunn til optimisme i framtida.

Informant 1 fra Beiarn kommune:

«Det er mangeutfordringer i skolen som også krever annen kompetanse, kompetanse som blant annet sosionomer og helsesøstre har. Kompetansekravet skaper også bekymring, og skolestrukturdebatten blir viktig for oss. I kommunen er det et sterkt politisk ønske om å ha en god skole – det er viktig og positivt»

Informant 1 fra Bodø kommune:

«Vi er bekymret for kvaliteten når det er få kvalifiserte søkere, og det blir en utfordring å få tak i et tilstrekkelig antall faglærte, kompetente lærere. Vi er også bekymret for at profesjonsfølelsen er i ferd med å vannes ut blant lærerne i en hektisk hverdag. Det som gjør oss optimistiske er alle de flinke elevene som vi har i skolen i dag, og disse har et stort potensial»

Informant fra Gildeskål kommune:

«Den største utfordringen, slik vi ser det, er å rekruttere gode skoleledere og rektorer til skolene i kommunen. Å ha gode fagmiljø i skolene blir viktig i framtida. Vi ønsker at de mange flinke elevene vi har, etter hvert vil flytte tilbake til kommunen og at folketallet opprettholdes som en følge av det»

Informant fra Saltdal kommune:

«Den største utfordringen i årene framover blir å få utnyttet ressursene godt nok, skaffe kompetanse innen migrasjonspedagogikk og spesialpedagogikk. Skolestrukturdebatten som vil komme må dreie seg om å opprettholde kvaliteten i skolen. Det som skaper størst grunn til optimisme er alle de positive, dyktige lærerne som ønsker å bidra i jobben sin»

Informant fra Steigen kommune:

«Vår største bekymring er hvis vi kommer dit at ingen vil ta lærerutdanning.

Kommuneøkonomien og omstilling vil kunne trøtte ut det personalet vi har. Det som lover godt for framtida er at foreldre og foresatte til elevene er mer bevisste og følger opp elevene på en helt annen måte enn tidligere»

Vi ser her eksempler på at informantene har mange sammenfallende svar, og at de i stor grad både deler bekymringer og forhold av mer optimistisk art når det gjelder årene som kommer.

4.4 Oppsummering av funn

Når det gjelder strategi, så er det avdekket at det finnes ikke strategiske planer for rekruttering av lærere til kommunene. Når kommunene skal vurdere egen status, så er det geografiske aspektet viktigere enn kvalitet i skolen, noe som kommer frem gjennom politiske diskusjoner i skolestrukturdebatten. Hva jeg legger i begrepet kvalitet vil jeg redegjøre for i drøftingsdelen. I tillegg ser man at skolestrukturen er den største kostnadsdriveren for kommuneøkonomien.

I temaet rekruttering viser funnene at det å skaffe kompetente vikarer er den største utfordringen for kommunene. De senere årene har kommunene jobbet gjennom tradisjonelle rekrutteringskanaler og sosiale medier er lite brukt som et virkemiddel for å komme i kontakt med aktuelle kandidater til lærerstillinger. En felles rekrutteringsplan for Nordland for å øke rekrutteringen til læreryrket er utarbeidet, men denne har ikke vist konkrete resultater så langt. Insentiver brukes i liten grad som et virkemiddel for å lokke søkere til lærerstillinger, men to av kommunene har benyttet seg delvis av dette.

Det nye kompetansekravet i skolen vil skape store utfordringer for skolene – spesielt de mindre skolene. Dette gjør at kommunene må endre planleggingshorisont for tilsettinger. Omleggingen av lærerutdanningen, både fra allmennlærerutdanning til grunnskolelærerutdanning og innføring av ny femårig masterutdanning for grunnskolelærere, gjør at kommunen i stor grad ser på dette som en stor utfordring i rekrutteringsarbeidet.

5.0 Drøfting

I dette kapittelet skal jeg ta for meg funnene fra empirien og se disse opp mot teorigrunnlaget. Det gjør jeg ved å se om jeg har fått svar på forskningsspørsmålene. Det vil kunne belyse problemstillingen jeg satte som utgangspunkt for det vitenskapelige arbeidet som er gjennomført.

5.1 Hvordan innvirker ulike rammebetingelser på måten kommunene jobber med rekruttering av lærere?

Funnene viser at kommunene ikke har strategiske planer for rekruttering, og dette bekreftes ved at det ikke står spesielt omtalt i kommuneplandokumentene – eksempel hentet fra Beiarn kommune⁴⁸. Roos, m. fl (2005:12) sin definisjon på strategi sier at en strategi innebærer en rekke planlagte tiltak som er fastsatt på forhånd og som blir vedtatt for å oppnå et bestemt mål. Dette kan tolkes slik at utfordringene med rekruttering av kompetente lærere vil måtte inn i strategisk planlegging i den enkelte kommune. Den nye kompetanseforskriften har endret denne måten å planlegge på, og vi ser at flere av kommunene nå jobber med kompetansekartlegging og langtidsplanlegging. Dette kan sees i sammenheng med Mintzberg (1973) om å endre strategisk mønster i planleggingen når noe endres rammevilkårene. Roos, m. fl (2005) sier videre at deler av strategiarbeidet handler om å følge med på endringer og utvikling i omgivelsene, for å sikre at man har de ressurser som skal til for å nå målene som er satt. Dette sammenfaller med nettopp den endringen i planlegging som vi ser gjøres i flere av kommunene.

«Plans are nothing... Planning is everything»⁴⁹. Dette sa general Dwight D. Eisenhower, mannen som var sentral i de alliertes invasjon av Normandie den 6. juni 1944. Er det avgjørende for kommunene å ha rekruttering av lærere som et element i sin strategiplan? Sannsynligvis er det ikke avgjørende, og svarene fra informantene i kommunene tyder på at dette har fått større fokus og at planleggingen og prosessene framover er viktigere.

⁴⁸ [http://www.beiarn.kommune.no/www/beiarn/home.nsf/files/2452052421-samfunnsplan2/\\$FILE/samfunnsplan2.pdf](http://www.beiarn.kommune.no/www/beiarn/home.nsf/files/2452052421-samfunnsplan2/$FILE/samfunnsplan2.pdf)

⁴⁹ <http://myrna.com/blog/plans-are-nothing-planning-is-everything/>

Videre ser vi at både kommuneøkonomi og skolestruktur er noe som preger kommunenes handlingsrom og evne til planlegging for framtida. Dette bekreftes gjennom NHO's rapport⁵⁰ «NM i kommuneøkonomi» fra 2014, der de blant annet slår fast følgende: «Småkommunene i Salten ligger godt under gjennomsnittet for landet for svært mange indikatorer ...»

Tabell 7.3 Fakta om Salten

Salten	Bodø	Mel-øy	Gilde-skål	Bei-arn	Salt-dal	Faus-ke	Sør-fold	Steigen
A1 Sysselsettingsandel								
A2 Syssels i priv sektor og off foretak								
A4 Arbeidsledige								
D1 Befolkningsvekst								
K1 Kun grunnskole								
K2 Høyere utdanning								
L1 Inntektsnivå								
L2 Eldrebølgen								
L4 Arbeidsmarkedsintegrasjon								
M3 Kommuneinntekter /utgifter								
M4 Kommunegjeld								

Tabell 3: Utklipp fra NHO's rapport. Grønn farge indikerer at det enkelte feltet i den enkelte kommunen er på landsgjennomsnittet eller bedre, gul farge betyr at det enkelte feltet i den enkelte kommunen er svakere enn landsgjennomsnittet, men rød farge betyr at det enkelte feltet i den enkelte kommunen er betydelig under landsgjennomsnittet. For kolonne A1, sysselsettingsandel, indikerer rødt felt at andelen sysselsatte i kommunen er på 76 prosent eller bedre, gult felt indikerer at andelen sysselsatte i kommune er på mellom 50 og 75 %, mens rødt felt indikerer at andelen sysselsatte i kommunen er lavere enn 50 %. Dette underbygger kommunenes vurderinger av egen situasjon med hensyn til kommuneøkonomi som en styrende faktor for utvikling av skolen.

Steigen kommune gjorde en analyse av utfordringene knyttet til skole, barnehage, struktur og kvalitet i 2014 (kapittel 3). Der var en viktig konklusjon at skolestrukturen er den største

⁵⁰ <https://www.nho.no/siteassets/nhos-filer-og-bilder/filer-og-dokumenter/offentlig-sektor-og-naringslivet/kommunenm-2014.pdf>

kostnadsdriveren for kommuneøkonomien. Vi ser her at svarene fra også de øvrige kommunene at kommuneøkonomien er den viktigste driveren for skolene. Her kan det se ut som man er inne i en ond sirkel hvor både økonomi og skolekvalitet kommer dårlig ut av det. Vi kan fastslå at kommuneøkonomi, skolestruktur og kvalitet er faktorer som er sentrale når kommunene selv skal vurdere den situasjonen de står i. Spørsmålet er hvor man skal begynne for å få til en bedre skole og bedre økonomi.

Det kanskje viktigste funnet i denne kategorien er at det finnes interne motsetninger mellom politikerne og administrasjonen i de fire distriktskommunene på den måten at informantene svarer at kvalitet er viktig, og at dette først og fremst kan ivaretas av mer robuste fagmiljøer. Jeg tolker begrepet kvalitet i denne sammenhengen som kvaliteten på undervisningstilbudet akkumulert i den enkelte kommune. Det vil si at disse ønsker færre og større skoler, for på den måten sikre kvalitetsmessig gode nok, store nok og framtidsrettede fagmiljøer. Politikerne er også opptatte av kvalitet i skolen, men disse definerer kvalitet som geografisk beliggenhet av skolene, i og med at det er besluttet å beholde den eksisterende skolestrukturen. Ser man dette i sammenheng med kommuneøkonomi, så fremstår dette som et område kommunene må jobbe mer med i årene som kommer.

5.2 Hva er kommunens virkemidler i kampen om lærerne?

Ployhart (2006) hevder at medarbeiderne er virksomhetens, i dette tilfellet er det kommunens, viktigste ressurs, og at rekruttering av medarbeidere er kritisk avgjørende. Dette bekrefter (selvsagt) også informantene i kommunene. I sammenheng med skolestrukturdebatten ble det hevdet av flere av informantene i kommunen at små fagmiljø ved små skoler var kvalitetshemmende. Små fagmiljø, hvor det er vanskelig å skaffe vikarer, vil slite ut lærerne og på den måten gjøre det mindre attraktivt for en lærer å søke seg dit. Dette underbygges av Amble (2007), som hevder at organisasjoners manglende kunnskap om forskjellen mellom hva arbeidsgiveren assosierer som attraktivt og det eksisterende og potensielle arbeidstakere assosierer om det samme, er årsaken til at det finnes utfordringer ved rekruttering og evnen til å beholde kompetent arbeidskraft. Nå kan man isolert sett påpeke at påstanden om at det er organisasjonenes manglende kunnskap om hva som er attraktivt, sikkert kan diskuteres: er det kunnskapen det står på? Hvis man tenker at organisasjonen er politisk og administrativ ledelse i kommunen og disses styring/bevilgninger som gjør at det blir små fagmiljøer, så vil man kunne tenke seg en klar sammenheng mellom det Amble hevder og det funnene viser.

Samtidig hevder informantene i kommunene at det ikke er den enkelte kommunen selv som er lite attraktiv, noe som tyder på at man må inn i skolene for å finne årsakene til at det er utfordringer med å rekruttere kompetent arbeidskraft til lærerstillinger – det være seg fagmiljø, læreryrkets art eller andre forhold en finner innenfor skolens vegger.

De fleste kommunene i fylket opplever at befolkningsutviklingen går nedover, bortsett fra i byene⁵¹. Det betyr videre at det er viktig å beholde de arbeidstakerne som er i kommunen i dag. I denne forbindelse er det interkommunale samarbeidet i regi av RKK en faktor som trekkes fram av flere av kommunene. I 2012 gjorde Nord universitet et forsøk på å ta opp studenter, med primærmålgruppe potensielle lærere som var etablert i distriktskommunene, til noe som ble kalt «Traineebasert grunnskolelærerutdanning for 5.-10. trinn». Dette var et tiltak som skulle møte det behovet som kommunene hadde adressert i Forum Nordlandsløftet⁵². I nær dialog med kommunene i Salten ble det utarbeidet et opplegg som ville gi studentene en deltidsstilling i kommunene samtidig som de kunne være studenter ved

⁵¹ <http://indeksnordland.no/02-befolkningsutvikling/>

⁵² <http://www.rkknordland.no/nordlandsløftet-2/nordlandsløftet-hefte.pdf>

grunnskolelærerutdanning for 5.-10. trinn. Den fireårige grunnskolelærerutdanningen ble tatt ut i en femårig studiemodell, noe som kunne sees på som et skreddersydd opplegg for distriktskommunene. Dessverre ble det ikke oppstart grunnet for lavt antall kvalifiserte søkere. I etterkant var det enighet om en intensjon der man skulle gjøre et nytt forsøk på opptak høsten 2014. Steigen kommune var i intervjuet tydelige på at dette er en modell som fortsatt vil være en god løsning for distriktskommunene for å løse rekrutteringsutfordringene.

Steigen kommune er også en kommune som har tatt i bruk andre virkemidler i rekrutteringskampen. De gir nye søkere til lærerstillinger 10 års ansiennitet ved tilsetting – også hvis disse er nyutdannede lærere. Sørensen (2009) hevder at insentiver ikke er hensiktsmessig med tanke på arbeidstakerens innsats og at lojalitetsspørsmålet er den viktigste faktoren. Ut ifra dette hevder Sørensen at ansatte i offentlige organisasjoner har en svakere lojalitet, og at det derfor kan være greit å bruke slike insentiver. Informanten fra Steigen kommune sier videre at høyere lønn kan virke som en positiv faktor på rekruttering hvis det er den eneste kommunen man får dette. På samme måte vil det kanskje være av betydning hvis det bare er en kommune som har insitamentet som ingen andre har. Her støtter altså forskningen svarene som kommunene gir om at lønn ikke vil være et insentiv som vil styrke rekrutteringen. Når det gjelder ansiennitet, så vet jeg gjennom mitt jobbmessige nettverk at andre kommuner, som ikke er med i denne studien, tilbyr ansiennitet som et insitament for å lokke lærere til å søke. Dette finner vi igjen hos Mintzberg (1973), hvor det kan tolkes som en del av et strategisk spill hvor man prøver å manøvrere seg til en posisjon i markedet.

For å få tak i kvalifiserte lærere utlyser kommunene i utvalget ledige stillinger omtrent på samme tidspunkt, det vil si at de planlegger med en horisont på 6-9 måneder. Informantene fra kommunene svarer at de alle bruker tradisjonelle annonsekanaler, som papiravis, i en viss grad nettavis, NAV og Jobb Norge. Gildeskål kommune er et unntak og bruker mer utradisjonelle metoder i tillegg til de tradisjonelle. Dette betyr at kommunene ikke endrer seg i tråd med det som skjer i omgivelsene. Roos, m. fl (2005:12) sier at deler av strategiarbeidet handler om å følge med på endringer og utvikling i omgivelsene, for å sikre at man har de ressurser som skal til for å nå målene som er satt.

Videre kan dette tolkes som et behov for å sette seg nærmere inn i nyere strategi om rekruttering, bruk av mer moderne kanaler for å nå ut til potensielle kandidater til de ledige stillingene. Dette bør jo være interessant for kommunene også med bindingen til

kommuneøkonomi og økonomiske ressurser når vi ser på Difis utsagn: ”Når de (sosiale medier, min anmerkning.) brukes riktig, kan de være effektive virkemidler som krever relativt liten ressursinnsats” (Difi, 2010:8). Dette vet man imidlertid krever en viss kompetanse, all den tid annonser i sosiale medier er en helt annen måte å tenke på, hvor selskapene som driver disse mediene har retningslinjer og algoritmer man må sette seg inn i. Det kan imidlertid være en nyttig investering å gjøre for kommunene. Staude og Martinsen (2013) er klare på at bruken av sosiale medier i rekrutteringsprosessene vil øke fremover, og hevder videre at sosiale medier er gode kanaler å drive rekruttering i.

Det viktigste funnet i denne kategorien er at vikarer med pedagogisk kompetanse er vanskelig å få tak i. Ser man dette i sammenheng med at man nå går inn i et tiår hvor skolene skal sende lærerne sine på videreutdanning, slik at de kan innfri kravene i den nye kompetanseforskriften, så kan det synes som om dette ikke vil avta som en utfordring for kommunene i årene som kommer. Og hvordan vil det påvirke kommuneøkonomien at de lærerne som kommer videreutdannet tilbake med krav om høyere lønn, samtidig som man både må skaffe vikarer som skal lønnes og at stadig flere lærere også kommer ut fra lærerutdanningen med mastergrad og dertilhørende lektorlønn?

Grimsø (2007) hevder at det er det fire hovedaktiviteter som inngår i personalplanleggingen (kapittel 2), og en av disse er å tilpasse, lære opp og utvikle arbeidskraft, på en måte som er tilfredsstillende både for den ansatte og organisasjonen. Det kan tenkes at det er mer tilfredsstillende for den ansatte enn organisasjonen sett i lys av en tilbakevendende faktor; kommuneøkonomi. Ved å pålegge lærerne å ta etter- og videreutdanning, så vil også lønnskostnadene i kommunene øke. 60 studiepoeng videreutdanning på toppen av grunnutdanningen utgjør et lønnsmessig tillegg på 38 000 for en for en adjunkt (lærerutdanning av fire års varighet). I tillegg vil de som kommer ut av lærerutdanningene med en mastergrad bli tilsatt som lektorer. En nyutdannet lektor tjener 53 000 kroner mer enn en nyutdannet adjunkt, ifølge gjeldende tariff⁵³. På sikt vil dette få betydning for kommunenes økonomi, og da er man fort tilbake i den onde sirkelen hvor økonomien er den driveren som begrenser skolenes handlingsrom i hverdagen.

⁵³ <https://www.utdanningsforbundet.no/Hovedmeny/Lonn-og-arbeidsvilkar/Tariffavtaler/KS/Lonnstabell-i-KS-per-1-mai-2015/>

5.3 Hvilke utfordringer er størst for kommunen med tanke på å rekruttere kvalifiserte lærere?

Opplæringsloven⁵⁴ setter klare føringer for hva som kreves når det kommer til tilsetting av pedagogisk personale. Det er denne endringen i lovverket, som kom i august 2015, som gjør at kommunene nå ser seg nødt til å starte med lengre planleggingshorisont. Det er også dette som skaper størst engasjement hos kommunene. I tillegg er det av de funnene som er gjort, det jeg vil karakterisere som det mest aktualiserte og interessante. Kompetanseforskriften har skapt en varig endring i måten man må tenke tilsettinger og rekruttering til undervisningsstillinger på, og dette griper inn i alle tre forskningsspørsmålene og vil sette et sterkt lys på problemstillingen.

I tillegg vil de nye femårige lærerutdanningene være en faktor, som kommunene må forholde seg til. Mastergrad for lærere er noe som i stor grad opptok informantene - fra et forsiktig «Det er bra med kompetanse» (informant 1 fra Bodø kommune) til «Det har vi ikke bruk for» (informant fra Saltdal kommune). Nå skal det sies at innholdet i den nye femårige grunnskolelærerutdanningen ikke er endelig fastsatt, men her uttrykkes det en god del skepsis, spesielt fra informantene fra distriktskommunene. Det uttrykkes videre at de minste skolene, også i den største kommunen, Bodø, har mer behov for den gamle allmennlæreren. Her kan det tyde på at den utviklingen myndighetene har lagt opp til gjennom å fornye lærerutdanningen, først i 2010 og deretter i 2017, er på kollisjonskurs med den hverdagen og de utfordringene de små skolene har. Og dette blir igjen ekstra merkbart i distriktskommunene der skolene er små. Dette er et veldig interessant funn. Det kan synes som om informantene fra distriktskommunene er mer opptatt av praktiske og administrative forhold enn av kompetanse, hvis man ser på dette i ytterste konsekvens. Det er lett å forstå hvorfor de svarer slik med tanke på de økonomiske rammebetingelsene (og det er viktig å være opptatt av jfr ROBEK), men er det riktig at kommunale mellomledere med ansvar for skolen sier nei til kompetanse?

⁵⁴ <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/opplaringsloven/id213315/>

Regjeringen, ved kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen, sier følgende om den nye lærerutdanningen:

«Lærerutdanningene og læreryrket i Norge må i enda større grad kjennetegnes av god innsikt forskning og utviklingsarbeid. Som masterstudenter vil framtidige lærere få vite mer om hvordan forskningsbasert kunnskap kan finnes og brukes. Med en utdanning som vektlegger forskningsbasert kunnskap, vil lærerne stå bedre rustet til å forbedre undervisningen. Dette er ikke bare et år til med den samme utdanningen. Masterutdanning er forskningsbasert»⁵⁵

Statsråd Røe Isaksen viser her at intensjonene er gode og målet med å gjøre dette grepet er å få en bedre skole. Det ønsker informantene også. Når Lundberg (1996) hevder at god personalplanlegging «å ha riktig person på riktig plass til riktig tid», så kan det se ut som det er en forskjell i hva en kommunal mellomleder legger i dette og hva de politiske myndigheter legger opp til gjennom de endringene vi nå ser .

Det kan synes som om denne omleggingen av lærerutdanning i særlig grad har gitt distriktskommunene en forsterket utfordring med å rekruttere kompetent pedagogisk personale, og omleggingen bringer dermed med seg en sentraliserende effekt. Leder Anne Finborud i Skolenes landsforbund, sier til fagbladet I skolen:

Det er faktisk oppsiktsvekkende at når statsråd Torbjørn Røe Isaksen nå skal tvinge igjennom en obligatorisk masterutdanning for alle lærere, også i småskolen, så utformes denne slik at utdanninga gir enda smalere fagkompetanse hos hver lærer enn dagens lærerutdanning gir. Framtidas seksåring står i fare for å måtte forholde seg til et stort antall lærere i stedet for dagens allmennlærere.⁵⁶

Finborud gir her støtte til den bekymringen informantene fra distriktskommunene uttrykker. Det kan også se ut som et uttrykk for det som vil bli realiteten i årene framover når den nye forskriften i opplæringsloven⁵⁷ blir utslagsgivende for skolene. Myndighetene har for å komme dette kravet i møte, gitt universitets- og høgskolesektoren i oppgave å tilby etter- og videreutdanning for å kunne gi lærerne som ikke innfrir kompetansekravet muligheten til å skaffe seg formell kompetanse i de fagene de skal undervise i. Denne etter- og videreutdanningen skal foregå i en periode på ti år, fram mot år 2025. Dette sier kommunene vil bli en utfordring med tanke på at man sender en allerede kvantitativ og kvalitativ sårbar

⁵⁵ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Innforer-5-arig-grunnskolelærerutdanning-pa-masterniva/id761439/>

⁵⁶ <http://frifagbevegelse.no/?app=NeoDirect&com=6/158/339768/59d9696225&t=Kritisk-til-ny-lærerutdanning-for-grunnskolen>

⁵⁷ <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/opplæringsloven/id213315/>

stab ut av klasserommene på skolene og inn i universitetets forelesningssaler. Hva gjør man da? Jo, man har vikarer som kan steppe inn og overta undervisningen. Eller har man det? Kommunene sier samlet sett at det vanskeligste er å skaffe vikarer med pedagogisk kompetanse.

Informant 1 fra Beiarn kommune sier følgende om den nye lærerutdanningen:

«Det er mer hensiktsmessig for oss å beholde den gamle allmennlæreren som kunne undervise i flere fag. Nå er man prisgitt de lærerne man får tak i og de fagene de har i sin utdanning»

Essensen her er at hvis kommunene skal etterkomme den nye kompetanseforskriften, så kreves det flere lærere i framtida for å undervise det samme elevene som er i dag. Indirekte støtte for dette synet kommer fra den australske forskeren John Hattie, som har gjort en betydelig studie i skolene om hva som bidrar til læring. Hatties funn tyder på at klassestørrelse, lærerutdanning og lærernes fagkunnskap har liten betydning for elevenes læring (Hattie, 2013). Han er kritisk til at regjeringen skal innføre femårig masterutdanning for lærere⁵⁸:

«Å bare legge til et år i utdanningen vil ikke hjelpe. Barneskolelærere bør ha to typer spesialisering. Den første er evnen til å endre barns læring. Den andre kan være innen et annet fag, men vi trenger også generalister i skolen»

Hattie tar her til orde for at kompetanse er bra, men vi trenger ikke bare spesialister i fag. Forskningsspørsmålet om hvilke utfordringer som er størst for kommunen med tanke på å rekruttere kvalifiserte lærere, ser man igjen i svarene til informantene. Det er i stor grad de to store endringene av grunnskolelærerutdanningen som både skaper og vil skape utfordringer for skolene og kommunene. For skolene handler det om å tilby kvalitet, for kommunene handler det om framtida.

⁵⁸ <http://www.aftenposten.no/incoming/John-Hattie---Larerutdanning-nesten-ikke-noen-effekt-7995599.html>

6.0 Oppsummering

Svarene og funnene på de tre forskningsspørsmålene er ment å skulle belyse problemstillingen: Hvordan møter kommuner i Salten utfordringene med å rekruttere til lærerstillinger? Forskningsspørsmålene ble formulert ut fra de tre teori-områdene 1) strategi, 2) rekruttering og 3) kompetanse og personaladministrasjon, og svarene informantene fra de fem Salten-kommunene har gitt noen funn som er både interessante og gir grunn til å forske videre på.

Funnene viser at det finnes mange sammenfallende svar på de ulike utfordringene med å rekruttere lærer i kommunene i Salten. I distriktskommunene har det pågått debatt om skolestruktur og den geografiske lokaliseringen av skolene. Politikerne har vedtatt at skolestrukturen skal bevares slik den er i dag, med det resultat at det er mange skoler gjerne med små fagmiljøer. Informantene fra disse kommunene uttrykte bekymring for små fagmiljøer og kvaliteten på undervisning, samt at dette ville føre til at lærerne slet seg ut. En viktig faktor i dette er kommuneøkonomi, og funnene viser at både skolestruktur og kommuneøkonomi påvirker hverandre. Dårlig kvalitet i skolene ser ut for å henge tett sammen med en skjør kommuneøkonomi. Samtidig gir disse muligheter for hverandre. Informantene var klare på at større enheter i skolene ville bedre kvaliteten, og når vi også har sett at skolene er den viktigste driveren for kommuneøkonomien, så vil en se at kommuneøkonomien også vil kunne ha fordeler av større enheter i skolestrukturen. Når informantene fra distriktskommunene melder om gode kommunikasjonskanaler til politisk og administrativ ledelse i kommunene, så kan det også tolkes som om at det er et visst potensial å jobbe videre med tanke på forbedringer med hensyn til å påvirke politikerne til å tenke annerledes hva angår skolestruktur. Bodø kommune skiller seg litt ut på dette området. Dette kan ha historiske årsaker i og med at problemstillingen rundt rekruttering av lærere ikke har vært like aktuelt i Bodø som i distriktet. Samtidig er det en stor kommune i vekst, med større enheter og større fagmiljø innenfor disse.

Funnene visere videre at det kan synes som om kampen om lærerne til en viss grad handler om å skille seg ut – enten i form av andre lokkemidler eller ved å være til stede i de riktige kanalene for å nå ut til flest mulig gode kandidater. Å være til stede i sosiale medier og gjennom disse annonsere ledige stillinger kan synes som et felt hvor alle

kommunene i utvalget har en del å hente. Målrettet annonsering mot den riktige målgruppa, som har riktig kompetanse er framtidsrettet, og denne måten å jobbe på har også en økonomisk fordel.

Den viktigste konklusjonen og det som jeg vurderer som det viktigste funnet i dette vitenskapelige arbeidet, er hvilke utslag endringene av lærerutdanningene har gjort for kommunene når det kommer til måten de jobber med rekruttering på og utfordringene dette skaper. Her kan det synes som om kommunenes utfordringer med å rekruttere lærere ikke hensyntas av de statlige myndigheter som har ansvaret for lærerutdanningene med de endringer som er gjort og som kommer. Det nye kompetansekravet som sier at lærere må ha studiepoeng i alle fag de skal undervise i, samt innføringen av ny femårig lærerutdanning fra høsten 2017, vil forsterke utfordringene kommunene har med å skaffe seg kompetent arbeidskraft. Dette har ført til at kommunene må planlegge annerledes. Spørsmålene er likevel mange når man forsøker å se hvilke andre konsekvenser dette får. Kommunene må sannsynligvis ansette flere lærere for å dekke kompetansekravet. Lønnsnivået vil stige i takt med lærernes utdanningsnivå og –bredde, men det kanskje viktigste spørsmålet er om kommunene vil få bedre skoler, dyktigere elever og en lysere framtid. En viktig utledning av dette temaet er funnet av at informantene uttrykker at det kan synes som om de i større grad vektlegger praktiske og administrative forhold enn kompetanse. Det uttrykkes en viss skepsis til innføringen av mastergrad for nyutdannede lærere, og dette kan tolkes dithen at man i hverdagen foreløpig ikke ser hvilken nytte dette kan ha for kvaliteten i skolen. Ser man imidlertid dette i lys av de funn som er gjort om skolestruktur og kommuneøkonomi, så er det lett å forstå at en nyutdannet grunnskolelærer med mastergrad ikke står øverst på ønskelista over det man har bruk for i skolehverdagen.

Til slutt vil jeg presisere en ting jeg innså flere ganger under intervjuene. Kommunene i Salten jobber godt og hardt med rekruttering. Informantene er engasjerte mennesker som virkelig brenner for å gjøre skolene de har i kommunen de bor i så gode som mulige. Her tror jeg virkelig at riktig person til riktig tid (Lundberg, 1993) er på plass. Dette er videre et viktig samfunnsmessig område å jobbe på i alle kommunene. KS vil være en instans som overvåker bildet og en viktig ressurs for kommunene i så måte å forholde seg til. I tillegg håper og tror jeg det kan være interessante funn som er kommet fram i denne undersøkelsen, både for universitetet, kommunene og skolene.

6.1 Forslag til videre forskning

I et forskningsperspektiv er det flere ting som skiller seg ut som potensielle områder for videre undersøkelser. Først og fremst vil det være interessant å se om den nye lærerutdanningen har noen effekt på elevers læring, og her vil nok helt sikkert aksjonsforskning⁵⁹ bli satt i gang av myndighetene. Og da vil det også bli spennende å se om den kvaliteten som disse endringene har til intensjon, vil være den samme kvaliteten som informantene i kommunene er opptatte av. Sett i lys av de funn som er gjort her, vil et viktig bidrag til debatten være å undersøke hvordan omleggingen av lærerutdanningen og videreutdanningsregimet vil påvirke kommunenes måte å rekruttere på, og kanskje særlig med fokus på skolestruktur og kommuneøkonomi. Et bra tidspunkt å komme opp med resultater av en slik undersøkelse vil være når neste runde i strukturdebatten kommer, eller som en konsekvens av kommunereformen.

Videre er det spennende å se nærmere på faktorer som kan styrke rekrutteringen til lærerstillinger i kommunene. Hvilke muligheter finnes i form av insentiver, hvilket handlingsrom har kommunene her og hvilken effekt har det? En annen type case-studie som hadde vært interessant å se nærmere på, er hvordan det jobbes med rekruttering via sosiale medier i offentlig sektor, og gjerne til lærerstillinger. Private bedrifter bruker dette profitt og i stor skala, men det hadde vært spennende å se på dette i kommunene, hvor man ser på eksempler fra de som lykkes best med dette.

Til slutt vil jeg foreslå at det forskes mer på hvordan forholdet administrasjon og kompetanse sees på av statlige myndigheter og de kommunale enhetene som forholder seg til disse. Det vil neppe fremkomme et funn som sier at kompetanse er mindre viktig enn praktiske og administrative forhold, men det kan være interessant å se på hva som er viktigst å ta hensyn til i de rammene man jobber. Dermed blir det viktig at man får stat og kommune (forenklet) til å dra i samme retning i utviklingen av skolene, samtidig som det er et spørsmål om å få avstemt realitetene om hvordan hverdagen er og få avdekket de behovene som er i kommunene. Det er tross alt framtida vi snakker om. I den forbindelse hadde det også vært interessant å sette problemstillingen i et lys av hva som vil være ytterste konsekvens. Hva skjer hvis det faktisk ikke er noen som vil bli lærere i disse kommunene? Jeg valgte å ikke ta opp dette spørsmålet

⁵⁹ <https://snl.no/aksjonsforskning>

av hensyn til de enkelte kommunene som er preget av fraflytting og som har store utfordringer med å rekruttere de riktige lærerne. Det vil bære med seg en helt annen tilnærming til utgangspunktet for intervjuet, men dette er noe man kan se nærmere på et stykke inn i framtida.

7.0 Litteraturliste

- Amble, B. (2007): *Recruitment challenges intensify in 2007*. Management Issues, Jan. 26th.
- Bragelien, I. (2009): *Insentiver. I: Hoff, Kjell Gunnar, red. Strategisk Økonomistyring*. Bergen, Universitetsforlaget
- Duncan, E.J. & Haaland, O. (2009): *Masteroppgave i Utdanningsledelse: Rekruttering av skoleledere*. Oslo. Universitetet i Oslo
- Churchill, G.A. (1991): *Marketing Research: Methodological Foundations*. Chicago: The Dryden Press.
- Eriksen, B. (2012): *Rektors styringsrett*. Oslo. Gyldendal Norsk Forlag AS
- Grimsø, R. (2005): *Personaladministrasjon. Teori og praksis*. Gyldendal Forlag. 4. utgave 2005.
- Grønhaug, K. og I. A. Kleppe. (1989): *Er kvalitative metoder kvalitativt bedre?* BETA Tidsskrift for bedriftsøkonomi, 3(1): 27–36.
- Guba, L. & Y. Lincoln. (1985): *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Gundersen, D (1984): *Norsk synonymordbok*. Oslo. Kunnskapsforlaget
- Halvorsen, Knut (2008): *Å forske på samfunnet – en innføring I samfunnsvitenskapelig metode*. 5. utgave. Bedriftsøkonomens Forlag AS.
- Hattie, J (2013): *Synlig læring for lærere*. Cappelen Damm
- Jacobsen, D.I (2005): *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring I samfunnsvitenskapelig metode*. 2. Utgave. Kristiansand. Høyskoleforlaget
- Johannessen, A., Tufte, P.A., og Kristoffersen, L. (2011): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag as.
- Johnson, B. R. (1997): *Examining the validity structure of qualitative research*. Education.
- Kvale, S. (1997) *Det Kvalitative Forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Lundberg, S. (red). (1993): *Personalledelse*. 2 utgave. Bedriftsøkonomisk forlag.
- Mason, J. (2002) *Qualitative Researching*. London: Saga Publications.

- Mintzberg, H. (1973): *The Nature of Managerial Work*. New York: Harper & Row.
- Ployhart, R. E. (2006): *Staffing in the 21st century: New challenges and strategic opportunities*. Journal of Management, 32: 868–897.
- Roos G., G. von Krogh og Roos, J. (2005): *Strategi – en innføring*. 4. Utgave. Bergen. Fagbokforlaget
- Ryen, A. 2002. *Det kvalitative intervjuet: fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen. Fagbokforl.
- Staude, C., & Marthinsen, S. T. (2013). *Sosial kommunikasjon: personlig - samtaleverdi*. Oslo: Kommuneforl.
- Sørensen, R.J. (2009) *En effektiv offentlig sektor: Organisering, styring og ledelse i stat og kommune*. 1. utg. Oslo, Universitetsforlaget
- Thagaard, T. 2013: *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Bergen. Fagbokforlaget
- Tjora, A., H. (2012): *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. 2. utg. Oslo, Gyldendal Akademiske

7.1 Andre kilder (med henvisning til fotnoter)

1. <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/oppvekst/vil-mangle-23-000-larere-i-2020/a/23328953/>. Dato: 10.11.2014
2. <http://www.nrk.no/norge/23.000-for-fa-larere-i-2020-1.12034558>. Dato: 10.11.2014
3. Gjefsen, H. M., T. Gunnes og Stølen, N. M: *Framskrivninger av befolkning og arbeidsstyrke etter utdanning med alternative forutsetninger for innvandring*. Rapport 2014/31, www.ssb.no
- 4 og 5. <http://www.samordnaopptak.no/info/om/sokertall/>. Dato: Publisert 15.01.2013 - Sist endret 19.04.2016
6. Søkerdatabase FS, Nord universitet
7. <https://www.utdanningsnytt.no/nyheter/2016/april/farre-vil-bli-larere-i-grunnskolen/> Dato: 19.04.2016

8. Følgegruppen for lærerutdanningsreformen (2015): *Rapport nr 5 til Kunnskapsdepartementet*, <http://goo.gl/u2OIPY>
9. Stortingsmelding nr. 12 (1999-2000): <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-12-1999-2000-/id431667/>
10. Arnesen, C. Å (2002): <http://www.nifu.no/publications/997029/> (Fotnote 10)
11. <http://www.ks.no/> Dato: ikke oppgitt
12. <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/n-av-tre-larerstuderter-hopper-av-7509287.html>.
Dato 20.03.2014
13. <http://www.samordnaopptak.no/info/om/sokertall/>. Dato: Publisert 15.01.2013 - Sist endret 19.04.2016
14. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/flere-skall-tenne-pa-lareryrket/id544517/>. Dato: 02.02.2009
15. <http://www.samordnaopptak.no/info/om/sokertall/>. Dato: Publisert 15.01.2013 - Sist endret 19.04.2016
16. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id743014/#kunnskap>. Dato: 16.10.2013
17. <http://www.folkebladet.no/article355156.ece>. Dato: 01.09.2012
18. Forskrift til opplæringslova: <https://goo.gl/F46ivv>. Sist endret 03.08.2015
19. Utdanningsdirektoratets Statistikknotat 02 2013,
http://www.udir.no/globalassets/upload/statistikk/statistikknotater/statistikknotat_13_2.pdf
20. <http://www.kskonsulent.no/>. Dato ikke oppgitt
21. Madsen, C. og H. Kjensli (2014): *Steigen commune, hva nå? Sluttrapport*. Publisert: <https://goo.gl/Vjuay2>
22. <http://www.an.no/2016-budsjettet-klart-for-det-er-behandlet/s/5-4-225476>. Dato: 16.12.2015
23. <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/robek-2/id449305/> Dato: 27.01.2016
24. <http://www.nrk.no/nordland/ett-skrutt-naermere-en-storkommune-i-salten-1.12939714>
Dato: 10.05.2016
25. <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/id751048/>
Dato ikke oppgitt
- 26 og 27. <http://www.nrk.no/sognogfjordane/professor-meiner-sma-kommunar-slit-med-skuledrifta-1.12854448>. Dato: 16.03.2016

28. Brasetvik, K (2013): «Ledelse på hugget eller på hælene» Hvilken arbeidsgiverpolitikk preger kommunale ledere når de skal rekruttere ingeniører, lærere og sykepleiere? Skaper den proaktive eller reaktive ledere? Masteroppgave, Høgskolen I Østfold. Publisert: <https://goo.gl/qNcxNL>
29. Frida Kittelsen Qvale, F. K og J. C. Stenersen (2015): *Rekruttering av lærere i Norge. Kan høyere lønn eller mer differensiert lønn basert på lærernes prestasjoner øke rekrutteringen?* Masteroppgave, Norges Handelshøyskole. Publisert: <https://goo.gl/Wk6XJU>
30. Falch, T. og B. Strøm, NTNU (2009): *Lærerkvalitet, lærerrekruttering og konjunkturer*. Utdanning 2009. http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa111/6_laerer.pdf
31. <http://www.rkknordland.no/>. Dato ikke oppgitt
32. Grunnlagsdokument Nordlandsløftet (RKK Nordland (2013). Publisert: <http://www.rkknordland.no/>. Dato ikke oppgitt
33. RKK Nordland (2013): *Nordlandsløftets tiltaksplan*. Publisert: <http://www.rkknordland.no/nordlandsloftet-2/nordlandsloftet-2012-2015-3.pdf>. Dato: 11.09.2013
34. <https://snl.no/Facebook>. Dato: 01.07.2015
35. <https://snl.no/LinkedIn>. Dato: 27.03.2015
36. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi, 2010): *Veileder i sosiale medier for forvaltningen*. Publisert: <https://www.difi.no/sites/difino/files/veileder-i-sosiale-medier-for-forvaltningen-2012.pdf>, publisert oktober 2010
37. <http://www.nrk.no/nordland/ser-liten-effekt-av-avisannonser-1.11657186>. Dato: 08.04.2014
38. Onsum, E. M (2013): *Lønnsdannelsen for lærere i Norge: En empirisk tidsserieanalyse for perioden 1974-2002*. Publisert: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A644109&dswid=-1783>
39. <https://www.utdanningsforbundet.no/Hovedmeny/Lonn-og-arbeidsvilkar/Tariffavtaler/KS/Lonnstabell-i-KS-per-1-mai-2015/>. Dato: 19.05.2015
40. <http://www.dagensperspektiv.no/2013/gi-laererne-hoyere-lonn>. Dato: 13.12.2013
41. http://groruddalen.no/index.php?page=vis_nyhet&NyhetID=10557. Dato: 06.06.2009
42. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>. Sist endret: 01.10.2015
43. <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Roe-Isaksen-Skoleiere-kan-bruke-skjonn-om-larernes-kompetanse-8355903.html>. Dato: 12.02.2016
44. <https://www.utdanningsforbundet.no/Hovedmeny/Lonn-og-arbeidsvilkar/Tariffavtaler/KS/Lonnstabell-i-KS-per-1-mai-2015/>. Dato: 19.05.2015

45. <https://snl.no/ontologi>. Dato: 17.11.2014
46. [https://snl.no/analytisk a posteriori](https://snl.no/analytisk_a_posteriori). Dato: 14.12.2015
- 47 og 48. Beiarn kommune (2014): *Kommuneplanens samfunnsdel 2014 – 2024*. Publisert: <http://goo.gl/ak5OIC>
49. <http://myrna.com/blog/plans-are-nothing-planning-is-everything/>. Dato: 24.04.2013
50. Næringslivets hovedorganisasjon (2014): *NHOs KommuneNM 2014. En rangering av kommuners og regioners vekstkraft og attraktivitet*. Publisert: <https://www.nho.no/siteassets/nhos-filer-og-bilder/filer-og-dokumenter/offentlig-sektor-og-naringslivet/kommunenm-2014.pdf> . Dato: 07.07.2014
51. <http://indeksnordland.no/02-befolkningsutvikling/> Dato ikke oppgitt
52. Grunnlagsdokument Nordlandsløftet (RKK Nordland (2013). Publisert: <http://www.rkknordland.no/>. Dato ikke oppgitt
53. <https://www.utdanningsforbundet.no/Hovedmeny/Lonn-og-arbeidsvilkar/Tariffavtaler/KS/Lonnstabell-i-KS-per-1-mai-2015/>. Dato: 19.05.2015
54. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>. Sist endret: 01.10.2015
55. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Innforer-5-arig-grunnskolelarerutdanning-pa-masterniva/id761439/>. Dato: 03.06.2014
56. <http://frifagbevegelse.no/?app=NeoDirect&com=6/158/339768/59d9696225&t=Kritisk-til-ny-larerutdanning-for-grunnskolen>. Dato: 16.02.2016
57. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>. Sist endret: 01.10.2015.
58. <http://www.aftenposten.no/incoming/John-Hattie---Larerutdanning-nesten-ikke-noen-effekt-7995599.html>. Dato: 27.04.2015
59. <https://snl.no/aksjonsforskning>. Dato: 28.02.2014

Vedlegg 1

	1804 Bodø	1805 Narvik	1811 Bindal	1812 Sømna
Lærere grunnskole, antall	682	310	19	51
Lærere grunnskole, 40 år og yngre	327	125	7	12
Lærere grunnskole, 41-49 år	188	97	6	17
Lærere grunnskole, 50-59 år	123	62	6	16
Lærere grunnskole, 50 år og eldre	167	88	6	22
Lærere grunnskole, 60 år og eldre	44	26	0	6
Lærere grunnskole, kvinner	500	225	11	41
Lærere grunnskole, menn	182	85	8	10
Lærere grunnskole, i heltidsstilling	499	227	9	27
Lærere grunnskole, med universitets-/høgskoleutdanning og pedagogisk utdann	628	257	16	45
Lærere grunnskole, med universitets-/høgskoleutdanning uten pedagogisk utda	29	15	1	2
Lærere grunnskole, med videregående utdanning eller lavere	25	38	2	4
Lærerårsverk, avtalte årsverk grunnskolesektor	615,4	271,1	15,9	40,4
Lærerårsverk, avtalte årsverk eksklusive lange fravær grunnskolesektor	558,8	245,1	15,9	38
Assistentårsverk, avtalte årsverk	167,6	58,9	4,2	7,9
Assistentårsverk, avtalte årsverk eksklusive lange fravær	151,4	49,3	3,2	7,6
Årlig behov for lærere ved jevn avgang/jevn fordeling på årskull/ 65 års pensjonsalder	11,1	5,9	0,4	1,5
%				
Lærere grunnskole, med universitets-/høgskoleutdanning og pedagogisk utdann	92 %	83 %	84 %	88 %
Lærere grunnskole, med universitets-/høgskoleutdanning uten pedagogisk utda	4 %	5 %	5 %	4 %
Lærere grunnskole, med videregående utdanning eller lavere	4 %	12 %	11 %	8 %
	100 %	100 %	100 %	100 %

[illegible]

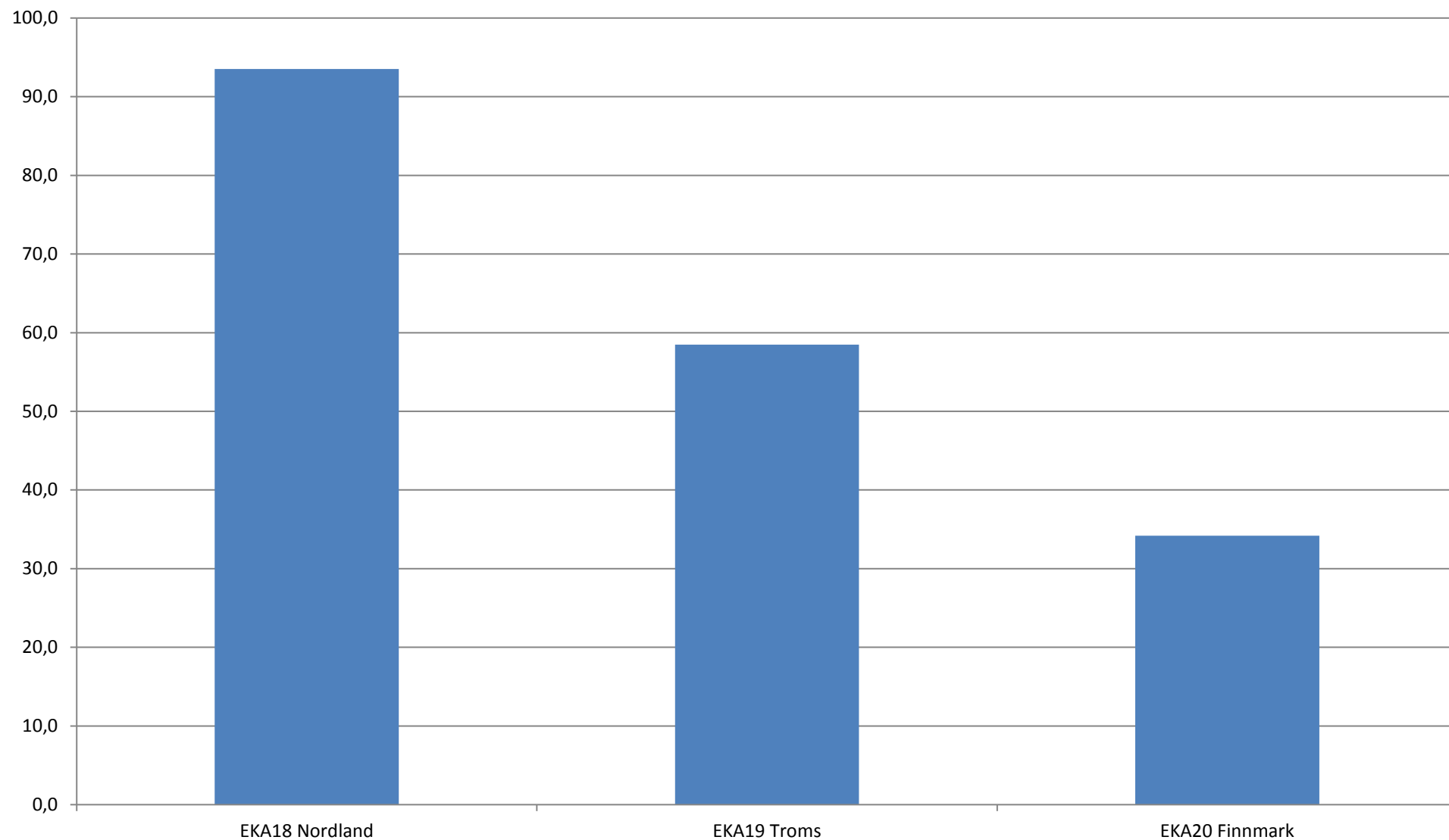
[illegible]

[illegible]

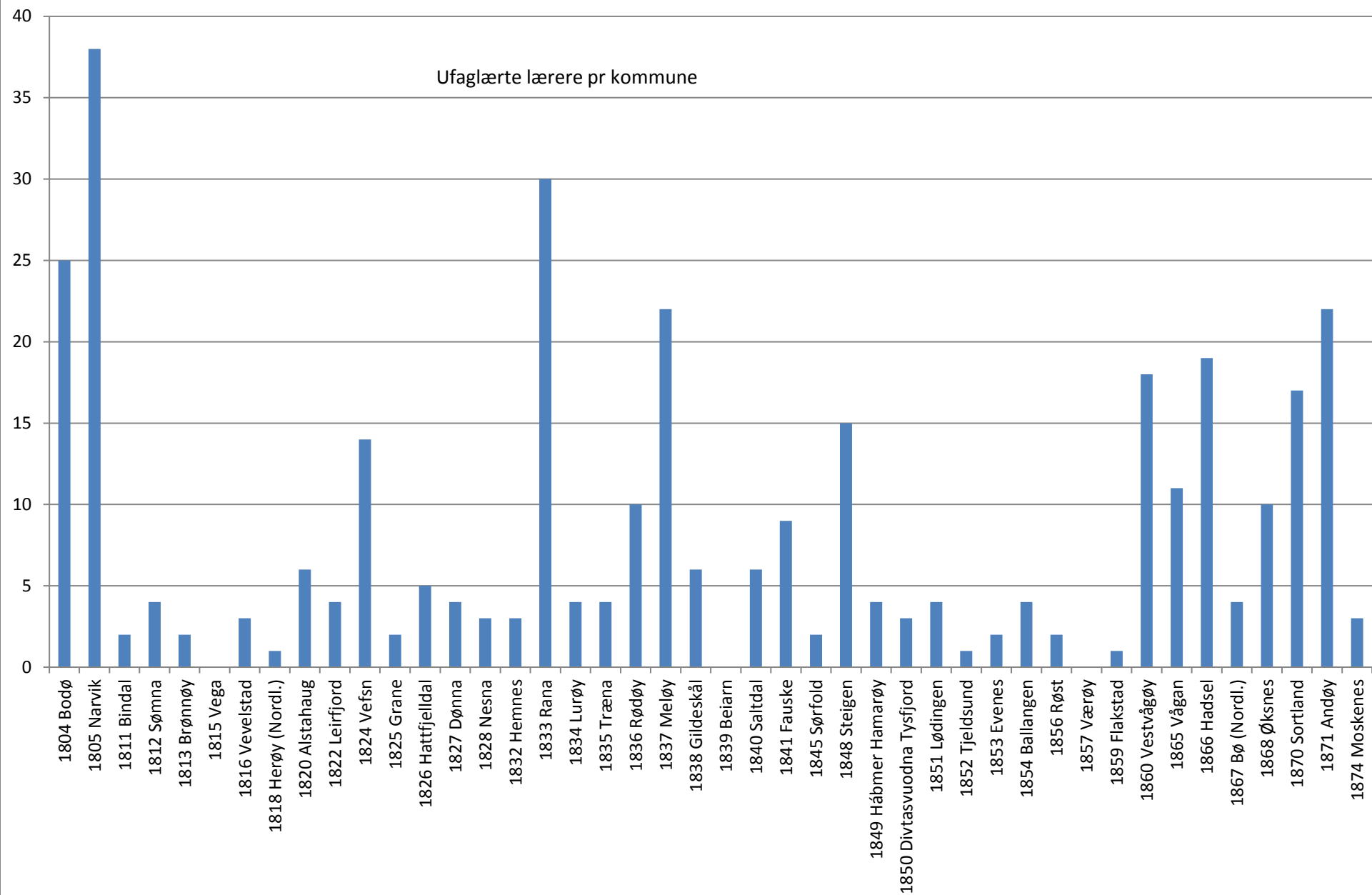
[illegible]

irk

**Årlig behov for lærere ved jenvn avgang/jevn fordeling på årskull/ 65 års
pensjonsalder i 15 år Alle lærere over 50 år/15**

Ufaglærte lærere pr kommune

Nasjonale retningslinjer for grunnskolelærerutdanningen 1. – 7. trinn

Forord

På grunnlag av Stortingets behandling av St.meld. nr. 11 (2008-2009) *Læreren – rollen og utdanningen* og Innst.S. nr. 185 oppnevnte Kunnskapsdepartementet i mai 2009 et utvalg med mandat å utarbeide utkast til rammeplan i forskrifts form for de nye grunnskolelærer-utdanningene, som skal erstatte dagens allmennlærerutdanning fra høsten 2010. Utvalget fikk følgende medlemmer: Petter Aasen, Høgskolen i Vestfold (leder), Asta Balto, Samisk høgskole, Hans Jørgen Binningsbø, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Knut Steinar Engelsen, Høgskolen Stord/Haugesund, Knut Patrick Hanevik, Høgskolen i Oslo/NRLU, Sven-Erik Hansén, Åbo Akademi, Kåre Heggen, Høgskulen i Volda/SPS, Jorunn Hegna, Høgås skole, Tore Isaksen, Drammen kommune, Berit Karseth, Universitetet i Oslo, Lise Iversen Kulbrandstad, Høgskolen i Hedmark, Vibeke Lundby, Universitetet i Tromsø, Vibeke Hammer Madsen, HSH, Elaine Munthe, Universitetet i Stavanger, Jorunn Dahl Norgård, Utdanningsforbundet, Ann Karin Orset, Høgskolen i Bodø, Frode Rønning, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Emilie Bjerke/Renate Mari Walberg, Studentenes Landsforbund.

Sekretariat for utvalget har vært Ingvild Marheim Larsen (leder), Hans-Jørgen Brucker, Ellen Rye og Inger Vederhus.

Etter en høringsrunde har Kunnskapsdepartementet fastsatt *Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningene for 1.- 7. trinn og 5.-10. trinn.*

Forskriften skal bidra til en enhetlig nasjonal oppbygging av grunnskolelærerutdanningene, uten at alle detaljene er nedfelt i denne. Rammeplanutvalget fikk derfor også i oppdrag å utvikle nasjonale retningslinjer for grunnskolelærerutdanningene ved hjelp av bredt sammensatte faggrupper. Sametinget er konsultert i arbeidet med retningslinjene.

Rammeplanutvalgets og faggruppenes tidsramme for arbeidet med nasjonale retningslinjer har vært knapp. Retningslinjene varierer med hensyn til omfang og konkretisering av faglige krav, faglig progresjon og differensiering mellom de to grunnskolelærerutdanningene.

Rammeplanutvalget legger derfor til grunn at retningslinjene må kunne revideres når institusjonene har vunnet erfaring med dem.

Oslo, 20. januar 2010

Petter Aasen

Utvalgsleder

Ingvild Marheim Larsen

Sekretariatsleder

Innhold

I	FELLES RETNINGSLINJER FOR GRUNNSKOLELÆRERUTDANNINGENE – ORGANISERING, STRUKTUR OG INNHOLD	6
1.	Innledning.....	6
2.	Institusjonelt ansvar og organisering	6
2.1	Institusjonelt samarbeid og mulighet for mobilitet	7
2.2	Internasjonalisering	7
2.3	Overgang til masterutdanning.....	7
3.	Fag og innhold	8
3.1	Fagenes plassering i programmene.....	8
3.2	Utdanningenes innhold	8
3.3	Skolerelevante fag	10
3.4	Arbeidsmåter og vurderingsformer.....	10
3.5	Forskningsforankring	10
3.6	Bacheloroppgave	11
3.7	Praksisopplæring	11
4.	Overgangsordninger mellom utdanningene	13
5.	Fra nasjonale retningslinjer til programplan	14
II	NASJONALE RETNINGSLINJER FOR FAG FOR GRUNNSKOLELÆRERUTDANNINGEN 1.–7. TRINN.....	15
6.	Pedagogikk og elevkunnskap.....	16
6.1	Faget i lærerutdanningen	16
6.2	Pedagogikk og elevkunnskap 1.....	17
6.3	Pedagogikk og elevkunnskap 2.....	18
6.4	Pedagogikk og elevkunnskap 3.....	19
6.5	Pedagogikk og elevkunnskap 4.....	21

7.	Praksisopplæringen	23
7.1	Praksisopplæringen i lærerutdanningen	23
7.2	Praksisopplæring for 1. studieår	24
7.3	Praksisopplæring for 2. studieår	25
7.4	Praksisopplæring for 3. og 4. studieår	26
8.	Norsk	28
8.1	Faget i lærerutdanninga	28
8.2	Norsk 1.....	29
8.3	Norsk 2.....	31
9.	Matematikk	33
9.1	Faget i lærerutdanningen	33
9.2	Matematikk 1	33
9.3	Matematikk 2	35
10.	Engelsk.....	37
10.1	Faget i lærerutdanningen	37
10.2	Engelsk 1.....	37
10.3	Engelsk 2.....	39
11.	Fremmedspråk	42
11.1	Faget i lærerutdanningen	42
11.2	Fremmedspråk 1.....	42
11.3	Fremmedspråk 2.....	44
12.	Kroppsøving.....	46
12.1	Faget i lærerutdanningen	46
12.2	Kroppsøving 1.....	46
12.3	Kroppsøving 2.....	48

13.	Kunst og håndverk.....	50
13.1	Faget i lærerutdanningen	50
13.2	Kunst og håndverk 1.....	50
13.3	Kunst og håndverk 2.....	52
14.	Mat og helse	55
14.1	Faget i lærerutdanningen	55
14.2	Mat og helse 1	55
14.3	Mat og helse 2	57
15.	Musikk	59
15.1	Faget i lærerutdanninga	59
15.2	Musikk 1	59
15.3	Musikk 2	61
16.	Naturfag.....	64
16.1	Faget i lærerutdanningen	64
16.2	Naturfag 1.....	64
16.3	Naturfag 2.....	66
17.	Religion, livssyn og etikk for grunnskolelærerutdanning	68
17.1	Faget i lærerutdanninga	68
17.2	Religion, livssyn og etikk 1	68
17.3	Religion, livssyn og etikk 2.....	70
18	Samfunnsfag.....	73
18.1	Faget i lærerutdanningen	73
18.2	Samfunnsfag 1	73
18.3	Samfunnsfag 2	75

I FELLES RETNINGSLINJER FOR GRUNNSKOLELÆRERUTDANNINGENE – ORGANISERING, STRUKTUR OG INNHOLD

1. Innledning

Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningene 1.-7.trinn og 5.-10. trinn ligger til grunn for nasjonale retningslinjer. Forskriften gir de overordende føringene for grunnskolelærerutdanningene.

De nasjonale retningslinjene er hjemlet i forskriften for grunnskolelærerutdanningene. Retningslinjene er utfyllende i forhold til forskriften og skal være førende for institusjonenes programplaner. Retningslinjene skal sikre en nasjonalt koordinert lærerutdanning som oppfyller kravene til kvalitet i grunnskolelærerutdanningene. Den enkelte institusjon skal utarbeide programplaner med bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger. Institusjonenes programplaner skal være i samsvar med forskrift og nasjonale retningslinjer. Programplanen skal vedtas i institusjonens styre.

I retningslinjer for hvert fag er det formulert forventet læringsutbytte, som beskriver hva studentene skal kunne og være i stand til etter gjennomført emne. Læringsutbytte er formulert med utgangspunkt i de overordnede beskrivelsene i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk, som beskriver hvilke kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse en kandidat skal ha på ulike nivå i utdanningsløpet.

Grunnskolelærerutdanningene skal være to klart definerte og differensierte utdanninger (jf. forskriften). Det er derfor utviklet to sett med retningslinjer for grunnskolelærerutdanningene.

2. Institusjonelt ansvar og organisering

Organiseringen av utdanningene skal fremme integrering av teori og praksis, faglig progresjon, gjennomgående profesjonsretting og forskningsforankring. Utdanningene skal legge til rette for samarbeid mellom lærerutdannere ved lærerutdanningsinstitusjonen og i praksisopplæringen.

Institusjonene skal legge til rette for sammenheng mellom aktiviteter i lærerutdanningsinstitusjonen og i praksisopplæringen, og gjensidig forpliktende samarbeid mellom de to læringsarenaene. Innenfor rammen av en avtale mellom lærerutdanning og skoleeier skal programplanen koordinere opplæringen på de to læringsarenaene.

Fagene i lærerutdanningen skal være lærerutdanningsfag. Fag, fagdidaktikk, pedagogikk og praksis må koples tett sammen, både innholdsmessig og organisatorisk. Utdanningene skal organiseres som profesjonsutdanninger som gir sammenheng og progresjon i opplæringen. Utdanningenes praksisforankring står sentralt når det gjelder å tydeliggjøre profesjonsrettingen i grunnskolelærerutdanningene.

Lærerutdanningene skal være forskningsbaserte. For å nå målet om gjennomgående forskningsforankring, skal alle undervisningsfag og skoler relevante fag og emner være forankret i et forskningsaktivt miljø. Med forskningsaktivt miljø menes at fagmiljøet må omfatte ansatte som selv er aktive forskere.

Lærerutdanningsinstitusjonen har ansvar for å vurdere om lærerstudentene er skikket for læreryrket. Dette er en helhetsvurdering av studenten som omfatter både faglige, pedagogiske og personlige forutsetninger og vil foregå under hele studiet, jf. forskrift om skikkethetsvurdering i høyere utdanning.

2.1 Institusjonelt samarbeid og mulighet for mobilitet

Mulighet for mobilitet mellom utdanningsinstitusjonene er et sentralt premiss for grunnskolelærerutdanningene. Lærestedene skal prioritere og profilere institusjonens fagtilbud, samtidig som studentenes ønsker om fagsammensetning ivaretas gjennom institusjonelt samarbeid. Studentene skal kunne søke om overgang fra en institusjon til en annen etter både 2. og 3. studieår.

Sammen skal utdanningsinstitusjonene innen regionen, eventuelt i samarbeid med institusjoner i andre regioner, tilby den fulle bredden av fag i grunnskolelærerutdanningene.

2.2 Internasjonalisering

Lærerutdanningsinstitusjonene skal legge til rette for et internasjonalt semester innenfor 4-årig grunnskolelærerutdanning. I utformingen av lokale programplaner må den enkelte institusjon innpasse internasjonalt semester. Programplanen og undervisningen skal også tilrettelegge for internasjonalisering ved lærestedet, for eksempel i form av internasjonale og flerkulturelle dimensjoner i studiet, engelskspråklig pensum og utenlandske gjesteforskere/forelesere.

2.3 Overgang til masterutdanning

Strukturen for begge grunnskolelærerutdanningene sikrer mulighet for å søke overgang til master etter 3. studieår. Institusjonene må tidlig i utdanningsløpet gjøre studentene kjent med opptakskrav til masterutdanning, slik at de er klar over hvilke valgmuligheter de har innenfor de første tre studieårene dersom de ønsker opptak til masterutdanning etter 3. studieår.

Hovedregelen om antall undervisningsfag kan fravikes dersom kandidatene søker masterutdanning etter bachelorgrad/tre år.

3. Fag og innhold

3.1 Fagenes plassering i programmene

Forskriften angir hvilke fag som er obligatoriske i de to utdanningsløpene og omfanget av disse. I tillegg gir forskriften føringer for omfanget av valgfrie fag. Plassering av fag ut over det som er gitt i forskriften skal framgå av institusjonenes programplaner.

I grunnskolelærerutdanningen for 1.-7. trinn vil undervisningsfag nevnt under 1.-2. studieår i forskriften være et annet fag enn norsk og matematikk. I 3. studieår er undervisningsfaget enten et nytt fag på 30 studiepoeng eller ytterligere 30 studiepoeng i norsk, matematikk eller undervisningsfaget fra de første to studieårene.

Forskriften fordeler studiepoeng per år. Institusjonene fordeler studiepoengene i fagene per semester. 15 studiepoeng er minste studiepoenggivende enhet i grunnskolelærerutdanningene.

3.2 Utdanningenes innhold

Læreryrket er et krevende og komplekst yrke i et samfunn som preges av mangfold og endring. Grunnskolelærerutdanningene skal kvalifisere for å utøve omfattende og sammensatte oppgaver.

Innholdet i fag og praksisopplæring er spesifisert i de fagspesifikke retningslinjene. I tillegg må institusjonene sikre at følgende perspektiv ivaretas i grunnskolelærerutdanningene:

Faglig kompetanse: I tillegg til at fagene skal gi studentene solide faglige kunnskaper, skal alle undervisningsfag omfatte *fagdidaktikk* og kunnskap om *varierte arbeidsmåter i fagene* og den teoretiske bakgrunnen for disse. Undervisningen i fagene skal være *forskningsbasert* (se 3.5).

Differensiert lærerutdanning: Fagene i grunnskolelærerutdanningene skal være differensierte mot de trinnene utdanningen kvalifiserer for. I utdanningen for trinn 1–7 skal hovedvekten legges på begynneropplæring og fag på barnetrinnet, mens utdanningen for trinn 5–10 skal legge hovedvekt på spesialisering og fordypning i fag. De to utdanningsløpene skal sikre kompetanse for alle årstrinn som utdanningen retter seg mot.

Integrert lærerutdanning: Alle fag i grunnskolelærerutdanningene har ansvar for å gi studentene identitet som lærer. Pedagogikk og elevkunnskap skal være det samlende faget for utøvelsen av lærerrollen. Pedagogikk og elevkunnskap har også spesielt ansvar for å integrere teori og praksis. Den lærerfaglige plattformen som identifiserer og tematiserer grunnleggende og felles utfordringer, som verdier, formål, arbeids- og vurderingsformer, må skapes i samarbeid mellom pedagogikk og elevkunnskap, undervisningsfagene og praksisopplæringen.

Danning: Ved siden av å utdanne lærere med solid faglig kompetanse, har høyere utdanningsinstitusjoner også ansvar for å legge til rette for en dannelsesprosess. Det betyr blant annet å utvikle etiske og historiske perspektiver på egen yrkesrolle og kritiske perspektiv på lærer-

profesjonens samfunnsrolle. Kommende lærere må også ha god forståelse for globale spørsmål og bærekraftig utvikling.

Det flerkulturelle perspektivet: Internasjonalisering av samfunns- og arbeidsliv forutsetter språk- og kulturkunnskap og internasjonale erfaringer. Lærere må ha kunnskap om og forståelse for det flerkulturelle samfunn. Det innebærer oppmerksomhet om kulturelle forskjeller, og ferdigheter til å håndtere disse som en positiv ressurs. Kunnskap om menneskerettighetene og om urfolks rettigheter er sentralt i denne sammenheng. Den globale, internasjonale og flerkulturelle orienteringen må derfor prege lærerutdanningene.

Samiske forhold og samiske elevers rettigheter: Grunnskolelærerutdanningene skal kvalifisere studentene for å ivareta opplæring om samiske forhold, samiske barns rettigheter og det samiske folket som anerkjent urfolk. Samisk kultur og samfunnsliv er en viktig del av den felles kultur-arven. Opplæring for samiske elever står i en særstilling i norsk grunnopplæring. Lærerstudenter må derfor få kunnskap om det samiske innholdet i de nasjonale læreplanene for grunnopplæringen og om rettighetene for samiske elever.

Tilpasset opplæring: Retten til tilpasset opplæring er forankret i opplæringsloven. Tilpasset opplæring kjennetegnes ved variasjon, for eksempel gjennom arbeidsoppgaver, lærestoff, intensitet i opplæringen, organiseringen av opplæringen, læremidler og arbeidsmåter. Lærere må kunne tilpasse opplæringen i forhold til mangfoldet i elevgruppen. Institusjonene må sikre at kunnskap om tilpasset opplæring blir ivaretatt i alle fag.

Vurdering: Lærere må kunne utvikle og kommunisere tydelige mål for opplæringen, vurdere elevenes læringsutbytte, gi elevene faglig relevante tilbakemeldinger og legge til rette for elevenes egenvurdering. Programplanen skal derfor legge til rette for at studentene får opplæring i å analysere og vurdere elevenes læringsprosesser og resultater, og i å gi læringsstøttende tilbakemeldinger. Lærere skal kunne vurdere elevenes læringsutbytte både med og uten karakterer, og begrunne vurderingen. Lærere må også forstå og bruke resultater fra ulike prøver, kartleggingsverktøy og kvalitetsvurderingssystemer i oppfølging av elevenes læring.

Grunnleggende ferdigheter: De grunnleggende ferdighetene – å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne og å kunne bruke digitale verktøy – er både en forutsetning for utvikling av fagkunnskap og en del av fagkompetansen i alle fag. Hvert enkelt fag har ansvar for at studentene får kunnskap om hvordan de kan jobbe med elevenes utvikling av de grunnleggende ferdighetene i faget. Pedagogikk og elevkunnskap skal legge til rette for at studentene tilegner seg en teoretisk overbygning om grunnleggende ferdigheter, som forutsetning for arbeidet med disse i ulike fag.

Når det gjelder de grunnleggende ferdighetene å kunne lese, skrive og å kunne uttrykke seg muntlig er dette ferdigheter av grunnleggende betydning for læring generelt. I grunnskolelærerutdanning 1-7 er det etablert en arbeidsdeling mellom pedagogikk og elevkunnskap og norsk

når det gjelder disse ferdighetene i retningslinjene for de to fagene. I grunnskolelærerutdanning 5-10, der norsk ikke er obligatorisk, har pedagogikk og elevkunnskap et større ansvar for innføringen i grunnleggende ferdigheter med vekt på området språk og læring.

Perspektivene over må ivaretas ved utarbeidelse av programplaner for den enkelte institusjon.

Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningene definerer i tillegg noen *obligatoriske tema* i grunnskolelærerutdanningene gjennom beskrivelser av læringsutbytte i § 2. Temaene er også integrert i retningslinjene for fag og skal ivaretas i institusjonenes programplan. Den enkelte institusjon kan organisere obligatoriske tema som kurs, dersom de finner det hensiktsmessig.

3.3 Skolerelevante fag

Skolerelevante fag er i forskriften lagt til 4. studieår. Med skolerelevante fag menes fag som er relevante for undervisning i grunnskolen og som tilbys av lærerutdanningene, men som ikke er undervisningsfag i skolen. Skolerelevante fag må være rettet mot funksjoner og oppgaver som grunnskolen skal ivareta. Hva som kan være skolerelevante fag kan endres over tid.

Lærerutdanningsinstitusjonene avgjør selv hvilke fag som skal godkjennes som skolerelevante fag ut fra føringen om at faget skal være rettet mot funksjoner og oppgaver i grunnskolen.

3.4 Arbeidsmåter og vurderingsformer

Institusjonene har ansvar for at studentene møter varierte arbeidsmåter og formative og summative vurderingsformer i utdanningen.

3.5 Forskningsforankring

I tråd med lov om universiteter og høyskoler skal grunnskolelærerutdanningene være forskningsbaserte. Utdanningenes forskningsforankring skal være både implisitt og eksplisitt. Det innebærer at utdanningsprogrammene skal formidle og engasjere studentene i vitenskapelige arbeidsformer, kritisk tenkning og anerkjent, forskningsbasert kunnskap. Forskningsbaserte læringsprosesser skal fremme studentenes selvstendighet, analytiske ferdigheter og kritisk refleksjon slik at de som lærere kan ta i bruk ny kunnskap og videreutvikle både seg selv, sitt yrke og sin arbeidsplass etter endt utdanning. Det innebærer også at studentene gjennom bacheloroppgaven skal få innføring i vitenskapsteori og metode og selv gjennomføre et selvstendig og forskningsbasert skriftlig arbeid.

Grunnskolelærerutdanningene skal gi framtidige lærere kompetanse til å nyttiggjøre seg forskning i utøvelsen av læreryrket. Kandidatene må derfor ha ferdigheter som gjør dem i stand til å finne, forstå, vurdere og bruke forskning. Gjennom møtet med forskning skal studentene utvikle evne til kritisk refleksjon over egen og skolens kollektive praksis, til å samhandle og til å ta i bruk ny kunnskap.

Den som underviser i lærerutdanningene bør selv være aktiv forsker eller være del av et fagmiljø der det forskes og publiseres på områder som er relevante for grunnskolelærerutdanningene og læreryrket. Lærerutdanning som profesjonsutdanning bør utvikles gjennom kontinuerlig og systematisk forskning.

3.6 Bacheloroppgave

Bacheloroppgaven er lagt til faget pedagogikk og elevkunnskap i det 3. studieåret. Oppgaven skal være profesjonsrettet. Det innebærer at den skal knyttes til praksisfeltet eller andre sider ved skolens virksomhet. Tematisk skal bacheloroppgaven forankres i studentenes undervisningsfag de tre første årene og/eller i faget pedagogikk og elevkunnskap.

Ulike faggrupper i grunnskolelærerutdanningene må samarbeide om bacheloroppgaven og studentenes valg av tema vil være bestemmende for hvem som veileder.

Innføring i vitenskapsteori og metode skal i særlig grad knyttes til arbeidet med bacheloroppgaven. Arbeidet med oppgaven og innføring i vitenskapsteori og metode skal utgjøre 15 studiepoeng av faget pedagogikk og elevkunnskap. Oppgaven skal bidra til å koble teori og praksis. Det skal gis karakter på bacheloroppgaven som skal framgå av kandidatens vitnemål.

3.7 Praksisopplæring

Praksis skal være en integrert del av alle fagstudier i grunnskolelærerutdanningene. Forskriften definerer de overordnede rammene for praksisopplæringen. Omfanget av praksisopplæringen er satt til minimum 100 dager i grunnskolen, minimum 60 dager i løpet av de to første studieårene, og minimum 40 dager i løpet av de to siste studieårene. Praksisdagene kan deles opp, slik at de for eksempel tas som halve dager. Ved slike oppdelinger påligger det institusjonen et ansvar for å sørge for at det likevel gis tilbud om praksis som tilsvarer 100 hele dager totalt. Det enkelte lærested kan gi praksisopplæringen større omfang. Forberedelse og etterarbeid til praksis skal ikke inngå i de 100 dagene.

Ut over at det skal være praksis i alle studieårene, fordeler institusjonene selv dagene innenfor disse periodene. Lærestedene må tilrettelegge for at studenter som bytter lærested fra 3. til 4. studieår, får de nødvendige 100 dager med praksis og at de ulike temaene i praksisplanen er dekket.

Praksis skal være relevant for og integrert i fagene, og er å betrakte som en læringsarena på linje med undervisning ved lærerutdanningsinstitusjonene. Institusjonene skal sikre at studentene får undervise i fag som de har hatt opplæring i.

I henhold til forskriften skal praksisopplæringen være veiledet, vurdert og variert. Veiledning og vurdering av studenter i praksisopplæringen er et felles ansvarsområde for faglærerne i lærer-

utdanningene (både lærere i undervisningsfag og pedagogikk og elevkunnskap), praksislærer og rektor. Praksis vurderes etter skalaen bestått/ikke bestått ved slutten av hvert studieår. Vurderingen skal støtte opp om læring og utvikling hos den enkelte student. Institusjonenes eksamensforskrift fastsetter hvor mange ganger en student kan gjennomføre en praksisperiode. Institusjonene bør harmonisere konsekvensen av ikke bestått praksis med forskrift for skikkethetsvurdering.

Helhetlig og sammenhengende lærerutdanning, sammenbindingen av teori og praksis og samarbeid om veiledning og vurdering, forutsetter at faglærerne i lærerutdanningen også deltar i deler av praksisopplæringen.

Variert praksisopplæring innebærer at studentene skal ha praksis på de ulike trinnene som utdanningen kvalifiserer for, og i tillegg at den skal være knyttet til ulike sider ved læreryrket, som planlegging og gjennomføring av undervisning, ledelse av læringsarbeid i skolen, kollegasamarbeid, vurderingsarbeid, elevsamtaler, foreldresamarbeid, læreplanarbeid med mer.

Krav til organisering av praksisopplæringen

- Lærerutdanningsinstitusjonene har ansvar for innhold, kvalitet og vurdering i praksis og for progresjon mellom praksisperiodene.
- Utdanningsinstitusjonen skal organisere praksisopplæringen slik at det legges til rette for samarbeid med praksisskolen, som gir helhet og sammenheng i studentenes opplæring og bidrar til utvikling av både lærerutdanningsinstitusjonens undervisning og praksisskolen.
- Lærerutdanning og praksisskole må etablere et langsiktig samarbeid om undervisningsopplegg i praksisopplæringen og lærerutdanningsfagene. Samarbeidet må involvere både fagmiljøene på lærerutdanningsinstitusjonen, praksisskolene og studenter. Samarbeidet må formaliseres som et trepartsamarbeid. Samarbeidet må omfatte utveksling av kunnskap og lærerkrefter på en måte som sikrer at aktivitets- og utviklingsoppgaver i praksisfeltet trekkes inn i praksisforberedelsene i lærerutdanningsfagene. Praksisopplæringen skal organiseres gjennom formelle avtaler mellom lærerutdanningsinstitusjon, skoleeier og rektor ved den enkelte praksisskole.
- Praksisskolens rektor har det overordnede ansvaret for praksisopplæringen ved skolen og skal sørge for at det legges gode rammer for praksisopplæringen. Rektor skal delta i aktuelle samarbeidsfora mellom lærerutdanning og skole.
- Praksislæreren skal ha gjennomgått videreutdanning i praksisveiledning på minimum 15 studiepoeng eller forpliktet seg til å starte opplæring i praksisveiledning. Lærerutdanningsinstitusjonene må ha et samlet tilbud på minst 30 studiepoeng i praksisveiledning.

- Praksisskolen skal organisere praksisopplæringen i tråd med lærerutdanningens programplaner. Faget pedagogikk og elevkunnskap har et særlig ansvar for å tilrettelegge for integrasjon av teori og praksis i grunnskolelærerutdanningene. Retningslinjer for pedagogikk og elevkunnskap og praksis er derfor tematisk koordinert.
- Praksisopplæringens innhold og rammebetingelser skal evalueres underveis i studieåret og ved studieårets slutt. Kvalitetssikring av praksisskoler, praksislærere og praksisopplæringen skal innarbeides i institusjonenes kvalitetssystem.

Avtaleverk om samarbeid om praksisopplæringen

Samarbeidet mellom lærerutdanningsinstitusjon og praksisskole skal nedfelles i en eller flere avtaler (partnerskoleavtale(r)) mellom utdanningsinstitusjon og skoleeier.

Avtalen(e) skal inneholde følgende punkter:

- Varighet
- Formål
- Rammer
 - Lærestedenes programplan
 - Forskrift for skikkethetsvurdering
- Partnerskolens ansvar
 - Skoleeiers, rektors og praksislærers ansvar og oppgaver
 - Organiseringen av praksisopplæringen ved den enkelte skole
 - Tidsbruk
- Lærerutdanningsinstitusjonens ansvar
 - Rolle- og oppgavefordeling internt ved utdanningsinstitusjonen
- Samarbeidsfora
- Gjensidig kompetanseutvikling
- Retningslinjer for gjensidig evaluering
- Godtgjøring for praksisopplæringen (jf. gjeldende avtaleverk)

4. Overgangsordninger mellom utdanningene

Grunnskolelærerutdanningene er definert som to utdanninger. Studenter som ønsker overgang til den andre utdanningen, må søke ordinært opptak til nytt løp (1.-7. trinn eller 5.-10. trinn), og kan deretter søke om godskriving/innpassing av tidligere avlagte fag og/eller emner. Omfanget av godskriving kan variere, avhengig av hvor store deler av tidligere gjennomførte fag som er felles i de to utdanningene.

Overgangsmulighetene må baseres på antall studieplasser lærestedet har i de to grunnskolelærerutdanningene og må ikke forskyve forholdstallet mellom de to.

Godskriving og forhåndsgodkjenning av annen utdanning er hjemlet i Lov om universiteter og høyskoler, Kap. 3 § 3-4 og § 3-5.

5. Fra nasjonale retningslinjer til programplan

Nasjonale retningslinjer skal være førende for institusjonenes programplaner. I retningslinjene for fagene kommer differensieringen mellom de to grunnskolelærerutdanningene i varierende grad til uttrykk. Når institusjonene utarbeider programplaner, må innholdet i planene for fag være relevant for de trinnene utdanningen retter seg mot.

II NASJONALE RETNINGSLINJER FOR FAG FOR GRUNNSKOLELÆRER- UTDANNINGEN 1.-7. TRINN

6. Pedagogikk og elevkunnskap

6.1 *Faget i lærerutdanningen*

Pedagogikk og elevkunnskap er et overordnet profesjonsfag i lærerutdanningen. Det skal være samlende og utgjøre den lærerfaglige plattformen i grunnskolelærerutdanningen sammen med de andre fagene og praksisopplæringen. Kjernen i faget er hvordan oppdragelse og undervisning kan bidra til alle elevers faglige, sosiale og personlige læring og utvikling. Bevissthet om kulturell variasjon i oppdragelsen vil være avgjørende i møtet med samiske og andre minoritetsspråklige elever, der man tar hensyn til både det særskilte og det som er felles for alle barn i Norge. Faget skal gi et grunnlag for praktisk-pedagogisk virksomhet og være et kulturfag som kopler perspektiv på historie, kultur og politikk med oppdragelse, utdanning og dannelse. Faget skal synliggjøre de spenninger og den kompleksiteten som finnes i læreryrket. Forankring i forskningsbasert kunnskap og vitenskapelig tenkning er en forutsetning for alle emnene i faget. I grunnskolelærerutdanningen for trinnene 1-7 vil tema som vedkommer begynneropplæring stå sentralt.

Pedagogikk og elevkunnskap skal gi innsikt i skolens oppgaver, organisasjon, formål og mandat, samt det normative og kunnskapsmessige grunnlaget for læreres virksomhet. Faget skal bidra til kandidatenes forståelse av de grunnleggende ferdighetene som sentrale elementer i elevenes læring.

Faget skal handle om lærerens ferdigheter i å lede klasser og undervisningsforløp slik at alle elever har utbytte av læringsarbeidet. Faget skal gå inn på sentrale spørsmålsstillinger som gjelder undervisningens mål, form og innhold og de konkrete praktiske utfordringene i læreryrket.

Pedagogikk og elevkunnskap skal utvikle kandidatenes relasjonelle kompetanse i møte med alle elever, foresatte og kolleger, og skal gi forutsetninger for hvordan lærere selvstendig og i samarbeid med andre kan håndtere sammensatte utfordringene i ulike undervisningssituasjoner for å myndiggjøre sine elever. Det skal gi grunnlag for kritiske analyser av de utfordringer samfunn, kultur og politikk representerer for lærerrollen og for virksomheten i skolen.

Det skal være en nær kobling mellom innhold og arbeidsmåter i pedagogikk og elevkunnskap og praksisopplæringen. En felles overordnet ramme for dette samarbeidet vil det første året være innføringen i lærerarbeidet, det didaktiske møtet mellom elev, lærer og lærestoffet. I andre studieår skal samarbeidet konsentreres om utfordringene elevmangfoldet representerer for arbeidet i skolen. I tredje studieår skal innsikt i skolen som organisasjon og samarbeid med

kolleger, foresatte og andre sentrale instanser utenfor skolen være et felles sentrum. I tillegg forutsettes det et tett samarbeid om bacheloroppgaven både med praksisopplæringen og med utdanningens faglærere.

6.2 Pedagogikk og elevkunnskap 1

Presentasjon av emnet (15 stp)

Lærerens tilrettelegging for elevenes læring og utvikling

Emnet setter søkelyset på læreres arbeid i møte med eleven, elevgruppen og lærestoffet. Hovedfokus er planlegging, gjennomføring og vurdering av læringsarbeidet. Betydningen av læreres handlinger for å lede, stimulere, variere, aktivisere og gi læringen retning for alle elever på 1.-7. trinn står sentralt, og er hovedområdet for samarbeidet med praksisopplæringen.

Læringsutbytte for Pedagogikk og elevkunnskap 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om klasseledelse og varierte arbeidsmåter og vurderingsformer i skolen
- har kunnskap om læring og læreprosesser
- har kunnskap om begynneropplæringen for ulike elevgrupper
- har kunnskap om de grunnleggende ferdighetene som basis for læring og hvordan disse kan utvikles
- har kunnskap om bruk av digitale verktøy
- har kunnskap om sammenhenger mellom lærerens ledelse av læringsarbeid, utvikling av et godt læringsmiljø og et inkluderende læringsfellesskap
- har kunnskap om innholdet i og begrunnelsene for de sentrale styringsdokumentene som regulerer skolens virksomhet og om utfordringer som ligger i realiseringen av intensjonene i dem
- har kunnskap om grunnleggende profesjonsetiske prinsipper og dilemmaer som regulerer undervisning og læring i skolen
- har kunnskap om systematisk observasjon av elevenes læringsarbeid

FERDIGHETER

Studenten

- kan planlegge, lede, variere og vurdere læringsarbeid
- kan legge til rette for progresjon i elevenes læring og utvikling av grunnleggende ferdigheter
- kan forklare relasjoner mellom faglig innhold, arbeidsmåter og vurdering
- kan legge til rette for læring og vurdering for læring i elevfellesskapet
- kan vurdere ulike læremidler og reflektere over didaktiske muligheter med bruk av IKT

- kan gjennomføre læreplananalyse med vekt på de grunnleggende ferdighetene

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan vurdere, veilede og gi omsorg til den enkelte elev
- kan legge til rette for gjensidig ansvar og utholdenhet i læringsarbeidet
- kan forstå sammenhenger mellom relevant forskning og muligheter i pedagogisk praksis

6.3 Pedagogikk og elevkunnskap 2

Presentasjon av emnet (15 stp)

Elevenes faglige, sosiale og personlige læring og utvikling

Emnet har den lærende eleven i sentrum. Hovedfokuset er tilrettelegging av læringsprosesser for enkeltelever innenfor et stort elevmangfold der hvert enkelt barn med sine unike personlige, sosiale og kulturelle forutsetninger for læring, er en del av skolens fellesskap. Emnet vektlegger flerspråklighet som et område i lærerens tilrettelegging av opplæringen.

Utfordringene som elevmangfoldet gir for undervisning og læring er hovedområdet for samarbeidet med praksisopplæringen.

Læringsutbytte for pedagogikk og elevkunnskap 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om mangfoldet i familieformer og barns og unges oppvekst, utvikling og læring i ulike sosiale, språklige, religiøse og kulturelle kontekster
- har kunnskap om hvilke utfordringer og muligheter skolen står overfor når det gjelder elever med særskilte behov for tilrettelagt opplæring
- har kunnskap om elever med flerkulturell og flerspråklig bakgrunn
- har kunnskap om barnet som skolebegynner og om barns språk- og begrepsutvikling som grunnlag for utvikling av grunnleggende ferdigheter
- har kunnskap om variasjoner i kjønnsidentitet og likheter og forskjeller i gutter og jenters oppvekstbetingelser
- har kunnskap om barn i sorg og krise, overgrep mot barn og andre vanskelige livssituasjoner som barn kan komme i
- har kunnskap om medias påvirkning av barn og ungdom og om barn og unges aktive deltakelse i ulike medier

- har kunnskap om grunnleggende ferdigheter som basis for elevenes utvikling av læringsstrategier og metakognitiv forståelse
- har kunnskap om innholdet i og begrunnelsene for de sentrale nasjonale og internasjonale reguleringene som gjelder elever og deres rettigheter

FERDIGHETER

Studenten

- kan formidle og anvende kunnskaper om barn og unges utvikling og analysere de pedagogiske konsekvensene dette kan ha for arbeidet i skolen
- kan legge til rette for elevenes læring med utgangspunkt i kunnskap om elevrelasjoner, kommunikasjon, samhandling og gruppeprosesser
- kan analysere elevenes læringsstrategier og læringsutbytte ved hjelp av ulike vurderingsformer og kartleggingsmetoder og trekke konsekvenser for arbeidet med læringen
- kan gjennomføre læringsrettet tilbakemelding
- kan analysere populærkulturelle medieuttrykk og knytte dette opp til barn og unges identitetskonstruksjon

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har forståelse for betydningen av skolens rammefaktorer i relasjon til elevenes læring
- kan på et reflektert og faglig grunnlag etablere og være i dialog med elevene og deres foresatte om elevenes faglige, personlige og sosiale læring og utvikling

6.4 Pedagogikk og elevkunnskap 3

Presentasjon av emnet (15 stp)

Utvikling av lærerens profesjonelle rolle og identitet

Emnet bygger på de to første emnene og omhandler endringer i lærer- og elevrollen i et historisk, filosofisk, samfunnsmessig og internasjonalt perspektiv. Dette innebærer kunnskap om skolen som organisasjon, profesjonelt utviklingsarbeid og profesjonsetisk bevissthet som grunnlag for læreres samarbeid med kolleger, foresatte og ulike instanser. Dette er også hovedområdet for samarbeidet med praksisopplæringen.

Læringsutbytte for pedagogikk og elevkunnskap 3

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om skolen som kompleks organisasjon, om dens rammefaktorer og styringsstruktur, om samarbeidet med kommende kolleger i skolen, elever, foresatte og relevante instanser utenfor skolen og betydningen det har for elevenes læring og utvikling
- har kunnskap om sosialt, språklig, religiøst og kulturelt mangfold for å støtte elevenes læring i en inkluderende skole preget av dialog, toleranse og respekt for den enkelte
- har kunnskap om fellesskapets betydning for elevenes læringsprosesser
- har kunnskap om hvordan konflikter og mobbing kan forebygges og håndteres
- har kunnskap om overgangen mellom barnehage og skole og mellom barnetrinn og ungdomstrinn
- har kunnskap om sentrale faser og strategier i skolens historiske utvikling, og om skolens og utdanningens mandat og funksjon til ulike tider i Norge
- har kunnskap om demokrati, dannelse og utvikling av identitet, og betydningen dette har for skolens virksomhet i en internasjonalisert verden
- har kunnskap om skolen som institusjon i samfunnet, og forstår samarbeidsprosesser på ulike nivå for best mulig å legge til rette for elevenes læring

FERDIGHETER

Studenten

- kan ut fra kunnskap om sosiale systemer kritisk analysere samhandlinger i klasser og grupper av elever og fatte beslutninger som stimulerer elevenes læring
- kan stimulere til forståelse av demokrati og til demokratisk deltakelse og treffe begrunnede verdivalg
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere utviklingssamtaler
- kan reflektere over didaktiske, fagdidaktiske og skolefaglige spørsmål knyttet til elever med ulik bakgrunn i lys av arbeidet med de grunnleggende ferdigheter
- kan legge til rette for estetisk opplevelse, erfaring og erkjennelse
- kan nyttiggjøre seg lokalt arbeids-, kultur- og samfunnsliv i elevenes læreprosesser

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan aktivt forholde seg til hvordan profesjonelle verdivalg påvirker elevenes læringsarbeid og kan kommunisere og analysere profesjonsetiske utfordringer både med hjemmet, kolleger og andre samarbeidspartnere

- kan fremme dialog, gjensidig toleranse og respekt i læringsfellesskap preget av språklig og kulturelt mangfold
- har innsikt i lærerrollens utvikling og de utfordringer læreren står overfor som oppdrager i et pluralistisk og internasjonalisert samfunn

6.5 Pedagogikk og elevkunnskap 4

Presentasjon av emnet (15 stp)

Bacheloroppgave, vitenskapsteori og forskningsmetode

Bacheloroppgaven skal være et selvstendig og forskningsbasert skriftlig arbeid der kandidatene skal formulere og svare på en valgt problemstilling. Oppgaven skal knyttes til praksisopplæringen eller andre sider ved skolens virksomhet. Det innebærer at problemstillingen skal reflektere sentrale praktiske, faglige og/eller pedagogiske utfordringer i grunnskolens virksomhet. Hensikten med oppgaven er å gi en helhetlig og sammenhengende framstilling og refleksjon om sentrale spørsmål i profesjonsutøvelsen.

Læringsutbytte for pedagogikk og elevkunnskap 4

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om sentrale vitenskapsteoretiske spørsmålsstillinger i utdanningsforskning
- har innsikt i sentrale spørsmål knyttet til forskningsmetoder med relevans for studier av virksomhet i og omkring skolen
- har kunnskap om sentrale praktiske, faglige og pedagogiske utfordringer i grunnskolens virksomhet som er utviklet gjennom bacheloroppgaven
- har inngående kunnskap om det emnet som den enkelte har fordypet seg i gjennom bacheloroppgaven

FERDIGHETER

Studenten

- kan kritisk analysere relevant forskning om læringsarbeid og hvilken betydning denne kan ha for undervisningen og for alle elevers læring
- kan planlegge og delta i utviklings- og endringsprosesser i skolen, og kan kritisk vurdere disse i etterkant
- kan anvende vitenskapsteoretisk og metodisk kunnskap i utformingen av en egen bacheloroppgave
- har tilegnet seg ferdigheter i akademisk skriving

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan vise et faglig engasjement i viktige spørsmål om skole og opplæring, og på et forskningsmessig grunnlag kunne analysere og formidle et sammensatt fagstoff på en overbevisende måte
- kan selvstendig forholde seg til forskningsetiske problemstillinger

7. Praksisopplæringen

7.1 *Praksisopplæringen i lærerutdanningen*

Praksisopplæringen har en integrerende funksjon i grunnskolelærerutdanningene. Dette forutsetter samarbeid mellom praksislærere, studenter og faglærere.

Det er beskrevet forventet læringsutbytte i praksisopplæringen etter 1., 2. og 4. studieår for hver av grunnskolelærerutdanningene. I tillegg er det definert ulike hovedtema for praksisopplæringen. I første studieår er lærerrollen, lærerarbeidet og det didaktiske møtet mellom elev, lærer og lærestoffet hovedtema. I andre studieår er eleven og elevmangfoldet hovedtema. I tredje og fjerde studieår er skolen som organisasjon, det profesjonelle fellesskapet og samarbeid med foresatte og andre sentrale instanser utenfor skolen hovedtema. Disse tilsvarer hovedtemaer for det enkelte studieår i pedagogikk og elevkunnskap. Det skal være en nær kobling mellom innhold og arbeidsmåter i pedagogikk og elevkunnskap og praksisopplæringen. Hovedfokus på temaene skal sikre en gradvis innføring i ulike sider ved læreryrket, progresjon i opplæringen og sammenheng med undervisningen i pedagogikk og elevkunnskap og andre fag. Hovedtemaene er felles for grunnskolelærerutdanningene.

Selv om retningslinjene skisserer et hovedtema for hvert studieår, vil studentene i praksis møte alle disse temaene gjennom hele utdanningsløpet. Det didaktiske møtet vil være et gjennomgående tema i alle fire studieår.

Praksis skal være en arena for systematisk læring og øvelse ved at praksislærer i samarbeid med lærerutdanningsinstitusjonen tilrettelegger for læring og øvingssituasjoner for studentene. Studentene skal første året planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning under veiledning av praksislærere og faglærere i lærerutdanningen, og i samarbeid med medstudenter, før de etter hvert tar mer selvstendig ansvar for å kunne planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning. Dette prinsippet gjelder alle typer aktiviteter eller oppgaver som studentene skal praktisere og øve seg på i praksis. Læringsutbytteformuleringene må forstås i lys av progresjonen i praksisopplæringen.

Grunnskolelærerutdanningene er grunnutdanninger. Læringsutbytte i de ulike studieårene må vurderes på denne bakgrunn. Gjennom utdanningen skal det tilrettelegges for progresjon i forhold til forventet læringsutbytte tidlig i studiet. Gjennom veiledning av nyutdannede lærere, praktisk yrkesutøvelse, kollegialt samarbeid og videreutdanning, vil lærerkompetansen utvikles videre innenfor de hovedtemaer som studentene møter gjennom praksisopplæringen i grunnutdanningen.

7.2 *Praksisopplæring for 1. studieår*

Presentasjon av emnet

I første studieår er hovedtemaet for praksisopplæringen lærerrollen, lærerarbeidet og lærerens tilrettelegging for læring av fag for 1.-7.trinn. Dette omhandler:

- Utvikling av egen læreridentitet
- Lærerarbeidet i møte med elever på 1.-7. trinn, elevgrupper og klasser
- Læringsledelse i møte med elever; ledelse av, rutiner og regler for læringsarbeidet
- Planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning
- Læringsrettet vurdering
- Aktuelle kartleggingsverktøy

Læringsutbytte for 1. studieår

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om lærerens rolle
- har kunnskap om læring, læreprosesser, arbeidsmåter, læremidler og vurderingsformer
- har kunnskap om grunnleggende ferdigheter som grunnlag for læring
- har kunnskap om observasjonsmetoder

FERDIGHET

Studenten

- kan sammen med andre planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning
- kan sammen med andre planlegge, gjennomføre og vurdere begynneropplæring
- kan legge til rette for utvikling av elevenes grunnleggende ferdigheter
- kan bruke ulike arbeidsmåter og læremidler i undervisningen tilpasset 1.–7.trinn.
- kan med utgangspunkt i relevant teori velge og bruke aktuelle kartleggingsverktøy i opplæringen
- kan bruke vurdering som del av læringsarbeidet og legge til rette for elevenes egenvurdering
- kan observere og lede elevers læringsarbeid

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan diskutere undervisning og læring, fag og elever i lys av profesjonelle og yrkesetiske perspektiver

- kan vurdere egen og andres praksis med referanse til teori og forskning
- kan håndtere ulike typer tilbakemeldinger fra veileder

7.3 *Praksisopplæring for 2. studieår*

Presentasjon av emnet

Hovedtemaet for praksisopplæringen i andre studieår er eleven i 1.–7. trinn, elevmangfoldet og elevenes møte med skole og fag. Dette omhandler:

- Elevenes faglige, sosiale, kulturelle og personlige læring og utvikling i 1.–7. trinn
- Inkluderende læringsfellesskap
- Variert og tilpasset opplæring, ulike arbeidsmåter
- Lærerarbeid og læringsledelse i flerkulturelle klasserom og i møte med elever med spesielle behov
- Klasseromskunnskap/kunnskap om ulike læringsarenaer

Læringsutbytte for 2. studieår

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om elevenes utvikling og bakgrunn som utgangspunkt for læring
- har kunnskap om elevvariasjoner og tilpasset opplæring
- har kunnskap om kulturelt mangfold og flerspråklighet
- har kunnskap om kommunikasjon, samhandling og gruppeprosesser

FERDIGHETER

Studenten

- kan utvikle mål for opplæringen og vurdere elevenes måloppnåelse
- kan møte mangfold og elevvariasjon gjennom differensiert opplæring
- kan selvstendig og sammen med andre planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning i et flerkulturelt læringsfellesskap
- kan være tydelig leder og lede læringsarbeid ved å differensiere og variere arbeidsmåter etter gruppestørrelse og undervisningens hensikt

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har innsikt i elevenes læring av grunnleggende ferdigheter og forståelse av fagkunnskap
- har utviklet bevissthet rundt egen kommunikasjons- og relasjonskompetanse

- har innsikt i egen utvikling som lærer
- kan vurdere egen lærerkompetanse og eget læringsbehov

7.4 *Praksisopplæring for 3. og 4. studieår*

Presentasjon av emnet

I tredje og fjerde studieår vil studentene arbeide videre med hovedtemaene fra første og andre studieår. Et nytt hovedtema for praksisopplæringen for tredje og fjerde studieår er skolen som organisasjon, det profesjonelle fellesskapet og samarbeid med foresatte og andre sentrale instanser utenfor skolen. Dette omhandler:

- Lærerens rettigheter og plikter, lærerarbeidet på organisasjonsnivå og i profesjonelle fellesskap
- Skole- og elevdemokrati, foresatte og elevers rettigheter
- Samarbeid med foresatte, PPT og andre aktører
- Kvalitetssystem som verktøy for læring og skoleutvikling
- Samarbeid med lokalmiljøet med vekt på entreprenørskap
- Overganger mellom trinnene
- Forskningsbasert kunnskap som utgangspunkt for endring og utvikling i skolen
- Lokalt læreplan- og utviklingsarbeid

Læringsutbytte for 3. og 4. studieår

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om kvalitetssystem som verktøy for læring og skoleutvikling
- har kunnskap om lærerens rettigheter og plikter og om lærerarbeidet på organisasjonsnivå
- har kunnskap om forsknings- og utviklingsarbeid i skolen
- har kunnskap om skolen som organisasjon og samfunnsinstitusjon

FERDIGHET

Studenten

- kan selvstendig og sammen med andre planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning for elevgrupper av ulik størrelse
- kan selvstendig og sammen med andre planlegge, gjennomføre og vurdere begynneropplæring
- kan planlegge undervisning med utgangspunkt i planer for ulike perioder
- kan planlegge og vurdere foreldremøter og utviklingssamtaler med elever
- kan delta i lokalt læreplanarbeid

- kan samhandle med kolleger, skoleledelse, foresatte og andre aktører i skolen
- kan med basis i teori og forskning identifisere mobbing og trakassering og drøfte måter dette kan håndteres på
- kan med basis i teori vurdere og bidra til utvikling av skolens læringsmiljø

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan vurdere skolen i forhold til samfunnsmandatet
- har utviklet kommunikasjons- og relasjonskompetanse
- har utviklet læreridentitet basert på profesjonelle og yrkesetiske perspektiver
- har kritisk distanse til egen yrkesutøvelse
- har kunnskap, engasjement og metoder for å videreutvikle seg selv, sitt yrke og framtidig arbeidsplass gjennom kollegialt samarbeid og samhandling med eksterne aktører

8. Norsk

8.1 *Faget i lærarutdanninga*

Norsk er eit kunnskaps- og dannelsesfag, eit estetisk fag, eit språkfag og eit praktisk profesjonsfag. Å studere norsk som del av grunnskolelærarutdanninga handlar om å skaffe seg kunnskapar om norsk språk og norsk tekstkultur og om didaktiske teoriar knytt til norskopplæring. Ein norsklærar må kunne bruke kunnskapar frå desse områda til fagleg og fagdidaktisk refleksjon og setje det heile om til praktisk handling i klasserommet. Undervisninga i lærarutdanningas norskfag skal vere både forskningsbasert og profesjonsorientert.

Språk og språkbruk spelar ei grunnleggande rolle i all læring og heng tett saman med identitetsutviklinga til kvar einskild språkbrukar. Å kunne tale, lese og skrive vel er ein medborgarleg rett. Ei demokratisk offentlegheit er avhengig av at nye generasjonar blir deltakarar i skriftkulturen. Elevar skal utvikle seg og bli sosialiserte inn i ein kultur der språkkunnskapar og språklege ferdigheiter er inngangsnøkkelen til alt frå sosialt liv, via yrkesliv, til offentlig deltaking i lokale, regionale, nasjonale og internasjonale samanhengar. Ei viktig oppgåve for norsklæraren er derfor å hjelpe elevar til å bli trygge og aktive språkbrukarar med gode munnleg og skriftlege kommunikasjonsferdigheiter.

Litterær danning er mellom anna eit resultat av arbeid med ulike typar tekstar, tekstar som gir innsikt i menneskeliv, kulturliv og samfunnsliv – eldre og nyare, munnlege og skrivne, oppdikta og sakprega, tekstar i aviser, tidsskrift, bøker eller på skjerm, og samansette tekstar som spelar seg ut på papir, skjerm, lerret eller scene. Norsklærarar må derfor kunne presentere eit mangfald av tekstar for elevane – tekstar som kan vere opphav til forståing, gi opplevingar og skape lyst til å lese meir og skaffe seg meir kunnskap og større innsikt.

Norskfaget har eit særleg ansvar for opplæring i dei grunnleggande ferdigheitene; å kunne uttrykke seg munnleg, å kunne uttrykke seg skriftleg og å kunne lese. Norsklærarar må ha kunnskapar om språkutvikling, ordforråds- og omgrepslæring, begynnaropplæring og om utvikling av lesing og skriving. Lesing og leseglede, skrivelyst og skrivemeistring legg grunnlag for vidare utdanning. Det er viktig at norsklærarar har innsikt i litterære tekstar som engasjerer barn og med dette motiverer elevane til vidare lesing og skriving.

I eit fleirkulturelt læringsmiljø er gode språk- og breie kulturkunnskapar viktige. Norskfaget har ein historisk og nasjonal basis, men kan ikkje vere framand for allmenne og internasjonale perspektiv. Noreg er eit fleirkulturelt samfunn i endring, og kva som er norsk, må heile tida definerast på nytt i tråd med denne utviklinga. Gjennom språkopplæringa spelar norskfaget ei viktig rolle i integreringa av minoritetselevar, men faget skal også utvikle ei kulturforståing som

tar den fleirkulturelle røynda på alvor. For samiske elevar skal faget norsk saman med faget samisk leggje grunnlaget for å utvikle tospråkleg kompetanse hos elevane.

Faget må tilpassast aldersgruppene studentane skal vere lærarar for, noe som får stor innverknad på tekstmaterialet studentane må arbeide med, metodane dei kan nytte og kva for teoretisk perspektiv dei kan velje.

Studentane skal vurderast i bokmål og nynorsk i norskfaget. For fritak, sjå forskrift §5.

8.2 Norsk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

I norsk 1 står begynnaropplæring i lesing og skriving sentralt, men også vidareutvikling av lese- og skriveferdigheitene til elevar til og med sjuande klasse. Studentane skal få forskingsbasert innsikt om dette og om norsk språk- og tekstkunnskap. Dei skal lære å arbeide med dei grunnleggjande ferdigheitene, lesing, skriving, munnleg bruk av språket, rekning og bruk av digitale verktøy i norskfaget, og på tvers av faga. Dei skal kunne nytte ulike arbeidsmåtar som passar frå første til og med sjuande trinn, og dei skal få kjennskap til korleis praktisk-estetiske arbeidsmåtar kan brukast i faget. Dei skal utvikle ei god forståing av samanhengen mellom fag, fagdidaktikk og praksis.

Læringsutbytte for norsk 1

KUNNSKAPAR

Studenten

- har kunnskap om korleis barn utviklar språk og omgrep, munnleg og skriftleg,
- har kunnskap om lese- og skriveteoriar og om ulike teoriar innan lese- og skriveopplæring, med særleg vekt på begynnaropplæringa
- har kunnskap om lese- og skrivestrategiar
- har kunnskap om dei ulike funksjonane lesing og skriving kan ha for elevars utvikling og læring, med særleg vekt på begynnaropplæringa
- har brei kunnskap om språket som system og språket i bruk og innsikt i tilhøvet mellom talemålsvariasjon og skriftspråksnormering
- har kunnskap om fleirspråklegheit, fleirspråkleg praksis og om det å lære norsk som eit andrespråk
- har kunnskap om kva som kjenneteiknar munnlege, skriftlege og samansette tekstar; fiksjonstekstar og sakprosaetekstar i ulike sjangrar, og tekstar frå eldre og nyare medium

- kjenner til sentrale og relevante litteraturteoretiske og litteraturredidaktiske omgrep og perspektiv
- har gode kunnskapar om barnelitteratur i ulike sjangrar og god forståing for korleis denne litteraturen har utvikla seg over tid.
- har kunnskap om litteratur frå nyare tid som rettar seg mot ungdom og vaksne lesarar
- har kunnskap om den gjeldande læreplanen for skolens norskfag

FERDIGHEITER

Studenten

- kan planleggje, gjennomføre og vurdere norskundervisning på ulike trinn frå 1. til 7. trinn og grunngi faglege val
- kan vurdere og bruke ulike undervisningsmetodar i lese- og skriveopplæringa og skriftforming frå 1. til 7. trinn, både for elevar med norsk som førstespråk og andrespråk, og for elevar som skriv på bokmål og elevar som skriv på nynorsk
- kan bruke ulike vurderingsmåtar i norskfaget
- kan kartleggje lese- og skriveferdigheiter, setje i verk relevante tiltak for tilpassa opplæring og oppdage lese- og skrivevanskar
- kan leggje til rette for og stimulere elevar til variert munnleg bruk av språket
- kan leggje til rette for at elevane kan skrive i ulike sjangrar og medium
- kan bruke språk- og tekstkunnskap i arbeid med analyse av, respons på og vurdering av munnlege og skriftlege elevtekstar for å fremje læring
- kan nytte retoriske kunnskapar i arbeid med munnlege og skriftlege tekstar
- kan leggje til rette for at elevar les ulike typar tekstar i tradisjonelle og moderne medium, utviklar leselyst og gode lesestrategiar og blir stimulerte til vidare lesing
- kan reflektere over tekstars kvalitet og bruksområde og leggje til rette for, gjennomføre og vurdere samtaler om litteratur
- kan formidle norskfaglege innsikter og tilpasse form og innhald til ulike målgrupper
- kan analysere og tolke ulike typar tekstar og formidle litteratur på varierte måtar
- kan leggje til rette for møte med tekstar på dansk og svensk, både munnlege og skriftlege, og samiske og utanlandske tekstar i omsetjing
- kan bruke læreplanen i faget til å formulere mål for norskopplæringa og relevante kriterium for vurdering
- kan bidra til å utvikle lokale læreplanar
- kan vurdere ulike typar norskfaglege læremiddel ut frå ulike kriterium og med tanke på læringsutbytte til elevane
- kan ta i bruk ulike digitale verktøy i norskopplæringa og skape og vurdere digitale, samansette tekstar

- kan stimulere den estetiske sansen til elevane

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- er sikker munnleg språkbrukar og stø i skriftleg bokmål og nynorsk
- kan arbeide med språk og tekst i fleirkulturelle klassemiljø og utvikle språk- og kulturforståing
- kan nytte faglege kunnskapar til kritisk og konstruktiv refleksjon
- kan arbeide sjølvstendig, og saman med andre, med elevars læring og utvikling i faget og på tvers av fag
- kan leggje til rette for at arbeidet med språk og litteratur kan styrke identiteten til elevane og oppmode dei til aktiv deltaking i det offentlege liv

8.3 Norsk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

I norsk 2 skal studentane få ei utvida, forskingsbasert innsikt i norsk språk- og tekstkunnskap og fagdidaktikk; dei skal arbeide meir med dei grunnleggande ferdigheitene og med eit breitt spekter av arbeidsmåtar, slik at dei skal få ei djupare forståing av samanhengen mellom fag, fagdidaktikk og praksis.

Den einskilde utdanningsinstitusjonen kan til ein viss grad opne opp for spesialisering i sentrale fagområde innanfor emnet. Eksempel på fordjupingsemne kan vere norsk som andrespråk, språkshistorie, lese- og skrivekunnskap, barne- og ungdomslitteratur, litteraturhistorie, samansette tekstar, nordisk språk og litteratur m.m.

Læringsutbytte for norsk 2

KUNNSKAPAR

Studenten

- har inngåande kjennskap til teoriar om lesing og skriving, særleg knytt til den andre lese- og skriveopplæringa
- har kunnskapar om språklege endringsprosessar, i fortid og samtid, om normeringsspørsmål i moderne norsk og om sentrale kjenneteikn ved norske dialektar
- har kunnskapar om kva for funksjonar lesing og skriving har hatt og har i kulturen vår og om kva som kjenneteiknar språkleg kommunikasjon i ulike medium

- har utvida kunnskapar om munnlege og skriftlege sjangrar og innsikt i korleis elevar frå 1. til 7. trinn utviklar kunnskapar om desse og kan nytte dei i eige tekstarbeid
- har litteraturhistorisk oversikt, kunnskapar om sentrale verk i norsk fiksjonslitteratur og sakprosa og kjennskap til teoriar om samansette tekstar
- har kunnskap om kva som skjer når ein barnelitterær tekst vert overført frå eit medium til eit anna (adaptasjon)

FERDIGHEITER

Studenten

- kan organisere og drive tilpassa lese- og skriveopplæring for 1. til 7. trinn etter fagleg grunngitte prinsipp, også for elevar med norsk som andrespråk
- kan bruke språk- og tekstkunnskap aktivt i rettleiing av elevar i lese- og skriveprosessen
- kan vurdere og reflektere omkring ulike slags prøver i lesing og skriving og nytte resultatet av dei til fagleg utvikling for elevane
- kan leggje til rette for den munnlege språkutviklinga til elevane
- kan rettleie i arbeidet med tekstar slik at elevane kan utvikle seg sjølve, skaffe seg kunnskapar og førebu seg for aktiv deltaking i offentlege rom og samfunnet som eit heile
- kan samanlikne tekstar skrivne for barn med omsyn til innhald, form og funksjon
- kan setje sentrale norske tekstar inn i ein historisk samanheng, tolke dei og sjå dei i lys av nordisk og annan internasjonal litteratur
- kan lese, analysere, tolke og vurdere samansette tekstar og setje dei inn i ein større kulturell og offentleg samanheng

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan vurdere eigen praksis som norsklærer og grunngi vurderingane
- har innsikt i norskfaget ut frå forskning og i høve til fagets historie og kan reflektere kritisk og konstruktivt ut frå eit historisk perspektiv på faget
- har eit medvite forhold til korleis samtalen mellom lærar og elevar, og samtalen elevane imellom, kan fungere som reiskap for læring

9. Matematikk

9.1 Faget i lærerutdanningen

Matematikklærere skal legge til rette for helhetlig matematikkundervisning i tråd med relevant forskning og gjeldende læreplan. Dette krever ulike typer kompetanse. For eksempel skal lærerne kunne analysere elevenes matematiske utvikling, være gode matematiske veiledere og samtalepartnere, kunne velge ut og lage gode matematiske eksempler og oppgaver, og kunne evaluere og velge materiell til bruk i matematikkundervisningen. De må kunne se på matematikk som en skapende prosess og kunne stimulere elevene til å bruke sine kreative evner.

Gjennom matematikkfaget for trinn 1-7 skal studentene utvikle undervisningskunnskap i matematikk. Dette innebærer at de må ha en solid og reflektert forståelse for den matematikken elevene skal lære og hvordan denne utvikles videre på de neste trinnene i utdanningssystemet. Videre kreves matematikkfaglig kunnskap som er særegen for lærerprofesjonen. Slik kunnskap omfatter, i tillegg til selv å kunne gjennomføre og forstå matematiske prosesser og argumenter, også å kunne analysere slike som foreslås av andre med tanke på å vurdere deres holdbarhet og eventuelle potensial. Undervisningskunnskap innebærer også å ha didaktisk kompetanse som gjør at studentene kan sette seg inn i elevenes perspektiv og læringsprosesser, og gjennom variasjon og tilpasning kunne tilrettelegge matematikkundervisning for elever med ulike behov og med ulike kulturell og sosial bakgrunn på en slik måte at matematikk framstår som et meningsfullt fag for alle elever.

9.2 Matematikk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet omfatter matematikkdiraktiske og matematikkfaglige temaer som er viktige for alle som skal undervise i matematikk på trinnene 1-7. Dette innebærer arbeid med alle aspekter ved tall og tallbehandling; det grunnleggende tallbegrepet hos små barn, utvikling av tallbehandling fra et uformelt nivå til å bli mer systematisk, og posisjonssystemets betydning i den forbindelse. Arbeid med algoritmer knyttes til kunnskap om additive og multiplikative strukturer. Videre arbeides det med utvikling av tallfølelse gjennom eksperimentering og generalisering med tall, og hvordan dette leder til algebraisk tenking. Det arbeides med utvidelsen av tallmengdene, særlig vil aspekter ved brøk og desimaltall behandles grundig. Sentralt i emnet er også arbeid med begrepsutvikling i geometri og måling, herunder spesielt arbeid med å utvikle god forståelse for begrepene lengde, areal og volum.

Læringsutbytte for matematikk 1

KUNNSKAP

Studenten

- har inngående undervisningskunnskap i matematikken elevene arbeider med på barnetrinnet, særlig tallforståelse og regning, geometri og måling, overgangen fra aritmetikk til algebra, med et spesielt fokus på begynneropplæringen
- har kunnskap i algebra, geometri, funksjoner, statistikk, kombinatorikk og sannsynlighetsregning og kan knytte denne kunnskapen til lærestoffet på barnetrinnet
- har kunnskap om språkets rolle for læring av matematikk
- har kunnskap om vanlige interaksjonsmønstre og kommunikasjon knyttet til matematikkundervisning
- har kunnskap om den betydningen semiotiske representasjonsformer har i matematikk, og hvilke utfordringer som er knyttet til overganger mellom representasjonsformer
- har undervisningskunnskap om betydningen av regning som grunnleggende ferdighet i alle skolefag
- har kunnskap om å uttrykke seg muntlig, lese, uttrykke seg skriftlig og kunne bruke digitale verktøy i matematikkfaget
- har kunnskap om matematikkfagets innhold i barnehagen og på ungdomstrinnet og om overgangene barnehage/skole og barnetrinn/ungdomstrinn
- har kunnskap om ulike teorier for læring, og om sammenheng mellom læringssyn og fag- og kunnskapssyn
- har kunnskap om et bredt metoderepertoar for undervisning i matematikk
- har kunnskap om matematikkens historiske utvikling, spesielt utviklingen av tallbegrep og tallsystemer

FERDIGHETER

Studenten

- kan planlegge, gjennomføre og vurdere matematikkundervisning for alle elever i trinn 1-7 med fokus på variasjon og elevaktivitet, forankret i forskning, teori og praksis
- har gode praktiske ferdigheter i muntlig og skriftlig kommunikasjon i matematikkfaget, og kompetanse til å fremme slike ferdigheter hos elevene
- kan bruke arbeidsmåter som fremmer elevenes undring, kreativitet og evne til å arbeide systematisk med utforskende aktiviteter, begrunnelser, argumenter og bevis
- kan bruke og vurdere kartleggingsprøver og ulike observasjons- og vurderingsmåter, for å tilpasse opplæringen til elevenes ulike behov

- kan kommunisere med elever, enkeltvis og i ulike gruppesammensetninger, lytte til, vurdere og gjøre bruk av elevers innspill, og institusjonalisere kunnskap
- kan analysere og vurdere elevers tenkemåter, argumentasjon og løsningsmetoder fra ulike perspektiver på kunnskap og læring
- kan forebygge og oppdage matematikkvansker og tilrettelegge for mestring hos elever med ulike typer matematikkvansker

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har forståelse for matematikkfagets betydning som allmenndannende fag og dets samspill med kultur, filosofi og samfunnsutvikling
- har innsikt i matematikkfagets rolle innenfor andre fag og i samfunnet for øvrig
- har innsikt i matematikkfagets betydning for deltakelse i et demokratisk samfunn

9.3 *Matematikk 2*

Presentasjon av emnet (30 stp)

I dette emnet fordyper studenten seg i noen av temaene fra matematikk 1. Fokus er her mer konsentrert og forskningsrettet enn i matematikk 1.

Læringsutbytte for matematikk 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om matematikkdiraktisk forskning med relevans for utvikling av undervisningskunnskap i matematikk og elevers læring på barnetrinnet
- har inngående undervisningskunnskap knyttet til progresjonen i matematikkopplæringen gjennom grunnskolen: begynneropplæring, overgangen fra barnehage til skole, og overganger mellom trinnene i skolen.
- har undervisningskunnskap i og om matematisk teoridannelse knyttet til den systematiske oppbygningen av matematiske emner, blant annet plangeometri og tallteori
- har kunnskap om hvordan viten i matematikk utvikles gjennom undersøkelser og eksperimenter og påfølgende bevisføring
- har kunnskap om ulike typer matematiske bevis, argumentasjonsformer og modeller innen blant annet algebra, funksjonslære og statistikk

- har kjennskap til kvantitative og kvalitative metoder som er relevante i matematikkdiraktisk forskning.

FERDIGHETER

Studenten

- kan formidle spesialkunnskap innen et utvalgt matematikkdiraktisk og/eller matematikkfaglig emne relevant for trinn 1-7
- kan bruke kvantitative og kvalitative forskningsmetoder til å gjennomføre matematikkdiraktiske undersøkelser
- kan arbeide teoriforankret og systematisk med kartlegging av matematikkvansker og opplæring tilpasset elever som har matematikkvansker, for eksempel gjennom strategiopplæring
- kan bidra i lokalt læreplanarbeid
- kan vurdere elevenes læring i faget som grunnlag for tilrettelegging av undervisning og tilpasset opplæring
- kan bruke varierte undervisningsformer forankret i teori og egen erfaring, herunder valg, vurdering og utforming av oppgaver og aktiviteter

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan initiere og lede lokalt utviklingsarbeid knyttet til matematikkundervisning
- kan delta og bidra i FoU-prosjekter og andre samarbeidsprosjekter med tanke på å forbedre matematikkfagets praksis

10. Engelsk

10.1 Faget i lærerutdanningen

Som verdensborgere i vår tid har mennesker behov for gode språkkunnskaper. Engelsk er et verdensspråk som spiller en helt sentral rolle i utdanning, arbeidsliv og fritid og for den enkeltes utvikling. For å være best mulig i stand til å møte denne utfordringen for barn og unge i dag, må engelsklærerne ha nødvendig faglig, fagdidaktisk og generell utøverkompetanse. Samtidig skal de bidra til at elevene kan bruke det engelske språkets tekster i vid forstand til personlig vekst og berikelse, slik at de etter hvert kan ta aktiv del i det globale fellesskapet.

Engelsklærere skal legge til rette for helhetlig engelskundervisning i tråd med relevant forsknings- og utviklingsarbeid og gjeldende læreplan. Engelskfaget er et dannelsesfag og et redskapsfag, og engelsklærerne må være trygge modeller i klasserommet, med gode språkferdigheter og god innsikt i egne læringsstrategier. De må kunne lede læringsarbeidet i faget til beste for en mangfoldig elevgruppe, fra elevene starter som nybegynnere til de blir mer selvstendige språkbrukere i løpet av barnetrinnet. Dette innebærer at lærerne må ha solid kunnskap om engelsk i et fagdidaktisk perspektiv og om fagets plass i det helhetlige opplæringsløpet, med vekt på overgangene mellom trinn og skoleslag.

Faget må tilpasses aldersgruppene studentene skal bli lærere for, noe som får stor innvirkning på de tekst- og språkmaterialer som studentene må arbeide med, metodene de kan nytte og hvilke teoretiske perspektiv de kan velge.

Studentene skal gjennom engelskstudiet få innsikt i hvordan de grunnleggende ferdighetene, å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig og kunne lese og regne og å kunne bruke digitale verktøy er en integrert del av arbeidet med engelsk ut fra fagets egenart, slik at de som lærere blir i stand til å tilrettelegge opplæringen for elever på 1.-7. trinn.

10.2 Engelsk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Engelsk 1 for 1.-7. trinn gir innføring i språkopplæring og fagdidaktikk med spesiell vekt på begynneropplæring i engelsk. Dette omfatter kunnskap om hvordan språket er bygd opp og bruk av ulike tekster på barnetrinnet. Utvikling av egen språkferdighet og tekstkompetanse er sentralt. Emnet omfatter engelskundervisning for hele barnetrinnet og hva som kjennetegner elevene i denne aldersgruppen og deres tidlige språkutvikling i engelsk. I tillegg dreier emnet seg om varierte aktiviteter og metoder for engelskopplæringen i grunnskolen.

Læringsutbytte for engelsk 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om lydsystemet i engelsk, ordtilfanget og språkets grammatiske struktur med vekt på forskjeller og likheter mellom engelsk og norsk, samt innsikt i kulturelle konvensjoner for språkbruk
- har kunnskap om begynneropplæring i engelsk og utfordringer vedrørende overgangen fra begynnerstadiet til barnetrinnets siste del
- har kunnskap om grunnleggende ferdigheters betydning for læring og utvikling og om prosesser som kan fremme disse i engelskfaget
- har kunnskap om barns språklæring i et andrespråksperspektiv, språklæringsteorier samt strategier, metoder, vurderingsverktøy og vurderingsformer som fremmer språkutvikling
- har kjennskap til gjeldende læreplan for engelskfaget i skolen og forholdet til det europeiske rammeverket for språk
- har kjennskap til ulike læremidler og lærebøker som kan brukes i opplæringen
- har kunnskap om ulike internasjonale og nasjonale prøver og kartleggingsverktøy
- har kunnskap om tilpasset språkopplæring for den aktuelle aldersgruppen
- har kunnskap om levesett og kulturuttrykk i engelsktalende land med vekt på tekster for barn og unge som fremmer interkulturell læring, samt innsikt i språkstimulerende bruk av tekster i undervisningen
- har kjennskap til sjangere og deres sentrale kjennetegn, samt normer for akademisk tekstproduksjon, ansvarlig kildebruk og personvern
- har forståelse for læringspotensialet som ulike læringsarenaer, eksempelvis digitale media, bidrar til på barnetrinnet

FERDIGHETER

Studenten

- kan bruke engelsk sikkert og funksjonelt muntlig og skriftlig tilpasset målgruppen i ulike situasjoner og være en god språkmodell for elevene
- kan planlegge, lede og vurdere elevers læringsarbeid på en måte som tar hensyn til mangfoldet i elevgruppen når det gjelder ulike behov og ulik kulturell og språklig bakgrunn
- kan veilede elever i deres språkutvikling gjennom å gjøre dem bevisst hvordan språket er bygd opp, slik at de kan gjøre seg nytte av forskjeller og likheter mellom morsmålet og engelsk

- kan legge til rette for et trygt læringsmiljø med variert, differensiert og meningsfylt læringsarbeid som fremmer utvikling av lytting, skriving, lesing og tale og et gradvis større ordforråd for alle elever
- kan utøve en helhetlig og læringsorientert vurderingspraksis
- kan anvende fagkunnskap didaktisk og reflektert i forhold til gjeldende læreplan for grunnskolen og kritisk vurdere egen undervisning
- kan kritisk vurdere lærebøker og andre læremidler til bruk i opplæringen
- kan legge til rette for elevers arbeid med engelskspråklige tekster og utforskning av levesett og kulturuttrykk i engelsktalende land sett i relasjon til egen kultur, med hovedvekt på skriftlige, muntlige og sammensatte tekster for barn
- kan bruke digitale verktøy i arbeidet med å fremme språklæring og formidling av fagstoff

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan formidle relevant fagstoff og kommunisere på engelsk på en måte som er tilpasset målgruppen
- kan reflektere over egen læring og praksis i forhold til etiske grunnverdier og skolens ansvar for barn og unges personlige vekst
- kan arbeide selvstendig og sammen med andre for å løse identifiserte problemer knyttet til elevers læring og utvikling i engelskfaget

10.3 Engelsk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Engelsk 2 bygger på engelsk 1 og gir fordypning i språkopplæring og i valg og bruk av ulike tekster på barnetrinnet. Emnet gir større konsentrasjon i fagdidaktiske utfordringer i begynneropplæringen (1- 4) og i opplæringen av elever på slutten av barneskolen (5-7). Engelsk 2 omfatter språkets oppbygging, videreutvikling av egen språkferdighet og tekstkompetanse samt kritisk vurdering av ulike sider ved engelskundervisning for barnetrinnet. Det dreier seg videre om et variert utvalg av aktiviteter og arbeidsmåter i faget. Engelsk settes i et historisk perspektiv, med mer komplekse tekster i ulike sjangere.

Læringsutbytte for engelsk 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om ulike nyanser ved lydsystemet i engelsk, ordtilfanget og språkets grammatiske struktur, samt kulturelle konvensjoner for språkbruk
- har kunnskap om engelsk som verdensspråk og utviklingen av dets rolle som kontaktspråk for mennesker fra ulike land og kulturer og kjennskap til noen varianter av engelsk
- har innsikt i ulike tilnærminger og metoder i engelskopplæring i et samtidig og historisk perspektiv
- har innsikt i ulike faktorer som kan hemme eller fremme barn og unges motivasjon for å lære et språk som engelsk og kjenne til hvordan man kan tilpasse opplæringen til alle elever
- har forståelse for betydningen av læringsfremmende vurdering, også sett i forhold til utvikling av de grunnleggende ferdighetene på barnetrinnet
- har innsikt i ulike læringsstrategier som kan bidra til at elevene kan ta hånd om egen språkutvikling
- har kunnskap om hvordan gjeldende læreplan for skolen gir ramme for faglig og praksisrettet utviklingsarbeid
- har kunnskap om teksters struktur og språklige virkemidler, og om kritiske og analytiske tilnærminger til litteratur og annen tekst
- har kunnskap om samfunnsliv, historie og kulturuttrykk i engelsktalende land med vekt på sentrale verk i engelskspråklig kulturtradisjon

FERDIGHETER

Studenten

- kan bruke engelsk sikkert og funksjonelt muntlig og skriftlig i ulike situasjoner og sjangere, med sammenheng, flyt og presisjon
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning slik at det tas hensyn til mangfoldet i elevgruppen og kulturell og språklig bakgrunn
- kan veilede elever i deres språkutvikling ved å gjøre dem bevisst ulike trekk ved det engelske språket som skiller det fra morsmålet
- kan begrunne valg av læringsaktiviteter etter elevenes behov
- kan stimulere til lese- og skriveglede ved å sette i gang inspirerende og meningsfulle læringsaktiviteter i et trygt læringsmiljø

- kan legge til rette for elevenes selvstendige språklæring ved å utøve en helhetlig vurderingspraksis og gi rom for integrert opplæring i ulike læringsstrategier
- kan kritisk vurdere egen faglige praksis i forhold til gjeldende læreplan i engelsk for grunnskolen og gjennomføre et utviklingsorientert og praksisrettet fordypingsprosjekt
- har kunnskap om ulike måter å organisere opplæringen på
- kan tilrettelegge for elevenes læring om og videre utforsking av samfunnsliv, historie og kulturuttrykk i engelsktalende land med vekt på sammenlikning med egen kultur
- kan analysere, velge ut og tilrettelegge engelskspråklige tekster i ulike sjangere for barn og unge, samt anvende et presist og tilpasset begrepsapparat i arbeidet med tekst
- kan legge til rette for varierte og differensierte læringsaktiviteter som fremmer videre utvikling av elevenes reseptive og produktive språkferdigheter, blant annet gjennom pedagogisk bruk av digitale verktøy

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan reflektere over egen læring og praksis i forhold til etiske grunnverdier og skolens ansvar for barn og unges personlige vekst i et historisk perspektiv
- kan arbeide selvstendig og sammen med andre for å identifisere, analysere og løse problemer knyttet til elevers læring og utvikling i engelskfaget
- kan vedlikeholde og utvikle egen språklig kompetanse

11. Fremmedspråk

11.1 Faget i lærerutdanningen

Fremmedspråk som lærerutdanningsfag gir studentene en mulighet til å fordype seg i et annet fremmedspråk enn engelsk og i kulturelle trekk ved områdene der språket snakkes. Gjennom studiet skal studentene dermed utforske internasjonale og flerkulturelle arenaer. Det gir en forståelse for andres levemåter, livssyn, verdier og kulturer, noe som kan overføres til andre fag og lærergjerningen som helhet og bidrar til å motvirke intoleranse og fordommer. Samtidig oppnås større innsikt i eget kulturelt og språklig ståsted. Fremmedspråk i lærerutdanningen har fokus på elevenes læring av et andre fremmedspråk som del av en flerspråklig utvikling og en livslang læring av språk. Faget er forskningsbasert og profesjonsrettet.

Grunnskolelærerutdanning i fremmedspråk bygger på forkunnskaper om grunnleggende ordforråd og basiskunnskaper i de aktuelle språkstrukturene. Gjennom studiet skal lærerstudentene arbeide med å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese, regne og bruke digitale verktøy på en hensiktsmessig måte, både for egen læring og for undervisning. Ulike vurderingsverktøy tas aktivt i bruk i undervisningen. Fagdidaktikk er en sentral og gjennomgående del av faget. Arbeid med gjeldende læreplan for skolen og dets forhold til det felles europeiske rammeverket er en del av studiet.

Skolepraksis i fremmedspråk vil i tillegg til undervisning være en viktig læringsarena. Med tanke på egen språklæring anbefales studentene et utenlandsopphold, eventuelt med praksisobservasjon, i løpet av studiet.

11.2 Fremmedspråk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

I dette emnet vektlegges studentenes egne språkferdigheter, spesielt muntlig kommunikasjon, språk i kontekst og språklæringsstrategier. Didaktiske aspekter rettes spesielt mot yngre elever.

Fremmedspråklæreren er en reflektert språkbruker og språkformidler. Ved å analysere og vurdere lærings- og kommunikasjonsstrategier for egen språkbruk og i et lærerperspektiv, må studentene nå et nivå der de kan bruke språket aktivt framfor alt i muntlig, men også i skriftlig kommunikasjon. Fremmedspråklæreren skal ha et bevisst forhold til egen og barns språklæring, innsikt i språklige forskjeller og likheter mellom målspråket, norsk og eventuelle andre fremmedspråk en har lært. Emne skal gi kjennskap til språklig og kulturell variasjon i målspråksområdene. Det å inspirere og stimulere til å kommunisere enkelt på et nytt språk gjennom varierte læringsaktiviteter er et viktig aspekt ved fremmedspråklærerutdanningen.

Digitale verktøy brukes gjennomgående på en kritisk og reflektert måte, med klart siktemål mot overføring til praksis og best mulig didaktisk tilpasning.

Læringsutbytte for fremmedspråk 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om uttale og intonasjon og grunnleggende kjennskap til sentrale språkstrukturer i målspråket
- har kunnskap om barns språklæring, barns læring av fremmedspråk og språkdiraktikk tilpasset 1.–7. trinn
- har kunnskap om dagligliv, sentrale tradisjoner, skikker og tenkemåter i språkområdet
- har kjennskap til målspråkets kulturelle og språklige innflytelse på norsk kultur
- har kunnskap om ulike lærebøker og andre læringsressurser som kan brukes i opplæringen
- har kunnskap om gjeldende læreplan og det europeiske rammeverket for språk

FERDIGHETER

Studenten

- kan planlegge, gjennomføre og vurdere fremmedspråkundervisning tilpasset elever på 1.–7. trinn
- kan kommunisere med god uttale og intonasjon og kan fritt bruke sentrale språkstrukturer og et basisordforråd i det moderne målspråket
- kan delta i forberedte og spontane samtaler om ulike emner i ulike sosiale situasjoner og med ulike samtalepartnere
- kan gjøre rede for sentrale tradisjoner, skikker og tenkemåter både i språkområdet og i Norge på målspråket
- kan tilpasse undervisningen til forskjellige elevgruppers mangfold og behov
- kan forstå lengre muntlige og skriftlige autentiske tekster i ulike sjangrer og media og kan vurdere bruken av autentiske tekster fra ulike medier i undervisningen
- kan bruke vurderingsverktøy i fremmedspråklæring
- kan vurdere elevenes måloppnåelse og begrunne vurderingene
- kan bruke til enhver tid aktuelle digitale verktøy i en tilpasset språklærings- og undervisningssammenheng

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan legge til rette for varierte og tilpassede læringsaktiviteter som fremmer utvikling av muntlig samhandling, lytting, tale, lesing og skriving
- kan finne relevante læringsressurser og nyttiggjøre seg disse på en hensiktsmessig måte både for egen læring og i formidlingssituasjoner

11.3 Fremmedspråk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Fremmedspråk 2 bygger på fremmedspråk 1. I dette emnet arbeides det videre med studentenes egne språkferdigheter, kommunikasjon, språk i kontekst, språklæringsstrategier og bruk av digitale verktøy. Didaktiske aspekter rettes mot yngre elever.

Gjennom dette emnet videreutvikler studentene seg som tidligstartslærere. De får mer inngående kunnskaper om didaktikk tilpasset nivået, utvikler sin tekstkompetanse og fordypet seg i målspråkslandenes kultur, med spesiell vekt på barns interesser og en praktisk tilnærming. De skal komme til et språklig nivå hvor de kommuniserer så flytende og spontant at samtaler med morsmålsbrukere ikke byr på særlige problemer.

Læringsutbytte for fremmedspråk 2

KUNNSKAP

Studenten

- har inngående kjennskap til sentrale språkstrukturer i målspråket
- har kunnskap om barns språktilegnelse
- har kunnskap om bruk av tekstlige uttrykk på målspråket, som muntlig tradisjon, sanger, film, forskjellige tekstuttrykk på internett, sms osv., med spesiell vekt på materiale rettet mot barn
- har kunnskap om geografi, sentrale trekk ved dagligliv, skikker, høytider og tradisjoner i målspråksområdene

FERDIGHETER

Studenten

- kan bruke et variert og tilrettelagt språk både for sin egen del og i undervisning
- kan sammenlikne og legge til rette for at elevene skal kunne utforske sentrale trekk ved dagligliv, skikker, høytider og tradisjoner i målpråksområdene i relasjon til egen kultur
- kan finne fram til og tilrettelegge didaktisk materiale tilpasset elevmålgruppa
- kan på målpråket lese skjønnlitterære og andre autentiske tekster i ulike sjangrer og nyttiggjøre seg forskjellige tolknings- og lesestrategier
- kan stimulere til produksjon av forskjellige typer uttrykksformer, inkl. rollespill, dans, drama, musikk, tilpasset ulike formål
- kan legge til rette for en inkluderende, variert og praktisk språkundervisning med vekt på de grunnleggende ferdighetene

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan utvikle, analysere og vurdere egne lærings- og kommunikasjonsstrategier og hjelpe elevene med å utvikle slike
- kan velge ut leker og andre aktiviteter tilpasset elevmålgruppa og bruke dem på en reflektert måte i en undervisningssammenheng

12. Kroppsøving

12.1 Faget i lærerutdanningen

Faget kroppsøving for 1.-7. trinn i lærerutdanningen skal kvalifisere for undervisning i kroppsøving i de første sju trinnene i grunnskolen.

Undervisningen i faget skal være forskningsbasert og profesjonsorientert. Den tar utgangspunkt i kroppsøving som et allmenndannende fag og skal være knyttet til praksisfeltet. Kroppsøving skal gi studentene solid pedagogisk og fagdidaktisk kompetanse til å arbeide ut fra gjeldende læreplan, men også til å utvikle faget i framtida og på et bredere grunnlag ivareta de kroppslige dimensjonene ved det å være menneske.

Studentene skal tilegne seg kunnskaper om og erfaring med ulike bevegelsesmiljø og bevegelseskulturer. Faget skal gi studentene grunnlag for å utvikle sin lærerkompetanse individuelt og i samarbeid med andre og for å fremme fysisk aktivitet og bevegelsesglede. Det skal styrke studentenes allmenndanning og profesjonsidentitet i respekt for ulike kulturer og verdier.

12.2 Kroppsøving 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet er en innføring i det å være lærer i kroppsøving i de første sju trinnene i grunnskolen. Det legges vekt på kroppsøving som en del av begynneropplæringen med særlig ansvar for allsidig kroppslig utvikling, opplevelse og læring. Kroppsøving i ulike bevegelsesmiljø, tilrettelegging for lek og begynneropplæring i idrett, svømming, dans og friluftsliv står sentralt.

Fagdidaktikken i emnet bygger på en eksemplarisk og praktisk tilnærming. Studentene får både prøve seg selv i ulike bevegelsesaktiviteter og i varierte arbeidsmåter som er egnet til å fremme kroppslig utvikling, læring, kreativitet og bevegelsesglede for alle elevene. Kjennskap til alders- typiske trekk og samarbeid med praksis om å møte eleven og elevgrupper i kroppsøving er av vesentlig betydning for å nå målsetningene i emnet.

Læringsutbytte for kroppsøving 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om kroppsøvingsfagets egenart
- har faglig og fagdidaktisk kunnskap til å gjøre overveielser knyttet til undervisning og læring i kroppsøving for elever på trinn 1-7
- har kunnskap i lek, idrett, svømming, dans, friluftsliv og tidsaktuelle bevegelsesformer i barns oppvekst

- har kunnskap om eleven med utgangspunkt i teorier om fysisk og motorisk utvikling, betydning av kjønn, sosial bakgrunn, etnisitet, evne og funksjonsnivå knyttet til kroppsøving og kroppslig læring
- har kunnskap om hvordan kroppsøving kan bidra til utvikling av de grunnleggende ferdighetene; uttrykke seg muntlig, lese, uttrykke seg skriftlig, regne, bruke digitale verktøy i begynneropplæringen, og hvordan det ut fra fagets egenart er naturlig å inkludere disse
- har kunnskap om motorisk læring og betydningen av dette i barns utvikling
- har kunnskap om fysisk aktivitet og kroppsøving i et folkehelseperspektiv
- har forståelse for kroppen som symbol i dagens samfunn med vekt på hvordan dette kommer til uttrykk i barnekultur

FERDIGHETER

Studenten

- kan planlegge, gjennomføre og kritisk vurdere undervisning i kroppsøving ut fra lovverk, gjeldende læreplan og profesjonsetiske krav
- kan legge til rette for og lede læringsarbeid gjennom varierte arbeidsmåter i lek, idrett, svømming, friluftsliv og tidsaktuelle bevegelsesformer som er aktuelle for trinn 1-7
- kan vurdere elevenes bevegelsesmønster og forutsetninger som grunnlag for tilpasset opplæring, læringsfremmende tilbakemelding og vurdering i kroppsøving
- kan identifisere farer og ivareta elevenes sikkerhet i ulike aktiviteter og bevegelsesmiljø
- kan utføre livreddende førstehjelp, svømme og utføre livredning i vann

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan vurdere analytisk og kritisk hvordan kroppsøving sammen med andre skolefag bidrar til elevens allmenndanning
- kan ta ansvar for kontinuerlig utvikling av egen profesjonalitet
- kan bidra til skoleutvikling med utgangspunkt i kroppsøving
- kan kommunisere med elever, foresatte og kolleger om problemstillinger knyttet til kroppsøving og kroppslig læring
- kan forstå, utøve og utvikle egen profesjonalitet som kroppsøvingslærer

12.3 Kroppsøving 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet bygger på og er en videreutvikling av innholdet i kroppsøving 1 med vekt på fordypning i et utvalg av bevegelsesaktiviteter og arbeidsmåter. Fagets legitimering og historie utdypes, og det arbeides med å se kroppsøving i tverrfaglige sammenhenger i skolen. I emnet inngår kunnskap om og erfaring med forskning og utviklingsarbeid knyttet til begynneropplæring og kroppsøving i de første sju trinnene i grunnskolen. Gjennom arbeidet med kroppsøving 2 skal studentene utvikle selvstendig refleksjon og vurdering av egen undervisning.

Læringsutbytte for kroppsøving 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om kroppsøvingsfagets utvikling og legitimering
- har kunnskap om vurdering og dokumentasjon av læring i lys av kroppsøvingsfagets egenart
- har kunnskap om forsknings- og utviklingsarbeid knyttet til kroppsøving
- har kunnskap om trening, treningsprinsipper og treningsledelse egnet for ulike aldersgrupper
- har kunnskap om kroppen i bevegelse, spesielt med tanke på læring av kroppslige og idrettslige ferdigheter

FERDIGHETER

Studenten

- kan videreutvikle egne kunnskaper og ferdigheter i lek, idrett, dans, friluftsliv og tidsaktuelle bevegelsesformer med tanke på undervisning i kroppsøving
- kan vurdere bevegelsesmiljøer, aktivitet og trening egnet for ulike aldersgrupper
- kan vurdere fagdidaktiske problemstillinger og bruke relevant teori og forskning med sikte på å forbedre undervisning og læring i kroppsøving
- kan gjennomføre forsøks- og utviklingsarbeid knyttet til egen lærerkompetanse i kroppsøving
- kan utvide eget repertoar av aktiviteter og arbeidsmåter med tanke på undervisning i kroppsøving

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan arbeide tverrfaglig med utgangspunkt i kroppsøving
- kan bidra til nytenking og innovasjon i faget kroppsøving
- kan reflektere omkring kroppsøving som del av norsk kultur og i et flerkulturelt og internasjonalt perspektiv

13. Kunst og håndverk

13.1 Faget i lærerutdanningen

Kunst og håndverk er et allmenndannende fag, der kunnskap bygges gjennom praktisk og estetisk skapende handling, og kritisk refleksjon. Faget er forankret i kommunikasjons- og produksjonsformer knyttet til visuell og materiell kultur. Faglig og fagdidaktisk refleksjonsevne utvikles i møtet mellom eget skapende arbeid, grunnskolens praksis og teoretiske kunnskaper og referanser. Forskningsbasen i faget omfatter det estetisk utøvende feltet, det fagdidaktiske feltet, og sammenhengen mellom disse.

Kunst og håndverk er delt i områdene bilde, skulptur, design og arkitektur. På alle fire områder utvikles og brukes kunnskap og ferdigheter i arbeid med materialer, teknikker, visuell kommunikasjon og estetiske virkemidler. Faginnholdet knyttes til kunst- og formuttrykk fra ulike tidsepoker, kulturer og elevenes flerkulturelle hverdag. Duodji/duodje/duedtie som er en sentral del i samisk kultur, er integrert i faget.

Studentens handlingskompetanse utvikles gjennom øvelse og erfaring med skapende prosesser. Kunnskap om barn og unges kulturelle uttrykksformer i møte med materialer og symboler ligger til grunn for profesjonsutøvelsen. Studenten skal kunne bruke gjeldende læreplan for kunst og håndverk i grunnskolen, og sikre alle elevers læring i faget ut fra forutsetningene til den enkelte og elevgruppa. Studenten skal kunne skape et læringsmiljø som stimulerer til opplevelse, utfoldelse og refleksjon rundt aktualitet, kvalitet og bærekraftig utvikling.

Ut fra fagets egenart skal studenten bruke de grunnleggende ferdighetene: Å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne og å kunne bruke digitale verktøy som en integrert del av arbeidet med kunst og håndverk. I vekselvirkning mellom fagutøvelse, fagteori og fagtradisjon skal studenten utvikle en bevisst holdning til fagets innhold, relevans og verdi for individ, skole og samfunn.

13.2 Kunst og håndverk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Kunst og håndverk 1 gir en innføring i bilde, skulptur, design og arkitektur. Studenten skal få erfaring med varierte arbeidsmetoder og ulike materialer som gir læringsutbytte i forhold til kravene i gjeldende læreplan for 1. – 7. trinn i grunnskolen. Fagdidaktikk er en integrert del av arbeidet i faget og tar for seg organisert læring i kunst og håndverk, fagets historiske utvikling, relevans og legitimering som allmenndannende fag i skolen. Studenten skal arbeide med praktiske, skapende prosesser for å bli en god veileder for elevene, og kunne bruke ulike vurderingsformer som bidrar til elevenes læring.

Læringsutbytte for kunst og håndverk 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om materialer, teknikker, redskaper og estetiske virkemidler som er vanlige i arbeid med bilder, skulptur, design og arkitektur
- har kunnskap om hovedretninger innenfor bildekunst og skulptur, og utvikling av moderne kunsthåndverk, design og arkitektur
- har kunnskap om kunstteorier og hvordan uttrykksformer fra ulike kulturer nasjonalt og internasjonalt kan være ressurs for eget skapende arbeid og organisert læring
- har kunnskap om hovedtrekkene i fagets historie, begrunnelse, innhold og metoder
- har kunnskap om sentrale teorier om barns to- og tredimensjonale formspråkutvikling og barnekulturens visuelle ytringsformer, estetisk opplevelse, lek og kreativitet
- har kunnskap om gjeldende regler om opphavsrett og personvern ved bruk av kilder, bilder og andre ressurser til undervisning

FERDIGHETER

Studenten

- kan utvikle en idé til ferdig form, dokumentere og vurdere egen skapende prosess, vise praktisk håndlag og være en god rollemodell for elevene
- kan bruke tegning i arbeid med bilde, skulptur, design og arkitektur
- kan eksperimentere med og bruke sentrale materialer, redskaper, virkemidler og teknikker i arbeid med bilder, skulptur, design og arkitektur
- kan velge ut hensiktsmessige materialer, teknikker og håndverktøy som egner seg for oppgaver på barnetrinn, vedlikeholde redskaper og enkle maskiner og kjenne sikkerhetsrutiner (HMS-rutiner)
- kan anvende digitale verktøy i skapende arbeid
- kan bruke nærmiljøet som kilde til opplevelse og innhenting av kunnskap som utgangspunkt for eget arbeid og som ressurs for elevoppgaver
- kan organisere enkle utstillinger, lage ulike typer presentasjoner og aktivisere elever i arbeid med utstilling av deres egne produkter
- kan bidra til utvikling av grunnleggende ferdigheter i kunst og håndverk i begynneropplæringen
- kan formulere oppgaver som fremmer grunnleggende ferdigheter i kunst og håndverk
- kan gjennomføre læringsorientert vurderingspraksis
- kan bruke enkle analyseverktøy og formidle kunst og formkultur på varierte måter, og se sammenheng mellom ulike kulturuttrykk, barns skapende virksomhet og eget arbeid

- kan planlegge og gjennomføre undervisning, og tilrettelegge for tilpasset opplæring for alle elever
- kan vurdere lærebøker og læremidler i kunst og håndverk for barnetrinnet

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan ta i bruk kulturelle forskjeller i elevgruppa som ressurs og utnytte formspråklige variasjoner som utgangspunkt for oppgaver og faglig samtale
- kan bruke digitale læringsarenaer til formidling av fagstoff og egen faglig oppdatering
- kan utnytte fagets muligheter til å fremme gjenbruk og bærekraftig utvikling
- kan bruke kunst og håndverk i tverrfaglige tema- og prosjektarbeid og ivareta den estetiske dimensjonen i opplæringen i samhandling med andre fag

13.3 Kunst og håndverk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Kunst og håndverk 2 bygger på kunst og håndverk 1 og gir fordypet kunnskap gjennom skapende arbeid, fagdidaktisk refleksjon og utvidet innsikt i fagets visuelle og materielle kulturforankring. Gjennom studiet skal studenten videreutvikle egen praktisk ferdighet i faget og få erfaring med et utvalg av materialer og arbeidsmåter som gir læringsutbytte i forhold til læreplan for grunnskolen med særlig vekt på barnetrinnet. Forholdet mellom læreplan og praksis problematiseres gjennom kritisk gransking av oppgaver, undervisning, veiledning og vurdering. Sammenhengen mellom barns lek og læring i faget løftes fram.

Læringsutbytte for kunst og håndverk 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om bildekunst, skulptur, design og arkitektur de siste 200 år med vekt på nyere uttrykksformer, og hvordan disse kan brukes i arbeid med barn
- har kunnskap om bilder som språklige uttrykk, barns bruk av bilder og symboler som en måte å forstå sin omverden på, og kjennskap til arbeidsmåter i begynneropplæringen som støtter barns bildespråklige læring
- har kunnskap om skulptur, installasjon og design og hvordan disse uttrykksformene kan ses i sammenheng med barns lek og stimulere til kreativt skapende arbeid
- har kunnskap om barns romlige lek og hvordan denne kan knyttes til arbeid med arkitektur i nærmiljøet som referanse for skapende virksomhet i arbeid med blant annet estetikk og geometri

- har kunnskap om lærings- og erkjennelsesformer knyttet til kunst og håndverk som estetisk skapende, praktisk handlende og visuelt kommunikativt fag
- har kunnskap om psykologiske og kulturelle faktorer som virker inn på utviklingen av barns formspråk, identitet og kreativitet

FERDIGHETER

Studenten

- kan velge ut og utnytte materialers bruksegenskaper og estetiske uttrykkskvaliteter i praktisk skapende arbeid og utøve bevisst skjønn ved bruk av estetiske virkemidler
- kan bruke metoder for problemløsning i design og teknologi og inspirere elevene til å utforske egne ideer i møte med materialer, teknikker og arbeidsmåter i faget
- kan analysere og vurdere kunst, hverdageestetikk og trivialkultur og sette ulike formuttrykk inn i en kunsthistorisk sammenheng
- kan være bevisst sin rolle som kulturformidler og bruke museer og samlinger i elevers læringsarbeid og eget skapende arbeid
- kan benytte ulike skrifttyper, layout og visuell kommunikasjon for å synliggjøre elevers arbeidsprosesser og resultater, og for å formidle av egne og andres formuttrykk
- kan bruke fagspråk sikkert og funksjonelt, og veilede elever i utviklingen av fagbegreper i arbeidet med bilder, skulptur, design og arkitektur
- kan planlegge og organisere læring i kunst og håndverk med utgangspunkt i elevenes livsverden og fremme samarbeid og likestilling mellom kjønn og kulturer
- kan lage lokale planer for kunst og håndverk og utnytte relevant teori i arbeid med tilpasset opplæring for elever med spesielle evner, interesser eller vansker
- kan beskrive måloppnåelse i kunst og håndverk, gi læringsfremmende tilbakemeldinger og bidra til at elever kan vurdere egen læring
- kan vurdere kvalitet i lærebøker og digitale ressurser og velge hensiktsmessige læremidler knyttet til gjennomføring av undervisning i kunst og håndverk
- kan vurdere estetiske kvaliteter og praktisk tilrettelegging i skolens innemiljø og uterom som ramme om elevenes arbeid med faget
- kan organisere hensiktsmessige verksteder for undervisning i kunst og håndverk tilpasset barnetrinnet

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan stimulere til opplevelse, skapende uttrykk og refleksjon og veilede eleven i arbeidsmetoder som fremmer kreativitet og nyskaping

- kan arbeide selvstendig og sammen med andre for å identifisere, analysere og løse problemer knyttet til elevers læring i kunst og håndverksfaget
- kan bruke gjeldende læreplaner for grunnskolen som utgangspunkt for faglig utviklingsarbeid med en systematisk og forskningsmessig tilnærming og kjenne normer for ansvarlig bruk av innsamlet informasjon

14. Mat og helse

14.1 Faget i lærerutdanningen

Faget mat og helse i grunnskolelærerutdanningen er et allmenndannende, praktisk og estetisk profesjonsfag og skal forberede studentene til å undervise i faget på 1.-7. trinn i grunnskolen. Gjennom studiet skal studentene utvikle kompetanse innenfor fagområdets helsefremmende, miljømessige og kulturelle dimensjon. Studentene skal tilegne seg kunnskaper og ferdigheter som gjør barn og unge i stand til å foreta helsefremmende og forebyggende kostholdsvalg, gjøre barn og unge i stand til å opptre som ansvarlige forbrukere på matområdet og gi dem forståelse for den kulturelle betydningen mat og måltider har for enkeltindivider og samfunn. Samiske mat-tradisjoner, måltidsskikker og tradisjonelle måter å utnytte matressurser fra naturen skal integreres i faget.

14.2 Mat og helse 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet gir en innføring i fagområdet mat og helse og omfatter planlegging, gjennomføring og vurdering av læringsarbeid i faget. Det legges særlig vekt på mat og måltiders helsemessige dimensjon.

Læringsutbytte for mat og helse 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om hovedpunkter i fagets historie og om innholdet i de mest sentrale styringsdokumentene som regulerer læringsarbeidet i mat og helse i grunnskolen
- har kunnskap om hvordan didaktiske kategorier som mål, innhold, elevforutsetninger, rammebetingelser og vurdering inngår i planlegging, gjennomføring og vurdering av elevenes læringsarbeid i mat og helse
- har kunnskap om hvordan de grunnleggende ferdighetene å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne og å kunne bruke digitale verktøy
- har betydning for elevenes læring i faget på ulike trinn
- har kunnskap om sentrale trekk ved utviklingen i norsk kosthold, bakgrunnen for og hovedinnholdet i norsk ernæringspolitikk og de nasjonale kostanbefalingene og næringsstoffanbefalingene

- har kunnskap om de viktigste ernæringsutfordringene blant barn og unge og hvordan en gjennom engasjement hos elevene kan tilrettelegge for et helsefremmende kosthold
- har kunnskap om matvaregruppene og ulike merkeordninger for mat
- har kunnskap om begrepet trygg mat, hvordan trygg mat kan sikres i matvareproduksjonskjeden og hvordan skolen kan sikre trygg mat i sin drift
- har kunnskap om ulike måltidstradisjoner i et flerkulturelt perspektiv
- har kunnskap om hvordan bearbeiding av matvarer og sammensetning av maten påvirker den ernæringsmessige kvaliteten av måltidet

FERDIGHETER

Studenten

- kan redegjøre for omsetningen av næringsstoffer og deres betydning for helsen, og kan kommunisere denne kunnskapen til de ulike aktørene i skolen
- kan lede læringsarbeidet i mat og helse ved å differensiere og variere undervisningen, og ved å gjennomføre en læringsorientert vurderingspraksis
- kan bruke arbeidsmåter som fremmer elevenes undring, skapende evne og evne til å arbeide systematisk med faglige problemstillinger
- kan planlegge og lage trygg og innbydende mat i tråd med de nasjonale kostanbefalingene
- kan bruke mangfoldet i elevgruppen som ressurs og tilrettelegge for matlaging for elever med ulike behov
- kan bruke digitale verktøy til å beregne næringsstoffinnhold og vurdere matens ernæringsmessige kvalitet
- kan formidle smaksopplevelser ved hjelp av sensoriske uttrykk
- kan være en god rollemodell for elevene i forhold til ulike kulturelle og sosiale måltidskontekster
- kan finne fram til, lese og vurdere innholdet i vitenskapelige artikler og rapporter med relevans for faget mat og helse
- kan omforme vitenskaplige funn til praktiske råd om kosthold
- kan vurdere påstander om mat, ernæring og helse og vurdere ulike læremidlers relevans for faget
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere læringsarbeidet i mat og helse ut fra læreplanens intensjon og innhold
- kan konkretisere og integrere mål i læreplanen i tverrfaglige emner
- kan bruke fagspråk og veilede elevene i deres utvikling av fagspråk

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan formidle sentralt fagstoff, problemstillinger og løsninger og bidra til utvikling av en profesjonell lærerrolle
- kan bidra til å skape et godt læringsmiljø og utvikle gode relasjoner til og mellom elever

14.3 Mat og helse 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet utdyper mat og måltiders kulturelle og miljømessige dimensjoner. Sentralt i emnet er å sette studentens arbeid inn i en vitenskapsteoretisk tradisjon og vurdere mat og helsefaget i en videre samfunnsmessig kontekst.

Læringsutbytte for mat og helse 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om særtrekk ved barns og unges matkultur og deres rolle som forbrukere på matområdet
- har kunnskap om mat og måltiders symbolfunksjoner i ulike kulturer, og hvordan mat og måltider inngår i barns og unges identitetsutvikling og sosialisering
- har kunnskap om hvordan matvaresystemet påvirker forbrukernes mattilbud og handlingsmuligheter
- har kunnskap om hvordan egenskaper ved råvarer og teknologi er knyttet til tradisjon og innovasjon
- har kunnskap om særtrekk ved taus og forskningsbasert kunnskap i mat og helsefaget
- har kunnskap om prinsipper og strategier for implementering av helsefremmende kostholdstiltak i skolen og på andre arenaer der barn og unge oppholder seg
- har kunnskap om hvordan partnerskapsarbeid inngår som sentralt element i folkehelsearbeidet og hvordan skolen kan inngå i slike partnerskap

FERDIGHETER

Studenten

- kan vurdere ulike sider ved matens og måltidenes helsemessige, kulturelle og miljømessige dimensjoner, og kan stimulere elevene til å gjøre reflekterte matvarevalg

- kan iscenesette måltider innenfor ulike kulturelle og sosiale kontekster og bruke disse ferdighetene som en ressurs i undervisningen
- kan anvende innovative ferdigheter til å skape og prøve ut nye produkter, og bruke disse ferdighetene i skapende arbeid med elever
- kan oppdatere sin kunnskap om forsknings- og utviklingsarbeid som er relevant for læringsarbeidet i faget
- kan planlegge, gjennomføre og rapportere prosjekt basert på vitenskapelige innholdsstandarter som er relevant for undervisningen i faget

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har innsikt i hvordan ny viten innen fagområdet mat og helse er forankret og etablert, og kunne diskutere yrkesetiske problemstillinger
- kan delta i et profesjonelt lærerfelleskap og bidra i lokalt læreplanarbeid
- kan implementere styringsdokumenter som er relevante for undervisningen i mat og helse

15. Musikk

15.1 Faget i lærarutdanninga

Musikkfaget i grunnskolen har som mål å gi alle barn og unge musikkopplæring slik at dei kan ta aktivt del i musikk gjennom aktivitetsformene musisering, komponering og lytting. I musikkstudiet i lærarutdanningane for grunnskolen er det difor lagt vekt på å skape ein god samanheng mellom lærarstudenten si eiga musikalske og kunstnarlege utvikling, og fagdidaktisk kompetanse i å planlegge, gjennomføre og reflektere over musikkundervisning.

Faget i lærarutdanningane skal gje grunnleggjande innsikt i den norske og internasjonale musikkarven, i musikk som fleirkulturelt samfunnsfenomen og i musikk som identitetsskapande kraft og uttrykksform. Det skal gje grunnlag for studentane si allmenne danning og faglege vekst og gje dei opplæring i å kunne ta aktivt del i kultur-, skole- og fagutvikling i sitt framtidige yrke.

Arbeidet med faget skal på alle nivå omfatte forskingsbasert kunnskap og erfaring knytt til dei aktivitets- og erkjenningsformene vi finn i musikkfaget i gjeldande læreplanar for grunnskolen og i praksisfeltet. Studiet skal gje grunnlag for musikkfagleg samarbeid med andre fagområde og instansar utanom skolen. Utvikling av dei utøvande, personlege og kunstnarlege sidene ved musikkfaget krev øving og modning over lang tid og er difor sentrale på alle nivå.

Faget skal gjere studentane fortrulege med dei grunnleggjande ferdigheitene å kunne uttrykke seg munnleg og skriftlig, å kunne lese og rekne og å kunne bruke digitale verktøy, slik desse er utforma i gjeldande læreplan for musikk i grunnskolen.

15.2 Musikk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet har desse hovudkomponentane: Grunnleggjande opplæring i utøvande, lyttande og skapande verksemd, innføring i musikkfaget sine deldisiplinar og innføring i skolefaget musikk slik det er forma for trinna 1-7 i gjeldande læreplan.

Dei fagdidaktiske delane av studiet er i særleg grad sikta inn mot musikk læraren sitt arbeid med elevar si faglege læring på trinna 1-7.

Læringsutbytte for musikk 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om dei særprega lærings- og erkjenningformene som er knytt til kunstnarleg, estetisk og musikalsk verksemd
- har kunnskap om psykologiske og kulturelle faktorar som verkar inn på utviklinga av barns musikalitet, uttrykksformer, kreativitet og identitet
- har grunnleggande kunnskap om norsk og internasjonal musikk frå ulike sjangrar og musikkhistoriske epokar, om norsk og samisk tradisjonsmusikk og om musikk frå ulike kulturar
- har kunnskap om grunnleggande musikkteori og ulike former for musikkanalyse
- har kunnskap om korleis musikk blir brukt og integrert i ulike former for samfunnsuttrykk, t.d. i film og media, og om korleis musikk kan vere eit formande element i slike samanhengar
- har kunnskapar om musikk læraren som leiar og tilretteleggjar for musikkopplæring for trinna 1-7
- har kunnskap om musikkfaget si historie og rolle i samfunnet, læreplanar i faget og faget si læreplanhistorie

FERDIGHEITER

Studenten

- kan synge og bruke stemma på varierte måtar, uttrykke seg musikalsk og meningsfullt på eige hovudinstrument og akkompagnere song på piano, gitar eller anna akkordinstrument
- kan leike og danse til og med musikk, og mestre eit representativt utval av tradisjonelle og moderne musikkleikar og dansar frå ulike kulturar til bruk i musikkundervisning på trinna 1-7
- kan leie og instruere song-, samspel- og danseprosessar med kollegaer og med elevar på trinna 1-7
- kan lytte aktivt og reflekterande til eit representativt utval av musikk frå ulike sjangrar, historiske periodar og ulike kulturar
- kan vise kunnskap om musikken gjennom verbale og andre kunstrelaterte uttrykksformer, t.d. dans/rørsle og drama
- kan skape musikk på varierte måtar, improvisere med instrument og stemme og kunne leie improvisasjons- og komposisjonsprosessar for elevar på trinna 1-7
- kan bruke analoge og digitale musikkinstrument og tekniske og elektroniske hjelpemiddel

- med tanke på musikalsk skaping, formidlingsverksemd og musikkopplæring
- kan ta i bruk og vurdere varierte arbeidsformer, metodar og læringsmateriell for skolefaget musikk for trinna 1-7
- kan meistre ulike innfallsvinklar til begynnaropplæring i musikkfaget og vere fortrulege med grunnleggande ferdigheiter i skolefaget musikk
- kan leggje til rette for musikalsk opplæring og utvikling for elevar med spesielle evner eller vanskar
- kan gjennomføre tilpassa opplæring for elevar med ulik bakgrunn, ulike føresetnader og interesser

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan initiere fagleg samarbeid og bruke musikk både som regifag og som støttfag i fleirfaglege tema- og prosjektarbeid
- kan reflektere over samanhengen mellom mål og innhald i musikkfaget, andre fagområde og læreplanverk for trinna 1-7
- har innsikt i musikkens rolle som identitetsskapar, kommunikasjonsmedium og kulturuttrykk i skolekvardagen og i eit fleirkulturelt samfunn
- kan aktivisere og stimulere elevane si evne til å skape, oppleve, uttrykke og reflektere

15.3 Musikk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet byggjer på musikk 1 og har desse hovudkomponentane: Allsidig opplæring i musikalsk leiing og utøvande og skapande verksemd; grunnleggande innføring i ulike sider ved musikk, kultur og samfunn, innføring i kunstfagsbasert forskings og utviklingsarbeid.

Studiet dreier seg om korleis musikkfaget kan bidra til personleg vekst og danning for elevar på 1.-7. trinn, samstundes som studentane skal vidareutvikle ferdigheiter og kunnskapar i musisering og dans/rørsle, lytting og komponering.

Musikk 2 er elles i særleg grad innsikta mot skolen som læringsmiljø og læringsfellesskap i eit fleirkulturelt samfunn. Sentrale tema vil vere kulturelt og musikalsk fellesskap og læring, t.d. i det friviljuge musikklivet; uformell musikkopplæring, t.d. gjennom media og internett, og ulike former for musikalsk læringsarbeid knytt til instansar utanom skolen.

Musikk 2 omfattar norsk og internasjonal forskingsbasert kunnskap knytt til musikkopplæring for elevar på 1.-7. trinn, og relevante metodar for fagdidaktisk forskings- og utviklingsarbeid.

Læringsutbytte for musikk 2

KUNNSKAP

Studenten

- har solid kunnskap om læringsressursar og læringsmateriell til bruk i skolefaget på 1.-7. trinn og til uformelle læreprosessar utanom skolen, t.d. på internett, og kunne vurdere desse kritisk
- har kunnskap om kjenneteikn på eit mangfaldig og inkluderande læringsmiljø og fellesskap for musikalsk læring for trinna 1-7
- har kunnskap om musikalsk sjanger-, komposisjons- og form lære, og om representativ musikk frå ulike tider og i ulike kulturar
- har kunnskap om historia til profesjonsrelevante sider av musikkfaget som vitskaps- og utøvingsfag
- har kunnskap om musikk og følelseskunnskap og om ulike sider ved musikkens verknad på sinn og kropp

FERDIGHEITER

Studenten

- kan planlegge, gjennomføre og vurdere ulike læreprosessar knytt til musikk, dans/rørsle og skolekonsertar for trinna 1-7 og drøfte korleis skolen og samfunnet kan leggje til rette for slike opplevingar som del av musikkopplæring
- kan framføre et variert repertoar av musikk, musikalsk og uttrykksfullt, åleine, og i samspel med andre i skolen og på andre opplæringsarenaer
- kan improvisere, komponere, arrangere og produsere, utøve og leie, og framføre musikk på konsertar og i andre offentlege rom
- kan vise eit godt utvikla musikkgehor som kan danne grunnlag for musikalsk forståing, eiga musisering og skaping
- kan notere egne komposisjonar og leggje til rette musikalsk materiale for ulike framføringsføremål og for musikkundervisning og læreprosessar på trinna 1-7
- kan reflektere over og drøfte musikkens rolle i det fleirkulturelle samfunnet
- kan drøfte kva rolle uformelle opplæringsarenaer betyr for musikk- og danseopplæring av elevar på 1.-7. trinn og kva for verknad slike erfaringar kan ha for musikkopplæringa på skolen
- kan vurdere og analysere musikk med utgangspunkt i teori om estetikk og kulturutvikling
- kan vurdere, analysere og delta i varierte fagdidaktiske forskings- og utviklingsprosessar

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan planlegge, gjennomføre og vurdere ei heilskapleg musikkopplæring i samarbeid med skolen sine samarbeidspartnarar og i tråd med gjeldande læreplan for grunnskolen
- kan vurdere ulike verktøy for elevvurdering i musikkfaget og samanlikne med tilsvarende for andre fagområde, og kommunisere grunnlaget for vurdering til elevvar, føresette, kollegaer og skoleleiing

16. Naturfag

16.1 Faget i lærerutdanningen

Faget skal gi faglig og fagdidaktisk grunnlag for å undervise naturfag på grunnskolens 1.-7. trinn. Utdanningen skal være knyttet til praksisfeltet, og gi studentene grunnlag for, på egen hånd og i samarbeid med andre, å utvikle sine kunnskaper og arbeidsmåter. Det legges vekt på forskningsbasert kunnskap om begynneropplæring og elevers faglige utvikling i naturfag. Utdanningen skal gi erfaring med varierte arbeidsformer og didaktisk refleksjon som forbereder til en lærerrolle som fremmer elevenes læring og utvikling av grunnleggende ferdigheter; uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne og å kunne bruke digitale verktøy. Videre skal faget stimulere til undring, interesse for og positiv opplevelse av naturfaget. Grunnskolelæreren skal kunne ta utgangspunkt i elevenes hverdagserfaringer i planlegging av undervisning og bruke nære og lokale læringsarenaer på en slik måte at fagstoffet konkretiseres og støtter utviklingen av det naturfaglige språket. Læreren skal også kunne ivareta flerkulturelle perspektiver i naturfagsundervisningen og bidra til respekt for samers og andre urfolks tradisjonskunnskap om naturen og bruk av naturressursene.

Naturvitenskap og teknologiske nyvinninger har vært en grunnleggende forutsetning for utviklingen av vår sivilisasjon. Vi står i dag overfor utfordringer i samfunn og miljø der kunnskap i naturvitenskapsfagene vil være avgjørende både nasjonalt og globalt. Utdanning for bærekraftig utvikling krever at grunnskolelærere har kunnskaper om både lokale og globale miljøutfordringer. De må kunne tilrettelegge for læring som fremmer elevenes naturglede og ansvarsfølelse og som etter hvert utvikles til kunnskap og engasjement for miljøet. Faget skal vise at naturvitenskapelige og teknologiske vurderinger gjøres i forhold til etiske verdier og idealer. Faget skal legge grunnlag for å se naturvitenskapens verdensbilde som et kulturprodukt, der observasjoner, eksperimenter, drøftinger og teorier gradvis endrer vår erkjennelse.

Naturfag henter sine kunnskaper fra naturfagdidaktikk, biologi, fysikk, kjemi, geofag, astronomi og teknologi. Grunnskolelæreren på 1.-7. trinn skal kunne planlegge og gjennomføre undervisningen som et helhetlig fag tilpasset alle elever.

16.2 Naturfag 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet omhandler relevante områder av naturfag for 1.-7. trinn. Det legges vekt på å utvikle kunnskaper om bærekraftig utvikling og kompetanse i å introdusere de yngste elevene i naturfaget. Det å kunne utvikle elevenes sansing, oppdagerglede, undring, naturglede og naturfagspråk, er en vesentlig del av denne kompetansen. Emnet skal gi grunnlag for å kunne bruke elevaktive læringsformer på ulike læringsarenaer.

Læringsutbytte for naturfag 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kjennskap til vanlige begrunnelser for naturfagets plass i skolen
- har kunnskap om naturvitenskapens metoder og tenkemåter
- har kunnskap om begynneropplæring og grunnleggende ferdigheter i naturfag
- har kunnskap om hverdagsforestillinger knyttet til relevant fagstoff
- har kjennskap til navn, egenskaper og karakteristiske trekk til noen vanlige arter/grupper av organismer, samt mineraler og bergarter
- har kjennskap til naturlige og menneskeskapte faktorer som former populasjoner, biotoper og økosystemer, og kan ta utgangspunkt i lokale eksempler
- har kjennskap til hovedtrekk i den geologiske, klimatiske og biologiske utviklingen på jorda
- har oversikt over kroppens organsystemer og hovedfunksjoner med spesielt fokus på menneskets sanser
- har kjennskap til sammenhenger mellom helse og livsstil
- har kunnskap om menneskets utvikling fra befruktning til voksen
- har kunnskap om navnsettingsregler, oppbygning og egenskaper til vanlige kjemiske stoffer, og hvordan periodesystemet kan brukes til å forklare dette
- har kunnskap om enkle kjemiske reaksjoner på makro- og mikronivå
- har kjennskap til sentrale stoffers kretsløp i naturen
- har kunnskap om fysiske fenomener på makro- og mikronivå knyttet til vann, luft, lyd og lys
- har kjennskap til energibegrepet og kan knytte det til konkrete eksempler fra naturvitenskapene
- har kunnskap om jordas årstids- og døgnvariasjoner, månefaser, sol- og måneformørkelse
- har kjennskap til vanlige værelementer og lokale værfenomener
- har kjennskap til begrepet bærekraftig utvikling og miljøutfordringer knyttet til biologisk mangfold

FERDIGHETER

Studenten

- kan planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning i naturfag
- kan anvende naturfaglig kunnskap i samtaler med elever om naturen og naturfaglige fenomener
- kan anvende relevant naturfagsutstyr, flere modeller og praktiske aktiviteter som støtte for elevers læring

- kan anvende varierte undervisningsmetoder inne og ute, som fremmer elevers undring og læring i naturfag
- kan tilrettelegge naturfagundervisning som fremmer alle grunnleggende ferdigheter
- kan vurdere elevenes måloppnåelse og gi læringsrettede tilbakemeldinger
- har strategier for å avdekke og eventuelt endre elevenes hverdagsforestillinger
- kan drøfte problemstillinger i naturfagundervisningen knyttet til tilpasset opplæring og undervisning i et flerkulturelt miljø
- kan bruke resultater fra naturfagdidaktisk forskning i planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning
- kan designe og lage teknologiske produkter, og vurdere produkter og prosesser
- kan bruke naturfag som støttefag i tverrfaglige og flerfaglige sammenhenger
- kan bruke naturfag som utgangspunkt for utvikling av elevers kompetanse om bærekraftig utvikling og globale miljøutfordringer

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har innsikt i hvordan gjeldende læreplan for grunnskolen kan brukes som utgangspunkt for naturfagundervisning
- har god forståelse av sin egen rolle og praksis som naturfaglærer
- har innsikt i relevante fag- og yrkesetiske problemstillinger
- kjenner krav til sikkerhet i naturfagundervisningen, og kan anvende disse i undervisningen

16.3 Naturfag 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet bygger på og videreutvikler fagkompetansen fra første 30 studiepoeng, for å øke faglig trygghet på hele bredden av grunnskolefaget 1.-7. trinn. På noen sentrale faglige og fagdidaktiske områder skal det også utvikles dypere kunnskap. Det legges vekt på å fortsette utviklingen av kompetansen i å undervise barn så de videreutvikler sansing, oppdagerglede, undring og naturglede. Ferdigheter og generelle kompetanse som grunnskolelærer for 1.-7. trinn videreutvikles fra første 30 studiepoeng. Emnet skal gi økt erfaring i å bruke elevaktive læringsformer på flere ulike læringsarenaer.

Læringsutbytte for naturfag 2

KUNNSKAP

Studenten

- har god kjennskap til relevant naturfagdidaktisk forskning

- har kjennskap til eksempler på hvordan naturvitenskapene har utviklet seg gjennom historien
- har oversikt over cellens oppbygging og hovedfunksjoner og hvordan egenskaper påvirkes av arv og miljø
- har kunnskap om prinsippet med naturlig seleksjon og andre mekanismer som bidrar til tilpasning og evolusjonær endring av arter og populasjoner
- har oversikt over virkninger av rusmidler og rusmiddelrelaterte helseskader
- har kjennskap til kroppens organsystemer med spesielt fokus på helsemessige aspekter
- har kjennskap til hovedtypene av kjemiske reaksjoner på makro- og mikronivå, og hvordan disse kan relateres til fenomener i hverdagen og i naturen
- har oversikt over oppbygning og egenskaper av de viktigste organiske stoffgruppene
- har gode kunnskaper om global oppvarming og noen andre miljøutfordringer knyttet til kjemiske stoffers innvirkning på miljøet, samt konsekvenser av disse miljøutfordringene
- har gode kunnskaper om energibevaring, energikvalitet, fornybare og ikke-fornybare energikilder
- har kunnskaper om grunnleggende mekanikk, elektrisitet og magnetisme, og kjenner relevante forsøk og enkle beregninger
- har kjennskap til utviklingen av universet og vårt solsystem

FERDIGHETER

Studenten

- kan utvikle undervisningsopplegg som fremmer elevers undring og læring i naturfag
- kan anvende relevant naturfagutstyr, flere modeller og praktiske aktiviteter
- kan utøve en helhetlig vurderingspraksis og gi tilpasset tilbakemelding
- kan håndtere kjemikalier og lage kjemiske løsninger
- kan finne, vurdere og henvise til naturfaglig informasjon og fagstoff, og anvende det i undervisning og drøftinger med kolleger
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere teknologi- og designprosjekter med et flerfaglig perspektiv, med problemstillinger knyttet til utnyttelse og overføring av energi
- kan bruke faget som regifag i tverrfaglige og flerfaglige sammenhenger

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har forståelse av rolle, praksis og utviklingsmuligheter som naturfaglærer
- har god innsikt i relevante fag- og yrkesetiske problemstillinger

17. Religion, livssyn og etikk for grunnskolelærerutdanning

17.1 Faget i lærerutdanninga

Religion, livssyn og etikk (RLE) er sentrale omgrep for å forstå korleis individ og samfunn tek form, og kvifor vi tenker og handlar som vi gjer. Kristen tru og tradisjon har i særleg grad prega norsk kultur og historie. Samstundes har ulike livstolkingar vakse fram i bryting og samspel mellom religiøs og filosofisk tenking og med impulsar frå ein global kontekst.

Faget inneheld områda religionar og livssyn, filosofi og etikk og fagdidaktikk. Det hentar stoff og perspektiv frå religionsvitskap, teologi, filosofi og idéhistorie, men òg frå andre samfunns- og kulturfag, samt pedagogikk. Fagdidaktikk er eit eige område, men fagdidaktisk teori og praksis er sentralt i alle RLE-emna. Faget har i tillegg viktige estetiske element og er nært knytt til ei rad andre fag i lærerutdanninga.

RLE-faget skal gje lærarstudentane kunnskap og tolkingsverktøy til å undervise og leie læringsprosessar i RLE. Studentane skal lære å arbeide med ei grunnleggjande fagdidaktisk tilnærming, der spørsmål om stoff (*kva*) og metode (*korleis*) blir drive aktivt fram av refleksjon over kva som legitimerer fag og emne i samfunnet og i høve til dei overordna måla for skolen (*kvifor*).

Faget er òg eit dannelsesfag. Det skal styrkje studentane sin vurderings- og handlingskompetanse, deira evne til å reflektere over eigne livstolkingar og til å samarbeide med kollegaer og elevar kring utfordringane i det fleirkulturelle samfunnet i høve til religiøse, livssynsmessige, filosofiske og etiske problemstillingar.

RLE-faget skal følgje vitskaplege normer og presentere dei ulike religionane og livssyna sakleg orienterande, kritisk og med respekt for eigenarten deira. Faget har ein brubyggjarfunksjon. Det skal gje medvit om felles verdiar i samsvar med menneskerettane og fremje toleranse. Dette føreset kritisk refleksjon og evne til å sjå tradisjonar innanfrå og utanfrå, noko som krev fagkunnskap så vel som praktisk øving i å argumentere og tolke kva andre meiner.

Generelt skal vektinga mellom fagemna i RLE 1 vere om lag som i gjeldande læreplan for grunnskolen, medan ein i RLE 2 kan vekte annleis ut frå lokale omsyn, så lenge alle fagemna er rimeleg dekte.

17.2 Religion, livssyn og etikk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet omfattar åtte fagemne: jødedom, kristendom, islam, hinduisme, buddhisme, livssyn, etikk og filosofi. Her arbeider ein med ei systematisk tilnærming til religionane og anna fagstoff, og

særleg med forteljingar og høgtider slik dette kjem til uttrykk innanfor kunst, arkitektur, drama eller musikk. Sentralt står møtet og dialogen mellom heimen og skolen, noko som pregar dei første årstrinna i grunnskolen. Det er òg ei vektlegging på religions- og filosofihistorie før 1500-talet, på barns utvikling og på dei kulturelle forholda som yngre og eldre barn veks opp i og som er avgjerande for dannelsingsprosessen deira. I samband med praksis skal ein særleg arbeide med studentrøynslene i høve til ferdigheitsmåla for heim-skolesamarbeidet og etableringa av ein god lærings- og klasseromkultur.

Læringsutbyte for RLE 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om religionar og livssyn i faget: mangfald og ulike retningar, trusinnhald og oppfatningar, praksis, etikk og estetiske uttrykk, med særleg vekt på kristendommen og norske forhold
- har kunnskap om religionshistorie med vekt på eldre tid og særleg på kristendommens historie fram til og med reformasjonen
- har kunnskap om heilage tekstar: hovudinnhald, historisk bakgrunn og sentrale forteljingar, med særleg vekt på Bibelen
- har kunnskap om vestleg filosofihistorie med vekt på antikken, særleg menneskesyn og etikk, og om filosofering med barn
- har kunnskap om humanisme som livssyn i historisk kontekst og som filosofisk perspektiv i ulike variantar i bryting med andre menneskesyn gjennom historia
- har kunnskap om etiske teoriar og bruken av desse i høve til nokre aktuelle problemstillingar
- har kunnskap om menneskerettane og FN's barnekonvensjon og diskusjonane om ulike konsekvensar av desse i høve til undervisninga i RLE
- har kunnskap om diskusjonane kring kognitiv forvirring i møte med religiøst og anna kulturelt mangfald
- har kunnskap om grunnskolefaget si historie i hovudtrekk, grunngjeving, innhald og føremål
- har kunnskap om sentrale arbeidsmåtar i faget i høve til dei aktuelle trinna
- har kunnskap om barns gudsomgrep, religiøse førestellingar og opplevingar
- har kunnskap om kva religiøse seremoniar og høgtider har å seie for barn
- har kunnskap om reglement for fritak på religiøst og livssynsmessig grunnlag

FERDIGHEITER

Studenten

- kan planleggje, gjennomføre og vurdere RLE-undervisning på ein sjølvstendig og fagleg gjennomtenkt måte med vekt på dannelsingsperspektiv og dei fleirkulturelle utfordringane

- kan bruke sentrale arbeidsmåtar i RLE med vekt på arbeidet med høgtider, forteljingar og estetiske uttrykk
- kan setje seg inn i borna sine tankar og førestellingar om religiøse og filosofiske spørsmål og kan samtale med dei om dette
- kan samtale med barn om tilhøve som oppstår i samband med vanskelege livssituasjonar
- kan samarbeide med andre lærarar, elevar og heimen om faget
- kan gjennomføre tilpassa opplæring i RLE, mellom anna med omsyn til elevar med bakgrunn i ulik tru og ulike livssyn
- kan kombinere kravet om objektiv, kritisk og pluralistisk undervisning i RLE med varierte, elevaktive og engasjerande arbeidsmåtar med tilsvarende vurderingsformer
- kan legge til rette for utvikling av dei grunnleggjande ferdigheitene i undervisninga
- kan reflektere kritisk over innhaldet og verdimålsettingane for faget i skolen og over forholdet mellom fag, undervisning og eiga utvikling i yrkesutøvinga
- kan bruke internett og digitale læremidlar på ein kritisk og pedagogisk måte i undervisninga

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har yrkesetisk kompetanse og kan sjå dette i samanheng med religiøse og livssynsmessige tradisjonar
- kan leggje til rette for samarbeid mellom heimen, skolen og lokalmiljøet
- har forståing for rolla som verdiformidlar i eit fleirkulturelt samfunn

17.3 Religion, livssyn og etikk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

I emnet arbeider ein vidare med dei åtte fagemna, samstundes som ein går nærare inn i nokre av dei og/eller arbeider med dei i eit særskilt perspektiv. Fordjupinga går i retning av undervisninga av yngre barn og korleis dei lærer, kontekstuell didaktisk teori og nyare religions- og filosofi-historie. Andre mogelege fagemne er sikhisme og baha'i. I samband med praksis skal ein særleg arbeide med utfordringane knytte til læringsorienterte vurderingar i høve til haldnings- og trusspørsmål.

Læringsutbytte for RLE 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om viktige trus - og livstolkingar i religionane i historisk og aktuelt perspektiv, med vekt på europeiske og meir globale forhold
- har kunnskap om religionshistorie med vekt på nyare tid og særleg på kristendommens historie frå reformasjonen og framover
- har kunnskap om heilage tekstar med viktige forteljingar i religionane, deira litterære uttrykk og sjangrar, verknadshistorie, hermeneutikk og historisk-vitskaplege perspektiv på tekstane
- har kunnskap om samisk religionshistorie
- har kunnskap om sekulære livstolkingar med vekt på ideologiar
- har kunnskap om religiøse, humanistiske og naturalistiske verdiperspektiv i møte med aktuelle utfordringar som spørsmål om liv og død, kjønn og likestilling, seksualitet, økonomi, miljø og ressursbruk
- har kunnskap om FNs internasjonale konvensjonar om menneskerettane og ILO - konvensjonen om urfolk og stammefolk i sjølvstendige statar, samt aktuell diskusjon om menneskerettsomgrepet
- har kunnskap om grunnskolefaget si historie med særleg vekt på tida etter 1997 og ulike løysingar på religions- og filosofiundervisninga i andre land
- har kunnskap om eit breitt utval av mogelege arbeidsmåtar i faget og tilsvarende vurderingsformer

FERDIGHEITER

Studenten

- kan bruke eit breitt utval av varierte og elevaktive arbeidsmåtar i høve til undervisninga i dei første skoleåra
- kan vurdere lærebøker og andre læremiddel i faget, òg i eiga undervisning
- kan lage lokale læreplanar i RLE, inkludert løysingar for utfordringane i fådelte skolar og andre lokale tilpassingar i skolen
- kan gjenkjenne gode handlingsvariantar i høve til ulike typar dialogsituasjonar med eleven og heimen på bakgrunn av religiøse og livssynsmessige spørsmål
- kan integrere dei grunnleggande dugleikane i RLE-undervisninga: kunne uttrykkje seg munnleg og skriftleg, lese ulike typar tekstar og rekne
- kan tolke korleis tekstar, kunst og arkitektur uttrykkjer meining i RLE-emna, gjennom sjangrar, symbol, metaforar og andre verkemiddel

- kunne bruke digitale verktøy med særleg blikk for kjeldekritikk i høve til søk etter informasjon og etiske spørsmål om nettetikette og personvern
- kan bruke prinsippa for erfaringsbasert forskning i eiga verksemd som RLE-lærer

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan drøfte verdigrunnlaget for skolen og sjå skoleverksemda i lys av dette
- kan handtere spørsmålet om høgtidsmarkeringar og religiøse eller livssynmessige praksisar i skolen
- kan sjå den lokale kulturen og lokalsamfunnet i samanheng med fagundervisninga i skolen

18 Samfunnsfag

18.1 Faget i lærerutdanningen

Samfunnsfagstudiet i grunnskolelærerutdanningen omfatter fagdisiplinene historie og geografi og fagområdet samfunnskunnskap. Faget skal utvikle kompetanse til å undervise i samfunnsfag i grunnskolen på 1. – 7. trinn, og skal legge vekt på begynneropplæring. Studiet skal kvalifisere til å kunne arbeide selvstendig med både fagspesifikke og didaktiske utfordringer.

Faget skal settes inn i et fagdidaktisk perspektiv og forberede studentene til yrkesrollen som samfunnsfaglærer. Gjennom ulike tilnærmingsmåter til undervisning og didaktisk refleksjon skal studentene utvikle en lærerrolle som fremmer elevenes samfunnsbevissthet og interesse for faget.

Samfunnsfag skal utvikle en bred forståelse for samspill og konflikt mellom mennesker, samfunn og natur i ulike tidsepoker og i ulike deler av verden. Studentene skal arbeide med utvalgte geografiske områder, historiske epoker og ulike samfunnsfaglige områder. Faget skal bidra til kunnskap om samenes historie og situasjon som urfolk.

Arbeidet med samfunnsfag skal fremme studentens samfunnskompetanse og evne til å være medborger i et flerkulturelt samfunn. Studenten skal også oppøve sin evne til å bidra til slik læring i grunnskolen.

Faget skal bidra til at studentene kan arbeide med de grunnleggende ferdighetene; å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig og kunne lese og regne og å kunne bruke digitale verktøy.

18.2 Samfunnsfag 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Samfunnsfag 1 omfatter like deler geografi, historie og samfunnskunnskap. I geografi vektlegges Norge og Norden, Norge i verden og Europakunnskap. I historie legges hovedvekten på historie før 1800 og lokalhistorie. Samfunnskunnskap omfatter tema som er aktuelle på barnetrinnet, med hovedvekt på sosialisering, samfunnsinstitusjoner og deltakelse.

Læringsutbytte for samfunnsfag 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om samfunnsfag som skolefag og nyere samfunnsfagdidaktikk
- kjenner til undervisningspraksis i samfunnsfag i grunnskolen

- har kunnskap om samfunnsinstitusjoner, nære fellesskap og ulike kulturer
- har kunnskap om sosialisering og identitetsutvikling i barneårene
- har kunnskap om barns rettigheter, demokrati, politiske og økonomiske deltakelse
- har kunnskap om landskapsformene i dagens Norge og om hvordan man kan bruke slik kunnskap i opplæringen
- har kunnskap om naturgrunnlaget, næringsveier, bosettingsmønstre og miljø
- har kunnskap om de historiske hovedtrekk i Norge og verden fra den eldste bosetting til ca. 1800
- har kunnskap om lokal- og regional historie som disiplin og om hvordan denne kan brukes i opplæringen
- har kjennskap til sentrale samfunnsfaglige tenkemåter og metoder
- har kjennskap til sentrale kilder i faget og til kritisk vurdering av disse

FERDIGHETER

Studenten

- kan anvende faglige og fagdidaktiske kunnskaper og ferdigheter i samfunnsfaglig opplæring på 1.-7. trinn, tilpasset ulike grupper elever
- kan tilrettelegge for opplæring i geografi, historie og samfunnskunnskap tilpasset ulike grupper elever og individuelle behov
- kan planlegge, lede og vurdere elevers læringsarbeid og gi læringsrettede tilbakemeldinger
- kan arbeide selvstendig med faglige spørsmål og analysere faglige problemstillinger ut fra fagområdets fakta og teorigrunnlag
- kan bruke samfunnsfaglige kilder og materiale i arbeidet med utvikling av elevenes grunnleggende ferdigheter
- kan bidra til å utvikle elevenes muntlige ferdigheter gjennom øving i møtedeltakelse, debatter og andre muntlige aktiviteter i faget
- kan bruke og vurdere digitale verktøy og kilder i opplæringen og bidra til at elevene kan forholde seg kritisk til digitale medier
- kan ta i bruk og veilede elever i sentrale samfunnsfaglige metoder
- kan arbeide med samfunnsverdier og holdninger i grunnskolens samfunnsfag
- kan kritisk vurdere lærebøker og andre læremidler til bruk i opplæringen
- kan lede elever i selvstendig arbeid innenfor fagets rammer
- kan legge til rette for opplæring om samfunnsforhold i et flerkulturelt og globalt perspektiv, med vekt på menneskerettigheter og demokratiske prinsipper

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan tilrettelegge for samarbeid og konfliktløsning i arbeid med elevene
- kan reflektere kritisk over samfunnsfaglige spørsmål og stimulere til kritisk tenkning
- kan reflektere over egen praksis og oppdatere seg faglig
- kan kommunisere og samarbeide med barn og foresatte med ulik sosial og kulturell bakgrunn
- har innsikt i barns forståelse av faget

18.3 Samfunnsfag 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emne 2 bygger på emne 1 og gir en fordypning i samfunnsfaget bestående av kunnskap og metode fra historie, geografi og samfunnskunnskap. Studentene skal arbeide med emner som er relevant for opplæring i samfunnsfag på 1.-7. trinn.

Emnet skal gi mer inngående kunnskap og innsikt i sentrale deler av samfunnsfaget og samfunnsfaglige arbeidsmetoder. Sammenhengen mellom teoretiske perspektiv og didaktiske spørsmål, og kritisk vurdering av ulike sider ved samfunnsfagsundervisningen for 1.-7. trinn står sentralt. I tillegg gir emnet ytterligere innsikt i variert utvalg av aktiviteter og arbeidsmåter tilpasset elevenes behov.

Læringsutbytte for samfunnsfag 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om hendelser og forhold i samtida i lys av maktforhold og menneskers handlinger og valg i nær og fjern fortid
- har kunnskap om samspill og konflikt mellom naturgrunnlag og levekår
- har inngående kunnskap om samfunnsvitenskapelige teori og metoder
- har kunnskap om relevant forsknings- og utviklingsarbeid innenfor fagområdet
- har kunnskap om sentrale fagdidaktiske metoder og teorier
- har kunnskap om norsk næringsliv, norsk næringslivs innovasjon, omstilling og verdiskaping i en stadig mer global verden
- har kunnskap om nyere norsk og europeisk historie

FERDIGHETER

Studenten

- kan anvende faglig kunnskap og resultat fra forsknings- og utviklingsarbeid
- kan arbeide selvstendig med faglige spørsmål og analysere faglige problemstillinger ut fra fagområdet fakta og teorigrunnlag
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning slik at det tas hensyn til mangfoldet i elevgruppen og kulturell og språklig bakgrunn
- kan lede elever i selvstendig arbeid innenfor fagets rammer
- kan arbeide selvstendig med faglige og fagdidaktiske problemstillinger
- kan bruke og vurdere faglige hjelpemidler og uttrykksformer i samfunnsfag
- kan treffe begrunnede valg av læringsaktiviteter etter elevenes behov
- kan kritisk vurdere egen faglige praksis i forhold til gjeldende læreplan i samfunnsfag i grunnskolen

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan stimulere til kritisk refleksjon hos elevene
- kan oppdatere seg faglig og reflektere over egen praksis
- kan arbeide selvstendig og sammen med andre for å identifisere, analysere og løse problemer knyttet til elevers læring og utvikling i samfunnsfaget

Nasjonale retningslinjer for grunnskolelærerutdanningen 5. – 10. trinn

Forord

På grunnlag av Stortingets behandling av St.meld. nr. 11 (2008-2009) *Læreren – rollen og utdanningen* og Innst.S. nr. 185 oppnevnte Kunnskapsdepartementet i mai 2009 et utvalg med mandat å utarbeide utkast til rammeplan i forskrifts form for de nye grunnskolelærer-utdanningene, som skal erstatte dagens allmennlærerutdanning fra høsten 2010. Utvalget fikk følgende medlemmer: Petter Aasen, Høgskolen i Vestfold (leder), Asta Balto, Samisk høgskole, Hans Jørgen Binningsbø, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Knut Steinar Engelsen, Høgskolen Stord/Haugesund, Knut Patrick Hanevik, Høgskolen i Oslo/NRLU, Sven-Erik Hansén, Åbo Akademi, Kåre Heggen, Høgskulen i Volda/SPS, Jorunn Hegna, Høgås skole, Tore Isaksen, Drammen kommune, Berit Karseth, Universitetet i Oslo, Lise Iversen Kulbrandstad, Høgskolen i Hedmark, Vibeke Lundby, Universitetet i Tromsø, Vibeke Hammer Madsen, HSH, Elaine Munthe, Universitetet i Stavanger, Jorunn Dahl Norgård, Utdanningsforbundet, Ann Karin Orset, Høgskolen i Bodø, Frode Rønning, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Emilie Bjerke/Renate Mari Walberg, Studentenes Landsforbund.

Sekretariat for utvalget har vært Ingvild Marheim Larsen (leder), Hans-Jørgen Brucker, Ellen Rye og Inger Vederhus.

Etter en høringsrunde har Kunnskapsdepartementet fastsatt *forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningene for 1.- 7. trinn og 5.-10. trinn.*

Forskriften skal bidra til en enhetlig nasjonal oppbygging av grunnskolelærerutdanningene, uten at alle detaljene er nedfelt i denne. Rammeplanutvalget fikk derfor også i oppdrag å utvikle nasjonale retningslinjer for grunnskolelærerutdanningene ved hjelp av bredt sammensatte faggrupper. Sametinget er konsultert i arbeidet med retningslinjene.

Rammeplanutvalgets og faggruppenes tidsramme for arbeidet med nasjonale retningslinjer har vært knapp. Retningslinjene varierer med hensyn til omfang og konkretisering av faglige krav, faglig progresjon og differensiering mellom de to grunnskolelærerutdanningene.

Rammeplanutvalget legger derfor til grunn at retningslinjene må kunne revideres når institusjonene har vunnet erfaring med dem.

Oslo, 20. januar 2010

Petter Aasen

Utvalgsleder

Ingvild Marheim Larsen

Sekretariatsleder

Innhold

I FELLES RETNINGSLINJER FOR GRUNNSKOLELÆRERUTDANNINGENE – ORGANISERING, STRUKTUR OG INNHold	6
1. Innledning.....	6
2. Institusjonelt ansvar og organisering	6
2.1 Institusjonelt samarbeid og mulighet for mobilitet	7
2.2 Internasjonalisering.....	7
2.3 Overgang til masterutdanning.....	7
3. Fag og innhold	8
3.1 Fagenes plassering i programmene.....	8
3.2 Utdanningenes innhold	8
3.3 Skolerelevante fag	10
3.4 Arbeidsmåter og vurderingsformer.....	10
3.5 Forskningsforankring.....	10
3.6 Bacheloroppgave.....	11
3.7 Praksisopplæring	11
4. Overgangsordninger mellom utdanningene	13
5. Fra nasjonale retningslinjer til programplan	14
II NASJONALE RETNINGSLINJER FOR FAG FOR GRUNNSKOLELÆRERUTDANNINGEN 5.-10. TRINN	15
6. Pedagogikk og elevkunnskap.....	16
6.1 Faget i lærerutdanningen	16
6.2 Pedagogikk og elevkunnskap 1.....	17
6.3 Pedagogikk og elevkunnskap 2.....	18
6.4 Pedagogikk og elevkunnskap 3.....	19
6.5 Pedagogikk og elevkunnskap 4.....	21
7. Praksisopplæringen	23
7.1 Praksisopplæringen i lærerutdanningen	23

7.2	Praksisopplæring for 1. studieår	24
7.3	Praksisopplæring for 2. studieår	25
7.4	Praksisopplæring for 3. og 4. studieår.....	26
8.	Norsk	28
8.1	Faget i utdanninga	28
8.2	Norsk 1.....	29
8.3	Norsk 2.....	31
9.	Matematikk	34
9.1	Faget i lærerutdanningen	34
9.2	Matematikk 1	34
9.3	Matematikk 2	36
10.	Engelsk.....	38
10.1	Faget i lærerutdanningen	38
10.2	Engelsk 1	38
10.3	Engelsk 2	40
11.	Fremmedspråk	43
11.1	Faget i lærerutdanningen	43
11.2	Fremmedspråk 1.....	43
11.3	Fremmedspråk 2	45
12.	Kroppsøving.....	47
12.1	Faget i lærerutdanningen	47
12.2	Kroppsøving 1	47
12.3	Kroppsøving 2	49
13.	Kunst og håndverk.....	51
13.1	Faget i lærerutdanningen	51
13.2	Kunst og håndverk 1	51
13.3	Kunst og håndverk 2	53

14.	Mat og helse	56
14.1	Faget i lærerutdanningen	56
14.2	Mat og helse 1	56
14.3	Mat og helse 2	58
15.	Musikk	60
15.1	Faget i lærerutdanninga	60
15.2	Musikk 1	60
15.3	Musikk 2	62
16.	Naturfag.....	65
16.1	Faget i lærerutdanningen	65
16.2	Naturfag 1.....	65
16.3	Naturfag 2.....	67
17.	Religion, livssyn og etikk.....	70
17.1	Faget i lærerutdanningen	70
17.2	Religion, livssyn og etikk 1.....	71
17.3	Religion, livssyn og etikk 2.....	73
18.	Samfunnsfag.....	75
18.1	Faget i lærerutdanningen	75
18.2	Samfunnsfag 1.....	75
18.3	Samfunnsfag 2.....	77

I FELLES RETNINGSLINJER FOR GRUNNSKOLELÆRERUTDANNINGENE – ORGANISERING, STRUKTUR OG INNHOLD

1. Innledning

Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningene for 1.-7. trinn og 5.-10. trinn ligger til grunn for nasjonale retningslinjer. Forskriften gir de overordnede føringene for grunnskolelærerutdanningene.

De nasjonale retningslinjene er hjemlet i forskriften for grunnskolelærerutdanningene. Retningslinjene er utfyllende i forhold til forskriften og skal være førende for institusjonenes programplaner. Retningslinjene skal sikre en nasjonalt koordinert lærerutdanning som oppfyller kravene til kvalitet i grunnskolelærerutdanningene. Den enkelte institusjon skal utarbeide programplaner med bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger. Institusjonenes programplaner skal være i samsvar med forskrift og nasjonale retningslinjer. Programplanen skal vedtas i institusjonens styre.

I retningslinjer for hvert fag er det formulert forventet læringsutbytte, som beskriver hva studentene skal kunne og være i stand til etter gjennomført emne. Læringsutbytte er formulert med utgangspunkt i de overordnede beskrivelsene i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk, som beskriver hvilke kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse en kandidat skal ha på ulike nivå i utdanningsløpet.

Grunnskolelærerutdanningene skal være to klart definerte og differensierte utdanninger (jf. forskriften). Det er derfor utviklet to sett med retningslinjer for grunnskolelærerutdanningene.

2. Institusjonelt ansvar og organisering

Organiseringen av utdanningene skal fremme integrering av teori og praksis, faglig progresjon, gjennomgående profesjonsretting og forskningsforankring. Utdanningene skal legge til rette for samarbeid mellom lærerutdannere ved lærerutdanningsinstitusjonen og i praksisopplæringen.

Institusjonene skal legge til rette for sammenheng mellom aktiviteter i lærerutdanningsinstitusjonen og i praksisopplæringen, og gjensidig forpliktende samarbeid mellom de to læringsarenaene. Innenfor rammen av en avtale mellom lærerutdanning og skoleeier skal programplanen koordinere opplæringen på de to læringsarenaene.

Fagene i lærerutdanningen skal være lærerutdanningsfag. Fag, fagdidaktikk, pedagogikk og praksis må koples tett sammen, både innholdsmessig og organisatorisk. Utdanningene skal organiseres som profesjonsutdanninger som gir sammenheng og progresjon i opplæringen.

Utdanningenes praksisforankring står sentralt når det gjelder å tydeliggjøre profesjonsrettingen i grunnskolelærerutdanningene.

Lærerutdanningene skal være forskningsbaserte. For å nå målet om gjennomgående forskningsforankring, skal alle undervisningsfag og skoler relevante fag og emner være forankret i et forskningsaktivt miljø. Med forskningsaktivt miljø menes at fagmiljøet må omfatte ansatte som selv er aktive forskere.

Lærerutdanningsinstitusjonen har ansvar for å vurdere om lærerstudentene er skikket for læreryrket. Dette er en helhetsvurdering av studenten som omfatter både faglige, pedagogiske og personlige forutsetninger og vil foregå under hele studiet, jf. forskrift om skikkethetsvurdering i høyere utdanning.

2.1 Institusjonelt samarbeid og mulighet for mobilitet

Mulighet for mobilitet mellom utdanningsinstitusjonene er et sentralt premiss for grunnskolelærerutdanningene. Lærestedene skal prioritere og profilere institusjonens fagtilbud, samtidig som studentenes ønsker om fagsammensetning ivaretas gjennom institusjonelt samarbeid. Studentene skal kunne søke om overgang fra en institusjon til en annen etter både 2. og 3. studieår.

Sammen skal utdanningsinstitusjonene innen regionen, eventuelt i samarbeid med institusjoner i andre regioner, tilby den fulle bredden av fag i grunnskolelærerutdanningene.

2.2 Internasjonalisering

Lærerutdanningsinstitusjonene skal legge til rette for et internasjonalt semester innenfor 4-årig grunnskolelærerutdanning. I utformingen av lokale programplaner må den enkelte institusjon innpasse internasjonalt semester. Programplanen og undervisningen skal også tilrettelegge for internasjonalisering ved lærestedet, for eksempel i form av internasjonale og flerkulturelle dimensjoner i studiet, engelskspråklig pensum og utenlandske gjesteforskere/forelesere.

2.3 Overgang til masterutdanning

Strukturen for begge grunnskolelærerutdanningene sikrer mulighet for å søke overgang til master etter 3. studieår. Institusjonene må tidlig i utdanningsløpet gjøre studentene kjent med opptakskrav til masterutdanning, slik at de er klar over hvilke valgmuligheter de har innenfor de første tre studieårene dersom de ønsker opptak til masterutdanning etter 3. studieår.

Hovedregelen om antall undervisningsfag kan fravikes dersom kandidatene søker masterutdanning etter bachelorgrad/tre år.

3. Fag og innhold

3.1 Fagenes plassering i programmene

Forskriften angir hvilke fag som er obligatoriske i de to utdanningsløpene og omfanget av disse. I tillegg gir forskriften føringer for omfanget av valgfrie fag. Plassering av fag ut over det som er gitt i forskriften skal framgå av institusjonenes programplaner.

I grunnskolelærerutdanningen for 1.-7. trinn vil undervisningsfag nevnt under 1.-2. studieår i forskriften være et annet fag enn norsk og matematikk. I 3. studieår er undervisningsfaget enten et nytt fag på 30 studiepoeng eller ytterligere 30 studiepoeng i norsk, matematikk eller undervisningsfaget fra de første to studieårene.

Forskriften fordeler studiepoeng per år. Institusjonene fordeler studiepoengene i fagene per semester. 15 studiepoeng er minste studiepoenggivende enhet i grunnskolelærerutdanningene.

3.2 Utdanningenes innhold

Læreryrket er et krevende og komplekst yrke i et samfunn som preges av mangfold og endring. Grunnskolelærerutdanningene skal kvalifisere for å utøve omfattende og sammensatte oppgaver.

Innholdet i fag og praksisopplæring er spesifisert i de fagspesifikke retningslinjene. I tillegg må institusjonene sikre at følgende perspektiv ivaretas i grunnskolelærerutdanningene:

Faglig kompetanse: I tillegg til at fagene skal gi studentene solide faglige kunnskaper, skal alle undervisningsfag omfatte *fagdidaktikk* og kunnskap om *varierte arbeidsmåter i fagene* og den teoretiske bakgrunnen for disse. Undervisningen i fagene skal være *forskningsbasert* (se 3.5).

Differensiert lærerutdanning: Fagene i grunnskolelærerutdanningene skal være differensierte mot de trinnene utdanningen kvalifiserer for. I utdanningen for trinn 1–7 skal hovedvekten legges på begynneropplæring og fag på barnetrinnet, mens utdanningen for trinn 5–10 skal legge hovedvekt på spesialisering og fordypning i fag. De to utdanningsløpene skal sikre kompetanse for alle årstrinn som utdanningen retter seg mot.

Integrert lærerutdanning: Alle fag i grunnskolelærerutdanningene har ansvar for å gi studentene identitet som lærer. Pedagogikk og elevkunnskap skal være det samlende faget for utøvelsen av lærerrollen. Pedagogikk og elevkunnskap har også spesielt ansvar for å integrere teori og praksis. Den lærerfaglige plattformen som identifiserer og tematiserer grunnleggende og felles utfordringer, som verdier, formål, arbeids- og vurderingsformer, må skapes i samarbeid mellom pedagogikk og elevkunnskap, undervisningsfagene og praksisopplæringen.

Danning: Ved siden av å utdanne lærere med solid faglig kompetanse, har høyere utdanningsinstitusjoner også ansvar for å legge til rette for en dannelsesprosess. Det betyr blant annet å utvikle etiske og historiske perspektiver på egen yrkesrolle og kritiske perspektiv på lærer-

profesjonens samfunnsrolle. Kommende lærere må også ha god forståelse for globale spørsmål og bærekraftig utvikling.

Det flerkulturelle perspektivet: Internasjonalisering av samfunns- og arbeidsliv forutsetter språk- og kulturkunnskap og internasjonale erfaringer. Lærere må ha kunnskap om og forståelse for det flerkulturelle samfunn. Det innebærer oppmerksomhet om kulturelle forskjeller, og ferdigheter til å håndtere disse som en positiv ressurs. Kunnskap om menneskerettighetene og om urfolks rettigheter er sentralt i denne sammenheng. Den globale, internasjonale og flerkulturelle orienteringen må derfor prege lærerutdanningene.

Samiske forhold og samiske elevers rettigheter: Grunnskolelærerutdanningene skal kvalifisere studentene for å ivareta opplæring om samiske forhold, samiske barns rettigheter og det samiske folket som anerkjent urfolk. Samisk kultur og samfunnsliv er en viktig del av den felles kultur-arven. Opplæring for samiske elever står i en særstilling i norsk grunnopplæring. Lærerstudenter må derfor få kunnskap om det samiske innholdet i de nasjonale læreplanene for grunnopplæringen og om rettighetene for samiske elever.

Tilpasset opplæring: Retten til tilpasset opplæring er forankret i opplæringsloven. Tilpasset opplæring kjennetegnes ved variasjon, for eksempel gjennom arbeidsoppgaver, lærestoff, intensitet i opplæringen, organiseringen av opplæringen, læremidler og arbeidsmåter. Lærere må kunne tilpasse opplæringen i forhold til mangfoldet i elevgruppen. Institusjonene må sikre at kunnskap om tilpasset opplæring blir ivaretatt i alle fag.

Vurdering: Lærere må kunne utvikle og kommunisere tydelige mål for opplæringen, vurdere elevenes læringsutbytte, gi elevene faglig relevante tilbakemeldinger og legge til rette for elevenes egenvurdering. Programplanen skal derfor legge til rette for at studentene får opplæring i å analysere og vurdere elevenes læringsprosesser og resultater, og i å gi læringsstøttende tilbakemeldinger. Lærere skal kunne vurdere elevenes læringsutbytte både med og uten karakterer, og begrunne vurderingen. Lærere må også forstå og bruke resultater fra ulike prøver, kartleggingsverktøy og kvalitetsvurderingssystemer i oppfølging av elevenes læring.

Grunnleggende ferdigheter: De grunnleggende ferdighetene – å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne og å kunne bruke digitale verktøy – er både en forutsetning for utvikling av fagkunnskap og en del av fagkompetansen i alle fag. Hvert enkelt fag har ansvar for at studentene får kunnskap om hvordan de kan jobbe med elevenes utvikling av de grunnleggende ferdighetene i faget. Pedagogikk og elevkunnskap skal legge til rette for at studentene tilegner seg en teoretisk overbygning om grunnleggende ferdigheter, som forutsetning for arbeidet med disse i ulike fag.

Når det gjelder de grunnleggende ferdighetene å kunne lese, skrive og å kunne uttrykke seg muntlig er dette ferdigheter av grunnleggende betydning for læring generelt. I grunnskolelærerutdanning 1-7 er det etablert en arbeidsdeling mellom pedagogikk og elevkunnskap og norsk

når det gjelder disse ferdighetene i retningslinjene for de to fagene. I grunnskolelærerutdanning 5-10, der norsk ikke er obligatorisk, har pedagogikk og elevkunnskap et større ansvar for innføringen i grunnleggende ferdigheter med vekt på området språk og læring.

Perspektivene over må ivaretas ved utarbeidelse av programplaner for den enkelte institusjon.

Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningene definerer i tillegg noen *obligatoriske tema* i grunnskolelærerutdanningene gjennom beskrivelser av læringsutbytte i § 2. Temaene er også integrert i retningslinjene for fag og skal ivaretas i institusjonenes programplan. Den enkelte institusjon kan organisere obligatoriske tema som kurs, dersom de finner det hensiktsmessig.

3.3 Skolerelevante fag

Skolerelevante fag er i forskriften lagt til 4. studieår. Med skolerelevante fag menes fag som er relevante for undervisning i grunnskolen og som tilbys av lærerutdanningene, men som ikke er undervisningsfag i skolen. Skolerelevante fag må være rettet mot funksjoner og oppgaver som grunnskolen skal ivareta. Hva som kan være skolerelevante fag kan endres over tid.

Lærerutdanningsinstitusjonene avgjør selv hvilke fag som skal godkjennes som skolerelevante fag ut fra føringen om at faget skal være rettet mot funksjoner og oppgaver i grunnskolen.

3.4 Arbeidsmåter og vurderingsformer

Institusjonene har ansvar for at studentene møter varierte arbeidsmåter og formative og summative vurderingsformer i utdanningen.

3.5 Forskningsforankring

I tråd med lov om universiteter og høyskoler skal grunnskolelærerutdanningene være forskningsbaserte. Utdanningenes forskningsforankring skal være både implisitt og eksplisitt. Det innebærer at utdanningsprogrammene skal formidle og engasjere studentene i vitenskapelige arbeidsformer, kritisk tenkning og anerkjent, forskningsbasert kunnskap. Forskningsbaserte læringsprosesser skal fremme studentenes selvstendighet, analytiske ferdigheter og kritisk refleksjon slik at de som lærere kan ta i bruk ny kunnskap og videreutvikle både seg selv, sitt yrke og sin arbeidsplass etter endt utdanning. Det innebærer også at studentene gjennom bacheloroppgaven skal få innføring i vitenskapsteori og metode og selv gjennomføre et selvstendig og forskningsbasert skriftlig arbeid.

Grunnskolelærerutdanningene skal gi framtidige lærere kompetanse til å nyttiggjøre seg forskning i utøvelsen av læreryrket. Kandidatene må derfor ha ferdigheter som gjør dem i stand til å finne, forstå, vurdere og bruke forskning. Gjennom møtet med forskning skal studentene utvikle evne til kritisk refleksjon over egen og skolens kollektive praksis, til å samhandle og til å ta i bruk ny kunnskap.

Den som underviser i lærerutdanningene bør selv være aktiv forsker eller være del av et fagmiljø der det forskes og publiseres på områder som er relevante for grunnskolelærerutdanningene og læreryrket. Lærerutdanning som profesjonsutdanning bør utvikles gjennom kontinuerlig og systematisk forskning.

3.6 Bacheloroppgave

Bacheloroppgaven er lagt til faget pedagogikk og elevkunnskap i det 3. studieåret. Oppgaven skal være profesjonsrettet. Det innebærer at den skal knyttes til praksisfeltet eller andre sider ved skolens virksomhet. Tematisk skal bacheloroppgaven forankres i studentenes undervisningsfag de tre første årene og/eller i faget pedagogikk og elevkunnskap.

Ulike faggrupper i grunnskolelærerutdanningene må samarbeide om bacheloroppgaven og studentenes valg av tema vil være bestemmende for hvem som veileder.

Innføring i vitenskapsteori og metode skal i særlig grad knyttes til arbeidet med bacheloroppgaven. Arbeidet med oppgaven og innføring i vitenskapsteori og metode skal utgjøre 15 studiepoeng av faget pedagogikk og elevkunnskap. Oppgaven skal bidra til å koble teori og praksis. Det skal gis karakter på bacheloroppgaven som skal framgå av kandidatens vitnemål.

3.7 Praksisopplæring

Praksis skal være en integrert del av alle fagstudier i grunnskolelærerutdanningene. Forskriften definerer de overordnede rammene for praksisopplæringen. Omfanget av praksisopplæringen er satt til minimum 100 dager i grunnskolen, minimum 60 dager i løpet av de to første studieårene, og minimum 40 dager i løpet av de to siste studieårene. Praksisdagene kan deles opp, slik at de for eksempel tas som halve dager. Ved slike oppdelinger påligger det institusjonen et ansvar for å sørge for at det likevel gis tilbud om praksis som tilsvarer 100 hele dager totalt. Det enkelte lærested kan gi praksisopplæringen større omfang. Forberedelse og etterarbeid til praksis skal ikke inngå i de 100 dagene.

Ut over at det skal være praksis i alle studieårene, fordeler institusjonene selv dagene innenfor disse periodene. Lærestedene må tilrettelegge for at studenter som bytter lærested fra 3. til 4. studieår, får de nødvendige 100 dager med praksis og at de ulike temaene i praksisplanen er dekket.

Praksis skal være relevant for og integrert i fagene, og er å betrakte som en læringsarena på linje med undervisning ved lærerutdanningsinstitusjonene. Institusjonene skal sikre at studentene får undervise i fag som de har hatt opplæring i.

I henhold til forskriften skal praksisopplæringen være veiledet, vurdert og variert. Veiledning og vurdering av studenter i praksisopplæringen er et felles ansvarsområde for faglærerne i lærer-

utdanningene (både lærere i undervisningsfag og pedagogikk og elevkunnskap), praksislærer og rektor. Praksis vurderes etter skalaen bestått/ikke bestått ved slutten av hvert studieår. Vurderingen skal støtte opp om læring og utvikling hos den enkelte student. Institusjonenes eksamensforskrift fastsetter hvor mange ganger en student kan gjennomføre en praksisperiode. Institusjonene bør harmonisere konsekvensen av ikke bestått praksis med forskrift for skikkethetsvurdering.

Helhetlig og sammenhengende lærerutdanning, sammenbindingen av teori og praksis og samarbeid om veiledning og vurdering, forutsetter at faglærerne i lærerutdanningen også deltar i deler av praksisopplæringen.

Variert praksisopplæring innebærer at studentene skal ha praksis på de ulike trinnene som utdanningen kvalifiserer for, og i tillegg at den skal være knyttet til ulike sider ved læreryrket, som planlegging og gjennomføring av undervisning, ledelse av læringsarbeid i skolen, kollegasamarbeid, vurderingsarbeid, elevsamtaler, foreldresamarbeid, læreplanarbeid med mer.

Krav til organisering av praksisopplæringen

- Lærerutdanningsinstitusjonene har ansvar for innhold, kvalitet og vurdering i praksis og for progresjon mellom praksisperiodene.
- Utdanningsinstitusjonen skal organisere praksisopplæringen slik at det legges til rette for samarbeid med praksisskolen, som gir helhet og sammenheng i studentenes opplæring og bidrar til utvikling av både lærerutdanningsinstitusjonens undervisning og praksisskolen.
- Lærerutdanning og praksisskole må etablere et langsiktig samarbeid om undervisningsopplegg i praksisopplæringen og lærerutdanningsfagene. Samarbeidet må involvere både fagmiljøene på lærerutdanningsinstitusjonen, praksisskolene og studenter. Samarbeidet må formaliseres som et trepartsamarbeid. Samarbeidet må omfatte utveksling av kunnskap og lærekrefter på en måte som sikrer at aktivitets- og utviklingsoppgaver i praksisfeltet trekkes inn i praksisforberedelsene i lærerutdanningsfagene. Praksisopplæringen skal organiseres gjennom formelle avtaler mellom lærerutdanningsinstitusjon, skoleeier og rektor ved den enkelte praksisskole.
- Praksisskolens rektor har det overordnede ansvaret for praksisopplæringen ved skolen og skal sørge for at det legges gode rammer for praksisopplæringen. Rektor skal delta i aktuelle samarbeidsfora mellom lærerutdanning og skole.
- Praksislæreren skal ha gjennomgått videreutdanning i praksisveiledning på minimum 15 studiepoeng eller forpliktet seg til å starte opplæring i praksisveiledning. Lærerutdanningsinstitusjonene må ha et samlet tilbud på minst 30 studiepoeng i praksisveiledning.

- Praksisskolen skal organisere praksisopplæringen i tråd med lærerutdanningens programplaner. Faget pedagogikk og elevkunnskap har et særlig ansvar for å tilrettelegge for integrasjon av teori og praksis i grunnskolelærerutdanningene. Retningslinjer for pedagogikk og elevkunnskap og praksis er derfor tematisk koordinert.
- Praksisopplæringens innhold og rammebetingelser skal evalueres underveis i studieåret og ved studieårets slutt. Kvalitetssikring av praksisskoler, praksislærere og praksisopplæringen skal innarbeides i institusjonenes kvalitetssystem.

Avtaleverk om samarbeid om praksisopplæringen

Samarbeidet mellom lærerutdanningsinstitusjon og praksisskole skal nedfelles i en eller flere avtaler (partnerskoleavtale(r)) mellom utdanningsinstitusjon og skoleeier.

Avtalen(e) skal inneholde følgende punkter:

- Varighet
- Formål
- Rammer
 - Lærestedenes programplan
 - Forskrift for skikkethetsvurdering
- Partnerskolens ansvar
 - Skoleeiers, rektors og praksislærers ansvar og oppgaver
 - Organiseringen av praksisopplæringen ved den enkelte skole
 - Tidsbruk
- Lærerutdanningsinstitusjonens ansvar
 - Rolle- og oppgavefordeling internt ved utdanningsinstitusjonen
- Samarbeidsfora
- Gjensidig kompetanseutvikling
- Retningslinjer for gjensidig evaluering
- Godtgjøring for praksisopplæringen (jf. gjeldende avtaleverk)

4. Overgangsordninger mellom utdanningene

Grunnskolelærerutdanningene er definert som to utdanninger. Studenter som ønsker overgang til den andre utdanningen, må søke ordinært opptak til nytt løp (1.-7. eller 5.-10. trinn), og kan deretter søke om godskriving/innpassing av tidligere avlagte fag og/eller emner. Omfanget av godskriving kan variere, avhengig av hvor store deler av tidligere gjennomførte fag som er felles i de to utdanningene.

Overgangsmulighetene må baseres på antall studieplasser lærestedet har i de to grunnskolelærerutdanningene og må ikke forskyve forholdstallet mellom de to.

Godskriving og forhåndsgodkjenning av annen utdanning er hjemlet i Lov om universiteter og høyskoler, Kap. 3 § 3-4 og § 3-5.

5. Fra nasjonale retningslinjer til programplan

Nasjonale retningslinjer skal være førende for institusjonenes programplaner. I retningslinjene for fagene kommer differensieringen mellom de to grunnskolelærerutdanningene i varierende grad til uttrykk. Når institusjonene utarbeider programplaner, må innholdet i planene for fag være relevant for de trinnene utdanningen retter seg mot.

II NASJONALE RETNINGSLINJER FOR FAG FOR GRUNNSKOLELÆRER- UTDANNINGEN 5.-10. TRINN

6. Pedagogikk og elevkunnskap

6.1 Faget i lærerutdanningen

Pedagogikk og elevkunnskap er et overordnet profesjonsfag i lærerutdanningen. Det skal være samlende og skal utgjøre den lærerfaglige plattformen i grunnskolelærerutdanningen sammen med de andre fagene og praksisopplæringen. Kjernen i faget er hvordan oppdragelse og undervisning kan bidra til alle elevers faglige, sosiale og personlige læring og utvikling.

Bevissthet om kulturell variasjon i oppdragelsen vil være avgjørende i møtet med samiske og andre minoritetsspråklige elever, der man tar hensyn til både det særskilte og det som er felles for alle barn og unge i Norge. Faget skal gi et grunnlag for praktisk-pedagogisk virksomhet og være et kulturfag som kopler perspektiv på historie, kultur og politikk med oppdragelse, utdanning og dannelse. Faget skal synliggjøre de spenninger og den kompleksiteten som finnes i læreryrket. Forankring i forskningsbasert kunnskap og vitenskapelig tenkning er en forutsetning for alle emnene i faget.

Pedagogikk og elevkunnskap skal gi innsikt i skolens oppgaver, organisasjon, formål og mandat, samt det normative og kunnskapsmessige grunnlaget for læreres virksomhet. Faget skal bidra til kandidatenes forståelse av de grunnleggende ferdighetene som sentrale elementer i elevenes læring.

Faget skal handle om lærerens ferdigheter i å lede klasser og undervisningsforløp slik at alle elever har utbytte av læringsarbeidet. Faget skal gå inn på sentrale spørsmålsstillinger som gjelder undervisningens mål, form og innhold og de konkrete praktiske utfordringene i læreryrket.

Pedagogikk og elevkunnskap skal utvikle kandidatenes relasjonelle kompetanse i møte med alle elever, foresatte og kolleger, og skal gi forutsetninger for hvordan lærere selvstendig og i samarbeid med andre kan håndtere sammensatte utfordringene i ulike undervisningssituasjoner for å myndiggjøre sine elever. Det skal gi grunnlag for kritiske analyser av de utfordringer samfunn, kultur og politikk representerer for lærerrollen og for virksomheten i skolen.

Det skal være en nær kobling mellom innhold og arbeidsmåter i pedagogikk og elevkunnskap og praksisopplæringen. En felles overordnet ramme for dette samarbeidet vil det første året være innføringen i lærerarbeidet, det didaktiske møtet mellom elev, lærer og lærestoffet. I andre studieår skal samarbeidet konsentreres om utfordringene elevmangfoldet representerer for arbeidet i skolen. I tredje studieår skal innsikt i skolen som organisasjon og samarbeid med kolleger, foresatte og andre sentrale instanser utenfor skolen være et felles sentrum. I tillegg forutsettes det et tett samarbeid om bacheloroppgaven både med praksisopplæringen og med utdanningens faglærere.

6.2 Pedagogikk og elevkunnskap 1

Presentasjon av emnet (15 stp)

Lærers tilrettelegging for elevenes læring og utvikling

Emnet setter søkelyset på lærers arbeid i møte med eleven, elevgruppen og lærestoffet.

Hovedfokus er planlegging, gjennomføring og vurdering av læringsarbeidet. Betydningen av lærers handlinger for å lede, stimulere, variere, aktivisere og gi læringen retning for alle elever på 5. -10. trinn står sentralt, og er hovedområdet for samarbeidet med praksisopplæringen.

Læringsutbytte for Pedagogikk og elevkunnskap 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om klasseledelse, varierte arbeidsmåter og vurderingsformer i skolen
- har kunnskap om læring og læreprosesser og utfordringer i læringsarbeidet for ulike grupper av elever
- har kunnskap om de grunnleggende ferdighetene som basis for læring og hvordan disse kan utvikles
- har kunnskap om bruk av digitale verktøy
- har kunnskap om sammenhenger mellom lærers ledelse av læringsarbeid, utvikling av et godt læringsmiljø og et inkluderende læringsfellesskap
- har kunnskap om innholdet i og begrunnelsene for de sentrale styringsdokumentene som regulerer skolens virksomhet og om utfordringer som ligger i realiseringen av intensjonene i dem
- har kunnskap om grunnleggende profesjonsetiske prinsipper og dilemmaer som regulerer undervisning og læring i skolen
- har kunnskap om systematisk observasjon av elevenes læringsarbeid

FERDIGHETER

Studenten

- kan planlegge, lede, variere og vurdere læringsarbeid
- kan legge til rette for progresjon i elevenes læring og utvikling av grunnleggende ferdigheter
- kan forklare relasjoner mellom faglig innhold, arbeidsmåter og vurdering
- kan legge til rette for læring og vurdering for læring i elevfellesskapet
- kan vurdere ulike læremidler og reflektere over didaktiske muligheter med bruk av IKT

- kan gjennomføre læreplananalyse med vekt på de grunnleggende ferdighetene

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan vurdere, veilede og gi omsorg til den enkelte elev
- kan legge til rette for gjensidig ansvar og utholdenhet i læringsarbeidet
- kan forstå sammenhenger mellom relevant forskning og muligheter i pedagogisk praksis

6.3 *Pedagogikk og elevkunnskap 2*

Presentasjon av emnet (15 stp)

Emnet har den lærende eleven i sentrum. Hovedfokuset er tilrettelegging av læringsprosesser for enkeltelever innenfor et stort elevmangfold der hver enkelt elev med sine unike personlige, sosiale og kulturelle forutsetninger for læring, er en del av skolens fellesskap. Emnet vektlegger flerspråklighet som et område i lærerens tilrettelegging av opplæringen.

Utfordringene som elevmangfoldet gir for undervisning og læring er hovedområdet for samarbeidet med praksisopplæringen.

Læringsutbytte for pedagogikk og elevkunnskap 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om mangfoldet i familieformer og barns og unges oppvekst, utvikling og læring i ulike sosiale, språklige, religiøse og kulturelle kontekster
- har kunnskap om variasjoner i kjønnsidentitet og likheter og forskjeller i gutter og jenters oppvekstbetingelser
- har kunnskap om hvilke utfordringer og muligheter skolen står over for når det gjelder elever med særskilte behov for tilrettelagt opplæring
- har kunnskap om elever med flerkulturell og flerspråklig bakgrunn
- har kunnskap om barn i sorg og krise, overgrep mot barn og andre vanskelige livssituasjoner som barn kan komme i
- har kunnskap om medias påvirkning av barn og ungdom og om barn og unges aktive deltakelse i ulike mediesamfunn
- har kunnskap om verdier, interesser og normer i ulike ungdomskulturer og den betydning dette har for ungdoms identitet

- har kunnskap om hvordan grunnleggende ferdigheter støtter opp under elevenes forståelse av egne læringsprosesser og blir viktige redskap i elevenes strategier for læring
- har kunnskap om innholdet i og begrunnelsene for de sentrale nasjonale og internasjonale reguleringsene som gjelder elever og deres rettigheter

FERDIGHETER

Studenten

- kan formidle og anvende kunnskaper om barn og unges utvikling og analysere de pedagogiske konsekvensene dette kan ha for arbeidet i skolen
- kan bidra til at alle elever får utvikle sine grunnleggende ferdigheter i muntlig, lesing og skriving for å gjøre dem i stand til å møte skolens og samfunnets utfordringer
- kan legge til rette for elevenes læring med utgangspunkt i kunnskap om elevrelasjoner, kommunikasjon, samhandling og gruppeprosesser
- kan analysere elevenes læringsstrategier og læringsutbytte ved hjelp av ulike vurderingsformer og kartleggingsmetoder og trekke konsekvenser for arbeidet med læringen
- kan vurdere elevenes måloppnåelse med og uten karakter, og begrunne vurderingene
- kan gjennomføre læringsrettet tilbakemelding
- kan analysere populærkulturelle medieuttrykk og knytte dette opp til barn og unges identitetskonstruksjon

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har forståelse for betydningen av skolens rammefaktorer når det gjelder elevenes læring
- kan på et reflektert og faglig grunnlag etablere og være i dialog med elevene og deres foresatte om elevenes faglige, personlige og sosiale læring og utvikling

6.4 Pedagogikk og elevkunnskap 3

Presentasjon av emnet (15 stp)

Utvikling av lærerens profesjonelle rolle og identitet

Emnet bygger på de to første emnene og omhandler endringer i lærer- og elevrollen i et historisk, filosofisk, samfunnsmessig og internasjonalt perspektiv. Dette innebærer kunnskap om skolen som organisasjon, profesjonelt utviklingsarbeid og profesjonsetisk bevissthet som grunnlag for læreres samarbeid med kolleger, foresatte og ulike instanser. Dette er også hovedområdet for samarbeidet med praksisopplæringen.

Læringsutbytte for pedagogikk og elevkunnskap 3

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om skolen som kompleks organisasjon, rammebetingelser og styringsstruktur, om samarbeidet med kommende kolleger i skolen, elever, foresatte og relevante instanser utenfor skolen og betydningen det har for elevenes læring og utvikling
- har kunnskap om sosialt, språklig, kulturelt og religiøst mangfold for å støtte elevenes læring i en inkluderende skole preget av dialog, toleranse og respekt for den enkelte
- har kunnskap om fellesskapets betydning for elevenes læringsprosesser
- har kunnskap om hvordan konflikter og mobbing kan forebygges og håndteres
- har kunnskap om overgangen mellom barnetrinn og ungdomstrinn og ungdomstrinn og videregående skole
- har kunnskap om sentrale faser og strategier i skolens historiske utvikling, og om skolens og utdanningens mandat og funksjon til ulike tider i Norge
- har kunnskap om demokrati, dannelse og utvikling av identitet, og betydningen dette har for skolens virksomhet i en internasjonalisert verden
- har kunnskap om skolen som institusjon i samfunnet, og forstår samarbeidsprosesser på ulike nivå for best mulig å legge til rette for elevenes læring

FERDIGHETER

Studenten

- kan ut fra kunnskap om sosiale systemer kritisk analysere samhandlinger i klasser og grupper av elever og fatte beslutninger som stimulerer elevenes læring
- kan stimulere til forståelse av demokrati og til demokratisk deltakelse og treffe begrunnede verdivalg
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere utviklingssamtaler
- kan reflektere over didaktiske, fagdidaktiske og skolefaglige spørsmål knyttet til elever med ulik bakgrunn i lys av arbeidet med de grunnleggende ferdigheter
- kan legge til rette for estetisk opplevelse, erfaring og erkjennelse
- kan nyttiggjøre seg lokalt arbeids-, kultur- og samfunnsliv i elevenes læreprosesser

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan aktivt forholde seg til hvordan profesjonelle verdivalg påvirker elevenes læringsarbeid og kan kommunisere og analysere profesjonsetiske utfordringer både med hjemmet, kolleger og andre samarbeidspartnere
- kan fremme dialog, gjensidig toleranse og respekt i læringsfellesskap preget av språklig og kulturelt mangfold
- har innsikt i lærerrollens utvikling og de utfordringer læreren står overfor som oppdrager i et pluralistisk og internasjonalisert samfunn

6.5 Pedagogikk og elevkunnskap 4

Presentasjon av emnet (15 stp)

Bacheloroppgave, vitenskapsteori og forskningsmetode

Bacheloroppgaven skal være et selvstendig og forskningsbasert skriftlig arbeid der kandidatene skal formulere og svare på en valgt problemstilling. Oppgaven skal knyttes til praksisopplæringen eller andre sider ved skolens virksomhet. Det innebærer at problemstillingen skal reflektere sentrale praktiske, faglige og/eller pedagogiske utfordringer i grunnskolens virksomhet.

Hensikten med oppgaven er å gi en helhetlig og sammenhengende framstilling og refleksjon om sentrale spørsmål i profesjonsutøvelsen.

Læringsutbytte for pedagogikk og elevkunnskap 4

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om sentrale vitenskapsteoretiske spørsmålsstillinger i utdanningsforskning
- har innsikt i sentrale spørsmål knyttet til forskningsmetoder med relevans for studier av virksomhet i og omkring skolen
- har kunnskap om sentrale praktiske, faglige og pedagogiske utfordringer i grunnskolens virksomhet som er utviklet gjennom bacheloroppgaven
- har inngående kunnskap om det emnet som den enkelte har fordypet seg i gjennom bacheloroppgaven

FERDIGHETER

Studenten

- kan kritisk analysere relevant forskning om læringsarbeid og hvilken betydning denne kan ha for undervisningen og for alle elevers læring
- kan planlegge og delta i utviklings- og endringsprosesser i skolen, og kan kritisk vurdere disse i etterkant
- kan anvende vitenskapsteoretisk og metodisk kunnskap i utformingen av en egen bacheloroppgave
- har tilegnet seg ferdigheter i akademisk skriving

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan vise et faglig engasjement i viktige spørsmål om skole og opplæring, og på et forskningsmessig grunnlag kunne analysere og formidle et sammensatt fagstoff på en overbevisende måte
- kan selvstendig forholde seg til forskningsetiske problemstillinger

7. Praksisopplæringen

7.1 Praksisopplæringen i lærerutdanningen

Praksisopplæringen har en integrerende funksjon i grunnskolelærerutdanningene. Dette forutsetter samarbeid mellom praksislærere, studenter og faglærere.

Det er beskrevet forventet læringsutbytte i praksisopplæringen etter 1., 2. og 4. studieår for hver av grunnskolelærerutdanningene. I tillegg er det definert ulike hovedtema for praksisopplæringen. I første studieår er lærerrollen, lærerarbeidet og det didaktiske møtet mellom elev, lærer og lærestoffet hovedtema. I andre studieår er eleven og elevmangfoldet hovedtema. I tredje og fjerde studieår er skolen som organisasjon, det profesjonelle fellesskapet og samarbeid med foresatte og andre sentrale instanser utenfor skolen hovedtema. Disse tilsvarer hovedtemaer for det enkelte studieår i pedagogikk og elevkunnskap. Det skal være en nær kobling mellom innhold og arbeidsmåter i pedagogikk og elevkunnskap og praksisopplæringen. Hovedfokus på temaene skal sikre en gradvis innføring i ulike sider ved læreryrket, progresjon i opplæringen og sammenheng med undervisningen i pedagogikk og elevkunnskap og andre fag. Hovedtemaene er felles for grunnskolelærerutdanningene.

Selv om retningslinjene skisserer et hovedtema for hvert studieår, vil studentene i praksis møte alle disse temaene gjennom hele utdanningsløpet. Det didaktiske møtet vil være et gjennomgående tema i alle fire studieår.

Praksis skal være en arena for systematisk læring og øvelse ved at praksislærer i samarbeid med lærerutdanningsinstitusjonen tilrettelegger for læring og øvingssituasjoner for studentene. Studentene skal første året planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning under veiledning av praksislærere og faglærere i lærerutdanningen, og i samarbeid med medstudenter, før de etter hvert tar mer selvstendig ansvar for å kunne planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning. Dette prinsippet gjelder alle typer aktiviteter eller oppgaver som studentene skal praktisere og øve seg på i praksis. Læringsutbytteformuleringene må forstås i lys av progresjonen i praksisopplæringen.

Grunnskolelærerutdanningene er grunnutdanninger. Læringsutbytte i de ulike studieårene må vurderes på denne bakgrunn. Gjennom utdanningen skal det tilrettelegges for progresjon i forhold til forventet læringsutbytte tidlig i studiet. Gjennom veiledning av nyutdannede lærere, praktisk yrkesutøvelse, kollegialt samarbeid og videreutdanning, vil lærerkompetansen utvikles videre innenfor de hovedtemaer som studentene møter gjennom praksisopplæringen i grunnutdanningen.

7.2 *Praksisopplæring for 1. studieår*

Presentasjon av emnet

I første studieår er hovedtemaet for praksisopplæringen lærerrollen, lærerarbeidet og lærerens tilrettelegging for læring av fag for 5. – 10. trinn. Dette omhandler:

- Utvikling av egen læreridentitet
- Lærerarbeidet i møte med elever på 5. – 10. trinn, elevgrupper og klasser
- Læringsledelse i møte med elever; ledelse av, rutiner og regler for læringsarbeidet
- Planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning
- Læringsrettet vurdering
- Aktuelle kartleggingsverktøy

Læringsutbytte for 1. studieår

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om lærerens rolle
- har kunnskap om læring, læreprosesser, arbeidsmåter, læremidler og vurderingsformer
- har kunnskap om grunnleggende ferdigheter som grunnlag for læring
- har kunnskap om observasjonsmetoder

FERDIGHET

Studenten

- kan sammen med andre planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning
- kan legge til rette for utvikling av elevenes grunnleggende ferdigheter i arbeidet med fagene
- kan bruke ulike arbeidsmåter og læremidler i undervisningen tilpasset 5. – 10. trinn
- kan med utgangspunkt i relevant teori velge og bruke aktuelle kartleggingsverktøy i opplæringen
- kan bruke vurdering som del av læringsarbeidet og legge til rette for elevenes egenvurdering
- kan observere og lede elevers læringsarbeid

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan diskutere undervisning og læring, fag og elever i lys av profesjonelle og yrkesetiske perspektiver
- kan vurdere egen og andres praksis med referanse til teori og forskning
- kan håndtere ulike typer tilbakemeldinger

7.3 *Praksisopplæring for 2. studieår*

Presentasjon av emnet

Hovedtemaet for praksisopplæringen i andre studieår er eleven i 5. – 10. trinn, elevmangfoldet og elevenes møte med skole og fag. Dette omhandler:

- Elevenes faglige, sosiale, kulturelle og personlige læring og utvikling på 5. – 10. trinn
- Inkluderende læringsfellesskap
- Variert og tilpasset opplæring, ulike arbeidsmåter
- Lærerarbeid og læringsledelse i flerkulturelle klasserom og i møte med elever med spesielle behov
- Klasseromskunnskap/kunnskap om ulike læringsarenaer

Læringsutbytte for 2. studieår

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om elevenes utvikling og bakgrunn som utgangspunkt for læring
- har kunnskap om elevvariasjoner og tilpasset opplæring
- har kunnskap om kulturelt mangfold og flerspråklighet
- har kunnskap om kommunikasjon, samhandling og gruppeprosesser

FERDIGHETER

Studenten

- kan utvikle mål for opplæringen i ulike fag og vurdere elevenes måloppnåelse
- kan møte mangfold og elevvariasjon gjennom differensiert opplæring
- kan selvstendig og sammen med andre planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning i et flerkulturelt læringsfellesskap

- kan være tydelig leder og lede læringsarbeid ved å differensiere og variere arbeidsmåter etter gruppestørrelse og undervisningens hensikt

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har innsikt om grunnleggende ferdigheters betydning for læring av fag og elevenes forståelse av fagkunnskap
- har utviklet bevissthet rundt egen kommunikasjons- og relasjonskompetanse
- har innsikt i egen utvikling som lærer
- kan vurdere egen lærerkompetanse og eget læringsbehov

7.4 *Praksisopplæring for 3. og 4. studieår*

Presentasjon av emnet

I tredje og fjerde studieår vil studentene arbeide videre med hovedtemaene fra første og andre studieår. Et nytt hovedtema for praksisopplæringen for tredje og fjerde studieår er skolen som organisasjon, det profesjonelle fellesskapet og samarbeid med foresatte og andre sentrale instanser utenfor skolen. Dette omhandler:

- Lærerens rettigheter og plikter, lærerarbeidet på organisasjonsnivå og i profesjonelle fellesskap
- Skole – og elevdemokrati, foresatte og elevers rettigheter
- Samarbeid med foresatte, PPT og andre aktører
- Kvalitetssystem som verktøy for læring og skoleutvikling
- Samarbeid med lokalmiljøet med vekt på entreprenørskap
- Overganger mellom trinnene
- Forskningsbasert kunnskap som utgangspunkt for endring og utvikling i skolen
- Lokalt læreplan- og utviklingsarbeid

Læringsutbytte for 3. og 4. studieår

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om kvalitetssystem som verktøy for læring og skoleutvikling
- har kunnskap om lærerens rettigheter og plikter og om lærerarbeidet på organisasjonsnivå
- har kunnskap om forsknings- og utviklingsarbeid i skolen
- har kunnskap om skolen som organisasjon og samfunnsinstitusjon

FERDIGHET

Studenten

- kan selvstendig og sammen med andre planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning for elevgrupper av ulik størrelse
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere opplæring i fagene
- kan planlegge undervisning med utgangspunkt i planer for ulike perioder
- kan planlegge og vurdere foreldremøter og utviklingssamtaler med elever
- kan delta i lokalt læreplanarbeid
- kan samhandle med kolleger, skoleledelse, foresatte og andre aktører i skolen
- kan med basis i teori og forskning identifisere mobbing og trakassering og drøfte måter dette kan håndteres på
- kan med basis i teori vurdere og bidra til utvikling av skolens læringsmiljø

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan vurdere skolen i forhold til samfunnsmandatet
- har utviklet kommunikasjons- og relasjonskompetanse
- har utviklet læreridentitet basert på profesjonelle og yrkesetiske perspektiver
- har kritisk distanse til egen yrkesutøvelse
- har kunnskap, engasjement og metoder for å videreutvikle seg selv, sitt yrke og framtidig arbeidsplass gjennom kollegialt samarbeid og samhandling med eksterne aktører

8. Norsk

8.1 *Faget i utdanninga*

Norsk er eit kunnskaps- og dannelsesfag, eit estetisk fag, eit språkfag og eit praktisk profesjonsfag. Å studere norsk som del av grunnskolelærerutdanninga handlar om å skaffe seg kunnskapar om norsk språk og norsk tekstkultur og om didaktiske teoriar knytt til norskopplæring. Ein norsklærer må kunne bruke kunnskapar frå desse områda til fagleg og fagdidaktisk refleksjon og setje det heile om til praktisk handling i klasserommet. Undervisninga i lærarutdanningas norskfag skal vere både forskingsbasert og profesjonsorientert.

Språk og språkbruk spelar ei grunnleggande rolle i all læring og heng tett saman med identitetsutviklinga til kvar einskild språkbrukar. Å kunne tale, lese og skrive vel er ein medborgarleg rett. Ei demokratisk offentlegheit er avhengig av at nye generasjonar blir deltakarar i skriftkulturen. Elevar skal utvikle seg og bli sosialiserte inn i ein kultur der språkkunnskapar og språklege ferdigheiter er inngangsnøkkelen til alt frå sosialt liv, via yrkesliv, til offentleg deltaking i lokale, regionale, nasjonale og internasjonale samanhengar. Ei viktig oppgåve for norsklæraren er derfor å hjelpe elevar til å bli trygge og aktive språkbrukarar med gode munnlege og skriftlege kommunikasjonsferdigheiter.

Litterær danning er mellom anna eit resultat av arbeid med ulike typar tekstar, tekstar som gir innsikt i menneskeliv, kulturliv og samfunnsliv – eldre og nyare, munnlege og skrivne, oppdikta og sakprega, tekstar i aviser, tidsskrift, bøker eller på skjerm, og samansette tekstar som spelar seg ut på papir, skjerm, lerret eller scene. Norsklærarar må derfor kunne presentere eit mangfald av tekstar for elevane – tekstar som kan vere opphav til forståing, gi opplevingar og skape lyst til å lese meir og skaffe seg meir kunnskap og større innsikt.

Norskfaget har eit særleg ansvar for opplæring i dei grunnleggande ferdigheitene; å kunne uttrykke seg munnleg, å kunne uttrykke seg skriftleg og å kunne lese. Norsklærarar må ha kunnskapar om språkutvikling, ordforråds- og omgrepslæring, og om utvikling av lesing og skriving. Lesing og leseglede, skrivelyst og skrivemeistring legg grunnlag for vidare utdanning. Det er viktig at norsklærarar har innsikt i litterære tekstar som engasjerer barn og unge og kan motivere elevane til vidare lesing og skriving.

I eit fleirkulturelt læringsmiljø er gode språk- og breie kulturkunnskapar viktige. Norskfaget har ein historisk og nasjonal basis, men kan ikkje vere framand for allmenne og internasjonale perspektiv. Noreg er eit fleirkulturelt samfunn i endring, og kva som er norsk, må heile tida

definerast på nytt i tråd med denne utviklinga. Gjennom språkopplæringa spelar norskfaget ei viktig rolle i integreringa av minoritetselevar, men faget skal også utvikle ei kulturforståing som tar den fleirkulturelle røynda på alvor. For samiske elevar skal faget norsk saman med faget samisk leggje grunnlaget for å utvikle tospråkleg kompetanse hos elevane.

Faget må tilpassast aldersgruppene studentane skal vere lærarar for, noe som får stor innverknad på tekstmaterialet studentane må arbeide med, metodane dei kan nytte og kva for teoretisk perspektiv dei kan velje.

Studentane skal vurderast i bokmål og nynorsk i norskfaget. For fritak, sjå forskrift §5.

8.2 Norsk 1

Presentasjon av emnet (30 sp)

I norsk 1 står arbeidet med vidareutvikling av lese- og skriveferdigheiter til elevar frå 5.- 10. trinn sentralt. Studentane skal få forskingsbasert innsikt i dette temaet og i norsk språk- og tekstkunnskap. Dei skal lære å arbeide med å vidareutvikle dei grunnleggande ferdigheitene, lesing, skriving, munnleg bruk av språket, rekning og bruk av digitale verktøy i norskfaget, og på tvers av faga. Dei skal kunne nytte og vurdere ulike arbeidsmåtar som passar frå 5.-10. trinn, og dei skal få kjennskap til korleis praktisk-estetiske arbeidsmåtar kan brukast i faget. Dei skal utvikle ei god forståing av samanhengen mellom fag, fagdidaktikk og praksis.

KUNNSKAPAR

Studenten

- har innsikt i språkutvikling hos barn og unge som allereie har tileigna seg grunnleggande lese- og skriveferdigheiter
- har brei kunnskap om relevante teoriar om lesing, skriving og lese- og skriveopplæring
- har god kunnskap om relevante teoriar innan munnleg opplæring
- har kunnskap om dei ulike funksjonane lesing og skriving kan ha for elevars utvikling og læring
- har brei kunnskap om språket som system og språket i bruk
- har kunnskap om lese- og skrivestrategiar
- har kunnskap om svensk, dansk og samisk og kjennskap til andre nordiske språk og nasjonale minoritetsspråk
- har kunnskap om fleirspråklegheit, fleirspråkleg praksis og om det å lære norsk som eit andrespråk

- har omfattande kunnskap om kva som kjenneteiknar munnlege, skriftlege og samansette tekstar; fiksjonstekstar og sakprosaetekstar i ulike sjangrar, og tekstar frå eldre og nyare medium
- kjenner til sentrale og relevante litteraturteoretiske og litteraturdidaktiske omgrep og perspektiv
- har inngåande kjennskap til ungdomslitteratur i ulike sjangrar og god forståing for korleis denne litteraturen har utvikla seg over tid
- har kunnskap om barnelitteratur og nyare litteratur som vender seg mot vaksne lesarar
- har kunnskap om den gjeldande læreplanen for skolens norskfag

FERDIGHEITER

Studenten

- kan planleggje, gjennomføre og vurdere norskundervisning på ulike trinn frå 5. til 10. trinn og grunngi faglege val
- kan vurdere og bruke relevante undervisningsmetodar i lese- og skriveopplæring og skriftforming frå 5. til 10. trinn, både for elevar med norsk som førstespråk og andrespråk, og for elevar som skriv på bokmål og elevar som skriv på nynorsk
- kan bruke språk- og tekstkunnskap i arbeid med analyse, respons og vurdering av munnlege og skriftlege elevtekstar for å fremje læring
- kan nytte retoriske kunnskapar i arbeid med munnlege og skriftlege tekstar
- kan leggje til rette for og stimulere elevar til variert munnleg bruk av språket
- kan kartleggje og vurdere lese- og skriveferdigheiter, setje i verk relevante tiltak for tilpassa opplæring og oppdage lese- og skrivevanskar
- kan leggje til rette for at elevar får lese eit breitt utval litteratur, også sakprega tekstar i tradisjonelle og moderne medium, at dei utviklar leselyst og gode lesestrategiar og blir stimulerte til vidare lesing
- kan leggje til rette for at elevane får skrive sakprega tekstar og fiksjonstekstar av ulikt slag
- kan analysere, tolke og vurdere tekstar og presentere litterære og litteraturteoretiske innsikter på varierte måtar
- kan samtale om litteratur og tilpasse form og innhald i samtalen med omsyn til kjønn, alder, kunnskapar og kulturell bakgrunn hos mottakarane
- kan bruke varierte estetiske arbeidsmåtar for auka litteraturforståing og glede hos elevane
- kan stimulere den estetiske sansen til elevane
- kan bruke ulike vurderingsmåtar i norskfaget
- kan vurdere ulike typar norskfaglege læremiddel ut frå ulike kriterium og med tanke på læringsutbyte til elevane
- kan bidra til å utvikle lokale læreplanar

- kan ta i bruk ulike digitale verktøy i norskopplæringa, skape og vurdere digitale, samansette tekstar

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- er sikker munnleg språkbrukar og stø i skriftleg bokmål og nynorsk
- kan arbeide med språk og tekst i fleirkulturelle klassemiljø og utvikle språk- og kulturforståing
- kan formidle norskfaglege innsikter og tilpasse form og innhald til ulike målgrupper
- kan arbeide med språk og tekst i fleirkulturelle klassemiljø og utvikle ei kulturforståing som tar den fleirkulturelle røynda på alvor
- kan nytte faglege kunnskapar til kritisk og konstruktivt refleksjon
- kan arbeide sjølvstendig, og saman med andre, med elevars læring og utvikling i faget og på tvers av fag
- kan leggje til rette for at arbeidet med språk og litteratur kan styrke identiteten til elevane og oppmode dei til aktiv deltaking i det offentlege liv

8.3 Norsk 2

Presentasjon av emnet (30 sp)

I norsk 2 står samanhengen mellom språk og tekst i fortid og samtid sentralt. Studentane skal få utvida, forskingsbasert innsikt i korleis språket har utvikla seg og framleis utviklar seg. Likeeins skal dei studere tekstkulturen slik han er og har vore. Dei skal også få utvida forskingsbasert innsikt i fagdidaktiske spørsmål mellom anna i dei grunnleggande ferdigheitene. Vidare skal dei arbeide med eit breitt spekter av arbeidsmåtar, slik at dei skal få ei utvida forståing av samanhengen mellom fag, fagdidaktikk og praksis.

KUNNSKAPAR

Studenten

- har utvida innsikt i korleis gutar og jenter på ungdomssteget kan motiverast til lesing og vidareutvikle leseforståing og lesestrategiar, både elevar med norsk som førstespråk og norsk som andrespråk
- har utvida innsikt i korleis elevar på ungdomssteget kan vidareutvikle skriveferdigheitene sine, både elevar med norsk som førstespråk og norsk som andrespråk
- har god innsikt i språklege endringsprosessar i fortid og samtid

- har god innsikt i talemålsvariasjonen i moderne norsk på historisk og dialektologisk grunnlag
- har inngående kunnskap om norsk språkhistorie etter 1800 og om gjeldande normering av bokmål og nynorsk
- har kjennskap til språk som ungdom brukar
- har kunnskapar om kva for funksjonar lesing og skriving har hatt og har i kulturen vår og om kva som kjenneteiknar språkleg kommunikasjon i ulike medium
- har kunnskapar om ulike teoretiske perspektiv og retningar i arbeidet med å forstå litteratur
- har utvida kunnskapar om munnlege og skriftlege sjangrar i tradisjonelle og moderne medium og innsikt i korleis elevar frå 5. til 10. trinn utviklar kunnskapar om desse og kan nytte dei i eige tekstarbeid
- har god litteraturhistorisk oversikt og kunnskapar om sentrale verk i norsk fiksjonslitteratur og sakprosa og kjennskap til teoriar om samansette tekstar
- har kunnskap om kva som skjer når ein tekst vert overført frå eit medium til eit anna (adaptasjon)

FERDIGHEITER

Studenten

- kan setje i gang, rettleie og vurdere munnleg, skriftleg og samansett tekstproduksjon hos elevar på ungdomssteget og grunngi karakterane ein set
- kan bruke kunnskap om talemål og skriftspråksnormering i skriveopplæringa
- kan leggje til rette og gjennomføre undervisning i den målforma som er sidemål for elevane
- kan rettleie elevar i ulike former for munnleg og skriftleg argumentasjon
- kan samanlikne tekstar skrivne for ungdom og vaksne med omsyn på innhald, form og funksjon
- kan setje sentrale norske tekstar og eit utval samiske tekstar (i omsetjing) inn i ein historisk samanheng og sjå dei i lys av nordisk og annan internasjonal litteratur
- kan lese, analysere, tolke og vurdere samansette tekstar, sjå dei i eit historisk perspektiv og setje dei inn i ein større kulturell og offentleg samanheng
- kan rettleie elevar i bruk av litteraturfagleg kjeldemateriale
- kan bruke læreplanen i faget til å formulere mål for norskopplæringa og relevante kriterium for vurdering

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan vurdere norskfaget og eigen praksis som norsklærer og grunngi vurderingane
- har innsikt i norskfaget ut frå forskning og i høve til fagets historie og kan reflektere kritisk og konstruktivt ut frå slike perspektiv på faget
- kan rettleie elevar i arbeidet med tekstar slik at dei kan utvikle seg sjølve, skaffe seg kunnskapar og førebu seg for aktiv deltaking i offentlege rom og samfunnet som eit heile
- kan sjå faget i eit større danningperspektiv og undervisninga som ein del av opplæringa i eit aktivt deltakardemokrati

9. Matematikk

9.1 Faget i lærerutdanningen

Matematikklærere skal legge til rette for helhetlig matematikkundervisning i tråd med relevant forskning og gjeldende læreplan. Dette krever ulike typer kompetanse. For eksempel skal lærerne kunne analysere elevenes matematiske utvikling, være gode matematiske veiledere og samtalepartnere, kunne velge ut og lage gode matematiske eksempler og oppgaver, og kunne evaluere og velge materiell til bruk i matematikkundervisningen. De må kunne se på matematikk som en skapende prosess og kunne stimulere elevene til å bruke sine kreative evner.

Gjennom matematikkfaget for trinn 5-10 skal studentene utvikle undervisningskunnskap i matematikk. Dette innebærer at de må ha en solid og reflektert forståelse for den matematikken elevene skal lære og hvordan denne utvikles videre på de neste trinnene i utdanningssystemet. Videre kreves matematikkfaglig kunnskap som er særegen for lærerprofesjonen. Slik kunnskap omfatter, i tillegg til selv å kunne gjennomføre og forstå matematiske prosesser og argumenter, også å kunne analysere slike som foreslås av andre med tanke på å vurdere deres holdbarhet og eventuelle potensial. Undervisningskunnskap innebærer også å ha didaktisk kompetanse som gjør at studentene kan sette seg inn i elevenes perspektiv og læringsprosesser, og gjennom variasjon og tilpasning kunne tilrettelegge matematikkundervisning for elever med ulike behov og med ulik kulturell og sosial bakgrunn på en slik måte at matematikk framstår som et meningsfullt fag for alle elever.

9.2 Matematikk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

I dette emnet arbeider studentene med matematikkdiraktiske og matematikkfaglige temaer som er viktige for alle som skal undervise i matematikk på trinnene 5 -10. Dette innebærer arbeid med utviklingen av tallbegrepet fra heltall til rasjonale og reelle tall, og tilhørende utvikling av algoritmer for tallregning. Ulike aspekter ved brøk, og sammenheng mellom brøk, desimaltall og prosent og koblingen til proporsjonalitet behandles grundig. I dette emnet arbeides det med ulike aspekter ved algebra, herunder funksjonsaspektet og variabelbegrepet. Det arbeides med ulike sider av geometri, både knyttet til målinger og beregninger, analytisk geometri og transformasjonsgeometri. Sentralt er også arbeid med statistikk og sannsynlighetsregning der studentene skal skaffe seg innsikt i hva som kjennetegner tilfeldighet og usikkerhet.

Læringsutbytte for matematikk 1

KUNNSKAP

Studenten

- har inngående undervisningskunnskap i matematikken elevene arbeider med på trinn 5-10, særlig tallforståelse og regning, geometri og måling, overgangen fra aritmetikk til algebra, algebra og funksjoner
- har kunnskap om språkets rolle for læring av matematikk
- har kunnskap om vanlige interaksjonsmønstre og kommunikasjon knyttet til matematikkundervisning
- har kunnskap om den betydningen semiotiske representasjonsformer har i matematikk, og hvilke utfordringer som er knyttet til overganger mellom representasjonsformer
- har undervisningskunnskap om betydningen av regning som grunnleggende ferdighet i alle skolefag
- har kunnskap om å uttrykke seg muntlig, lese, uttrykke seg skriftlig og kunne bruke digitale verktøy i matematikkfaget
- har kunnskap om matematikkfagets innhold på de ulike trinnene i grunnskolen og i videregående skole, og om overgangene mellom trinnene i grunnskolen og ungdomstrinn/videregående skole
- har kunnskap om ulike teorier for læring, og om sammenheng mellom læringssyn og fag- og kunnskapssyn
- har kunnskap om et bredt metoderepertoar for undervisning i matematikk
- har innsikt i og erfaring med bruk av ulike læremidler, både digitale og andre, og muligheter og begrensninger ved slike læremidler
- har kunnskap om matematikkens historiske utvikling, spesielt utviklingen av funksjons- og sannsynlighetsbegrepet

FERDIGHETER

Studenten

- kan planlegge, gjennomføre og vurdere matematikkundervisning for alle elever på trinn 5-10, med fokus på variasjon og elevaktivitet, forankret i forskning, teori og praksis
- har gode praktiske ferdigheter i muntlig og skriftlig kommunikasjon i matematikkfaget, og kompetanse til å fremme slike ferdigheter hos elevene
- kan bruke arbeidsmåter som fremmer elevenes undring, kreativitet og evne til å arbeide systematisk med utforskende aktiviteter, begrunnelser, argumenter og bevis
- kan bruke og vurdere kartleggingsprøver og ulike observasjons- og vurderingsmåter, for å tilpasse opplæringen til elevenes ulike behov

- kan vurdere elevenes måloppnåelse med og uten karakterer, og begrunne vurderingene
- kan kommunisere med elever, enkeltvis og i ulike gruppesammensetninger, lytte til, vurdere og gjøre bruk av elevers innspill, og institusjonalisere kunnskap
- kan analysere og vurdere elevers tenkemåter, argumentasjon og løsningsmetoder fra ulike perspektiver på kunnskap og læring
- kan forebygge og oppdage matematikkvansker og tilrettelegge for mestring hos elever med ulike typer matematikkvansker

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har forståelse for matematikkfagets betydning som allmenndannende fag og dets samspill med kultur, filosofi og samfunnsutvikling
- har innsikt i matematikkfagets rolle innenfor andre fag og i samfunnet for øvrig
- har innsikt i matematikkfagets betydning for deltakelse i et demokratisk samfunn

9.3 *Matematikk 2*

Presentasjon av emnet (30 stp)

I dette emnet fordyper studenten seg i noen av temaene fra matematikk 1. Fokus er her mer konsentrert og forskningsrettet enn i matematikk 1.

Læringsutbytte for matematikk 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om matematikkdirigdidaktisk forskning med relevans for utvikling av undervisningskunnskap i matematikk og elevers læring på barne- og ungdomstrinnet
- har undervisningskunnskap knyttet til ulike matematiske bevis- og argumentasjonsformer, og erfaring med matematiske teoribygninger innen for eksempel geometri, trigonometri, algebra, kombinatorikk og sannsynlighetsteori
- har god kunnskap i matematisk analyse, inkludert derivasjon, integrasjon, differensialligninger og enkle matematiske modeller, og kan relatere disse begrepene til det matematikkfaglige innholdet i trinn 5-10
- har kunnskap om den matematiske oppdagelsesprosessen: eksperimentering, hypotesedannelse, begrunnelse og falsifisering, generalisering, og om hvordan legge til rette slik at elever kan ta del i denne

- har kjennskap til kvantitative og kvalitative metoder som er relevante i matematikkdiraktisk forskning

FERDIGHETER

Studenten

- kan formidle spesialkunnskap innen et utvalgt matematikkdiraktisk og/eller matematikkfaglig emne relevant for trinn 5-10
- kan bruke kvantitative og kvalitative forskningsmetoder til å gjennomføre matematikkdiraktiske undersøkelser
- kan arbeide teoriforankret og systematisk med kartlegging av matematikkvansker og opplæring tilpasset elever som har matematikkvansker, for eksempel gjennom strategiopplæring
- kan bidra i lokalt læreplanarbeid
- kan vurdere elevenes læring i faget som grunnlag for tilrettelegging av undervisning og tilpasset opplæring
- kan bruke varierte undervisningsformer forankret i teori og egen erfaring, herunder valg, vurdering og utforming av oppgaver og aktiviteter

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan initiere og lede lokalt utviklingsarbeid knyttet til matematikkundervisning
- kan delta og bidra i FoU-prosjekter og andre samarbeidsprosjekter med tanke på å forbedre matematikkfagets praksis

10. Engelsk

10.1 Faget i lærerutdanningen

Som verdensborgere i vår tid har mennesker behov for gode språkkunnskaper. Engelsk er et verdensspråk som spiller en helt sentral rolle i utdanning, arbeidsliv og fritid og for den enkeltes utvikling. For å være best mulig i stand til å møte denne utfordringen for barn og unge i dag, må engelsklærerne ha nødvendig faglig, fagdidaktisk og generell utøverkompetanse. Samtidig skal de bidra til at elevene kan bruke det engelske språkets tekster i vid forstand til personlig vekst og berikelse, slik at de etter hvert kan ta aktiv del i det globale fellesskapet.

Engelsklærere skal legge til rette for helhetlig engelskundervisning i tråd med relevant forsknings- og utviklingsarbeid og gjeldende læreplan. Engelskfaget er et dannelsesfag og et redskapsfag, og engelsklærerne må være trygge modeller i klasserommet, med gode språkferdigheter og god innsikt i egne læringsstrategier. De må kunne lede læringsarbeidet i faget til beste for en mangfoldig elevgruppe, fra elevene starter på 5. trinn til de blir mer selvstendige språkbrukere mot slutten av barnetrinnet og på ungdomstrinnet. Dette innebærer at lærerne må ha solid kunnskap om engelsk i et fagdidaktisk perspektiv og om fagets plass i det helhetlige opplæringsløpet, med vekt på overgangene mellom trinn og skoleslag.

Studentene skal gjennom engelskstudiet få innsikt i hvordan de grunnleggende ferdighetene; å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne og å kunne bruke digitale verktøy er en integrert del av arbeidet med engelsk ut fra fagets egenart, slik at de som lærere blir i stand til å tilrettelegge opplæringen for elever på 5.-10. trinn.

10.2 Engelsk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Engelsk 1 for 5-10 gir en innføring i språkopplæring og fagdidaktikk og i et rikt og variert utvalg av tekster både til personlig og faglig vekst og til bruk i undervisning på mellom- og ungdomstrinnet. Emnet omfatter kunnskap om det engelske språkets grammatiske og fonologiske struktur og utvikling av egen språkferdighet, tekstkompetanse og produktive ordforråd. Språkets kulturelle forankring er også en del av emnet.

Engelskundervisning for 5.-10. trinn, hva som kjennetegner elevene i denne aldersgruppen og deres språkutvikling er sentralt. I tillegg gir emnet innsikt i ulike læringsaktiviteter og arbeidsmåter.

Læringsutbytte for engelsk 1

KUNNSKAP

Studenten

- har grunnleggende kunnskap om lydsystemet i engelsk, ordtilfanget og språkets grammatiske struktur samt innsikt i kulturelle konvensjoner for språkbruk
- har kunnskap om engelsk som verdensspråk og utviklingen av dets rolle som kontaktspråk for mennesker fra ulike land og kulturer og dets betydning for internasjonalisering innen utdanning og arbeidsliv
- har innsikt i arbeidet med å videreutvikle de grunnleggende ferdighetene og tilrettelegge for progresjon i overgangen mellom barne- og ungdomstrinn
- har kunnskap om barn og unges språklæring i et andrespråksperspektiv, språklæringsteorier samt strategier, metoder, vurderingsverktøy og vurderingsformer som fremmer språkutvikling
- har kjennskap til læreplan for engelskfaget i skolen og forholdet til det europeiske rammeverket for språk
- har kjennskap til et vidt spekter av lærebøker og andre læringsressurser som kan brukes i opplæringen
- har kunnskap om ulike internasjonale og nasjonale prøver og kartleggingsverktøy
- har kjennskap til hvordan en kan tilpasse språkopplæringen til den enkelte elev
- har kunnskap om samfunnsliv, historie og kulturuttrykk i engelsktalende land
- har kjennskap til sjangere og deres sentrale kjennetegn, samt normer for akademisk tekstproduksjon, ansvarlig kildebruk og personvern
- har kunnskap om ulike læringsarenaer, eksempelvis digitale media, i opplæringen for barn og unge

FERDIGHETER

Studenten

- kan bruke engelsk sikkert og funksjonelt muntlig og skriftlig og være god språkmodell for elevene
- kan planlegge, lede og vurdere elevers læringsarbeid på en måte som tar hensyn til mangfoldet i elevgruppen når det gjelder ulike behov og ulik kulturell og språklig bakgrunn
- kan bevisstgjøre elevene om språkets oppbygning og veilede dem i deres språkutvikling, eksempelvis gjennom kunnskap om kontrastive problemer
- kan aktivt gjøre nytte av elevenes erfaringer med engelsk

- kan legge til rette for et trygt læringsmiljø med variert, differensiert og meningsfylt læringsarbeid forankret i teori og egen erfaring, som fremmer videreutviklingen av de grunnleggende ferdighetene for alle elever
- kan utøve en helhetlig vurderingspraksis og legge til rette for elevenes selvstendige språklæring ved å bevisstgjøre dem i valg av læringsstrategier
- kan vurdere elevenes måloppnåelse med og uten karakterer, og begrunne vurderingene
- kan anvende fagkunnskapen didaktisk og reflektert i henhold til gjeldende læreplan for grunnskolen og kritisk vurdere egen undervisning
- kan kritiske vurdere og bruke egnede lærebøker og andre læremidler
- kan tilrettelegge for elevenes læring om og videre utforskning av samfunnsliv, historie og kulturuttrykk i engelsktalende land
- kan analysere, velge ut og tilrettelegge for arbeid med engelskspråklige tekster for barn og ungdom, samt anvende et presist og tilpasset begrepsapparat i arbeidet med tekst
- kan legge til rette for elevers arbeid med engelskspråklige tekster og utforskning av levesett og kulturuttrykk i engelsktalende land sett i relasjon til egen kultur, med hovedvekt på skriftlige, muntlige og sammensatte tekster for barn
- kan bruke digitale læringskilder og verktøy på en kritisk måte i egen kunnskapsutvikling og i pedagogisk arbeid med elever

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan formidle relevant fagstoff og kommunisere på engelsk på en måte som er tilpasset målgruppen
- kan reflektere over egen læring og praksis i forhold til etiske grunnverdier og skolens ansvar for barn og unges personlige vekst
- kan arbeide selvstendig og sammen med andre for å løse identifiserte problemer knyttet til elevers læring og utvikling i engelskfaget

10.3 Engelsk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Engelsk 2 bygger på engelsk 1 og gir rom for en større grad av faglig fordypning i språk-opplæring og fagdidaktikk, samtidig som emnet gir innføring i et rikt og variert utvalg av tekster både til videre personlig og faglig vekst og til bruk i undervisning på slutten av barnetrinnet og på ungdomstrinnet. Emnet gir dypere kunnskap om det engelske språkets grammatiske og fonologiske struktur, samtidig som språkferdighet, tekstkompetanse og produktivt ordforråd blir utviklet. Økt kunnskap om språkets kulturelle forankring er sentralt.

Kritisk vurdering av ulike sider ved engelskopplæring for 5.-10. trinn, spesielt med henblikk på problematikk knyttet til overgangen mellom trinnene, står sentralt. I tillegg gir emnet ytterligere innsikt i en rekke inspirerende og læringsfremmende aktiviteter og arbeidsmåter. Engelsk settes i et historisk perspektiv, med mer komplekse tekster i ulike sjangere.

Læringsutbytte for engelsk 2

KUNNSKAP

Studenten

- har inngående kunnskap om nyanser ved lydsystemet i engelsk, ved språkets grammatiske struktur og hvordan ordtilfanget kan videreutvikles
- har kjennskap til noen varianter av engelsk
- har kunnskap om historisk utvikling av metoder og tilnærminger til opplæring i engelsk
- har kunnskap om hvordan muntlig og skriftlig språk kan integreres i inspirerende og meningsfulle aktiviteter
- har kunnskap om lesing og skriving som prosesser
- har kunnskap om hvordan ulike faktorer kan påvirke læring av engelsk
- har kunnskap om ulike måter å organisere opplæringen på
- har innsikt i ulike læringsstrategier som kan bidra til å gjøre at elevene kan ta hånd om egen læring og språkutvikling i et langsiktig perspektiv
- har kjennskap til gjeldende læreplan for skolen som ramme for faglig utviklingsarbeid
- har kunnskap om teksters struktur og språklige virkemidler og om kritiske og analytiske tilnærminger til litteratur og annen tekst
- har kunnskap om samfunnsliv, historie og et rikt utvalg kulturuttrykk i engelsktalende land, deriblant sentrale verk i engelskspråklig litteraturtradisjon

FERDIGHETER

Studenten

- kan bruke målspråket sikkert og funksjonelt muntlig og skriftlig i ulike situasjoner og sjangere med presisjon, flyt og sammenheng
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning slik at det tas hensyn til mangfoldet i elevgruppen og kulturell og språklig bakgrunn
- kan tilpasse undervisningen til enkelteleven ved å velge og legge til rette for varierte og differensierte læringsaktiviteter som fremmer utviklingen av elevenes reseptive og produktive språkferdigheter, bl.a. ved pedagogisk bruk av digitale læringsverktøy
- kan bruke muntlige aktiviteter som utgangspunkt for skriftlige aktiviteter og omvendt

- kan bevisstgjøre elevene på prosesser knyttet til lesing og skriving og hvordan de kan bruke disse strategisk i sin egen læring
- kan tilrettelegge for at elevene kan skape muntlige, skriftlige og sammensatte tekster med flyt, presisjon og sammenheng
- kan bevisstgjøre elevene i valg av læringsstrategier
- kan aktivt gjøre nytte av elevenes erfaringer med engelsk og eventuelt andre språk
- kan arbeide selvstendig med problemstillinger i faget
- kan vurdere elevenes måloppnåelse med og uten karakter, og begrunne vurderingene
- kan velge ut og tilrettelegge arbeid med tekster fra engelsktalende land for barn og ungdom på en variert, utfordrende og inspirerende måte

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan reflektere over egen læring og praksis i forhold til etiske grunnverdier og skolens ansvar for barn og unges personlige vekst i et historisk perspektiv
- kan arbeide selvstendig og sammen med andre for å identifisere, analysere og løse problemer knyttet til elevers læring og utvikling i engelskfaget
- kan vedlikeholde og utvikle egen språklige kompetanse

11. Fremmedspråk

11.1 Faget i lærerutdanningen

Fremmedspråk som lærerutdanningsfag gir studentene en mulighet til å fordype seg i et annet fremmedspråk enn engelsk og i kulturelle trekk ved områdene der språket snakkes. Gjennom studiet skal studentene dermed utforske internasjonale og flerkulturelle arenaer. Det gir en forståelse for andres levemåter, livssyn, verdier og kulturer, noe som kan overføres til andre fag og lærergjerningen som helhet og bidrar til å motvirke intoleranse og fordommer. Samtidig oppnås større innsikt i eget kulturelt og språklig ståsted. Fremmedspråk i lærerutdanningen har fokus på elevenes læring av et andre fremmedspråk som del av en flerspråklig utvikling og en livslang læring av språk. Faget er forskningsbasert og profesjonsrettet.

Grunnskolelærerutdanning i fremmedspråk bygger på forkunnskaper om grunnleggende ordforråd og basiskunnskaper i de aktuelle språkstrukturene. Gjennom studiet skal lærerstudentene arbeide med å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese, regne og bruke digitale verktøy på en hensiktsmessig måte, både for egen læring og for undervisning. Ulike vurderingsverktøy tas aktivt i bruk i undervisningen. Fagdidaktikk er en sentral og gjennomgående del av faget. Arbeid med gjeldende læreplan for skolen og dets forhold til det felles europeiske rammeverket er en del av studiet.

Skolepraksis i fremmedspråk vil i tillegg til undervisning være en viktig læringsarena. Med tanke på egen språklæring anbefales studentene et utenlandsopphold, eventuelt med praksisobservasjon, i løpet av studiet.

11.2 Fremmedspråk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

I dette emnet vektlegges studentenes egne språkferdigheter, spesielt muntlig kommunikasjon, språk i kontekst og språklæringsstrategier.

Fremmedspråklæreren er en reflektert språkbruker og språkformidler. Ved å analysere og vurdere lærings- og kommunikasjonsstrategier for egen språkbruk og i et lærerperspektiv må studentene nå et nivå der de kan bruke språket aktivt framfor alt i muntlig, men også i skriftlig kommunikasjon. Fremmedspråklæreren skal ha et bevisst forhold til egen og barns og unges språklæring, innsikt i forskjeller og likheter mellom målspråket, norsk og andre fremmedspråk en har lært. Emnet skal gi kjennskap til språklig og kulturell variasjon i målspråksområdene. Det å inspirere og stimulere til glede over å kunne kommunisere enkelt på et nytt språk gjennom

varierte læringsaktiviteter er et viktig aspekt ved fremmedspråklærerutdanningen. Digitale verktøy brukes gjennomgående på en kritisk og reflektert måte, med klart siktemål mot overføring til praksis og best mulig didaktisk tilpasning.

Læringsutbytte for fremmedspråk 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om uttale og intonasjon og grunnleggende kjennskap til sentrale språkstrukturer i målspråket
- har kunnskap om språklæringsteorier, barns og unges læring av fremmedspråk og språkdiraktikk tilpasset 5.–10. trinn
- har kunnskap om dagligliv, sentrale tradisjoner, skikker, tenkemåter i språkområdet
- har kjennskap til målspråkets kulturelle og språklige innflytelse på norsk kultur
- har kunnskap om ulike lærebøker og andre læringsressurser som kan brukes i opplæringen
- har kunnskap om gjeldende læreplan og det europeiske rammeverket for språk

FERDIGHETER

Studenten

- kan planlegge, gjennomføre og vurdere fremmedspråkundervisning tilpasset elever på 5.-10. trinn
- kan kommunisere med god uttale og intonasjon og fritt bruke sentrale språkstrukturer og et basisordforråd i det moderne målspråket
- kan delta i forberedte og spontane samtaler om ulike emner i ulike sosiale situasjoner og med ulike samtalepartnere
- kan gjøre rede for sentrale tradisjoner, skikker og tenkemåter både i språkområdet og i norsk kultur på målspråket
- kan tilpasse undervisningen til forskjellige elevgruppers mangfold og behov
- kan forstå lengre muntlige og skriftlige autentiske tekster i ulike sjangrer og media og kan vurdere bruken av autentiske tekster fra ulike medier i undervisningen
- kan bruke vurderingsverktøy i fremmedspråklæring
- kan vurdere elevenes måloppnåelse med og uten karakter, og begrunne vurderingene
- kan bruke til enhver tid aktuelle digitale verktøy i en tilpasset språklærings- og undervisningssammenheng

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan legge til rette for varierte og tilpassede læringsaktiviteter som fremmer utvikling av muntlig samhandling, lytting, tale, lesing og skriving
- kan finne relevante læringsressurser og nyttiggjøre seg disse på en hensiktsmessig måte både for egen læring og i formidlingssituasjoner

11.3 Fremmedspråk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Fremmedspråk 2 bygger på fremmedspråk 1. I dette emnet arbeides det videre med studentenes egne språkferdigheter, kommunikasjon, språk i kontekst, språklæringsstrategier og bruk av digitale verktøy, samt kultur, realiakunnskap og tekstkompetanse. Didaktiske aspekter vektlegges med tanke på både yngre og eldre elever.

For studentene innebærer dette en videreutvikling til reflekterte språkbrukere og språkformidlere med et variert og praktisk tilrettelagt språk, også i undervisning. Sentralt står en bredere forståelse av målspråksområdenes kultur og samfunn og en analytisk og reflektert evne til å bruke forskjellige tekstuttrykk både i egen og elevers språklæring. Et mål for dette emnet er også å skape interesse og leseglede hos språkstudentene og deres framtidige elever.

Læringsutbytte for fremmedspråk 2

KUNNSKAP

Studenten

- har inngående kjennskap til sentrale språkstrukturer i det moderne målspråket
- har kunnskap om geografi, enkelte viktige historiske hendelser, samfunnsstrukturer, institusjoner og språklige særtrekk i målspråksområdene
- har kunnskap om sentrale trekk ved dagligliv, skikker, høytider og tradisjoner i målspråksområdene
- har kunnskap om bruk av tekstlige uttrykk på målspråket, som skjønnlitteratur, aktuell barne- og ungdomslitteratur, sakprosa, tegneserier, muntlig tradisjon, sanger, film, forskjellige tekstuttrykk på Internett, sms osv.
- har kjennskap til hvordan språk, eventuelt sammen med andre virkemidler, brukes i tekststrategisk sammenheng

FERDIGHETER

Studenten

- kan på målspråket sammenlikne sentrale trekk ved dagligliv, skikker, høytider og tradisjoner i målspråksområdene med tilsvarende i norsk kultur
- kan på målspråket legge til rette for at elevene kan utforske kulturen i målspråksområdene sett i relasjon til egen kultur
- kan på målspråket lese skjønnlitterære og andre autentiske tekster i ulike sjangrer og nyttiggjøre seg forskjellige tolknings- og lesestrategier
- kan på målspråket selv produsere og stimulere elevene til produksjon av forskjellige typer tekster tilpasset ulike formål
- kan veilede elevene i å utvikle gode og varierte lesestrategier

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan utvikle, analysere og vurdere egne lærings- og kommunikasjonsstrategier og hjelpe elevene med å utvikle passende lærings- og kommunikasjonsstrategier
- kan planlegge og gjennomføre undervisningsprosjekt knyttet til kulturelle, tekstlige og samfunnsmessige aspekt i målspråksområdene
- kan bruke aktuelle digitale verktøy i arbeidet med tekstlige uttrykk og generelt i en språklærings- og undervisningssammenheng

12. Kroppsøving

12.1 Faget i lærerutdanningen

Faget kroppsøving for 5.-10. trinn i lærerutdanningen skal kvalifisere for undervisning i kroppsøving fra 5. trinn og ut grunnskolen.

Undervisningen i faget skal være forskningsbasert og profesjonsorientert. Den tar utgangspunkt i kroppsøving som et allmenndannende fag og skal være knyttet til praksisfeltet. Kroppsøving skal gi studentene solid pedagogisk og fagdidaktisk kompetanse til å arbeide ut fra gjeldende læreplan, men også til å utvikle faget i framtida og på et bredere grunnlag ivareta de kroppslige dimensjonene ved det å være menneske.

Studentene skal tilegne seg kunnskaper om og erfaring med ulike bevegelsesmiljø og bevegelseskulturer. Faget skal gi studentene grunnlag for å utvikle sin lærerkompetanse individuelt og i samarbeid med andre og for å fremme fysisk aktivitet og bevegelsesglede. Det skal styrke studentenes allmenndanning og profesjonsidentitet i respekt for ulike kulturer og verdier.

12.2 Kroppsøving 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet er en innføring i det å være lærer i kroppsøving på trinn 5-10 i grunnskolen. Dette krever kompetanse i individuell idrett, lagidrett, svømming/livredning, dans og friluftsliv og i hvordan bruk av ulike bevegelsesmiljøer kan bidra til opplæringen. Det legges vekt på hvordan valg av innhold og arbeidsmåter påvirker læreprosessen og hvordan kroppsøving bidrar til elevens helhetlige utvikling.

Fagdidaktikken i emnet bygger på en eksemplarisk og praktisk tilnærming. Studentene får både prøve seg selv i ulike bevegelsesaktiviteter og i varierte arbeidsmåter som er egnet til å fremme kroppslig utvikling, læring, kreativitet og bevegelsesglede for alle elevene. Kjennskap til alders- typiske trekk og samarbeid med praksis om å møte eleven og elevgrupper i kroppsøving er av vesentlig betydning for å nå målsetningene i emnet.

Læringsutbytte for kroppsøving 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om kroppsøvingsfagets egenart
- har faglig og fagdidaktisk kunnskap til å gjøre overveielser knyttet til undervisning og læring i kroppsøving for elever på trinn 5-10
- har kunnskap i lek, svømming, individuell idrett, lagidrett, dans, friluftsliv og tidsaktuelle bevegelsesformer i barne- og ungdomskultur
- har kunnskap om eleven med utgangspunkt i teorier om fysisk og motorisk utvikling, betydning av kjønn, sosial bakgrunn, etnisitet, evne og funksjonsnivå knyttet til kroppsøving og kroppslig læring
- har kunnskap om hvordan de grunnleggende ferdighetene; uttrykke seg muntlig, lese, uttrykke seg skriftlig, regne og bruke digitale verktøy støtter læring i kroppsøving, og hvordan det ut fra fagets egenart er naturlig å inkludere disse
- har kunnskap om motorisk læring og betydningen av dette i utvikling og ferdighetslæring
- har kunnskap om fysisk aktivitet og kroppsøving i et folkehelseperspektiv
- har forståelse for kroppen som symbol i dagens samfunn med vekt på hvordan dette kommer til uttrykk i ungdomskultur

FERDIGHETER

Studenten

- kan planlegge, gjennomføre og kritisk vurdere undervisning i kroppsøving ut fra lovverk, gjeldende læreplan og profesjonsetiske krav
- kan legge til rette for og lede læringsarbeid gjennom varierte arbeidsmåter i lek, svømming, individuell idrett, lagidrett, dans, friluftsliv og tidsaktuelle bevegelsesformer som er aktuelle for trinn 5-10
- kan vurdere elevenes bevegelsesmønster og forutsetninger som grunnlag for tilpasset opplæring, tilbakemelding og vurdering i kroppsøving
- kan vurdere elevenes måloppnåelse med og uten karakter, og begrunne vurderingene
- kan identifisere farer og ivareta elevenes sikkerhet i ulike aktiviteter og bevegelsesmiljø
- kan utføre livreddende førstehjelp, svømme og utføre livredning i vann
- kan gjøre faglige og fagdidaktiske overveielser knyttet til undervisning og læring i kroppsøving for elever på trinn 5-10

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan vurdere analytisk og kritisk hvordan kroppsøving sammen med andre skolefag bidrar til elevens allmenndanning
- kan ta ansvar for kontinuerlig utvikling av egen profesjonalitet
- kan bidra til skoleutvikling med utgangspunkt i kroppsøving
- kan kommunisere med elever, foresatte og kolleger om problemstillinger knyttet til kroppsøving og kroppslig læring
- kan forstå, utøve og utvikle egen profesjonalitet som kroppsøvingslærer

12.3 Kroppsøving 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet bygger på og er en videreutvikling av innholdet i kroppsøving 1 med vekt på fordypning i et utvalg av bevegelsesaktiviteter og arbeidsmåter. Fagets legitimering og historie utdypes, og det arbeides med å se kroppsøving i tverrfaglige sammenhenger i skolen. I emnet inngår kunnskap om og erfaring med forskning og utviklingsarbeid knyttet til kroppsøving, spesielt med tanke på ungdomstrinnene. Gjennom arbeidet med kroppsøving 2 skal studentene utvikle selvstendig refleksjon og vurdering av egen undervisning.

Læringsutbytte for kroppsøving 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om kroppsøvingsfagets utvikling og legitimering
- har kunnskap om vurdering og dokumentasjon av læring i lys av kroppsøvingsfagets egenart
- har kunnskap om forsknings- og utviklingsarbeid knyttet til kroppsøving
- har kunnskap om trening, treningsprinsipper og treningsledelse egnet for ulike aldersgrupper
- har kunnskap om kroppen i bevegelse, spesielt med tanke på læring av kroppslige og idrettslige ferdigheter

FERDIGHETER

Studenten

- kan videreutvikle egne kunnskaper og ferdigheter i lek, idrett, dans, friluftsliv og tidsaktuelle bevegelsesformer med tanke på undervisning i kroppsøving
- kan vurdere bevegelsesmiljøer, aktivitet og trening egnet for ulike aldersgrupper
- kan vurdere fagdidaktiske problemstillinger og bruke relevant teori og forskning med sikte på å forbedre undervisning og læring i kroppsøving
- kan gjennomføre forsøks- og utviklingsarbeid knyttet til egen lærerkompetanse i kroppsøving
- kan utvide eget repertoar av aktiviteter og arbeidsmåter med tanke på undervisning i kroppsøving

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan arbeide tverrfaglig med utgangspunkt i kroppsøving
- kan bidra til nytenking og innovasjon i faget kroppsøving
- kan reflektere omkring kroppsøving som del av norsk kultur og i et flerkulturelt og internasjonalt perspektiv

13. Kunst og håndverk

13.1 Faget i lærerutdanningen

Kunst og håndverk er et allmenndannende fag, der kunnskap bygges gjennom praktisk og estetisk skapende handling, og kritisk refleksjon. Faget er forankret i kommunikasjons- og produksjonsformer knyttet til visuell og materiell kultur. Faglig og fagdidaktisk refleksjonsevne utvikles i møtet mellom eget skapende arbeid, grunnskolens praksis og teoretiske kunnskaper og referanser. Forskningsbasen i faget omfatter det estetisk utøvende feltet, det fagdidaktiske feltet, og sammenhengen mellom disse.

Kunst og håndverk er delt i områdene bilde, skulptur, design og arkitektur. På alle fire områder utvikles og brukes kunnskap og ferdigheter i arbeid med materialer, teknikker, visuell kommunikasjon og estetiske virkemidler. Faginnholdet knyttes til kunst- og formuttrykk fra ulike tidsepoker, kulturer og elevenes flerkulturelle hverdag. Duodji/duodje/duedtie som er en sentral del i samisk kultur, er integrert i faget.

Studentens handlingskompetanse utvikles gjennom øvelse og erfaring med skapende prosesser. Kunnskap om barn og unges kulturelle uttrykksformer i møte med materialer og symboler ligger til grunn for profesjonsutøvelsen. Studenten skal kunne bruke gjeldende læreplan for kunst og håndverk i grunnskolen, og sikre alle elevers læring i faget ut fra forutsetningene til den enkelte og elevgruppa. Studenten skal kunne skape et læringsmiljø som stimulerer til opplevelse, utfoldelse og refleksjon rundt aktualitet, kvalitet og bærekraftig utvikling.

Ut fra fagets egenart skal studenten bruke de grunnleggende ferdighetene: Å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne, og å kunne bruke digitale verktøy som en integrert del av arbeidet med kunst og håndverk. I vekselvirkning mellom fagutøvelse, fagteori og fagtradisjon skal studenten utvikle en bevisst holdning til fagets innhold, relevans og verdi for individ, skole og samfunn.

13.2 Kunst og håndverk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Kunst og håndverk 1 gir en innføring i bilde, skulptur, design og arkitektur. Studenten skal få erfaring med varierte arbeidsmetoder og ulike materialer som gir læringsutbytte i forhold til kravene i gjeldende læreplan for 5. – 10. trinn i grunnskolen. Fagdidaktikk er en integrert del av arbeidet i faget og tar for seg organisert læring i kunst og håndverk, fagets historiske utvikling, relevans og legitimering som allmenndannende fag i skolen. Studenten skal arbeide med

praktiske, skapende prosesser for å bli en god veileder for elevene, og kunne bruke ulike vurderingsformer som bidrar til elevenes læring.

Læringsutbytte for kunst og håndverk 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om materialer, teknikker, redskaper og estetiske virkemidler som er vanlige i arbeid med bilder, skulptur, design og arkitektur
- har kunnskap om hovedretninger innenfor bildekunst og skulptur, og utvikling av moderne kunsthåndverk, design og arkitektur
- har kunnskap om kunstteorier og hvordan uttrykksformer fra ulike kulturer nasjonalt og internasjonalt kan være ressurs for eget skapende arbeid og organisert læring
- har kunnskap om hovedtrekkene i fagets historie, begrunnelse, innhold og metoder
- har kunnskap om sentrale teorier om barn og unges to - og tredimensjonale formspråkutvikling, barne- og ungdomskulturens visuelle ytringsformer, estetisk opplevelse, lek og kreativitet
- har kunnskap om gjeldende regler om opphavsrett og personvern ved bruk av kilder, bilder og andre ressurser til undervisning

FERDIGHETER

Studenten

- kan utvikle en idé til ferdig form, dokumentere og vurdere egen skapende prosess, vise praktisk håndlag og være en god rollemodell for elevene
- kan bruke tegning i arbeid med bilde, skulptur, design og arkitektur
- kan eksperimentere med og bruke sentrale materialer, redskaper, virkemidler og teknikker i arbeid med bilder, skulptur, design og arkitektur
- kan velge ut hensiktsmessige materialer, teknikker og verktøy som egner seg for oppgaver på 5.-10. trinn, vedlikeholde redskaper og maskiner og kjenne sikkerhetsrutiner (HMS-rutiner)
- kan anvende digitale verktøy i skapende arbeid
- kan bruke nærmiljøet som kilde til opplevelse og innhenting av kunnskap som utgangspunkt for eget arbeid og som ressurs for elevoppgaver
- kan organisere enkle utstillinger, lage ulike typer presentasjoner og aktivisere elever i arbeid med utstilling av deres egne produkter
- kan bruke enkle analyseverktøy og formidle kunst og formkultur på varierte måter, og se sammenheng mellom ulike kulturuttrykk, barns skapende virksomhet og eget arbeid

- kan bruke fagets innhold, arbeidsmåter og teori i planlegging og gjennomføring av undervisning, og tilrettelegge for tilpasset opplæring for alle elever
- kan formulere oppgaver som fremmer grunnleggende ferdigheter i kunst og håndverk
- kan gjennomføre læringsorientert vurderingspraksis
- kan vurdere elevenes måloppnåelse med og uten karakter, og begrunne vurderingene
- kan vurdere lærebøker og læremidler i kunst og håndverk for 5.-10. trinn

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan ta i bruk kulturelle forskjeller i elevgruppa som ressurs og utnytte formspråklige variasjoner som utgangspunkt for oppgaver og faglig samtale
- kan bruke digitale læringsarenaer til formidling av fagstoff og egen faglig oppdatering
- kan utnytte fagets muligheter til å fremme gjenbruk og bærekraftig utvikling
- kan bruke kunst og håndverk i tverrfaglige tema- og prosjektarbeid, som design og teknologi, og ivareta den estetiske dimensjonen i opplæringen i samhandling med andre fag

13.3 Kunst og håndverk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Kunst og håndverk 2 bygger på kunst og håndverk 1 og gir fordypet kunnskap gjennom skapende arbeid, fagdidaktisk refleksjon og utvidet innsikt i fagets visuelle og materielle kulturforankring. Gjennom studiet skal studenten videreutvikle egen praktisk ferdighet i faget, og få erfaring med et utvalg av materialer og arbeidsmåter som gir læringsutbytte i forhold til læreplan for grunnskolen med særlig vekt på ungdomstrinnet. Forholdet mellom læreplan og praksis problematiseres gjennom kritisk gransking av oppgaver, undervisning, veiledning og vurdering.

Læringsutbytte for kunst og håndverk 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om bildekunst, skulptur, design og arkitektur de siste 200 år med vekt på nyere uttrykksformer
- har kunnskap om materialer og teknikker knyttet til håndlagde og digitale bilder, og hvordan barn og unge bruker ulike medier og virkemidler i bilder, tekst og lyd
- har kunnskap om skulptur, relieff, objekt, installasjon, og hvordan disse uttrykksformene kan gi barn og unge opplevelse og stimulere til kreativitet i skapende arbeid

- har kunnskap om design, designteorier, ideutviklingsprosesser og samspillet mellom materiale, teknikk, funksjon og formuttrykk
- har kunnskap om design og arkitektur i privat og offentlig rom, hvordan arkitektur virker på oss, danner rammer for våre liv, og gir mulighet til undersøkende og skapende arbeid
- har kunnskap om lærings- og erkjennelsesformer knyttet til kunst og håndverk som estetisk skapende, praktisk handlende og visuelt kommunikativt fag
- har kunnskap om psykologiske og kulturelle faktorer som virker inn på utviklingen av barn og unges formspråk, identitet og kreativitet

FERDIGHETER

Studenten

- kan utnytte materialers bruksegenskaper og estetiske uttrykkskvaliteter i praktisk skapende arbeid og utøve bevisst skjønn ved bruk av estetiske virkemidler
- kan bruke metoder for problemløsning i design og teknologi og inspirere elevene til å utforske egne ideer i møte med materialer, teknikker og arbeidsmåter i faget
- kan analysere og vurdere kunst, hverdagesestetikk og trivialkultur og sette ulike formuttrykk inn i en kunsthistorisk sammenheng,
- kan være bevisst sin rolle som kulturformidler og bruke museer og samlinger i elevers læringsarbeid og eget skapende arbeid
- kan benytte ulike skrifttyper, layout og visuell kommunikasjon for å synliggjøre elevers arbeidsprosesser og resultater, og for å formidle egne og andres formuttrykk
- kan bruke fagspråk sikkert og funksjonelt, og veilede elever i utvikling av fagbegreper i arbeidet med bilder, skulptur, design og arkitektur
- kan planlegge og organisere læring i kunst og håndverk med utgangspunkt i elevenes livsverden og fremme samarbeid og likestilling mellom kjønn og kulturer
- kan lage lokale planer for kunst og håndverk og utnytte relevant teori i arbeid med tilpasset opplæring for elever med spesielle evner, interesser eller vansker
- kan beskrive måloppnåelse i kunst og håndverk, gi læringsfremmende tilbakemeldinger og bidra til at elever kan vurdere sin egen læring
- kan vurdere kvalitet i lærebøker og digitale ressurser og velge hensiktsmessige læremidler knyttet til gjennomføring av undervisning i kunst og håndverk
- kan vurdere estetiske kvaliteter og praktisk tilrettelegging i skolens innemiljø og uterom som ramme om elevenes arbeid med faget
- kan organisere hensiktsmessige verksteder for undervisning i kunst og håndverk tilpasset ungdomstrinnet

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan stimulere til opplevelse, skapende uttrykk og refleksjon og veilede eleven i arbeidsmetoder som fremmer kreativitet og nyskaping
- kan legge til rette for samhandling med lokalt arbeids- og samfunnsliv og bruke fagets muligheter til valg av innhold og arbeidsmåter som fremmer bærekraftig ressursforvaltning
- kan bruke gjeldende læreplaner for grunnskolen som utgangspunkt for faglig utviklingsarbeid med systematisk og forskningsmessig tilnærming og kjenne normer for ansvarlig bruk av innsamlet informasjon

14. Mat og helse

14.1 Faget i lærerutdanningen

Faget mat og helse i grunnskolelærerutdanningen er et allmenndannende, praktisk og estetisk profesjonsfag og skal forberede studentene til å undervise i faget på 5.-10. trinn i grunnskolen. Gjennom studiet skal studentene utvikle kompetanse innenfor fagområdets helsefremmende, miljømessige og kulturelle dimensjon. Studentene skal tilegne seg kunnskaper og ferdigheter som gjør barn og unge i stand til å foreta helsefremmende og forebyggende kostholdsvalg, gjøre barn og unge i stand til å opptre som ansvarlige forbrukere på matområdet og gi dem forståelse for den kulturelle betydningen mat og måltider har for enkeltindivider og samfunn. Samiske mat-tradisjoner, måltidsskikker og tradisjonelle måter å utnytte matressurser fra naturen skal integreres i faget.

14.2 Mat og helse 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet gir en innføring i fagområdet mat og helse og omfatter planlegging, gjennomføring og vurdering av læringsarbeid i faget. Det legges særlig vekt på mat og måltiders helsemessige dimensjon.

Læringsutbytte for mat og helse 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om hovedpunkter i fagets historie og om innholdet i de mest sentrale styringsdokumentene som regulerer læringsarbeidet i mat og helse i grunnskolen
- har kunnskap om hvordan didaktiske kategorier som mål, innhold, elevforutsetninger, rammebetingelser og vurdering inngår i planlegging, gjennomføring og vurdering av elevenes læringsarbeid i mat og helse
- har kunnskap om hvordan de grunnleggende ferdighetene å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne og å kunne bruke digitale verktøy har betydning for elevenes læring i faget på ulike trinn
- har kunnskap om sentrale trekk ved utviklingen i norsk kosthold, bakgrunnen for og hovedinnholdet i norsk ernæringspolitikk og de nasjonale kostanbefalingene og næringsstoffanbefalingene
- har kunnskap om de viktigste ernæringsutfordringene blant barn og unge og hvordan en gjennom engasjement hos elevene kan tilrettelegge for et helsefremmende kosthold

- har kunnskap om matvaregruppene og ulike merkeordninger for mat
- har kunnskap om begrepet trygg mat, hvordan trygg mat kan sikres i matvareproduksjonskjeden og hvordan skolen kan sikre trygg mat i sin drift
- har kunnskap om ulike måltidstradisjoner i et flerkulturelt perspektiv
- har kunnskap om hvordan bearbeiding av matvarer og sammensetning av maten påvirker den ernæringsmessige kvaliteten av måltidet

FERDIGHETER

Studenten

- kan redegjøre for omsetningen av næringsstoffer og deres betydning for helsen, og kan kommunisere denne kunnskapen til de ulike aktørene i skolen
- kan lede læringsarbeidet i mat og helse ved å differensiere og variere undervisningen, og ved å gjennomføre en læringsorientert vurderingspraksis
- kan bruke arbeidsmåter som fremmer elevenes undring, skapende evne og evne til å arbeide systematisk med faglige problemstillinger
- kan planlegge og lage trygg og innbydende mat i tråd med de nasjonale kostanbefalingene
- kan bruke mangfoldet i elevgruppen som ressurs og tilrettelegge for matlaging for elever med ulike behov
- kan bruke digitale verktøy til å beregne næringsstoffinnhold og vurdere matens ernæringsmessige kvalitet
- kan formidle smaksopplevelser ved hjelp av sensoriske uttrykk
- kan være en god rollemodell for elevene i forhold til ulike kulturelle og sosiale måltidskontekster
- kan finne fram til, lese og vurdere innholdet i vitenskapelige artikler og rapporter med relevans for faget mat og helse
- kan omforme vitenskaplige funn til praktiske råd om kosthold
- kan vurdere påstander om mat, ernæring og helse og vurdere ulike læremidlers relevans for faget
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere læringsarbeidet i mat og helse ut fra læreplanens intensjon og innhold
- kan vurdere elevenes måloppnåelse med og uten karakter, og begrunne vurderingene
- kan bruke fagspråk og veilede elevene i deres utvikling av fagspråk

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan formidle sentralt fagstoff, problemstillinger og løsninger og bidra til utvikling av en profesjonell lærerrolle
- kan bidra til å skape et godt læringsmiljø og utvikle gode relasjoner til og mellom elever

14.3 Mat og helse 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet utdyper mat og måltiders kulturelle og miljømessige dimensjoner. Sentralt i emnet er å sette studentens arbeid inn i en vitenskapsteoretisk tradisjon og vurdere mat og helsefaget i en videre samfunnsmessig kontekst.

Læringsutbytte for mat og helse 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om særtrekk ved barns og unges matkultur og deres rolle som forbrukere på matområdet
- har kunnskap om mat og måltiders symbolfunksjoner i ulike kulturer, og hvordan mat og måltider inngår i barns og unges identitetsutvikling og sosialisering
- har kunnskap om hvordan matvaresystemet påvirker forbrukernes mattilbud og handlingsmuligheter
- har kunnskap om hvordan egenskaper ved råvarer og teknologi er knyttet til tradisjon og innovasjon
- har kunnskap om særtrekk ved taus og forskningsbasert kunnskap i mat og helsefaget
- har kunnskap om prinsipper og strategier for implementering av helsefremmende kostholdstiltak i skolen og på andre arenaer der barn og unge oppholder seg
- har kunnskap om hvordan partnerskapsarbeid inngår som sentralt element i folkehelsearbeidet og hvordan skolen kan inngå i slike partnerskap
- har kunnskap om programområder i videregående opplæring som bygger på faget mat og helse i grunnskolen

FERDIGHETER

Studenten

- kan gjennomføre og kommunisere underveisvurdering og sluttvurdering i skolefaget mat og helse og begrunne den vurderingen som er gjort
- kan vurdere ulike sider ved matens og måltidenes helsemessige, kulturelle og miljømessige dimensjoner, og kan stimulere elevene til å gjøre reflekterte matvarevalg
- kan iscenesette måltider innenfor ulike kulturelle og sosiale kontekster og bruke disse ferdighetene som en ressurs i undervisningen
- kan anvende innovative ferdigheter til å skape og prøve ut nye produkter, og bruke disse ferdighetene i skapende arbeid med elever
- kan oppdatere sin kunnskap om forsknings- og utviklingsarbeid som er relevant for læringsarbeidet i faget
- kan planlegge, gjennomføre og rapportere prosjekt basert på vitenskapelige innholdsstandarter som er relevant for undervisningen i faget

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har innsikt i hvordan ny viten innen fagområdet mat og helse er forankret og etablert, og kunne diskutere yrkesetiske problemstillinger
- kan delta i et profesjonelt lærerfelleskap og bidra i lokalt læreplanarbeid
- kan implementere styringsdokumenter som er relevante for undervisningen i mat og helse

15. Musikk

15.1 Faget i lærarutdanninga

Musikkfaget i grunnskolen har som mål å gi alle barn og unge musikkopplæring slik at dei kan ta aktivt del i musikk gjennom aktivitetsformene musisering, komponering og lytting. I musikkstudiet i lærarutdanningane for grunnskolen er det difor lagt vekt på å skape ein god samanheng mellom lærarstudenten si eiga musikalske og kunstnarlege utvikling, og fagdidaktisk kompetanse i å planlegge, gjennomføre og reflektere over musikkundervisning.

Faget i lærarutdanningane skal gje grunnleggande innsikt i den norske og internasjonale musikkarven, i musikk som fleirkulturelt samfunnsfenomen og i musikk som identitetsskapande kraft og uttrykksform. Det skal gje grunnlag for studentane si allmenne danning og faglege vekst og gje dei opplæring i å kunne ta aktivt del i kultur-, skole- og fagutvikling i sitt framtidige yrke. Arbeidet med faget skal på alle nivå omfatte forskingsbasert kunnskap og erfaring knytt til dei aktivitets- og erkjenningsformene vi finn i musikkfaget i gjeldande læreplanar for grunnskolen og i praksisfeltet. Studiet skal gi grunnlag for musikkfagleg samarbeid med andre fagområde og instansar utanom skolen. Utvikling av dei utøvande, personlege og kunstnarlege sidene ved musikkfaget krev øving og modning over lang tid og er difor sentrale på alle nivå.

Faget skal gjere studentane fortrulege med dei grunnleggande ferdigheitene å kunne uttrykke seg munnleg og skriftlig, å kunne lese og rekne og å kunne bruke digitale verktøy, slik desse er utforma i gjeldande læreplan for musikk i grunnskolen.

15.2 Musikk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet har desse hovudkomponentane: Grunnleggande opplæring i utøvande, lyttande og skapande verksemd, innføring i musikkfaget sine deldisiplinar og innføring i skolefaget musikk slik det er forma for trinna 5-10 i gjeldande læreplan.

Dei fagdidaktiske delane av studiet er i særleg grad sikta inn mot musikk læraren sitt arbeid med elevar si faglege læring på trinna 5-10. Undervisningsstoff og arbeidsmåtar i praksisopplæringa skal også gi studentane ferdigheiter, kunnskap og erfaring som gjer dei fortrulege med musikalsk ungdomskultur.

Læringsutbytte for musikk 1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om dei særprega lærings- og erkjenningformene som er knytt til kunstnarleg, estetisk og musikalsk verksemd
- har kunnskap om psykologiske og kulturelle faktorar som verkar inn på utviklinga av barn og unges musikalitet, uttrykksformer, kreativitet og identitet
- har grunnleggjande kunnskap om norsk og internasjonal musikk frå ulike sjangrar og musikkhistoriske epokar, om norsk og samisk tradisjonsmusikk og om musikk frå andre kulturar
- har kunnskap om grunnleggjande musikkteori og ulike former for musikkanalyse
- har kunnskap om korleis musikk blir brukt og integrert i ulike former for samfunnsuttrykk, t.d. i film og media og om korleis musikk kan vere eit formande element i slike samanhengar
- har kunnskapar om musikk læraren som leiar og tilretteleggjar for musikkopplæring for trinna 5-10
- har kunnskap om musikkfaget si historie og rolle i samfunnet, læreplanar i faget og faget si læreplanhistorie

FERDIGHEITER

Studenten

- kan synge og bruke stemma på varierte måtar, uttrykke seg musikalsk og meningsfullt på eige hovudinstrument og akkompagnere song på piano, gitar eller anna akkordinstrument
- kan danse til og med musikk og meiste eit representativt utval av tradisjonelle og moderne dansar frå ulike kulturar til bruk i musikkundervisning på trinna 5-10
- kan leie og instruere song-, samspel- og danseprosessar med medstudentar og med elevar på trinna 5-10
- kan lytte aktivt og reflekterande til eit representativt utval av musikk frå ulike sjangrar, historiske periodar og ulike kulturar
- vise kunnskap om musikken gjennom bruk av musikkanalyse og gjennom verbale så vel som andre kunstrelaterte uttrykksformer, t.d. dans/rørsle og drama
- kan komponere musikk på varierte måtar, improvisere med instrument og stemme og kunne leie improvisasjons- og komposisjonsprosessar for elevar på trinna 5-10
- kan bruke analoge og digitale musikkinstrument og tekniske og elektroniske hjelpemiddel med tanke på musikalsk skaping, formidlingsverksemd og musikkproduksjon
- kan ta i bruk og vurdere varierte arbeidsformer, metodar og læringsmateriell som over tid

- er utvikla i skolefaget musikk for trinna 5-10
- kan leggje til rette for musikalsk opplæring og utvikling for elevar med spesielle evner eller vanskar
- kan gjennomføre tilpassa opplæring for elevar med ulik bakgrunn, ulike føresetnader og interesser

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan initiere fagleg samarbeid og bruke musikk både som regifag og som støttefag i fleirfaglege tema- og prosjektarbeid i sine framtidige yrkesroller
- har innsikt i og kan drøfte musikkens rolle som identitetsskapar, kommunikasjonsmedium og kulturuttrykk i skolekvardagen og i eit fleirkulturelt samfunn
- kan aktivisere og stimulere elevane si evne til å skape, oppleve, uttrykke og reflektere

15.3 Musikk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet byggjer på musikk 1 og har desse hovudkomponentane: Allsidig opplæring i musikalsk leing og utøvande og skapande verksemd, grunnleggjande innføring i ulike sider ved musikk, kultur og samfunn, innføring i kunstfagsbasert forskings og utviklingsarbeid.

Studiet dreier seg om korleis musikkfaget kan bidra til personleg vekst og danning for elevar på 5.-10. trinn, samstundes som studentane skal vidareutvikle ferdigheiter og kunnskapar i musisering og dans, lytting og komponering.

Dei fagdidaktiske delane av musikk 2 er elles i særleg grad retta mot skolen som læringsmiljø og læringsfellesskap i eit fleirkulturelt samfunn. Sentrale tema er kulturelt og musikalsk fellesskap og læring, t.d. i det friviljuge musikklivet; uformell musikkopplæring, t.d. gjennom media og internett, og ulike former for musikalsk læringsarbeid knytt til instansar utanom skolen.

Musikk 2 omfattar norsk og internasjonal forskingsbasert kunnskap knytt til musikkopplæring for elevar på 5.- 10. trinn, og relevante metodar for fagdidaktisk forskings- og utviklingsarbeid.

Undervisningsstoff og arbeidsmåtar i praksisopplæringa skal også gi studentane ferdigheiter, kunnskap og erfaring som gjer dei godt kjende med musikalsk ungdomskultur.

Læringsutbytte for musikk 2

KUNNSKAP

Studenten

- har solid kunnskap om analoge og digitale læringsressursar og læringsmateriell som er utvikla til bruk i skolefaget på 5.- 10. trinn og til uformelle læreprosessar utanom skolen, t.d. på internett, og kunne vurdere desse kritisk
- har kunnskap om kjenneteikn på eit mangfaldig og inkluderande læringsmiljø og fellesskap for musikalsk læring for trinna 5-10
- har solid kunnskap om musikkteori og om musikalsk sjanger-, komposisjons-, og form lære, og om representativ musikk frå ulike tider og i ulike kulturar
- har kjennskap til historia til profesjonsrelevante sider av musikkfaget som vitskaps- og utøvingsfag
- har kunnskap om musikk og følelseskunnskap og om ulike sider ved musikkens verknad på sinn og kropp, særleg med vekt på musikalsk ungdomskultur

FERDIGHEITER

Studenten

- kan planlegge, gjennomføre og vurdere ulike læreprosessar knytt til musikk, dans/rørsle og skolekonsertar for trinna 5- 10 og drøfte korleis skolen og samfunnet kan leggje til for slike opplevingar som del av musikkopplæring
- kan framføre et variert repertoar av song og musikk, musikalsk og uttrykksfullt, åleine, og i samspel med andre, i grunnskolen og på andre opplæringsarenaer
- kan improvisere, komponere, arrangere og produsere, utøve og leie, og framføre musikk på konsertar og i andre offentlege rom
- kan vise eit godt utvikla musikkgehor som kan danne grunnlag for musikalsk forståing, eiga musisering og skaping
- kan notere eigne komposisjonar og leggje til rette for musikalsk materiale for ulike framføringsføremål og for musikkundervisning og læreprosessar på trinna 5-10
- kan reflektere over og drøfte musikkens rolle i det fleirkulturelle samfunnet med særleg vekt på samspelet mellom musikalsk ungdomskultur og musikktradisjonar frå ulike kulturar
- kan drøfte kva rolle uformelle opplæringsarenaer betyr for musikk- og danseopplæring av elevar på 5.-10. trinn og kva for verknad slike erfaringar kan ha for musikkopplæringa på skolen
- kan vurdere og analysere musikk med utgangspunkt i teori om estetikk og kulturutvikling
- kan vurdere, analysere og delta i varierte fagdidaktiske forskings- og utviklingsprosessar

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan planlegge, gjennomføre og vurdere ei heilskapleg musikkopplæring i samarbeid med skolen sine samarbeidspartnarar, i tråd med gjeldande læreplanen for grunnskolen
- kan vurdere ulike verktøy for elevvurdering i musikkfaget og samanlikne med tilsvarande for andre fagområde, og kommunisere grunnlaget for vurdering til elevar, føresette, kollegaer og skoleleiing

16. Naturfag

16.1 Faget i lærerutdanningen

Faget skal gi faglig og fagdidaktisk grunnlag for å undervise naturfag på grunnskolens 5.-10. trinn. Utdanningen skal være knyttet til praksisfeltet, og gi studentene grunnlag for på egen hånd og i samarbeid med andre å utvikle sine kunnskaper og arbeidsmåter. Det legges vekt på forskningsbasert kunnskap om elevenes faglige utvikling gjennom hele grunnskolen. Utdanningen skal gi erfaring med varierte arbeidsformer og didaktisk refleksjon som forbereder til en lærerrolle som fremmer elevenes læring og utvikling av grunnleggende ferdigheter; uttrykke seg muntlig og skriftlig, lese og regne og bruke digitale verktøy. Videre skal faget stimulere til undring, interesse for og positiv opplevelse av naturfaget. Grunnskolelæreren skal kunne ta utgangspunkt i elevenes hverdagerfaringer i planlegging av undervisning og bruke nære og lokale læringsarenaer på en slik måte at fagstoffet konkretiseres og støtter utviklingen av det naturfaglige språket. Læreren skal også kunne ivareta flerkulturelle perspektiver i naturfagsundervisningen og bidra til respekt for samers og andre urfolks tradisjonskunnskap om naturen og bruk av naturressursene.

Naturvitenskap og teknologiske nyvinninger har vært en grunnleggende forutsetning for utviklingen av vår sivilisasjon. Vi står i dag overfor utfordringer i samfunn og miljø der kunnskap i naturvitenskapsfagene vil være avgjørende både nasjonalt og globalt. Utdanning for bærekraftig utvikling krever grunnskolelærere som har kunnskaper om både lokale og globale miljøutfordringer. De må kunne tilrettelegge for læring som fremmer elevenes naturglede og ansvarsfølelse og som etter hvert utvikles til kunnskap og engasjement for miljøet. Faget skal vise at naturvitenskapelige og teknologiske vurderinger gjøres i forhold til etiske verdier og idealer. Faget skal legge grunnlag for å se naturvitenskapens verdensbilde som et kulturprodukt, der observasjoner, eksperimenter, drøftinger og teori gradvis endrer vår erkjennelse.

Naturfag henter sine kunnskaper fra naturfagdidaktikk, biologi, fysikk, kjemi, geofag, astronomi og teknologi. Grunnskolelæreren på 5.-10. trinn skal kunne planlegge og gjennomføre undervisningen som et helhetlig fag tilpasset alle elever.

16.2 Naturfag 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet skal gi faglig trygghet i noen relevante områder av grunnskolefaget for 5.-10. trinn. Det legges vekt på å utvikle kunnskaper om bærekraftig utvikling og kompetanse i å introdusere elevene for nye emner i naturfaget og legge til rette for videre faglig utvikling. Det å kunne

videreutvikle elevenes sansing, oppdagerglede, undring, naturglede og naturfagspråk, er en vesentlig del av denne kompetansen. Emnet skal gi grunnlag for å kunne bruke elevaktive læringsformer på ulike læringsarenaer. Emnet dekker ikke hele den faglige bredden i grunnskolefaget for 5.-10. trinn. Bredden kan oppnås gjennom å ta naturfag 2.

Læringsutbytte for naturfag 1

KUNNSKAPER

Studenten

- har kjennskap til vanlige begrunnelser for naturfagets plass i skolen
- har kunnskap om naturvitenskapens metoder og tenkemåter
- har kunnskap om hverdagsforestillinger knyttet til relevant fagstoff
- har oversikt over navn, egenskaper og karakteristiske trekk til noen vanlige arter/grupper av organismer
- forstår hvordan vekselvirkning skjer innen og mellom økosystemets biotiske og abiotiske komponenter
- har innsikt i hvordan økosystemer kan endres over tid, både som resultat av naturlige og menneskeskapte påvirkninger, samt konsekvenser av dette for det biologiske mangfoldet
- har kjennskap til navn, egenskaper og karakteristiske trekk til vanlige mineraler og bergarter, og til hovedtrekkene i den geologiske utviklingen på jorda
- har kunnskap om navnsetting, oppbygning og egenskaper hos vanlige kjemiske stoffer, og hvordan periodesystemet kan brukes til å forklare dette
- har kunnskap om kjemiske reaksjoner på makro- og mikronivå
- har kjennskap til hvordan energibegrepet kan brukes i beskrivelsen av kjemiske prosesser
- har oversikt over global oppvarming, ozonproblematikk og noen andre miljøutfordringer knyttet til kjemiske stoffers innvirkning på miljøet, samt konsekvenser av disse miljøutfordringene
- har kunnskap om fysiske fenomener på makro og mikronivå knyttet til vann, luft, lyd og lys
- har kunnskap om mekanikk med spesielt fokus på energi og ulike energiformer, og kjenner relevante forsøk og enkle beregninger
- har kjennskap til vanlige værelementer og lokale værfenomener
- har kjennskap til begrepet bærekraftig utvikling og miljøutfordringer knyttet til biologisk mangfold

FERDIGHETER

Studenten

- kan planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning i naturfag
- kan anvende naturfaglige kunnskaper i samtaler med elever om naturen og naturfaglige fenomener
- kan anvende relevant naturfagsutstyr, modeller og praktiske aktiviteter som støtte for elevers læring
- kan anvende varierte undervisningsmetoder inne og ute, som fremmer elevers undring og læring i naturfag
- kan tilrettelegge naturfagundervisning som fremmer alle grunnleggende ferdigheter
- kan vurdere elevenes måloppnåelse med og uten karakter, og begrunne vurderingene
- har strategier for å avdekke og eventuelt endre elevenes hverdagsforestillinger
- kan drøfte problemstillinger i naturfagundervisningen knyttet til tilpasset opplæring og undervisning i et flerkulturelt miljø
- kan bruke resultater fra naturfagdidaktisk forskning i planlegging, gjennomføring og evaluering av undervisning
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere teknologi- og designprosjekter med et flerfaglig perspektiv, med problemstillinger knyttet til utnyttelse og overføring av energi
- kan bruke naturfaget som støttefag i tverrfaglige og flerfaglige sammenhenger
- kan bruke naturfag som utgangspunkt for utvikling av elevers kompetanse om bærekraftig utvikling og globale miljøutfordringer

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har innsikt i hvordan gjeldende læreplan for grunnskolen kan brukes som utgangspunkt for naturfagundervisning
- har god forståelse av sin egen rolle og praksis som naturfaglærer
- har innsikt i relevante fag- og yrkesetiske problemstillinger
- kjenner krav til sikkerhet i naturfagundervisningen, og kan anvende disse i undervisningen

16.3 Naturfag 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet supplerer første 30 stp, og til sammen skal de danne grunnlag for å gi faglig trygghet på hele bredden av grunnskolefaget 5.-10. trinn. På noen sentrale faglige og fagdidaktiske områder skal det også utvikles dypere kunnskap. Det legges vekt på å utvikle kompetanse i å undervise

elever så de videreutvikler sansing, oppdagerglede, undring og naturglede. Ferdigheter og generell kompetanse som grunnskolelærer for 5.-10. trinn videreutvikles fra naturfag 1. Emnet skal gi økt erfaring i å bruke elevaktive læringsformer på flere ulike læringsarenaer.

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om årsaker til usikkerhet og feilkilder i målinger og resultater, og hvordan disse vurderes og håndteres
- har kjennskap til eksempler på hvordan naturvitenskapene har utviklet seg gjennom historien
- har oversikt over cellens oppbygging og viktige livsprosesser, kjenner til forskjeller mellom celletyper og kan beskrive hvordan celler deler seg
- har forståelse av DNA-molekylets funksjon både som arvestoff og i styring og regulering i cellen, og kjenner mekanismer for hvordan egenskaper hos levende organismer påvirkes av arv og miljø
- har en helhetlig forståelse av prinsippene og mekanismene bak biologisk evolusjon, og evolusjon som grunnlaget for moderne biologi
- har kunnskap om kroppens organsystemer, fosterutvikling og fødsel
- har kjennskap til helsemessige aspekter relatert til humanfysiologien
- har oversikt over virkninger av rusmidler og rusmiddelrelaterte helseskader
- har kunnskap om pubertet, seksualitet og helsemessige tema knyttet til dette
- har kjennskap til næringsstoffer og kan sette disse i sammenheng med kosthold og livsstilsykdommer
- har kunnskap om kjemiske stoffer og deres reaksjoner på et kvantitativt nivå
- har kjennskap til sentrale laboratorieteknikker og tester med relevans til kjemi i hverdagen og miljøet
- har kjennskap til de mest sentrale stoffers kretsløp i naturen, og hvordan dette kan knyttes til miljøspørsmål og andre hovedområder i naturfag
- har kjennskap til oppbygning av viktige organiske stoffgrupper og egenskaper, samt deres betydning for levende organismer og miljøet
- har kunnskaper om grunnleggende magnetisme, elektronikk, elektrisitet og det elektriske energisystemet, og kjenner relevante forsøk og enkle beregninger
- har gode kunnskaper om energibevaring, energikvalitet, fornybare og ikke-fornybare energikilder
- har kjennskap til kreftene i naturen, atom- og kjernefysikk og samfunnsmessige og etiske problemstillinger knyttet til utnyttelse av kjerneenergi
- har kjennskap til eksempler på teknologi som har ført til store sprang i historien
- har kjennskap til hvordan universet har oppstått og utviklet seg, og hvordan romfart og romforskning har bidratt til kunnskap om solsystemet og universet

- har kjennskap til de store værsystemene som bestemmer mye av vær og klima i Norge, og hvordan vær og klima påvirker naturen og samfunnet
- har gode kunnskaper om noen lokale og globale miljøutfordringer

FERDIGHETER

Studenten

- kan utvikle undervisningsopplegg som fremmer elevers undring og læring i naturfag
- kan anvende relevant naturfagsutstyr, flere modeller og praktiske aktiviteter
- kan utøve en helhetlig vurderingspraksis og gi tilpasset tilbakemelding
- kan håndtere kjemikalier og lage kjemiske blandinger og løsninger
- kan finne, vurdere og henvise til naturfaglig informasjon og fagstoff, og anvende det i undervisning og drøftinger med kolleger
- kan planlegge, gjennomføre og vurdere teknologi- og designprosjekter med et flerfaglig perspektiv, med problemstillinger knyttet til bruk av elektronikk
- kan bruke faget som regifag i tverrfaglige og flerfaglige sammenhenger

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har forståelse av rolle, praksis og utviklingsmuligheter som naturfaglærer
- har god innsikt i relevante fag- og yrkesetiske problemstillinger

17. Religion, livssyn og etikk

17.1 Faget i lærerutdanningen

Religion, livssyn og etikk (RLE) er sentrale omgrep for å forstå korleis individ og samfunn tek form, og kvifor vi tenker og handlar som vi gjer. Kristen tru og tradisjon har i særleg grad prega norsk kultur og historie. Samstundes har ulike livstolkingar vakse fram i bryting og samspel mellom religiøs og filosofisk tenking og med impulsar frå ein global kontekst.

Faget inneheld områda religionar og livssyn, filosofi og etikk og fagdidaktikk. Det hentar stoff og perspektiv frå religionsvitskap, teologi, filosofi og idéhistorie, men òg frå andre samfunns- og kulturfag, samt pedagogikk. Fagdidaktikk er eit eige område, men fagdidaktisk teori og praksis er sentralt i alle RLE - emna. Faget har i tillegg viktige estetiske element og er nært knytt til ei rad andre fag i lærarutdanninga.

RLE-faget skal gje lærarstudentane kunnskap og tolkingsverktøy til å undervise og leie læringsprosessar i RLE. Studentane skal lære å arbeide med ei grunnleggjande fagdidaktisk tilnærming, der spørsmål om stoff (*kva*) og metode (*korleis*) blir drive aktivt fram av refleksjon over kva som legitimerer fag og emne i samfunnet og i høve til dei overordna måla for skolen (*kvifor*).

Faget er òg eit dannelsesfag. Det skal styrkje studentane sin vurderings- og handlingskompetanse, deira evne til å reflektere over eigne livstolkingar og til å samarbeide med kollegaer og elevar kring utfordringane i det fleirkulturelle samfunnet i høve til religiøse, livssynsmessige, filosofiske og etiske problemstillingar.

RLE-faget skal følgje vitskaplege normer og presentere dei ulike religionane og livssyna sakleg orienterande, kritisk og med respekt for eigenarten deira. Faget har ein brubyggjarfunksjon. Det skal gje medvit om felles verdiar i samsvar med menneskerettane og fremje toleranse. Dette føreset kritisk refleksjon og evne til å sjå tradisjonar innanfrå og utanfrå, noko som krev fagkunnskap så vel som praktisk øving i å argumentere og tolke kva andre meiner.

Generelt skal vektinga mellom fagemna i RLE 1 vere om lag som i gjeldande læreplan for grunnskolen, medan ein i RLE 2 kan vekte annleis ut frå lokale omsyn, så lenge alle fagemna er rimeleg dekte.

17.2 Religion, livssyn og etikk 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emnet omhandlar ni fagemne: jødedom, kristendom, islam, hinduisme, buddhisme, anna religiøst mangfald, livssyn, etikk og filosofi. Her arbeider ein med ei systematisk tilnærming til religionane og anna fagstoff slik dette kjem til uttrykk innanfor kunst, arkitektur, drama eller musikk. Ein arbeider særleg med tekstgrunnlag, samanlikningar og kritikk av religionar og livssyn, spørsmål om modernitet og religionar og livssyn i verda i dag, nye religiøse retningar, religiøsitet blant unge og andre område med stor relevans for målgruppa i skolen. Det er òg ei vektlegging på nyare religions- og filosofihistorie og på dei kulturelle forholda som ungdom veks opp i og som er avgjerande for dannelsingsprosessen deira. I samband med praksis skal ein særleg arbeide med studentrøynslene i høve til dialog med ungdom og mellom ungdomar og etableringa av ein god lærings- og klasseromkultur i faget.

Læringsutbyte for RLE 1 (5-10)

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om religionar og livssyn i faget: mangfald og ulike retningar, trusinnhald og oppfatningar, praksis, etikk og estetiske uttrykk, med særleg vekt på kristendommen og norske forhold
- har kunnskap om unges gudsomgrep, religiøse førestellingar og opplevingar
- har kunnskap om kva religiøse seremoniar og høgtider har å seie for unge
- har kunnskap om religionshistorie med vekt på i nyare tid og særleg på kristendommens historie frå reformasjonen og framover
- har kunnskap om heilage tekstar: hovudinnhald, historisk bakgrunn og sentrale forteljingar, med særleg vekt på Bibelen
- har kunnskap om samanlikningar mellom religiøse tradisjonar og sekulære livssyn
- har kunnskap om vestleg filosofihistorie, særleg menneskesyn og etikk
- har kunnskap om humanisme som livssyn i historisk kontekst og som filosofisk perspektiv i ulike variantar i bryting med andre menneskesyn gjennom historia
- har kunnskap om etiske teoriar og bruken av desse i høve til nokre aktuelle problemstillingar
- har kunnskap om menneskerettane og FN's barnekonvensjon og diskusjonane om ulike konsekvensar av desse for undervisninga i RLE
- har kunnskap om diskusjonane kring kognitiv forvirring i møte med religiøst og anna kulturelt mangfald

- har kunnskap om grunnskolefaget si historie i hovudtrekk, grunngjeving, innhald og føremål
- har kunnskap om sentrale arbeidsmåtar og vurderingsformer i faget i høve til dei aktuelle trinna
- har kunnskap om barns og unges gudsomgrep, religiøse førestellingar og opplevingar
- har kunnskap om kva religiøse seremoniar og høgtider har å seie for barn og unge
- har kunnskap om reglement for fritak på religiøst og livssynsmessig grunnlag

FERDIGHEITER

Studenten

- kan planleggje, gjennomføre og vurdere RLE-undervisning på ein sjølvstendig og fagleg gjennomtenkt måte med vekt på danningperspektiv og dei fleirkulturelle utfordringane
- kan setje seg inn i unge sine tankar og førestellingar om religiøse og filosofiske spørsmål og kan samtale med dei om dette
- kan samtale med unge om tilhøve som oppstår i samband med vanskelege livssituasjonar
- kan bruke sentrale arbeidsmåtar med vekt på dialog, utforsking, samanlikning og kritisk og analytisk arbeid i undervisning og læring
- kan samarbeide med andre lærarar, elevar og heimen om faget
- kan gjennomføre tilpassa opplæring i RLE, mellom anna med omsyn til elevar med bakgrunn i ulik tru og ulike livssyn
- kan legge til rette for utvikling av dei grunnleggande ferdigheitene i undervisninga
- kan kombinere kravet om objektiv, kritisk og pluralistisk undervisning i RLE med varierte, elevaktive og engasjerande arbeidsmåtar
- kan reflektere kritisk over innhaldet i faget og over verdimålsettingane for faget og over forholdet mellom fag, undervisning og eiga utvikling i yrkesutøvinga

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- har yrkesetisk kompetanse og kan sjå dette i samanheng med religiøse og livssynsmessige tradisjonar
- kan leggje til rette for samarbeid mellom heimen, skolen og lokalmiljøet
- har forståing for rolla som verdiformidlar i eit fleirkulturelt samfunn.

17.3 Religion, livssyn og etikk 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

I emnet arbeider ein vidare med dei ni fagemna, samstundes som ein går nærare inn i nokre av dei og/eller arbeider med dei i eit særskilt perspektiv. Fordjupinga går særleg i retning av undervisninga av eldre barn og ungdom og korleis dei lærer. Det kan vere ei viss vektlegging i spørsmål om medborgarskap og danningsspørsmål i eit fleirkulturelt og særleg fleirreligiøst samfunn, religions- og filosofihistorie før 1500-talet, samanlikning av religionar i lys av modernitet, perspektivmangfald og kjeldekritikk. Andre mogelege fagemne er sikhisme og baha'i. I samband med praksis skal ein særleg arbeide med utfordringane knytte til lærings-orienterte vurderingar i høve til haldnings- og trusspørsmål.

Læringsutbyte for religion, livssyn og etikk 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om viktige trus - og livstolkingar i religionane, anna religiøst mangfald i historisk og aktuelt perspektiv, med vekt på europeiske og meir globale forhold
- har kunnskap om religionshistorie med vekt på eldre tid og særleg på kristendommens historie fram til og med reformasjonen
- har kunnskap om heilage tekstar med viktige forteljingar i religionane, deira litterære uttrykk og sjangrar, verknadshistorie, hermeneutikk og historisk-vitskaplege perspektiv på tekstane
- har kunnskap om samisk religionshistorie
- har kunnskap om samanlikningar mellom religiøse tradisjonar og praksisar
- har kunnskap om sekulære livstolkingar med vekt på ideologiar
- har kunnskap om vestleg filosofihistorie med vekt på antikken
- har kunnskap om religiøse, humanistiske og naturalistiske verdiperspektiv i møte med aktuelle utfordringar som spørsmål om liv og død, kjønn og likestilling, seksualitet, økonomi, miljø og ressursbruk, rusmiddel og rusmisbruk
- har kunnskap om FNs internasjonale konvensjonar om menneskerettane og ILO-konvensjonen om urfolk og stammefolk i sjølvstendige statar, samt aktuell diskusjon om menneskerettsomgrepet
- har kunnskap om grunnskolefaget si historie med særleg vekt på tida etter 1997 og ulike løysingar på religions- og filosofiuundervisninga i andre land
- har kunnskap om eit breitt utval av mogelege arbeidsmåtar i faget og tilsvarande vurderingsformer

FERDIGHEITER

Studenten

- kan bruke eit breitt utval av varierte arbeidsmåtar med vekt på utforskande samtalar
- kan vurdere lærebøker og andre læremiddel i faget, òg i eiga undervisning
- kan lage lokale læreplanar i RLE
- kan reflektere over eiga utvikling i yrkesutøvinga som RLE-lærer
- kan integrere dei grunnleggande ferdigheitene i RLE-undervisninga: kunne uttrykkje seg munnleg og skriftleg, lese ulike typar tekstar og rekne
- kan tolke korleis tekstar, kunst og arkitektur uttrykkjer meining i RLE-emna, gjennom sjangrar, symbol, metaforar og andre verkemiddel
- kunne bruke digitale verktøy med særleg blick for kjeldekritikk i høve til søk etter informasjon og etiske spørsmål om nettetikette og personvern
- kan bruke prinsippa for erfaringsbasert forskning i eiga verksemd som RLE-lærer

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan gjere greie for ulike konsekvensar av verdigrunnlaget for skolen
- kan sjå ungdomskultur og samfunn elles i samanheng med religionar og livssyn

18. Samfunnsfag

18.1 Faget i lærerutdanningen

Samfunnsfagstudiet i grunnskolelærerutdanningen omfatter fagdisiplinene historie og geografi og fagområdet samfunnskunnskap. Faget skal utvikle kompetanse til å undervise i grunnskolen på 5. - 10. trinn, og skal legge vekt på faglig fordypning. Studiet skal kvalifisere studenten til å kunne arbeide selvstendig både med fagspesifikke og didaktiske utfordringer.

Faget skal settes inn i et fagdidaktisk perspektiv og forberede studentene til yrkesrollen som samfunnsfaglærer. Gjennom ulike tilnærmingsmåter til undervisning og didaktisk refleksjon skal studentene utvikle en lærerrolle som fremmer elevenes samfunnsbevissthet, interesse for faget.

Samfunnsfag skal utvikle en bred forståelse for samspill og konflikt mellom mennesker, samfunn og natur i ulike tidsepoker og i ulike deler av verden. Studentene skal arbeide med utvalgte geografiske områder, historiske epoker og ulike samfunnsfaglige områder. Faget skal bidra til kunnskap om samenes historie og situasjon som urfolk.

Arbeidet med samfunnsfag skal fremme studentens samfunnskompetanse og evne til å være medborger i et flerkulturelt samfunn. Studenten skal også oppøve sin evne til å bidra til slik læring i grunnskolen.

Faget skal bidra til at studentene kan arbeide med de grunnleggende ferdighetene; å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne og å kunne bruke digitale verktøy.

18.2 Samfunnsfag 1

Presentasjon av emnet (30 stp)

Samfunnsfag 1 omfatter like deler geografi, historie og samfunnskunnskap. I geografi vektlegges geografiske hovedtrekk globalt, regioner utenom Europa generelt, og de nye vekstregionene særskilt. I historie står konflikter og samfunnsendring fra opplysningstiden fram til i dag sentralt, i tillegg til historiebruk og fortidsforståelse hos barn og ungdom. I samfunnskunnskap legges det særlig vekt på politiske, økonomiske og kulturelle samfunnsforhold, nasjonalt og internasjonalt.

Læringsutbytte for samfunnsfag1

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om samfunnsfag som skolefag og nyere samfunnsfagdidaktikk
- har kunnskap om ungdoms historieforståelse og historiebruk
- kjenner til undervisningspraksis og -utfordringer i samfunnsfag på 5.-10. trinn
- har kunnskap om sosialisering og identitetsutvikling i barne- og ungdomsårene
- har kunnskap om nasjonal og internasjonal politikk, rettsvesen og økonomi
- har kunnskap om barns og unges rettigheter, demokrati, politiske og økonomiske deltakelse
- har kunnskap om klima, miljø, ressurs og ressurskonflikter nasjonalt og internasjonalt
- har kunnskap om de historiske hovedtrekk ved samfunnsutviklingen i Norge, Sapmi og verden fra opplysningstiden til i dag
- har kunnskap om ulike samfunn, kulturer og historiske vilkår
- har kunnskap om arbeidsliv og verdiskaping
- har kjennskap til sentrale samfunnsfaglige teorier og metoder
- har kjennskap til sentrale samfunnsfaglige kilder i faget og kritisk vurdering av disse

FERDIGHETER

Studenten

- kan anvende faglige og fagdidaktiske kunnskaper og ferdigheter i geografi, historie og samfunnskunnskap i henhold til gjeldende læreplan og kritisk vurdere egen undervisning
- kan beskrive og analysere livsformer og levekår i ulike deler av verden
- kan fremme elevenes evne til nyskapning og kreativitet i arbeidet med samfunnsfaglige spørsmål
- kan arbeide selvstendig med faglige spørsmål og analysere faglige problemstillinger ut fra fagområdet fakta og teorigrunnlag
- kan planlegge, lede og vurdere elevers læringsarbeid på en måte som tar hensyn til mangfoldet i elevgruppen, ulike behov og kulturell og språklig bakgrunn
- kan vurdere elevenes måloppnåelse med og uten karakter, og begrunne vurderingene
- kan bruke samfunnsfaglige kilder og materiale i arbeidet med utvikling av elevenes grunnleggende ferdigheter
- kan bruke og vurdere digitale verktøy og kilder i opplæringen, og bidra til at elevene kan forholde seg aktivt og kritisk til digitale medier

- kan bidra til å utvikle elevenes muntlige ferdigheter gjennom øving i møtedeltakelse, debatter og andre muntlige aktiviteter i faget
- kan bruke og vurdere relevansen av faglige hjelpemidler og uttrykksformer i samfunnsfag
- kan kritisk vurdere lærebøker og andre læremidler til bruk i opplæringen
- kan lede elever i selvstendig arbeid innenfor fagets rammer
- kan legge til rette for opplæring om samfunnsforhold i et flerkulturelt og globalt perspektiv, med vekt på menneskerettigheter og demokratiske prinsipper

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan tilrettelegge for samarbeid og konfliktløsning i arbeid med elevene
- kan reflektere kritisk over samfunnsfaglige spørsmål og stimulere til kritisk tenkning
- kan forstå aktuelle samfunnsforhold i et historisk perspektiv
- kan reflektere over egen praksis og oppdatere seg faglig
- kan kommunisere og samarbeide med barn og foresatte med ulik sosial og kulturell bakgrunn
- har innsikt i barns og ungdoms forståelse av faget

18.3 Samfunnsfag 2

Presentasjon av emnet (30 stp)

Emne 2 bygger på emne 1 og gir større rom for faglig fordypning i historie, geografi og samfunnskunnskap. Emnet skal gi økt kunnskap og innsikt i sentrale deler av samfunnsfaget og åpne for faglig og fagdidaktisk fordypning belyst ved de tre fagområdene. Emnet omfatter vitenskapelig arbeid med emner som er relevant for opplæring i samfunnsfag på 5.-10. trinn.

Emnet skal også gi utvidet forståelse av sammenhengen mellom teoretiske perspektiv og didaktiske spørsmål. Kritisk vurdering av ulike sider ved samfunnsfagopplæring for 5.-10. trinn, spesielt med henblikk på problematikk knyttet til overgangen mellom trinnene, er sentralt. I tillegg omfatter emnet læringsfremmende aktiviteter og arbeidsmåter i forhold til gjeldende læreplan for 5.-10. trinn.

Læringsutbytte for samfunnsfag 2

KUNNSKAP

Studenten

- har kunnskap om hendelser og forhold i samtida i lys av maktforhold og menneskers handlinger og valg i nær og fjern fortid
- har kunnskap om samspill og konflikt mellom naturgrunnlag og levekår
- har kunnskap om utviklingen i den globale verdensøkonomien og politiske, kulturelle, miljømessige og sosiale konsekvenser av denne utviklingen, også i et urfolksperspektiv
- har kunnskap om sosialisering og identitetsutvikling i ungdomsårene
- har kunnskap om vitenskapelige teorier og metoder i faget
- har kunnskap om relevant forsknings- og utviklingsarbeid innenfor fagområdet
- har kunnskap om sentrale fagdidaktiske metoder og teorier

FERDIGHETER

Studenten

- kan anvende faglig kunnskap og resultat fra forsknings- og utviklingsarbeid
- kan arbeide selvstendig med faglige og fagdidaktiske spørsmål og analysere faglige problemstillinger ut fra fagområdets fakta og teorigrunnlag
- kan kritisk analysere samfunnsfaglige problemstillinger og stimulere til dette i opplæringen
- kan arbeide selvstendig med faglige spørsmål og analysere faglige problemstillinger ut fra fagområdets fakta og teorigrunnlag
- kan reflektere over og vise innsikt i historiske prosesser
- kan beherske og vurdere bruk av faglige hjelpemidler og uttrykksformer i samfunnsfag
- kan tilpasse undervisningen til enkelteleven ved å legge til rette for varierte og differensierte læringsaktiviteter
- kan bevisstgjøre elevene i valg av læringsstrategier
- kan ta i bruk og veilede elever i sentrale samfunnsfaglige metoder

GENERELL KOMPETANSE

Studenten

- kan oppdatere seg faglig og reflektere over egen praksis
- kritisk reflektere over samfunnsfaglige problemstillinger
- kan arbeide selvstendig og sammen med andre for å identifisere, analysere og løse problemer knyttet til elevers læring og utvikling i samfunnsfaget

Introduksjon av meg selv og kort orientering om oppgavens tema.

Hensikt med intervjuet.

Bruk av båndopptaker – er det greit?

Forsikring om anonymitet og konfidensialitet.

Status	Hva er status i din kommune med tanke på kvalifisert arbeidskraft til lærerstillinger?	
	Hva tror du er årsaken til at man er i denne situasjonen?	
	Hvor godt kjenner rådmann/ordfører i kommunen til status?	
	Opplevs din kommune som attraktiv å flytte til?	
	Er det spesiell kompetanse som er mangel på?	
Strategi	Tall fra KOSTRA (KS) viser en klar underdekning av lærere i Nord-Norge i årene som kommer. Hvilken bevissthet har kommunen rundt de framskrivninger som foreligger?	
	Hvilken betydning har det for kommunen at det kan bli stor lærermangel?	
	Finnes det, som du kjenner til, en dokumentert strategi for å sikre seg kvalifiserte lærere til kommunen? Hvor?	

	Hva er det verste som kan skje hvis dere ikke finner kvalifiserte lærere?	
Rekruttering	Er det klare tendenser over tid i utfordringene med å rekruttere faglærte lærere?	
	Hvilke kommunikasjonskanaler brukes når man skal ansette til lærerstillinger?	
	Bruker kommunen aktivt andre incentiver for å rekruttere lærere til kommunen (ansiennitet, bolig, barnehageplass etc)?	
	På hvilken måte kan kommunen selv rekruttere kandidater til lærerutdanning?	
	Hva er vanskeligst; rekruttere nye lærere eller beholde lærere i yrket?	
	I hvilken grad kan kommunene selv rekruttere de potensielle lærerne de trenger i årene som kommer?	
	Hvilket trinn i skolen er vanskeligst/lettest å rekruttere til?	
Personaladm	Hvordan vurderer du læreryrkets attraktivitet?	
	I hvilken grad oppleves det som utfordrende å beholde faglærte lærere i yrket og kommunen?	
	I hvilken grad tror du lønn vil kunne påvirke tilgangen til kvalifiserte lærere?	
	I hvilken grad har kommunen vurdert omskolering av eksisterende arbeidstakere til lærerstillinger?	
	Hvor lang tidshorisont brukes i planleggingen?	
Kompetanse	Den nye forskriften om kompetanse i skolen sier at lærere skal ha studiepoeng i alle fag de skal undervise i. Hvilke utfordringer ser kommunen med dette?	
	Denne forskriftsendringen kom sist sommer. Vil det endre kommunens måte å planlegge for rekruttering?	
	De første grunnskolelærerne for 1.-7. trinn og 5.-10. trinn ble utdannet våren 2010. Ser man noen utfordringer ved at lærerutdanningen ble splittet opp i to?	
	Lærerutdanningen blir nå femårig og studentene kommer ut med mastergrad. Hvilke utfordringer eller fordeler ser kommunen med dette?	
	Opplysninger av betydning som ikke har vært et tema i intervjuet.	
	Hva er din største bekymring for framtida(når det gjelder dette)?	
	Hva gir størst grunn til optimisme (når det gjelder dette)?	

MELDESKJEMA

Meldeskjema (versjon 1.4) for forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt (jf. personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter).

1. Intro		
Samles det inn direkte personidentifiserende opplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	En person vil være direkte identifiserbar via navn, personnummer, eller andre personentydige kjennetegn. Les mer om hva personopplysninger .
Hvis ja, hvilke?	☐ Navn ☐ 11-sifret fødselsnummer ☐ Adresse ☐ E-post ☐ Telefonnummer ☐ Annet	NB! Selv om opplysningene skal anonymiseres i oppgave/rapport, må det krysses av dersom det skal innhentes/registreres personidentifiserende opplysninger i forbindelse med prosjektet.
Annet, spesifiser hvilke		
Samles det inn bakgrunnsopplysninger som kan identifisere enkeltpersoner (indirekte personidentifiserende opplysninger)?	Ja ☒ Nei ☐	En person vil være indirekte identifiserbar dersom det er mulig å identifisere vedkommende gjennom bakgrunnsopplysninger som for eksempel bostedskommune eller arbeidsplass/skole kombinert med opplysninger som alder, kjønn, yrke, diagnose, etc.
Hvis ja, hvilke	Stillingstitler i navngitte kommuner	NB! For at stemme skal regnes som personidentifiserende, må denne bli registrert i kombinasjon med andre opplysninger, slik at personer kan gjenkjennes.
Skal det registreres personopplysninger (direkte/indirekte/via IP-/epost adresse, etc) ved hjelp av nettbaserte spørreskjema?	Ja ☐ Nei ☒	Les mer om nettbaserte spørreskjema .
Blir det registrert personopplysninger på digitale bilde- eller videoopptak?	Ja ☐ Nei ☒	Bilde/videoopptak av ansikter vil regnes som personidentifiserende.
Søkes det vurdering fra REK om hvorvidt prosjektet er omfattet av helseforskningsloven?	Ja ☐ Nei ☒	NB! Dersom REK (Regional Komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk) har vurdert prosjektet som helseforskning, er det ikke nødvendig å sende inn meldeskjema til personvernombudet (NB! Gjelder ikke prosjekter som skal benytte data fra pseudonyme helseregistre). Dersom tilbakemelding fra REK ikke foreligger, anbefaler vi at du avventer videre utfylling til svar fra REK foreligger.
2. Prosjekttittel		
Prosjekttittel	Rekruttering av kvalifiserte lærere i kommuner i Salten	Oppgi prosjektets tittel. NB! Dette kan ikke være «Masteroppgave» eller liknende, navnet må beskrive prosjektets innhold.
3. Behandlingsansvarlig institusjon		
Institusjon	Nord universitet	Velg den institusjonen du er tilknyttet. Alle nivå må oppgis. Ved studentprosjekt er det studentens tilknytning som er avgjørende. Dersom institusjonen ikke finnes på listen, har den ikke avtale med NSD som personvernombud. Vennligst ta kontakt med institusjonen.
Avdeling/Fakultet	Handelshøgskolen i Bodø	
Institutt		
4. Daglig ansvarlig (forsker, veileder, stipendiat)		
Fornavn	Frank	Før opp navnet på den som har det daglige ansvaret for prosjektet. Veileder er vanligvis daglig ansvarlig ved studentprosjekt.
Etternavn	Lindberg	
Stilling	Førsteamanuensis	Veileder og student må være tilknyttet samme institusjon. Dersom studenten har ekstern veileder, kanbiveileder eller fagansvarlig ved studiestedet stå som daglig ansvarlig.
Telefon	90797533	
Mobil		Arbeidssted må være tilknyttet behandlingsansvarlig institusjon, f.eks. underavdeling, institutt etc.
E-post	frank.lindberg@nord.no	
Alternativ e-post	frank.lindberg@nord.no	NB! Det er viktig at du oppgir en e-postadresse som brukes aktivt. Vennligst gi oss beskjed dersom den endres.
Arbeidssted	Nord universitet	

Adresse (arb.)	Postboks 1499	
Postnr./sted (arb.sted)	8049 Bodø	
Sted (arb.sted)	Bodø	

5. Student (master, bachelor)

Studentprosjekt	Ja ● Nei ○	Dersom det er flere studenter som samarbeider om et prosjekt, skal det velges en kontaktperson som føres opp her. Øvrige studenter kan føres opp under pkt 10.
Fornavn	Gisle	
Etternavn	Pettersen	
Telefon	91571202	
Mobil		
E-post	gisle.i.pettersen@nord.no	
Alternativ e-post	gisle769@gmail.com	
Privatadresse	Rundhaugen 36	
Postnr./sted (privatadr.)	8023 Bodø	
Sted (arb.sted)	Bodø	
Type oppgave	☒ Masteroppgave ☐ Bacheloroppgave ☐ Semesteroppgave ☐ Annet	

6. Formålet med prosjektet

Formål	Jeg skal undersøke hvordan kommuner i Salten jobber med å rekruttere faglærte lærere i kommunene. Her vil jeg se på situasjonen de befinner seg i, hvordan de rekrutterer, herunder strategisk planlegging, og hvilke utfordringer de ser i årene som kommer bl.a med nye kompetansekrav og ny lærerutdanning med mastergrad.	Redegjør kort for prosjektets formål, problemstilling, forskningsspørsmål e.l.

7. Hvilke personer skal det innhentes personopplysninger om (utvalg)?

Kryss av for utvalg	☐ Barnehagebarn ☐ Skoleelever ☐ Pasienter ☐ Brukere/klienter/kunder ☒ Ansatte ☐ Barnevernsbarn ☐ Lærere ☐ Helsepersonell ☐ Asylsøkere ☐ Andre	
Beskriv utvalg/deltakere	Kommunale mellomledere	Med utvalg menes dem som deltar i undersøkelsen eller dem det innhentes opplysninger om.
Rekruttering/trekking	Kommunale mellomledere som er relevante med tanke på å gi svar på problemstilling	Beskriv hvordan utvalget trekkes eller rekrutteres og oppgi hvem som foretar den. Et utvalg kan trekkes fra registre som f.eks. Folkeregisteret, SSB-registre, pasientregistre, eller det kan rekrutteres gjennom f.eks. en bedrift, skole, idrettsmiljø eller eget nettverk.
Førstegangskontakt	Nettverk og via kommunenes hjemmesider. Kommunalledere, virksomhetsledere og skolesjef er relevante personer. Disse ble kontaktet via e-post og deretter via telefon.	Beskriv hvordan kontakt med utvalget blir opprettet og av hvem. Les mer om dette på temasidene .
Alder på utvalget	☐ Barn (0-15 år) ☐ Ungdom (16-17 år) ☒ Voksne (over 18 år)	Les om forskning som involverer barn på våre nettsider.
Omtrentlig antall personer som inngår i utvalget	7	
Samles det inn sensitive personopplysninger?	Ja ○ Nei ●	Les mer om sensitive opplysninger .

Hvis ja, hvilke?	☐ Rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning ☐ At en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling ☐ Helseforhold ☐ Seksuelle forhold ☐ Medlemskap i fagforeninger	
Inkluderes det myndige personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse?	Ja ☐ Nei ☒	Les mer om pasienter, brukere og personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse .
Samles det inn personopplysninger om personer som selv ikke deltar (tredjepersoner)?	Ja ☐ Nei ☒	Med opplysninger om tredjeperson menes opplysninger som kan spores tilbake til personer som ikke inngår i utvalget. Eksempler på tredjeperson er kollega, elev, klient, familiemedlem.
8. Metode for innsamling av personopplysninger		
Kryss av for hvilke datainnsamlingsmetoder og datakilder som vil benyttes	☐ Papirbasert spørreskjema ☐ Elektronisk spørreskjema ☒ Personlig intervju ☐ Gruppeintervju ☐ Observasjon ☐ Deltakende observasjon ☐ Blogg/sosiale medier/internett ☐ Psykologiske/pedagogiske tester ☐ Medisinske undersøkelser/tester ☐ Journaldata	Personopplysninger kan innhentes direkte fra den registrerte f.eks. gjennom spørreskjema, intervju, tester, og/eller ulike journaler (f.eks. elevmapper, NAV, PPT, sykehus) og/eller registre (f.eks. Statistisk sentralbyrå, sentrale helseregistre). NB! Dersom personopplysninger innhentes fra forskjellige personer (utvalg) og med forskjellige metoder, må dette spesifiseres i kommentar-boksen. Husk også å legge ved relevante vedlegg til alle utvalgs-gruppene og metodene som skal benyttes. Les mer om registerstudier her. Dersom du skal anvende registerdata, må variabelliste lastes opp under pkt. 15
	☐ Registerdata	
	☐ Annen innsamlingsmetode	
Tilleggsopplysninger		
9. Informasjon og samtykke		
Oppgi hvordan utvalget/deltakerne informeres	☐ Skriftlig ☒ Muntlig ☐ Informeres ikke	Dersom utvalget ikke skal informeres om behandlingen av personopplysninger må det begrunnes. Les mer her. Vennligst send inn mal for skriftlig eller muntlig informasjon til deltakerne sammen med meldeskjema. Last ned en veiledende mal her. NB! Vedlegg lastes opp til sist i meldeskjemaet, se punkt 15 Vedlegg.
Samtykker utvalget til deltakelse?	☒ Ja ☐ Nei ☐ Flere utvalg, ikke samtykke fra alle	For at et samtykke til deltakelse i forskning skal være gyldig, må det være frivillig, uttrykkelig og informert. Samtykke kan gis skriftlig, muntlig eller gjennom en aktiv handling. For eksempel vil et besvart spørreskjema være å regne som et aktivt samtykke. Dersom det ikke skal innhentes samtykke, må det begrunnes.
10. Informasjonssikkerhet		
Hvordan registreres og oppbevares personopplysningene?	☐ På server i virksomhetens nettverk ☐ Fysisk isolert PC tilhørende virksomheten (dvs. ingen tilknytning til andre datamaskiner eller nettverk, interne eller eksterne) ☒ Datamaskin i nettverkssystem tilknyttet Internett tilhørende virksomheten ☐ Privat datamaskin ☐ Videoopptak/fotografi ☐ Lydopptak ☒ Notater/papir ☐ Mobile lagringsenheter (bærbar datamaskin, minnepenn, minnekort, cd, ekstern harddisk, mobiltelefon) ☐ Annen registreringsmetode	Merk av for hvilke hjelpemidler som benyttes for registrering og analyse av opplysninger. Sett flere kryss dersom opplysningene registreres på flere måter. Med «virksomhet» menes her behandlingsansvarlig institusjon. NB! Som hovedregel bør data som inneholder personopplysninger lagres på behandlingsansvarlig sin forskningsserver. Lagring på andre medier - som privat pc, mobiltelefon, minnepinne, server på annet arbeidssted - er mindre sikkert, og må derfor begrunnes. Slik lagring må avklares med behandlingsansvarlig institusjon, og personopplysningene bør krypteres.
Annen registreringsmetode beskriv		

Hvordan er datamaterialet beskyttet mot at uvedkommende får innsyn?	PC med brukernavn og passord i kontorfellesskap, samt notater i låst skap	Er f.eks. datamaskintilgangen beskyttet med brukernavn og passord, står datamaskinen i et låsbart rom, og hvordan sikres bærbare enheter, utskrifter og opptak?
Samles opplysningene inn/behandles av en databehandler?	Ja ☐ Nei ☒	Dersom det benyttes eksterne til helt eller delvis å behandle personopplysninger, f.eks. Questback, transkriberingsassistent eller tolk, er dette å betrakte som en databehandler. Slike oppdrag må kontraktsreguleres.
Hvis ja, hvilken		
Overføres personopplysninger ved hjelp av e-post/Internett?	Ja ☐ Nei ☒	F.eks. ved overføring av data til samarbeidspartner, databehandler mm.
Hvis ja, beskriv?		Dersom personopplysninger skal sendes via internett, bør de krypteres tilstrekkelig. Vi anbefaler for ikke lagring av personopplysninger på nettskytjenester. Dersom nettskytjeneste benyttes, skal det inngås skriftlig databehandleravtale med leverandøren av tjenesten.
Skal andre personer enn daglig ansvarlig/student ha tilgang til datamaterialet med personopplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	
Hvis ja, hvem (oppgi navn og arbeidssted)?		
Utleveres/deles personopplysninger med andre institusjoner eller land?	☒ Nei ☐ Andre institusjoner ☐ Institusjoner i andre land	F.eks. ved nasjonale samarbeidsprosjekter der personopplysninger utveksles eller ved internasjonale samarbeidsprosjekter der personopplysninger utveksles.
11. Vurdering/godkjenning fra andre instanser		
Søkes det om dispensasjon fra taushetsplikten for å få tilgang til data?	Ja ☐ Nei ☒	For å få tilgang til taushetsbelagte opplysninger fra f.eks. NAV, PPT, sykehus, må det søkes om dispensasjon fra taushetsplikten. Dispensasjon søkes vanligvis fra aktuelt departement.
Hvis ja, hvilke		
Søkes det godkjenning fra andre instanser?	Ja ☐ Nei ☒	F.eks. søke registreier om tilgang til data, en ledelse om tilgang til forskning i virksomhet, skole.
Hvis ja, hvilken		
12. Periode for behandling av personopplysninger		
Prosjektstart Planlagt dato for prosjektslutt	10.01.2016 20.05.2016	Prosjektstart Vennligst oppgi tidspunktet for når kontakt med utvalget skal gjøres/datainnsamlingen starter. Prosjektslutt: Vennligst oppgi tidspunktet for når datamaterialet enten skal anonymiseres/slettes, eller arkiveres i påvente av oppfølgingsstudier eller annet.
Skal personopplysninger publiseres (direkte eller indirekte)?	☐ Ja, direkte (navn e.l.) ☐ Ja, indirekte (bakgrunnsopplysninger) ☒ Nei, publiseres anonymt	NB! Dersom personopplysninger skal publiseres, må det vanligvis innhentes eksplisitt samtykke til dette fra den enkelte, og deltakere bør gis anledning til å lese gjennom og godkjenne sitater.
Hva skal skje med datamaterialet ved prosjektslutt?	☒ Datamaterialet anonymiseres ☐ Datamaterialet oppbevares med personidentifikasjon	NB! Her menes datamaterialet, ikke publikasjon. Selv om data publiseres med personidentifikasjon skal som regel øvrig data anonymiseres. Med anonymisering menes at datamaterialet bearbeides slik at det ikke lenger er mulig å føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner. Les mer om anonymisering .
13. Finansiering		
Hvordan finansieres prosjektet?		
14. Tilleggsopplysninger		
Tilleggsopplysninger		